

KENDİ GİBİ OLMAK

Hikmet nazarı ile bakış

Kişisel Gelişme Sürecinin Yeni Trendi

Ahmet TÜRKAN
MBA

Haziran- 2022

YAZAR HAKKINDA

Ahmet TÜRKAN, 1959 yılında Bolu'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Bolu'da, lise öğrenimini İstanbul'da Deniz Astsubay Hazırlama Okulu'nda tamamladı. 1 yıllık sınıf okulu eğitiminden sonra 1979 yılında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı deniz birliklerinde deniz astsubayı olarak göreve başladı. 1983 yılında 6 ay süren DSH Uçak Uçuş Operatörü Kursu'nu başarı ile tamamlayarak uçak uçuş operatörü unvanı ile Deniz Kuvvetleri Komutanlığı hava unsurlarında görev aldı. 1989 yılında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İktisat Programı'nı tamamladı. 1997 yılında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'ndaki görevinden ayrıldı. 2009 yılında Maltepe Üniversitesi İşletme Yüksek Lisansını tamamladı. Yaklaşık 23 yıl özel şirketlerde yönetici olarak görev yaptıktan sonra 2019 yılında iş hayatından emekli olmuş ve yayın hayatına bu süreçte de devam etmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır

www.ahmetturkan.com.tr

www.ahmetturkan.gen.tr

YAYINLANAN KİTAPLARI

Alaturka Laiklik	Aralık-2021	KDY
İletişimin Aşk Hali	Mart – 2022	KDY

E-KİTAPLAR

Aşağıdaki e-Kitaplar

https://maltepe.academia.edu/AhmetT%C3%9CRKAN

https://pubhtml5.com/homepage/pojiy/

https://play.google.com/books/publish/u/0/a/15550860554118639246#list?sortby=last_updated&sortdir=desc

https://archive.org/details/@turkan522

sitelerinde yayınlanmaktadır.

Çocuk Eğitimi-1 ve 2

Habername Yazılarım 1-2-3 ve 4

Kıssalardan Hisseler-1

Geçim Dünyası

Söz Uçmaz Yazı Kalır

Gönül Telinden

Strateji Rehberi

İnsan Toplum ve İktisat

İlim İrfan Hikmet

Önce İnsan

Babalardan Oğullara Nasihatler

Annelerden Kızlara Nasihatler

Osmanlı Saati Ne Anlatıyor

Mehmet Akif ve İstiklal Ruhu

İş Ahlakı

Hayata Dair okumalar

Annem Babam

Hayata Dokunan Hikayeler

Aile Olmak

Erdemli İnsan Modeli- Kişisel Gelişim

SİTELERİ

www.ahmetturkan.com.tr

www.ahmetturkan.gen.tr

İÇİNDEKİLER

TAKDİM

Kendi gibi olmak, o ya da bu gibi davranmak manasına gelmemelidir. Kendi gibi olmak ilk önce karakter meselesidir. Ya da karakteri kendi gibi olmak üzere dizayn etmektir. Yapmacıklıktan sıyrılmak, özü, sözü bir olmak. Hali ile kali aynı olmak demektir. Eli başka dili başka olmamak gerektir. Kişinin ahlakı ile, edebi ile, kabiliyetleri ya da meziyetleri ile, sanatı ile, insani değerleri ile kendi olması demektir. İnsan dünyaya öğrenmeğe susamış olarak gönderilir. Öğrendikleri ile insaniyet kazanır. Öğrendikleri ile imtihanı özdeşleşir bir manada. Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu (Zümer/9). Onun için Allah'ın ilk emri "OKU"(Alak/1) olmuştur. Neyi okuyacağız. Varlığın derunundaki anlamı anlamak kavramak için. Peki… Okumanın öğrenmenin, ahlak sahibi olmanın esası kalemle ilim tahsil etmeği öğreten; Rabbimiz tarafından bildirilmiştir. İnsan öğrenir, öğrenme aşamasında çoğu kez taklit eder, sonunda kendisi olur. Kendisi olmak, halinde ve kalinde tutarlı olmak demektir. Buna ahlak denir. **"Ben, ancak güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim"** *(bk. Muvatta, Husnü'l Halk, 8; Müsned, 2/381).* Ahlaktaki örnek Allah'ın Resulüdur. O; bizim için tek ve en güzel örnektir. Başka örnekler gölgedir. Asıl varken gölge eksiktir. Hak yolunun yolcuları ise O Nebi'nin varisleridir. Bizlere rehberlik yolunda Allah Resulünün ahlakını aktarırlar, aktarmak isterler. Yani sözleri ile fillerindeki tutarlılık kişiyi ahlak sahibi yapar. Erdemli kılar. İnsanı insan yapan, diğer canlılardan ayıran özelliği öğrenme kabiliyeti, bu değerler ile birleştirip insan onuruna yakışan şekilde hareket etmesidir. Öğrendikleri ile iman etmesi, öğrendikleri ile amel etmesi insan olmanın, imtihana tabi tutulmanın ince noktasıdır. Oku emrine imtisal ederek okuyan, öğrenen insan olmanın diğer gerekleri olan ilim, bilim, kültür, eğitim, irfan ve neticede hikmet sahibi olması hedefine ulaşmanın yolunda kat ettiği merhaleler olup sonu yoktur. İnsan bu değerlere sahip oldukça daha derinliklere dalmakta, ilerledikçe yükselmekte ve değerine değer katmaktadır. Bu çalışmamız temel insani değerlerin kazanılmasında ilim, irfan ve hikmet yolcusunun adımları, önce insan başlığı ile insan olmanın değerleri, olmak ya da ölmek nedir sualini anlayıp hayat kulvarında doğru hamleler yapmak ve neticede imtihan için geldiğimiz bu sürgün aleminden kul olma şuuru ile hedefe vasıl olmak ve kazananlardan olma şerefine erişmek amacımız olmalı. Yoksa hayat sadece biyolojik ihtiyaçların tatmini ile sınırlı olsaydı çok sorun olmayacaktı. Lakin huzurun kaynağı sadece biyolojik tatmin olmadığı gibi sadece manevi tatmin de bazen eksik kalıyor. Demek ki insan olmanın sırrı maddi ve manevi tatminleri bize haber verilen ölçüler içinde telafi edip insan olmak ve insan kalmak çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Yoksa hayat bir şekilde elimizde olmaksızın başlıyor ve elimizde olmaksızın bitiyor. Amma yolculuktaki sorumluluk bizim. Hesaba çekileceğiz. Hesaba çekilmeden önce kendi muhasebemizi yapmalı, yaptığımız sağlama denkleminde sonuç makul olmalıdır. Arzu edilen değerler arasında olmalıdır. Yani hayr ve şer dengesinde ibre hayrdan yana olmalıdır. Gayret o yönde olmalıdır.

Gayret bizden tevfik Allah'tandır.

4 ÇEŞMELİ PINAR

Bu kitabımızı 4 farklı, birbiri ile bir o kadar da ilgili bölüme ayırdık. 4 Çeşmeli pınar olarak adlandırıyoruz. Her çeşmeden ayrı ders, ayrı hikmet pırıltıları ya da pınarları, ayrı tadlar alacağınız, içinizi serinleten ab-ı hayat iksirleri akacak inşallah.

Sıkılmadan, keşke demeden okunası bir kitap olması dileğimizle.

1. HİKMET ÇEŞMESİ

Bu bölümde ilim, irfan ve hikmet deryalarına dalmanızı fakat boğulmadan serinlemenizi, sonunda hikmet çeşmesinden kana kana içmeniz arzu edilmiştir. Umarım susuzluğunuza katkım olur. Yoksa içip kanmamak, doyup yine susamak insanın hilkat tarafına derc edilmiştir. O vakit yola revan olma vakti gelmiştir.

İLİM

Hikmet çeşmesini açalım, ilim, irfan ve hikmet damlalarından kana kana içelim. Kendi gibi olmak yolunda basamak basamak ilerleyelim. Bunlar ilim, irfan yollarındaki basamakları tırmanmak ile olabilir. İlim bu işin ilmel yakin denilen öğrenme basamağının başlangıcını ve tekamülünü anlamamızı sağlar. İlmel yakin, aynel yakin ve hakkal yakin ise bu basamakların hem maddi hem manevi aşamalarının hem ilim hem seyrü süluk terbiyesi ile geçilmesi ve hakiki manada kulluk bilincine erişilmesi neticesini verir diye umarız. İlim yolu ve seyrü süluk yollarından birini seçmek kişinin tamamen kendisi ile alakalıdır. Bu yolları nasıl seçeriz, ya da hangisi bu zaman zeminine uygundur; bölümü okuduğunuzda kendiniz karar vereceksiniz. Çalışmamızın esası bilgilendirmektir. Neticede herkesin kapasitesi farklıdır, amacı farklıdır, yolu farklıdır lakin gidilecek yer aynıdır. Ahiret.

Peygamber Efendimiz (a.s.m.) "Gençliğinde ilim öğrenen taştaki damga gibi, yaşlılığında öğrenen ise, su üzerine yazı yazan gibidir" (Keşfü-l Hafâ, 2: 66) buyurarak, gençlikte öğrenilen ilmin daha kalıcı olduğunu belirtmiştir.

Gençlikte öğrenilen ilmin kalıcı olmasını sağlayan birkaç nokta vardır.

Bunlardan birincisi, gençlik yıllarında beynin ezberleme kabiliyetinin daha güçlü olmasıdır. Bunun için ilim öğrenmek çocukluk yaşlarından itibâren başlamaktadır. Kur'an ezberleme faaliyetine de çocuk yaşlarda başlanır. Süfyan bin Uyeyne (r.a.) dört yaşında iken Kur'an'ın tamamını ezberlemiştir. Bugün de 8-9 yaşında olup hafızlığını tamamlayan çocuklar vardır.

Gençlikteki ilmi kalıcı kılan diğer bir sebep, bu dönemin zaman bakımından elverişli olmasıdır. İlim öğrenmek, dikkat, tekrar ve üzerinde yoğunlaşmayı gerektirir. Kişinin zaman bakımından en rahat olduğu dönem ise, gençlik çağıdır. Yıllar ilerledikçe iş-güç, çocuk-çoluk sahibi olunmakta, ilme ayrılan zaman azalmakta, hattâ hiçe inmektedir.

Bir başka sebep, yıllar geçtikçe beynin ilgi ve dikkat alanlarının dağılmasıdır. Gençlikte ise, ilgi alanları daha azdır. Bunun için genç ilim üzerine yoğunlaşabilir. Yaşlılıkta ise aynı yoğunluk sağlanamaz.

Belki gençler karşılaştıkları birçok problemi sıralayıp, ilim öğrenmenin önündeki engelleri mazeret olarak gösterebilirler. Ancak gençlik devresi ne kadar sıkıntılı ve problemli de olsa, ilim öğrenmek için en elverişli yıllardır. Bunları yazarken kendi çocukluğum gözlerimin önüne gelmektedir. O zaman iletişim imkanları yoktu. Köyümüzde okulumuz bile yoktu. Şimdi her mahallede ilkokul, orta okul hatta lise var. Her ilde üniversite var. Amma gençlerde ilim aşkı maalesef yok. Kısa sürede nerede tutturabilirse; bir okul okuyup mesleğe bir yerlerde başlamak ve derdi maişetini kazanmak hayali var. Onun için kitap okuma ortalaması çok alt seviyelerde. Her ne ise biz amacımıza dönüp ilmin esaslarından bahsedeceğiz.

"İlim amelden efdaldir. Amelin efdali de orta yolda olmaktır. Allahü teâlânın dini ifrat ve tefrit arasındadır. İkisinin ortası sıratı müstakim, yani doğru yoldur." (Beyhekî)

İlim amelden efdaldir, lakin ilimsiz amel olmaz. Çünkü Rabbimi Kur'an'da ilk emrini "Oku (Alak/1)" olmuştur. Onun için bahsimizi ilim diye açtık.

İlim sahibi olmanın birinci adımı ise okumaktır.

Okuma günümüzün ve geleceğin en önemli anahtarıdır. Okuma doğuştan gelen bir beceri değildir. Bireyin yoğun çabaları sonucunda öğrenilmektedir. Bu nedenle okuma eğitimine küçük yaşlardan itibaren başlanmaktadır. Okuma aynı zamanda bireyin öğrenme, kendini geliştirme ve hayatına yön verme aracıdır.

Bu süreçte okuma becerileri ile birlikte düşünme, anlama, sorgulama, sorun çözme gibi beceriler de önemli olmaktadır. Doğuştan zekânın yüksek olması zihinsel becerilerin yüksek olacağı anlamına gelmemektedir. Bunun için eğitim sürecinde öğrencilerin hem dil hem de zihinsel becerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır. Böylece bilgiye ulaşma ve kullanma süreci kolaylaşmakta, bireyin gelişimi hızlanmaktadır.

Öğrenme sürecinde dilin çeşitli alanları kullanılmaktadır. Bunlar dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve sunu olarak sıralanmaktadır. Araştırmalara göre öğrenme sürecinde en çok okuma becerileri kullanılmaktır. Birey okuma yoluyla çeşitli bilgilere kısa sürede ulaşmakta, aktif olarak öğrenmekte ve kendini sürekli geliştirerek günlük yaşamında başarılı olmaktadır. Bir başka ifadeyle okuma, bireyin dil, zihinsel, duygusal, sosyal, kültürel gibi çeşitli yönlerden gelişimine katkılar sağlayan bir alandır.

Okuma, aynı zamanda iletişim kurma, çağdaş toplumun gereklerini yerine getirme, bilinçli kararlar verme ve öğrenmeyi sürdürme gibi üst düzey becerilerin de gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle eğitim sürecinde öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmeye öncelik verilmektedir. Bilgi çağında yaşıyoruz. Bu çağda bilgiye ulaşma, kullanma ve kendini geliştirmenin çeşitli yolları vardır. Ancak en üstün bilgi alma, okuma yoluyla olmaktadır.

Elektronik ilerlemeler, radyo, televizyon, telefon, gibi araçlar ne kadar gelişirse gelişsin, sözlü olarak bilgi aktarmada sınırlı kalmaktadır. Bir spiker, sanatçı, sunucu, aktör veya öğretmen dinleyicilere saatte en fazla 9000 kelime aktarabilmektedir.

Oysa orta düzeyde bir okuyucu saatte 27 000 kelime okuyabilmektedir. Eğer bu okuyucu bazı okuma tekniklerini kullanır, okuma hızını artırırsa daha fazla bilgiye ulaşmaktadır. Bu durum hem günümüzde hem de gelecekte okuma yoluyla bilgi almanın dinlemeye göre daha üstün olacağını göstermektedir. Bu nedenle öğrencilerin okuma becerilerini erken yaşlarda geliştirmek ve bilgi hazinelerine ulaşmalarını kolaylaştırmak gerekmektedir.

Okuma öğrenmenin kalbidir. Aynı zamanda insan beyninin sınırsız bir becerisidir. İnsanlar bu sınırsız becerilerini kullanarak öğrenirler.

Okuma sürecinde alınan bilgiler zihinsel kavramlara çevrilmekte, zihinde düzenlemeler yapılarak depolanmaktadır.

Böylece okuma ve öğrenme bireyin çeşitli yönlerden değişmesini getirmektedir. Bu değişim önce zihinde başlamakta ardından davranış ve tutumlara doğru ilerlemektedir.

Öğrenme çeşitli kaynaklarda "bireyin yaşantılar sonucu bilgi, beceri, davranış, tutum ve alışkanlıklarında meydana gelen uzun süreli değişmeler" olarak açıklanmaktadır. Bu açıklamalarda öğrenmenin dört boyutuna vurgu yapılmaktadır.

1. Çeşitli bilgi ve beceriler edinme,
2. Bunları yaşantılar sonucunda kazanma,
3. Zihinde kavramsal düzenlemeler yapma,
4. Tutum ve davranışlarda değişme olmaktadır.

Yani öğrenmenin gerçekleşmesi için sadece bilgi alma yeterli değildir. Alınan bilgilerin zihinde işlenmesi, bunların bireyin bilgi, beceri, davranış ve tutumlarında kalıcı bir değişime neden olması gerekmektedir. Böylece bireyin sürekli öğrenmesi ve kendini hayat boyu geliştirmesi söz konusu olmaktadır. Bu süreçte okuma ayrı bir önem taşımakta ve bireyin sınırsız öğrenmesini sağlamaktadır.[1]

Seyrü süluk bahsine kısa bir giriş yapıp sonra İlim başlığından devam edeceğiz.

Allah Teâlâ insanı, Kitabında bildirdiği üzere ahsen-i takvim; maddi ve manevi olarak en üstün şekilde yaratmış, bu hakikati anlamaları için de meleklerin insan önünde secde etmesini emretmiştir. İşin ilginç tarafı ise insanın üstün derecesini Hakk'a kullukta bir an olsun zafiyet göstermeyen melekler anlayamamıştır. Rabbimiz meleklere, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" dediğinde, onlar "yeryüzünde bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamdederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz." (Bakara, 30) cevabını vermişlerdir.

Şeytan ise insanın kıymeti hakkında sadece akıl yürütmekle kalmamış Allah'a isyan etmiştir. Meleklerin de anlamakta zorlandığı bu hakikati acaba insan kendisi anlayabilmiş midir? Bu soruya da olumlu cevap vermek kolay gözükmüyor. Zira insan kendinin üstün meziyetlerini

[1] Prof. Dr. Firdevs Güneş- Öğrenmek için okuma- 2015

bilmediğinden, hayatını heba etmekte, değerli olanı verip değersiz olana talip olmaktadır. Hâlbuki Yüce Rabbimiz bizim yaratılışımızı Teğabün suresinde şöyle tarif eder: "Allah gökleri ve yeri Hak ile yarattı ve size şekil verdi, şeklinizi de en mükemmel şekilde yaptı." (Teğabün, 3)

Hz. Mevlâna insanın bu gafletini Bağdat'ta yaşayan ve yılan oynatarak insanları eğlendiren bir Yılancı örneği ile açıklar. Hikâyeye göre insanlara gösteri yapmak için dağlarda yılan arayan bu adam, ölü bir yılana rast gelir. Yılan ejderha gibi dehşet saçan bir görünüş ve büyüklüktedir. Ahmak Yılancı bin bir zahmetle çeke çeke bu yılanı şehre indirir, kimse göremesin diye de üzerine kalın örtüler örter, ister ki tüm Bağdat halkı toplansın, daha çok para toplasın seyircilerden. Kısa zamanda binlerce aylakçı toplanır yılanı görmek için. Ne var ki yılan aslında ölmemiş, sadece kış uykusuna yatmıştır, Bağdat sıcağını alınca yılan uyanır ve önce o Yılancı'yı bir lokma yapar, insanlar kaçışırken birbirini ezer ve yüzlerce insan ölür. Mevlâna bu ahmaklık karşısında şöyle der:

"Zavallı insan! Kendini gereği gibi tanıyamadı. Çok ötelerden, ezel âleminden geldi; bu noksanlar âlemine, bu kirli dünyaya düştü

İnsan kendisini ucuza sattı. O çok değerli atlas bir kumaş gibi idi; tuttu, kendini bir hırkaya yamadı gitti.

Yüzbinlerce yılan ve dağ ona hayranken o niçin gaflete düştü de yılan sevdasına kapıldı" (Mesnevi, III, 1000-1003)

Adına seyr-u süluk dediğimiz manevi yolculuk insanın Allah tarafından verilen gizli kabiliyetlerini ortaya çıkarmasına yardım eden sistemin mürşidin yardımı ile olur. Doğru mürşid kutup yıldızı gibidir. Yolunu bulmaya yardım eder. Sülûk esnasında mürşid insana ayna tutar ve ona kendisini tanıtır. Sufilerin sıkça kullandığı "Kendini bilen rabbini bilir" sözü bu manaya işaret eder. Hâlbuki günümüzde uzayın derinliklerine gitmek için can atan modern insan, her gün yeni bir galaksi keşfederken maalesef kendine daha da yabancılaşmakta, Rabbinin fıtratına koyduğu merhamet, sevgi, empati gibi duygulardan hızla uzaklaşmaktadır. Maddi imkanlar vesilesi ile samanyolu galaksisinden başka galaksilere yaklaşırken, kendi şahsi galaksisinden hızla uzaklaşmaktadır. İnsanlar yörüngelerinden fırlamış gök taşları gibi hareket ediyor. Yönlerini karıştırmışlar. Z kuşağı tanımı bu son noktayı anlatmak için oolmalıdır.

Çağın bu gidişatı nice Müslümanları da etkisi altına almakta, manevi terbiye gayretleri garipsenirken, hazlar ve menfaatler baş tacı edilmektedir. Nitekim dünyanın kan gölü haline gelmesinin sebebi bu tür egoist insanların siyaset, ekonomi, tıp ve hatta dinî sahalarda bile başa geçmiş olmalarıdır. Netice olarak yaratılış gayesini bilmeyen ve buna göre yaşamayan bir insan öncelikle kendine, sonra da tüm çevresine tehlike arz eder...

Sufilere göre tüm ruhlar Allah'ı müşahede etme ve bilme kapasitesiyle yaratılmıştır. Zira bütün ruhlar dünyaya gelmeden önceki hayatlarında Allah'ı bilmekte idiler; "Ben sizin Rabbiniz değil miyim," sorusuna "Evet, sen bizim Rabbimizsin" diye cevap verdiler. (Araf, 172) Ama ruh, dünyaya inip cesede yerleşince onun hevâ ve hevesinin peşine düştü daha önce sahip olduğu yüksek marifetleri unuttu. İşte tasavvuf insanı gafletten uyandırıp tekrar Rabbi

ile buluşturmanın yoludur. Bu vuslat ise kendiliğinden olmaz, ciddi bir mücadele gerektirir ki İmam Rabbani nefis ile yapılan bu mücadeleyi hadiste geçtiği üzere büyük cihat olarak ele alır ve şöyle der:

Ruhun, manevi ilerleyişi ve terakkisi nefse muhalefet etmekle olur. Nefse muhâlefet edilmez ise terakkî nasıl olacak? Kâinâtın Efendisi (s.a.v.) kâfirlerle savaştan dönerken buyurdular ki: "Küçük savaştan büyük savaşa döndük." Nefisle savaşa büyük savaş demişlerdir." (İmam Rabbani- Mektubat, I, 41. Mektup)

İşte sufiler samimi Müslümanlara nefisle yapılacak büyük cihadın metotlarını öğretmekte, Necmeddin Kübra'nın Usulü Aşera'sında ifade ettiği üzere salikleri tevbe, zühd, tevekkül, kanaat, uzlet, zikir, teveccüh, sabır, murakabe, rıza makamlarından geçirerek Hakka vasıl kılmaya gayret etmektedir.

Peki bu işi insan ferdi olarak yapabilir mi? Yukarıda verdiğimiz açıklamalarda insan ile uğraşmanın ve onu anlamanın ne kadar zor olduğunu açıklamaya çalışmıştık. Şüphesiz Kur'an ve sünnet çok iyi bilinip anlaşıldığında ferdi olarak da manen gelişme mümkündür, ama ferdi olarak gelişme son derece zordur. Kolay olan ise cemaat halinde, saliklerin ve mürşidin sinerjisinden faydalanılarak bu işi yapmaktır. Yalnızın dostu şeytandır. Uzlet farklı bir şeydir. Biraz murakabedir. Nefsi ile hesaplaşmadır.

Mevlana'nın tabiri ile yol uzun ve tehlikeli, vakit de kısadır. Bu kadar kısa bir vakitte insanın tek başına maneviyat yolculuğuna çıkması ve menzile varması kolay bir iş değildir. Peygamber Efendimiz dönemine baktığımızda bu tür hizmet gruplarının olduğunu görmekteyiz. Bunların bir kısmı kendiliğinden, bir kısmı da tercih ile ortaya çıkan gruplar olmuştur ki en bilinenleri Muhacir ve Ensar gruplarıdır, ama bunların da altında Suffe ehli, Beyati Rıdvan Ehli, Bedir Ehli, Uhud Ehli, gibi muhtelif isimlendirmeler altında bulunan sahabe grupları vardır.

Bir kısım sahabe ilim ve ibadet ile meşgul iken, başka bir grup sahabe ise cihad ile meşgul olmuştur. Kimisi fakirlik ile kimisi de zenginlik ile Rabbine vasıl olmuştur. Şüphesiz bunların hiçbiri bugün olduğu gibi bir cemaat sayılamasa da her biri kendi içinde daha bir bütünlük arz eden hizmet gruplarıdır. Aynı şekilde bugün de manevi zevk ve yapılarına göre insanlar muhtelif tarikat ve cemaat grupları halinde hizmet etmeye, kendilerini manevi kemalata erdirmeye çalışmaktadırlar…

Taassuba düşmeden ve hayırda yarışma şartı ile bu tür hizmet ve ibadet grupları faydalıdır. Burada önemli olan ümmet şuurunun kaybolmaması, hiçbir grub ve cemaatin kendini ümmetin yerine ikame etmemesi, kendini yegâne hak olarak görmemesidir. Hele hele kendilerine intisap etmeyenleri delalette görmek son derece yanlış bir iştir ve gizli bir kibirdir. Allah'a giden yollar kulların nefeslerinin sayısınca olup, bir cemaat, grup veya tarikatın bunları sınırlandırmaya hakkı yoktur. Kuran ve Sünnete sarılmak, Şeriata uymak, ehli sünnet ve'l-cemaat yolunda yürümek şartı ile her hayır hareketi Allah katında makbul olacaktır. Nitekim yüce Rabbimiz Hristiyanlar arasında kendilerine sıkı bir hayat tarzı çizen ruhbanları bile hoş görmüş ama onların kendilerine vazife edindikleri görevleri yapmamalarını zemm etmiştir:

“(Kendiliklerinden) icat ettikleri ruhbanlığa gelince; biz onu onlara (Hristiyanlara) farz kılmamıştık. Allah’ın rızasını kazanmak için onu kendileri icat etmişlerdi. Fakat ona da gereği gibi uymadılar. Biz de içlerinden iman edenlere mükâfatlarını verdik. Fakat onlardan birçoğu da fasık kimselerdir.” (Hadid, 27)

Yüce Rabbimizden niyazımız insan-ı kâmil olma ve vuslat yolunda hepimize tevfik vermesi, her tür taassup ve aşırılıklardan bizleri korumasıdır. Unutmayalım ki şeytanların büyükleri dindarları sapıttırmak, onları ucba veya riyaya düşürmek için uğraşmaktadır. Ne mutlu hiç kimseye zarar vermeden kemalat yolunda ve hayır işlerinde yarışanlara… [2]

İmam Gazali’ye Göre Seyr-i Süluk Mertebeleri

Huccetü’l-İslâm İmâm Gazzâlî, Minhâcü’l-âbidîn adlı eserinde (hamd konusunu) şöyle anlatır:

“Hamd ve şükür sâlikin maksadına ulaşmak üzere geçmesi gerekli yedi yokuştan sonuncusudur. Kulu ibâdet yolunda harekete geçiren ilk şey, semâvî bir uyarı ve ilâhî bir yardımdır. Nitekim Cenâbı Peygamber (a.s.m.) şu hadîsi ile buna işâret etmektedir: “Kulun kalbine bir nûr gelince kalb açılır ve genişler.” Sordular: “Ya Resûlallah bunun bilinmesini sağlayacak bir alâmeti var mı?” Efendimiz buyurdu: “Aldanma yurdu olan dünyâdan uzaklaşıp, ebediyet yurdu olan âhırete yönelmek ve ölüm gelmeden hazırlıklı olmak bunun işâretidir.” (İbn Mübârek, Kitâbü’z-zühd, s. 78.)

Böyle bir kulun aklına ilk gelen şey, bu kadar çok nimetin, bir sâhibinin olduğu düşüncesidir. Bu kadar nimet veren, benden şükür ve hizmet ister. Ben ondan gâfil olacak olursam, belki de nimetini elimden alır ve beni cezâlandırır. Bana mûcizelerle peygamber gönderdi ve kendisinin her şeyi bilen, tâata sevap, günaha cezâ veren bir ilah olduğunu haber verdi. Emir ve nehiylerini bildirdi. İnsan bu sûretle nefsinde bir korku ve endişeye kapılır ve sanata bakıp, Sanatkâr’a vâsıl olur. Böylece yüce sıfatlarla bezenmiş bir Rabbın varlığına yakîn hâsıl eder.

Bu hal daha yolun başında sâliki karşılayan, **“ilim ve ma’rifet”** basamağıdır. Sâlik ilk basamağı basîretle kat’etmek için âhırete çağıran ulemayı araştırır ve onlardan öğrenir. Bu sâyede Rabbının varlığına yakîn hâsıl edince ma’rifet onu hizmete soyunmaya teşvik eder. Önce zâhirî ve bâtınî farzlardan kendisine gerekli olanı öğrenir ve ibâdete yönelir. Bir de bakar ki pek çok insan gibi kendisi de günahkârdır. Hemen kendi kendine şöyle der: **“Ben nasıl tâata yönelebilirim ki günaha boyanmış biriyim. Önce sıkı bir tevbe etmem ve günah kirlerinden temizlenmem gerekir ki bu sûretle hizmete lâyık olabileyim.”**

İşte bu safhada onu karşılayan “tövbe” basamağıdır. Şartlarına ve esasına uygun bir tövbe gerçekleştirerek sülûk yoluna giren sâlik de bâzı engeller ile karşılaşır. Bunlar onu ibâdetten alıkoyabilir. Bu engeller genelde dört ana maddede toplanır:

Dünyâ, halk, şeytan ve nefs.

Sâlik, bunlardan geçmek için dört şeye sarılmalıdır: Dünyâdan soyutlanmalı, halktan uzaklaşmalı, şeytan ve nefs ile savaşmalıdır. Bunlar içinde en zoru da nefs ile savaştır; çünkü

---

[2] Prof. Dr. Süleyman Derin, Altınoluk Dergisi, 375. Sayı

o içimizdedir. Şeytan gibi onu bir çırpıda kahredip kurtulmak mümkün değildir. O, insanın bineği ve âletidir. Ayrıca nefsin ibâdete yönelmeye rızâsı ve arzusu da yoktur. Çünkü hayra zıt bir fıtratta ve hevâya uygun bir hilkattedir.

Nitekim şâir der ki:

Bu serkeş nefs öyle süratle koşar ki,
Akıl onun dizginini tutmaya güç yetiremez.
Kimse nefs ve şeytanla başa çıkamaz,
Karıncaların kaplanın hücûmuna ne tesiri olabilir?
Nefsi itaat altına alabilmek için, onu takvâ gemiyle dizginlemelidir. Takvâ ile dizginlenen nefsi, sahibi iyi hizmetlerde kullanır ve fesâd mahallinden korur.

İbadete yönelmekten alıkoyan engelleri de aşan sâlik kendisine karşı çıkan ve onu ibâdete yönelmekden alıkoyan başka birtakım engeller görür. Dikkatle bakınca bunların da dört sebebi olduğunun farkına varır:

1. Nefsin peşi sıra koştuğu rızık.

2. Korku veya ümit veren, istenen veya istenmeyen, kendisinin fesâdına mı, hayrına mı olduğunu bilemediği; ardı arkası kesilmeyen sıkıntılar ve tehlikeler.

3. Her taraftan kendisini saran sıkıntı ve zorluklar; özellikle de halka muhalefetin şeytan ile muhârebenin ve nefs ile mücâdelenin zorlukları.

4. Başa gelen muhtelif kazâ ve belâlar.

Sâlikin bu makamda karşılaştığı zorluklardan kurtulması için şu dört şeye ihtiyacı vardır:

1. Rızık konusunda Allah’a tevekküle,

2. Tehlike ânında işi Allah’a havâle etmeye (tefvîz-i umûr)

3. Sıkıntılara karşı sabra,

4. Kazâya rızâya.

Sâlik bunları da aşınca, bir de bakar ki nefsi hayra karşı gereği gibi ilgi duymamakta ve tenbellik göstermektedir. Çünkü nefs, gaflet ve gevşekliğe meyyâl, isrâf ve fuzûliyâta düşkündür. Bu durumda sâlik nefsini tâata yöneltmek için bir sâike ve günahdan alıkoymak için de bir zorlayıcıya ihtiyaç duyar. Onlar da “havf ve recâ”; korku ve ümittir.

Recâ iyi amellere va’d olunan sevaplar konusunda olur; havf da cezâyı gerektiren amellere âid ilâhî tehditlerden kaynaklanır. Bu makam “Bevâis” makamıdır. Ve bunu geçmek için sâlik, havf ve recâya muhtaçtır. Korku ve ümitle bunu atlatan kimse artık kendisini ibâdetten uzaklaştıran bir sebeble karşılaşmadığı ve içinde ibâdete yönlendiren bir ses bulunduğu için şevkle tâata sarılır.

Bundan sonra yine kendi kendine mücâhedeye devam eder. Bir de bakar ki, iki âfetle karşı karşıyadır. Onlar da **“riyâ (gösteriş) ve ucüb”** (kendini beğenme) duygusudur. Bazen ibâdeti ile insanlara gösteriş yapar, bâzan da bu ibâdeti büyük görerek nefsine pay çıkarır.

Bu sırada “Kavâdih” basamağı onu karşılar. Bunu geçmek için de ihlâsa ve nimetleri hatırlamaya ihtiyaç vardır. Kişi Allah’ın yardım ve desteği ile bu yokuşu da geçince gereği gibi ibâdet etme özelliği hâsıl olur. Fakat yine de kendisini Hakk’ın inâyet ve desteklerinden oluşan nimetlerine müstağrak olarak görür, şükürden gâfil olmaktan, küfrân-ı nimete düşerek hâlis kullara âid mertebeden geri kalmaktan korkar. Bu makamda onu karşılayan hamd ve şükür engelidir.

Hamd ve şükür çoğaltılarak bu engel aşılabilir. Bunu aşan sâlik, arzu ve isteğine nâil olmuştur. Artık ömrünün kalan kısmında bu güzel hâl ile dünyâda şahsen, âhırette kalben nimetlenir durur ve gün be gün ikramlanır. Dünyâ ona çirkin gelir. Mele-i A’lâ’ya olan aşkı artar. Bir de bakar ki âlemlerin Rabbının elçisi karşısındadır. Ve onu Rabbı katından rızâ ile müjdelemektedir. Onu güzellikle ve kâmil bir insan olarak bu fânî dünyâdan ilâhî âleme naklederler. Onun makamı Cennet bahçeleridir. O, bu nimetleri kendi âciz nefsi için büyük bir nimet ve mülk olarak görür.

Şeyh Sa’dî (k.s.) der ki:

Senin mâtemin; yâni ölümün düğün olur,
Eğer sonun iyi ve hüsn-i hâtime ise.
Hüsrev de vefatı sırasında şunları söylemişti:
Pâdişah dünyâdan gider, dudaklarından şunlar dökülür:
Gönlüm gurbetten asıl vatanıma doğru gitmeyi arzuluyor… [3]
Seyrü süluk bir rehber ya da mürşid olmadan, terbiye almadan olmaz. Bu ise kişinin kesbi ile beraber teslimiyetini iktiza eder. Detaylara dalmak kitabımızın sınırlarını aşar. Bulmak isteyen müracaat eder, müracaat eden bulur. Müracaat etmeyen bulamaz.

Tekrar dönelim ve gelelim ilim aşamasındaki eğitim basamağına. İlim yolunda ilerler iken manevi ilerlemenin yolu olan seyrü süluktan bahsetmemizin sebebi kavramların anlaşılması içindir.

Yoksa fitne-i ahir zaman bataklığında, günah kirlerinden kurtulamamış, ya da kurtulmaya çalışan, kurtulmaya çalıştıkça adım başı haramlar ile karşılaşan ilim yolcusunun işi bu asırda imanı tahkikiyi kazanmaktır. Yoksa tarikatlerdeki seyrü süluk yoluna girilmeden olmaz demek için değildir. Farz namazlarında bile aksaklık olan salik önce imanı tahkikiyi kazanacak, farzları yerine getirecektir. Tarikatın en büyük reisi **İmam Rabbani** söylüyor. Tarikatta gidebilmek için İmam Rabbani iki şartı gerekli görüyor.

Birisi sağlam ve tahkiki iman,

Diğeri ise farzların edasıdır; şayet bu ikisinde kusur ve eksiklik varsa tarikatta gidilmez diyor. Bu asrın imamı Bediüzzaman Said Nursi de “zaman tarikat zamanı değil hakikat zamanıdır” diyerek konuya açıklık getiriyor. **Üstad'ın "Zaman tarikat zamanı değildir." demesinde; tarikatları inkâr ya da gereksiz görme manası yoktur.** Burada kast edilen mana; eski zamanda tarikatler tarafından tatbik edilen terbiye sistemlerinin, bu zamanda tatbik edilmesinin imkânsız bir dereceye gelmiş olmasıdır. Bu zamanın şartları ve gerekleri; riyazet ve uzlet gibi

[3] İsmail Hakkı Bursevi, Ruhül Beyan Tefsiri, Erkam Yayınları

metotları tatbik etmeye elverişli değildir. Üstad Hazretleri bu müşkül durumu; **"Zaman tarikat zamanı değil, cemaat zamanıdır."** şeklinde tarif ediyor.
Tarikat, ancak **iman** ve **ibadet** temelinde yükselen bir binadır, temel yoksa bina da olmaz. Bu zaman insanlarının çoğunda bu ikisi eksik olduğuna göre; tarikatta gitmesi mümkün değildir. Gitse de şeklen ve sureten gider, şimdiki tarikat erbabının gittiği gibi. Hakikat nedir o zaman. H**akikat** tabirinden kastedilen mana; iman ve İslam meselelerinin açıklığa kavuşup, tahkiki bir surette kabul edilmesi anlamındadır. **Hakikat** tabirinin diğer bir manası; tarikat berzahına girmeden İslam ve iman hakikatlerini doğrudan tahkiki bir surette inkişaf ettirilmesi mesleğidir. Zira tarikatın terbiye ve seyir metotları hem uzun hem de meşakkatlidir. Bu zaman ve zemin böyle bir tarz ve metoda müsait değildir. Bu zaman insanının riyazet ve çile gibi ağır terbiye metotları ile uzun bir seyrüseferden sonra hakikatlere ulaşması çok zordur. Çare, İslam ve iman hakikatlerini Kur'an ve sünnete uygun akla ve mantığa yakın, en açık şekilde anlatan okumalar yaparak kişinin bilmesi gerekenleri en kısa sürede öğrenmesi ve hayatında tatbik edecek seviyeye çıkmasıdır ki, Risale-i Nurlar bu asırda vazifeyi yüklenmiş eserlerdir.

OKUMALARIMIZDA ESAS NE OLMALI

Okuma kültürümüzün dibe vurduğu günümüzde neyi okumalıyız sorusu önemli. Gerçekten neyi okuyacağız. Sosyal medyada birilerinin paylaşımlarını araştırmadan beğendi yapıp tekrar paylaşmak okumak değildir.

Birilerinin hezeyanlarını okuyup altına saçma sapan yorumlar yapıp okur yazar olduğunu sanmak hiç değildir.

Geçenlerde bir seminerde öğrencilerden birkaç tanesi seminer sonunda yanıma gelerek sunumdan duydukları memnuniyeti belirtmekle beraber benden illa okunması gereken kitapların listesini talep ettiler.

Bütün okuduğumuz kitaplar bir kitabı doğru anlamak için, eğer okumalarımız O Kitabı anlamamızı sağlamıyorsa okuduklarımızın ne manası var dedim. Öğrenciler söyle bir yüzüme bakıp evet anladık diyerek başlarını salladılar. Başka dediler. Cevap epeyce uzun olmuştu. Aşağıya bir kısmını aktarmaya çalışacağım.

Biz okumalarımızı Kur'an-ı anlamak için yapmıyorsak çok eksiğiz demektir. Okuduklarımız içinde önce Kur'an yok ise ne okuduğumuzun çok ta önemi yok. Rabbimizin ilk emri oku iken, O Ümmi Peygamber (A.S.V) gibi ne okuyayım, ben okuma bilmem diyemeyiz. Çünkü o aşamayı geçtik. Bizim adımıza Resulallah (A.S.V) o kademeyi geçti ve bizi de geçirdi. Bir şartla elbette. İman etmiş ve hak yola revan olmuş isek.

Bu yazıları okuyanların elbette bu kademeleri geçmiş olmasını temenni ederek devam edelim.

Pek çok yazar kendi inandığı yolun yolcularına tavsiyelerde bulunuyor. İnternet ortamı ölmeden önce okumanız gereken 100 kitap listelerinden geçilmiyor.

Normal bir lisans mezunu kişi ortalama ders olarak 160 veya 170 kitap okuyor. Bu kişinin dersleri vasat ise ortalama yarıya düşüyor. Yani okuduğunu anlamış olmak gerçek okumak olarak anlaşılmalı. Onun dışında tavsiyelere uyarak 100 kitap daha okuduğunu var sayar isek 250-270 arası bir ortalamadır. Muhyiddin İbn-ü Arabi'nin Miladi 1200'lü yıllarda yaşadığını ve o zamanki imkanlar ile 450 (El Fühat-ül Mekkiye eseri 18 cilttir), İmam-ı Gazzali'nin Risale ve Reddiyeleri ile birlikte 500 (İhya-i Ulumiddin eseri 10 Ciltir), Bediüzzaman Said Nursi'nin ömrünün çoğunun hapis ve sürgünlerde geçmesine rağmen 130'dan fazla eser yazdığını düşünür isek ne kadar okuma fakiri olduğumuz anlaşılacaktır. Dikkat edelim bahsettiğimiz yazarların okuduğu kitapların değil yazdıklarının sayısını verdik. Yaşadıkları hayatın zorlukları ise düşünülmesi gereken ayrı bir konudur.

Bu ortalama ile nereye kadar. Tavsiye edilen kitapların pek çoğu okumasanız bir şey kaybetmezsiniz cinsinden.

Yeni Şafak Yazarı Yusuf Kaplan muhakkak okunmasını tavsiye ettiği 100 kitap listesi paylaşmıştı. Ağır olmasın diye her yıl 25 kitap ortalama ile yaklaşık 5 yıllık bir liste. 100 kitap

dışında birde referans listesi paylaşmıştı. Oldukça etkileyici, manevi, ufuk açıcı olması önemliydi. Kitap listesi internetten görülebilir.

Hafıza Şampiyonu Melik Duyar ise her kitabı okumayın, okuyacağınız kitapları muhakkak seçin diye göz ardı edilmeyecek bir tavsiyesi var. Kitap okuma hızınızı artırın, ne okuyacağınızı ara başlıklara bakarak seçin ve muhakkak anlama kapasitenizi artırın diye önemli bir tavsiye.

Şimdi önemli bir kitap okuru Rahmetli Cemil Meriç'ten bahsetmek istiyorum. Kitap okuma azmini yitirmeden gözlerini yitirmek pahasına okumaktan vazgeçmeyen kitap dehası. Önemli bir konuya parmak basıyor. Okumanın önemi, önemli okumaların katkısı ve değeri üzerine, Risale-i Nurları geç tanıdım, eğer daha erken tanısa idim, başka kitapları okuyarak kaybettiğim zamanı Risale-i Nurları okuyarak geçirir hem daha fazla istifade eder hem de gözlerimi kaybetmezdim diyor. Cemil Meriç'e katılmamak mümkün değil. Hayatın gayesi İmanı kurtarmak ise bu minvalde yazılan eserleri bir an önce okumak elzemdir. Hem demiştik, bütün kitapları okumamızın gayesi Kur'an-ı anlamaktır diye. Kur'an-ı anlamadan okumak sanırım yolda kalmamızın bir sebebi olacaktır.

Başta lisans eğitimi alan bir okurun okuduğu sayıyı belirtmiştim. Elbette ilim, bilim, teknoloji, mesleki kariyer için pek çok kitap okuyoruz. Buradaki kastımız kaliteli bir yaşam, gerçek manada bir iman, topluma ve çevremize faydalı bir birey olmak için okumamız gereken neşriyattır. Her şeyi bir kenara bırakalım, sadece bahse konu kitapları okuyalım tarzı bir yaklaşımımız yok elbette.

Dünyalık için zaruri eğitimimiz dışındaki kaliteli okumalardan bahsediyorum. İnsana değer katan, erdemli, imanlı, ahlaklı insan olmak için, her şeyi maddi çıkarlar için değil insan onuruna yakışır tarzda yaşamak için gereken okumalar. Kişiliğimizi yansıtacak, imanımızı adam gibi yaşamamızı sağlayacak temel okumalardan bahsediyorum.

Rabbimizin emrine uyarak okumamız gereken Kur'an ve dinimizi eksiksiz yaşamak için bilmemiz gereken temel fıkıh bilgilerini okumak, İmanın rükûlarını doğru anlamak için bilmemiz gereken akaid, Risale-i Nurlar gibi bu asrın fitnelerinden, imansız ve ahlaksız boşluklarından kurtulup iman-ı tahkikiyi elde etmek için gerekli okumalardan bahsediyorum.

Bunlara renk katan, edebiyat, tarih ve kültür okumalarını yemekteki salata, tatlı, garnitür olarak alabilirsiniz.

Çünkü hayatı tek düze yaşamak istemiyor isek, Resulullah'ın (a.s.v.) buyurduğu gibi kaliteli bir hayat yaşamak ve bizi bekleyen ahirete yüz akı ile gitmek istiyorsak hayat kalitemizi artırmalı, kulluk icaplarını en güzel şekilde eda etmek için ilim, bilim, kültür silahlarımızı kuşanmalıyız. Bu suretle önce ailemizden başlamak üzere, çevremiz, ülkemiz, alemi islam ve insanlık için okumalıyız. Ne okuyacağımıza gelince, yaşam gayemize uygun olarak merkezden çevreye doğru, biraz araştırarak, bilenlere sorarak, kararlarımızı vereceğiz ve yola devam edeceğiz.

Merkeze Kur'anı alacağız elbette.[4]

Şimdi kaldığımız yerden devam ederek ilim bahsini tamamlayalım.

İlim; insanın duyu vasıtaları ile elde ettiği veya Allah Tebareke ve Teâlâ'nın vahiy yolu ile doğrudan doğruya gönderdiği, içinde zan ihtimali bulunmayan yakini bilgi olarak manalandırılmıştır.[5]

İslamî terminolojide ilim terimi; "bilgi" kelimesini karşılamak için kullanıldığı gibi, herhangi bir bilgi şubesini ifade için de kullanılır. Meselâ; kelâm ilmi, tefsir ilmi gibi. Keza, ilim ve bilgi terimlerinin bazen marifet kelimesiyle karşılandığı da bilinir.

Seyyid Şerif Cürcânî'ye göre ilim: "Gerçeğe ve vakıaya uygun düşen bilgi ve kanaattir" (Cürcani, et-Ta'rifat, Beyrut 1985, s. 160). Cürcânî ilim için şu tarifleri de yapar: "İlim; bir şeyi olduğu gibi idrak etmektir. Bilgisizlik bilginin zıddıdır. Bilim, bilinenden gizlilik ve kapalılığın kalkmasıdır. İlim; nefsin, bir şeyin manasına ulaşmasıdır. Düşünen ile düşünülen arasında hususi bir alâkadır" (Cürcânî, et- Ta'rifat, s. 160, 167). İlim, kesin olsun veya olmasın kavram (tasavvur) veya hüküm olarak mutlak manasıyla idrak etmektir. İlim; düşünme, fehmetme ve hayal etme manalarına da gelir" (Tahanevi, Keşşafü lstılahati'l-fünun, II, 1055).

İlim kavramının yanında çoğu zaman kullanılan marifet kavramı, daha hususi bir anlam taşır ve daha ziyade vasıtasız bilgiyi, sezişi, kalbî bilgiyi ifade etmek için kullanılır. İlim ahiret yolunu dosdoğru gösteren (kılavuz) bilgiler topluluğudur.

İnsanda ilmin ilk doğuşu; düşünmeden (basitçe), bir yol göstericiye başvurmadan elde edilir. İnsan, yaşı ilerledikçe sebeplerine başvurularak, düşünülerek, bir delille ilim elde etme yollarının var olduğunu anlar. Toplu olarak söylersek; birisi vasıtasız yolla doğrudan elde edilen ilim, diğeri vasıta ile elde edilen ilim vardır.[6]

Vasıtasız ilim
Her insan kendi hususiyetleri ile kendi cinsleri arasında farklı ve ayrı yanlarıyla yaratılır. Tabii olarak var olan hususiyetleri bilmek, fertlere doğrudan, vasıtasız verilen bilgidir (ilimdir). İnsan, açlık, susuzluk, keder, neşe, korku vb. duyguları, çocuk, süt emmeyi; kuş, uçmayı; balık, yüzmeyi doğrudan öğrenir. Siyah ve beyazın diğer renklerin aynı şey olmadığı ve birçok şeyin mevcudiyeti vasıtasız olarak bilinir. Bu yolla genelde maddi şeyler görerek öğrenilir.

Vasıtalı ilim

Bu çeşit ilim ise genel olarak akıl ve his aracılığı ile öğrenilen ilimdir. Vasıtalı ilimler ise, maddi olmayan veya mevcut olup dışta maddi şekli bulunmayan, fizik ötesi dediğimiz gayb

[4] Ahmet TÜRKAN -Neyi okuyacağız-2021
[5] https://www.huzursayfasi.com/dini-bilgiler-sayfasi/23298-ilim-nedir-s1.html
[6] A.g.e.

aleminden fikir, zihin yoluyla öğrenilir. İnsanda bulunan beş duyu (görme, işitme, koklama, tat alma ve dokunma) ile maddi şeyler hakkında (duyular vasıtasıyla) bilgi edinilir. Bir şey görünce şekil, bir ses işitince ses, bir şey koklayınca koku, ağzımıza yiyecek alınca o şeyin tadı, bir şeye dokununca onun yumuşak ve sert oluşu vs. hakkında vasıtalı bilgiler edininiz. Ancak hastalık halinde tatlı, acı gibi gelir. Tren ve başka araçla giderken yol geriye gidiyor sanırız. Bu gibi bazı istisnalar dışında, duyular aracılığıyla, düşünerek, zihni bilgiler edininiz. Ayrıca inceleme ve araştırma yoluyla da şüpheleri gideren doğru bilgilere ulaşırız.

İlimler farklı bakış açılarına göre şu tasniflere ayrılabilir:

Şer'î ilimler

Gazâlî'nin İhya Adlı Eserinde Şer'î Bilimler Tasnifi; Şer'î İlimler, matematik gibi akıl ile, tababet gibi tecrübe ile, dil gibi işitmekle bilinmeyip ancak Peygamber'den öğrenilen ilimlerdir. Şer'î Olmayan İlimler ise, "Diğer vasıtalarla elde edilen ilimlerdir.". Şer'î İlimleri, kendi arasında Usûl, Furû, Mukaddimat (Başlangıç/Yardımcı ilimler) ve Mütemmimât (Tamamlayıcı bilimler) olmak üzere dört ana bölüme ayırır. Temel İlimleri (usûl), kendi içerisinde Kitap, Sünnet, İcma ve Sahabenin İlmi şeklinde; Ameli/Pratik ilimleri (furû) ise, dünya işlerini tanzim eden Fıkıh ve Ahiret işlerini düzenleyen Ahlak ve Tasavvuf olarak ikiye ayırır. Bunların dışındaki bilimleri Temel İslam bilimlerinden değil başlangıç ve tamamlayıcı bilimler olarak görür. Lügat ve Nahiv'i başlangıç ilimleri içerisinde; Kur'an ve Hadis/haberle ilgili bilimleri ise, tamamlayıcı bilimler altında zikreder. (Gazalî, İhya-i Ulumiddin. 1975, 1, 48)

İslam bilimleri temelinde, amacında, yaklaşımında, alanında ve tutumunda kendine özgü bir yapı arz etmektedir. Bu çerçevede, bizzat Müslümanlar tarafından gerçekleştirilen ve varoluşlarının gereği olarak, konusu, amacı ve yöntemi doğrudan İslam'ı anlamaya ve yorumlamaya yönelik olan ilmi faaliyetlerin tamamını İslam Bilimleri olarak tanımlayabiliriz. Bilginin temel kaynaklarından biri olarak dinî metinleri kullanması, bunların sübut, delalet ve yorumlarını konu edinmesi ve bunlardan hareketle Müslümanların sorunlarına çözüm araması dolayısıyla, İslam Bilimlerine dinî veya şer'i bilimler de denmiştir.[7]

Şer'î olmayan ilimler

Maddi, dünyevi ilimler. Ayrıca dinî, aklî ve dünyevî ilimler olarak veya zâhir, (dünya hayatını tanzim eden) bâtın (ebedî hayatı tanzim edici) ilimler olarak da kısımlara ayrılırlar.
İlimler tasnîfi, genel olarak, her ilmin alanını, konusunu, gayesini ve sınırlarını açıklama amacına yöneliktir. Ayrıca bu tasnîfler, dînî ilimlerin birbirleriyle ve diğer ilim dallarıyla ilişkilerini göstermesi bakımından önemlidir. İslam alimleri tercüme faaliyetleri sonucu İslâm öncesi ilimlerle yüz yüze gelince, ilimlere ait hiyerarşiye açıklık getirme ve akıl vahiy yahut din-ilim arasındaki uyum problemine katkıda bulunma umuduyla da birtakım tasnîfler yapmaya koyulmuşlardır. Bu sınıflandırmaların birçoğunun, eğitimde kolaylığı sağlamak,

[7] https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/73691/mod_resource/content/0/4.%20%C3%9Cnite.pdf

tahsil hayatına başlayacaklara tercih noktasında fikir vermek gibi bazı pratik amaçları gözettiğini de biliyoruz. Fârâbî (ö.339/950),

Bu sınıflandırmaları yapan kişilere baktığımızda, şu hususu da vurgulamadan geçmemek gerekir: Genelde filozofların veya felsefecilerin yaptıkları tasniflerde, Aristo'dan ilhâm almış olacaklar ki, "Nazarî ve Pratik" ayırımı göze çarpmaktadır. Zîrâ Aristo ilimleri üçe ayırıyordu: 1- Nazarî Felsefe, 2- Amelî Felsefe ve 3- Şiir veya Güzellik İlmi. Aristo'nun şârihlerinde ise sözü geçen ikili tasnif yaygındır. Din ilimleriyle meşgul olan diğer bazı âlimlerin tasniflerinde "Şer'î İlimler ve Aklî İlimler" ayırımı dikkati çekmektedir. Bu, Şer'î ve Aklî İlim ayırımı aslında klâsik İslâm ulemâsının genel bir tercihi olarak görünmektedir.

İlim Tasnifleri İçerisinde Tasavvufun Yeri:

Kāl ilmi değil de hâl ilmi klişesiyle tanımlanan, yani bizzat tecrübe edilen ve sübjektif yönü ağır basan bir disiplin olan tasavvufun ilmî açıdan değerlendirilmesi bazı zorlukları beraberinde getirmektedir. Zîrâ onun diğer İslâmî ilimlerden en bâriz farkı hem pratik hem de nazarî yöne sahip olmasıdır. Tasavvufî bir hayat için vazgeçilmez olan amelî cephedir. Sûfîler seyr ü sülûk safhasında pek çok deneyim yaşarlar. Seyrü sülük bahsinde konunun izahını yapmış idik. Hepsi değilse de bir kısmı bunları kaleme alır veya sözle ifâdelendirir. Mutasavvıfların kendi tarîklerine ilişkin esasları ve nazariyeleri belirledikleri eserleri de vardır. Ayrıca bu zümrenin İslâmî ilimlerin çeşitli sahalarında kendilerine özgü düşünce ve yorumlar geliştirdikleri de bilinmektedir. Böylece zengin bir tasavvuf külliyâtı meydana gelmiştir.[8]

İslâm akâidine göre insanın ilim elde etmesinin yolları üçtür

Havass-ı selime (sağlam duyu organları). Bunlar göz, kulak, burun, dil ve deri olmak üzere beştir. Bu duyu organları hastalıklardan uzak olduğu takdirde kendileriyle elde edilen bilgiye güvenilir.

Haber-i sadık (doğru haber).

Bu ikiye ayrılır:

Mütevâtir haber: Yalan söylemek üzere birleşmeleri aklen mümkün olmayacak kadar çok sayıda bir topluluğun vermiş olduğu haberdir. Bunda şüphe edilmez. Meselâ bugün Avustralya kıtasının varlığını gözlerimizle görmesek bile birçok kişi tarafından haber verildiği için tereddütsüz kabul ederiz.

Haber-i Resul: Allah tarafından gönderilen hak peygamberin vermiş olduğu haber ve söylemiş olduğu şeylerdir.

Akıl: İslâm dini akla büyük önem vermiş, onu ilim elde etme yollarından biri olarak kabul etmiştir. Bir şey akılla düşünmeden hemen bilinirse buna "bedîhî" denir. Düşünerek bilinirse "istidlâlî" denir

[8] https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/alibolat/139328/2007_VIII_19_GOKBULUTS.pdf

İslâm dini ilme, okumaya ve bilgiye büyük önem vermiştir. Hz. Peygamber (s.a.v)'e inen ilk vahiyde okumaktan, kalemden, eğitim ve öğretimden bahsedilir: "Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir alakadan yarattı. Oku! İnsana kalemle yazı yazmayı öğretip ona bilmediklerini öğreten Rabbin sonsuz lütûf sahibidir" (el-Alak, 96/1-5).

İslâm, insanın yaratılışına uygun bir din olduğu için bütün müslümanlara ilmi farz kılmıştır. Her müslümanın dinî görevlerini yerine getirecek, helâl ile haramı, hak ile batılı birbirinden ayırt edecek kadar bilgi sahibi olması farzdır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v): "İlim tahsil etmek her müslüman erkek ve kadına farzdır" (İbn Mace, Mukaddime, 17) buyurmuştur.

Tıb, hesap ve teknik gibi cemiyet için gerekli olan her türlü bilgiyi öğrenmek farz-ı kifayedir. Bu tür ilimler cemiyetin bazı fertleri tarafından öğrenilirse bu farz yerine getirilmiş olur. Fakat kimse öğrenmezse toplumun bütün fertleri Allah katında sorumlu olurlar. Övünmek ve başkalarına karşı üstünlük taslamak için ilim öğrenmek ise mekruhtur. [9]

İslâm kadar ilme önem veren başka bir din yoktur. Kur'an-ı Kerim'de sadece ilim kelimesi yüz beş defa zikredilir. Bu kökten gelen diğer kelimelerle birlikte bu sayı sekiz yüz elli dokuzu bulur. Ayrıca "akıl, fikir, zikr" gibi kelimeler Kur'an-ı Kerim'de çok zikredilir. İslâm'a göre ilim ve hikmet müminin kaybolmuş malıdır; mümin, yerine ve söyleyene bakmaksızın onu nerede bulursa alır. Her fenalığın, hatta küfür ve şirkin de başı bilgisizlik ve cehalettir. Küfrün ne demek olduğunu bilen bir kimse kafir olmaz. Şirkin ne demek olduğunu bilen, başkalarını Allah'a ortak koşmaz, Allah'tan başkasına ibadet etmez. Bunun içindir ki Kur'an-ı Kerim'de "Sakın ha cahillerden olma" (el-En'âm, 5/35) buyurulmuştur. Kur'an-ı Kerîm'in açıkça ifade ettiğine göre "Kulları içerisinde Allah'tan ancak âlimler korkar" (el-Fâtır, 35/28).

Kur'an-ı Kerîm'de ilmin her çeşidi övülmüş, bilenlerle bilmeyenlerin bir olamayacağı açıkça belirtilmiştir: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? " (ez-Zümer, 39/9).

İslâm ilmin, âlimin ve ilim yolcusunun değerini yükseltmiştir. Kur'an-ı Kerîm'de "Allah, içinizden iman edenlerle kendilerine ilim verilenlerin değerini yükseltir" (el-Mücadele, 58/15) buyurulur.

Peygamber efendimiz (s.a.v) de hadîs-i şeriflerinde şöyle buyurmuştur: "İlim tahsil etmek maksadıyla bir yola giden kimseye Allah Teâlâ Cennet yollarından açar. Melekler, ilim ve tahsil edene karşı memnuniyetleri ve tevâzûları sebebiyle kanatlarını yere sererler. Göklerde ve yerde olan her şey, hatta su içindeki balıklar, âlim için Allah'tan rahmet diler. Âlimin, bilmeden ibadet eden kimseye üstünlüğü, on dördündeki ayın, görünen diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Âlimler peygamberlerin varisleridir. Peygamberler ne altın ne de gümüş bırakmışlardır, onlar miras olarak sadece ilmi bırakmışlardır. Kim ilmi almışsa büyük ve değerli bir şey almış demektir" (Ebû Davud, İlm, 1).

"Kim ilim tahsil etmek için (evinden veya yurdundan) çıkarsa geri dönünceye kadar Allah

[9] https://kavram.emsile.com/node/3271

yolundadır" (Tirmizî, İlm, 2).

"Alimler yeryüzünün kandilleri, peygamberlerin halifeleridir. Onlar benim ve diğer peygamberlerin vârisleridir" (Keşfü'l Hafâ, H. No: 1751).

İslâm'da ilim, Allah'ın rızasını kazanmak ve amel etmek için öğrenilir. Peygamber efendimiz (s.a.v), dualarında; "Allah'ım, bana öğrettiklerinle beni faydalandır; bana fayda sağlayacak ilim öğret, ilmimi artır" (Tirmizî, Daavât, 128); "Faydasız ilimden Allah'a sığınırım" (Tirmizî, Daavât, 68) buyururdu.

Görülüyor ki, dünya ve ahiret saadetinin anahtarı ilimdir. İlim amellerin en faziletlisidir. Yukarıdaki emir ve sözlerin ışığında İslâmiyet'le ilim birbirinden ayrılmaz iki şeydir demek mümkündür.

Dünya, ahiretin tarlası ve Allah'a giden yolun başlangıcıdır. Dünya düzenini ayakta tutmak için bildirilen birtakım düsturlar vardır. İşte bu dünyada insanların ekonomik, sosyal, dinî ve dünyevî bütün durumlarını düzenleyici ve insanları birleştirici kuvvet sadece ilim yoluyla kazanılır.

İlim, nefisleri helâk edici ahlaksızlıklardan temizler; insanları aydınlatarak güzel ahlâka kavuşturur ve ahiret yolunun aydınlanmasını öğretir. İlim, Allahü Teâlâ'nın kemâl sıfatıdır. Peygamberlerin ve meleklerin şerefi ilimden gelmektedir. Allah'ın huzuruna ilimle gidilir. İlim tek başına faziletin de kendisidir.

Âlim ise, bilmeyen kalabalığa gerçek ve doğru yolu gösterici olması bakımından "Rabbinden sana indirilen gerçekleri insanlara bildir" (el-Maide, 5/67) ilâhi emrine muhatap olan peygamberin izindedir.[10]

İlmi Gizlemek

Âlimler sahip oldukları ilimleri başkalarına aktarmak zorunda mıdırlar? Başka bir deyimle, ilmi gizlemek, kınanan ve suç sayılan bir iş midir?

Kur'an-ı Kerîm'de bu konuda Yahudi ve Hristiyanlarla ilgili olmak ve hükmü müslümanları da kapsamak üzere bazı ayetler nazil olmuştur. İmam Suyûtî "ed-Dürrü'l-Mensûr" isimli eserinde, İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, Muâz b. Cebel ve bazı sahabiler Yahudi bilginlerinden bir gruba Tevrat'taki bazı hükümleri sordular. Yahudiler bu bilgileri gizlediler ve haber vermekten kaçındılar. Bunun üzerine şu ayet nazil oldu: "İndirdiğimiz açık delilleri ve hidayeti biz kitapta insanlara açıkça belirttikten sonra- gizleyenler var ya; işte onlara hem Allah lânet eder hem de bütün lânet edebilenler lânet eder. Ancak tövbe edip, durumlarını düzeltenler ve gerçeği açıklayanlar başkadır. Onları bağışlarım; çünkü ben tövbeyi çok kabul edenim, çok esirgeyenim" (el-Bakara, 2/159-160).

[10] http://www.rasyonelhaber.com/ilmin-onemi-makale,3540.html

Yahudilerin gizlediği bilgiler arasında recim cezası bulunduğu gibi, Hz. Peygamber (s.a.v)'in geleceğini bildiren haberler de bulunmaktadır Nitekim bir ayette şöyle buyurulur; "Onlar, yanlarındaki Tevrat ve İncil'de (vasıflarını) yazılı buldukları o elçiye, o ümmi Peygambere uyarlar" (el-A'râf, 7/157).

Ancak İslâmî hükümleri gizlemekten vazgeçip de tövbe eden, Hz. Peygamber'e iman ederek gidişini düzelten ve Allah'ın Peygamberlerine vahyettiği şeyleri insanlara açıklayanlar müstesnadır. Bunlar İslâmî hükümleri gizlemekten vazgeçtikleri takdirde Allah onların tövbesini kabul eder. Onları rahmet ve mağfiretine kavuşturur.

Ayet-i Kerime'nin hükmü yalnız Ehl-i kitaba değil; Allah'ın ayetlerini gizleyen ve şer'î hükümleri açıklamayan herkese şâmildir. Çünkü ayetin ifade tarzı usul âlimlerinin de dediği gibi özel sebebe bağlı olmaksızın genel anlam ifade eder.

Ebû Hayyân şöyle demiştir: "Açıkça anlaşılıyor ki, özel nüzul sebebi olsa bile ayetin umum manası, ehl-i kitap olsun, başkaları olsun ilmi gizleyen herkes hakkındadır. Ayet, Allah'ın dininden olup da yayılmasına ve duyurulmasına ihtiyaç duyulan herhangi bir ilmi gizleyen herkesi içine alır. Aşağıdaki hadis bu ayeti tefsir eder.

Hadiste şöyle buyurulur: "Kendisine bir ilim sorulup da bunu gizleyen kimseye kıyamet gününde ateşten bir gem vurulacaktır" (İbn Mâce, Hâkim).

Sahabiler de bu ayeti aynı şekilde anlamıştır. Ebû Hureyre'nin, şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Eğer Allah'ın kitabındaki bir ayet olmasaydı, size hiçbir hadis rivayet etmezdim" Ebû Hureyre bundan ilmi gizleyenlerle ilgili olan ayeti okumuştur (Ebû Hayyân, el-Bahru'l Muhit, I, 454).

Diğer yandan bazı âlimler ilmi gizlemeye yol açacağı endişesiyle, yukarıdaki ayete dayanarak, Kur'an okuma karşılığında para almanın caiz olmadığını söylemişlerdir. Onlara göre ayet, hükümleri açığa vurmayı, yaymayı ve gizlememeyi emrediyor. Bir kimse edası kendisine gerekli olan bir amel için ücret almaz. Namaz kıldığı için ücrete hak kazanamaması gibi. Çünkü namaz, Allah'a yaklaşmak için yapılan bir ibadettir. Bu yüzden namazı öğretmek karşılığında alınacak ücret caiz olmaz.

Ancak, sonraki (Müteahhirûn) âlimleri, ücret veya maaş alınmadığı takdirde dini görev ve çalışmaların ihmal edileceğini, dini tebliğin yaygınlaşamayacağını, ilmin giderek yok olacağını düşündüler ve dinî ilimlerin eğitim öğretim ve tebliğinde görev yapanların, bu hizmetleri karşılığında ücret alabileceklerine dair fetva verdiler.[11]

İnsanlığın ilim diye bugüne kadar övüp durduğu şey, ekseriyetle eşyanın bilgisini zihne nakletmekten ibâret kalmıştır. Hâlbuki bir ambarda üst üste eşya yığmak gibi bilgileri zihinde istiflemek, onların ziyan edilmesinden başka bir şey değildir. Zîrâ ilmin safhaları vardır ve

[11] https://sorularlaislamiyet.com/kaynak/ilim

onun ilk safhasında kalarak o bilgileri nefsânî menfaatlere alet etmek veya onun zâhirine, yâni kabuğuna takılıp kalmak, kişiyi gerçek huzur ve saâdete ulaştıramaz.

İlmin Hamallığını Yapma

Dolayısıyla ilim, sadece akıl ve zihin hamallığından ibaret kalmamalıdır. Bunun için ilmin hikmetle aydınlanmış bir gönül süzgecinden geçirilerek hazmedilmesi îcâb eder. Ancak bu takdirde ilim, bir üst safha olan "**irfân**"ın neşv ü nemâ bulacağı, âdeta bereketli bir toprak hâline gelir.
Cenâb-ı Hakk'a vâsıl etmeyen, tefekkürde incelik ve derinlik kazandırmayan, Rabb'in aşk ve muhabbetini tattırmaya yaramayan mâlumatlar, ancak kuru bilgi kalabalığından ibârettir.
Şâir Fuzûlî'nin dediği gibi:

Aşk imiş her ne var âlemde,
İlm bir kîl u kâl imiş ancak…

Ferîdüddîn Attar Hazretleri, meşhur eseri Tezkiretü'l-Evliyâ'da bir kıssa nakleder:

Bir gün bir âlim, Dicle kenarında karşıya geçecek bir gemi bulamaz. Bu esnâda talebelerinden Habîb-i Acemî gelir ve niçin beklediğini sorar.
Âlim:
"–Karşıya geçmek istiyorum, lâkin gemi yok!**"** der. Ârif biri olan Habîb-i Acemî ise:
"–Ey üstad! İlmin çok ise, hasedi gönlünden gider. Dünyadan kalben uzaklaş, iptilâları ganimet tut ve bütün işleri Hak'tan bil. Böyle olduğun takdirde ayağını suya vur ve geç.**"** der. Sözlerinin ardından da ayağını suya basıp karşıya geçer.
Âlim zât, talebesindeki bu hâli görünce ağlar ve kendinden geçerek yere düşer. Kendine gelince der ki:
"–Habîb, benim talebemdir. Su üstünden yürüyerek karşıya geçti, ben ise kıyıda kaldım. Eğer yarın Sırat köprüsünden de cümle halk geçip ben kalırsam hâlim nice olur?!**"**
Daha sonra bu âlim zât, Habîb-i Acemî'yi bulup kendisine; bu mertebeyi nasıl elde ettiğini sorar. Habîb ise şu veciz karşılığı verir:
"–Ey üstad! Ben gönül ağartırım; sen ise kâğıt karartırsın!.."

İşte gönülleri Kur'ân ve Sünnet'in bilgisiyle, yâni hikmetle nurlanarak irfâna ermiş olanlar hem kendilerinin hem de etraflarında bulunanların gönüllerini aydınlatırlar. Ebedî huzur ve saâdetin yolunu gösteren hidâyet kandilleri olurlar. Lâkin ilmini bu safhalara intikal ettiremeyen sığ idrakler, takılıp kaldıkları noktada kendilerini ne kadar bilgili zannetseler de hayat ve kâinat muammâsındaki ilâhî sırları çözemezler…[12]
Yunus Emre ilmin derinliğine inerek olaylara hikmet nazarı ile bakmayı bilmiştir.

İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendin bilmezsin
Ya nice okumaktır

[12] https://www.islamveihsan.com/ilim-hikmet-ve-irfan-nedir.html

Okumaktan murat ne
Kişi Hak'kı bilmektir
Çün okudun bilmezsin
Ha bir kuru ekmektir

Okudum bildim deme
Çok taat kıldım deme
Eğer Hak bilmez isen
Abes yere gelmektir

Dört kitabın mânâsı
Bellidir bir elifte
Sen elifi bilmezsin
Bu nice okumaktır

Yirmi dokuz hece
Okursun uçtan uca
Sen elif dersin hoca
Mânâsı ne demektir

Yunus Emre der hoca
Gerekse bin var hacca
Hepisinden iyice
Bir gönüle girmektir…

İlim konusunda buraya gelmişken Mevlana'dan bahsetmemek olmaz.

Mevlana'nın eğitim hayatına bakıldığında iki yönünü görüyoruz: Mevlana'nın Şems'ten önceki ve sonraki hayatı. Şems'ten önce Mevlâna, her âlim gibi zahiri ilimleri öğrenmiştir. Fıkıh ve kelamın üstadıdır. Yunan, Roma ve Hint felsefesini iyi incelemiş ve dinler tarihine de iyi vakıftır. Şems'ten sonra ise hayatında bambaşka bir sayfa açılmıştır. Zahiri bilimlerden, Bâtıni ilimlere geçmiştir. Kitapların ciltlerinden çıkıp ilahi nura ve gerçeklere ulaşmıştır.

Sultan Veled, babasının Şemsle buluşmasını Kur'an'daki Musa ile Hızır'ın buluşmasına benzetir. Yani, Musa'nın sahip olduğu bilgi daha ziyade dünyalıktı, oysa Hızır'ın bilgisi Allah tarafından verilen bilgidir. "Hızır" Arapçada yeşil demektir. "Yani Allah'tan gelen taze bilgileri veren kimse" demektir. İşte Mevlâna, Şems'te bu ilmi bulmuş ve öğrenmiştir. Öğrendiği ledün ilminden sonra dünyalık bilgilerden elini eteğini çekip Allah'ın ebedi kaynaklarına ve aşkına sarılmıştır:

"Mutluyum ki artık dünyalık mutluluklardan kurtuldum,
Şarap içmeden sarhoşum ve mutluyum;
Eğer halim kimseye benzemiyorsa,
Bu gizli halim bana kutlu olsun!

İnsan sadece bu zahiri beyin ve bedenden ibaret değildir. Bilgi ve ilmi muhafaza eden bu fiziksel beyin sadece görsel nesneleri ve duyuları algılar; yani küçük aklı üretir. Evrensel aklı (akl-ı kül) üreten ise, insanın beyni değil ruhudur. Ünlü Alman pedagoji uzmanı Froebel şöyle der: “Eğitimin amacı insana cesaret vererek ve yol göstererek düşünebilen, şuur sahibi ve konuları kavrayabilen bir varlık haline getirmektir. Bunu yapmak için insanın iç yapısında mevcut olan mükemmel ve öz ilahi nizamını bilinçli şekilde seçmesi gerekir. Eğitim bu amaca hizmet etmelidir”

Ruh ne kadar geliştirilmişse evrensel akıl o derecede kuvvetlidir. Hikmet sahibi kimseler işte böyle bir akla sahiptirler. Onlar olayları daha olmadan algılayabilir; Allah’ın kudretini hisseder ve olayların mahiyetini anlayabilirler. Hikmet ilimle veya Allah’ın lütfuyla, ilimsiz de olabilir.

Mevlana’ya göre her şeyden önce gerçek ilim ve hikmet sahibi olmak için haram yememek gerekir:

Helal lokma ye ki, ilim elde edesin:

İlim ve hikmet helal lokmadan doğar,
Aşk ve zarafet de helal lokmadan doğar.
Lokmalar tohum ise, düşünceler onun ürünüdür,
Lokmalar eğer deniz ise, fikirler onun incileridir.
Ruhun özü ilimle genişler ve evrenselliğe ulaşır:

Ruhun milliyeti yoktur:

Ruh ilimle ve akılla dosttur,
Onun Türk ve Arap ile işi yoktur.

İlim ve hayal:

Hayal tek kanatlı, ilim ise çift kanatlı bir kuştur
Şüpheler zayıftır ve uçuşlara engel olurlar
Tek kanatlı kuş, çok geçmeden baş aşağıya düşer
Tekrar uçarsa da iki adım sonra düşer
Şüphelerden kurtulunca ilim doğar
İki kanatlı kuş olup tekrar uçar.
Mevlâna ruhtaki birikmiş ilmin merkeze ulaşması için dua eder:

İnsanın ilmi denizden bir damla gibidir:

Allah’ım bana huzurundan bir damla bilgi verdin
Denizlerine kavuştur onu
Ruhumda bir damla ilim var
Vücudun toprağından ve rüzgârlardan koru onu.

Bilgi ruhsal amaç için yararlıdır:

Gönül dostlarının ilmi, onları yüceltir
Dünyalık insanlara ise yük olur
İlim ruha hitap edince dost olur
İlim, maddi isteklere yönelince yük olur.
Evrensel aklı tamah ve egolarla kirletmemek gerekir:

Tamah ilmi yok eder:

Tamahsızlık insanı âlim yapar,
Tamah ise ilmi saptırır ve zalim yapar.

Zekâ Allah'ın gölgesidir:

Akıl Allah'ın gölgesidir, Tanrı ise güneştir,
Gölge O parlayan güneşe güç yetiremez.
Yani güneş çıkınca mumun değeri kalmaz.
Küçük akıl büyük akla teslim olur.
Gönül gözü açılanlar nurun yansımasını seyrederler:

*İlim hikmetin kaynağıdır***:**

Bilgi Süleyman'ın mülkünün mührüdür
Bütün âlem şekil ise de özü ilimdir
Hikmeti arayan hikmetin kaynağı olur
O nedenliklerden ve tahsilden kurtulur.
Hikmet sahibinden hikmet öğren
Ondan ledün ilminin temelini öğren
Hikmeti arayan hikmetin kaynağı olur
Ve o tahsilden de sebeplerden de kurtulur
Hafızın defteri levh-i mahfuza dönüşür
Başta aklı onun hocası idiyse de
Şimdi ise akıl onun öğrencisi olur.
Akıl artık Cebrail gibi der ki ey Muhammed
Bir adım atsam beni yakar, yok eder.
Mana gözü açılan kimse bir zerrede bile Allah'ın ilahi nurunu görür:

Kimin gönlünde bir kapı açılırsa o her tanecikten güneşi görür, hisseder. Ruhu da görür. İki gözünü elleriyle kapatan kimse etrafı göremez ama her şey yine orada. Öteki âlem de mevcuttur, ama bu gönül gözü açık olan için geçerlidir.

Belirtilere ve taklitlere esir olan yüzlerce kimse yarı yolda kalıp hep şüphe içindedir. Taklit ve delil aramaları yüzünden kanatları saplanır kalır ve rahat uçamazlar. Şeytan onları şüphelere sevk ederek, körler gibi onları baş aşağı yere düşürür. Delillere bağlı olanların ayakları

tahtadandır ve tahta ayakları algılamada zayıftır. Körlerin ayakları asalarıdır, sivri taşlara basıp da baş aşağı düşmesinler diye.

İnsan kendini tam olarak tanımadığı gibi başkalarını da hakkıyla tanıyamaz. Ancak gerçek tanıma yıllar sonra ortaya çıkar. Yani doğru empati yapamazlar.

Mevlana'nın şu hikâyesindeki gibi:

Bir gün bir dil bilgini kayığa binmiş ve kendi benliğini kayıkçıya göstermek için, "Sen hiç dilbilgisi okudun mu?" diye sormuş

Kayıkçı "Hayır" deyince bilgin: "Vay haline! Ömrünün yarısını heba etmişsin" demiş.

Kayıkçının kalbi kırılmış fakat hiç cevap vermemiş. Rüzgâr kayığı bir girdaba sürüklemiş, Kayıkçı bilimciye

"Yüzmeyi biliyor musun?" diye sormuş. Bilgin: "Hayır, benden denizcilik sanatını bekleme" demiş.

"Vay haline ömrünü dilbilgisini öğrenmeye adamışsın. Ne var ki şimdi bu kayık batacak. Deniz de dilbilgisi değil, yok olma bilgisi gerekir (nahive değil mahv lazım). Eğer sen zaten yok olmuş isen, o zaman korkmadan suya dal, git" demiş.

Aşkın hedefi olan O Yaratıcı, tevhidin (tekliğin) sahibidir. Bu âlem ise çokluktan oluşmaktadır. Bu ikisi arasında ne gibi bir ilişki var; bunu çözmek bir hayli zordur. Mevlana'ya göre nasıl ki Firavun ve Musa arasında bir fark var ise, mana yolunu gösterenler arasında da bazı farklar vardır. Bu zıtlıklar çokluğun ürünü olup geçicidir. Vahdette bunlara yer yoktur. Çünkü orada hep teklik hâkimdir.

Sevgi evrensel aklın ürünüdür ve boş yere aşk tahtına oturmaz. Dünyalık akıl böyle bir aşka tutulmaz ancak maddeye yönelir. Maddi akıl ne bilsin gerçek aşkı, ancak güneş gibi olan akıl anlar bu gerçek aşkı.   Hakiki aşk aklın ürünüdür, ama dünyalık akıl maddeye gönül bağlar. Yani maddeye esir olan akıl aslını unutur gider.

Akıl iki türlüdür: Birincisi çocukların okulda elde ettikleri bilgiden oluşan akıl; bu kitaplardan, hocalardan, düşüncelerden ve tekrarlardan ibaret olan bilgilerdir. Kavramlardan, bilimlerden ve yeni elde edilen bilgilerden oluşan akıllar da vardır. Böylece aklın başkalarına göre gelişir, ama yine de sana yük olur. Bilgi aramak için yakınlara, uzaklara gidilebilir ve elde edilen bilgiler hafızaya yerleştirebilir; ama bu bilgilerden geçen kişi kendisi levh-i mahfuz olur. İkinci akıl ise; Allah'ın vergisidir, onun kaynağı ruhtur. (M 4 / 1960)

Sonuç olarak Mevlâna, beden ve ruhun birbirinden ayrıldığı gibi; ilmi de ikiye ayırır: Beynin ürünü olan bir damlacık maddi ilim ve ruha ait olan okyanus gibi manevi ilim.[13]

Düşünce Kalıpları ve Değerler

İnsanın inandığı değerleri belirleyen en önemli şey, düşünce kalıplarıdır. Düşünce kalıpları, kazanılmış bilgilerden oluşur. Bir kişinin şahsiyetini oluşturan üç temel vardır: Bunlardan birincisi sorun çözme stili, ikincisi iletişim tarzı, üçüncüsüyse düşünce biçimidir. Düşünce kalıpları, beyne program yazmak gibidir. "Sigara içmek kötü değildir" ya da "İnsan mecbur kaldığında yalan söyleyebilir" gibi düşünceler, adeta daha önce beyinde kodlanmış bir programın ürünleridir. Kişi bu fikre, beynin bilgilendirmesi olmadan ulaşamaz.

Aynı şekilde değerler de beynimizdeki programlara benzer. Bir insanın özel hayatındaki düşünce kalıplarının toplum nezdindeki karşılığı, halkın onayından geçmiş değerlerdir. Genel kitlenin benimsediği erdemler ne kadar çok kişi tarafından kabul edilirse, toplumsal hafıza da o oranda güçlü olacaktır.

Bir topluluğun öncelik verdiği erdemler, aynı zamanda onun belirgin özelliklerini oluşturur. Millet, kabul ettiği faziletlere dayanarak ya gelişir ya da tarihin sayfalarına karışır.

Değerler ve Vicdan
Değerler bir toplumun iskeletini oluşturan unsurlardır. Bu unsurlar ne kadar sağlam olursa inanç da o oranda güç kazanır. Erdemler, insanın vicdanıyla hayli ilgili olduğundan hayata geçirilmeleri, iç sorumluluğun gelişmişliğini zaruri kılar. İnsanların yalnız kaldıkları zamanlarda bile kötülüğe başvurmadan yaşamaları ve ahlaki normlara her hal ve şartta uymaları, vicdani sorumluluğun iki büyük göstergesidir. Ahlaki normları değerler belirler. Bu gerçekten yola çıkarak baktığımızda, değerlerde yaşanan yozlaşmaların sosyal prensiplerde ve vicdani sorgulamalarda da değişmeye neden olduğunu görebiliriz. Zira değerler toplumun manevi dinamikleridir. Bu dinamiklerin kendini en çok gösterdiği yer ise, insanların iç dünyasıdır.

Ne Kazandık Ne Kaybettik?
Tibet'in ruhani lideri Dalai Lama'nın bugünkü yaşam biçimimizi çok güzel tasvir eden bir şiiri vardır. "Çağımızın Paradoksu" adlı şiirinde Lama şöyle der:
Evlerimiz büyüdü fakat ailelerimiz küçüldü.
Artık daha rahatız ama zamanımız az.
Öğrenim seviyemiz arttı fakat anlama yetimiz azaldı.
Daha fazla bilgili olmamıza rağmen, daha zor karar veriyoruz.
Daha fazla uzmanız fakat daha fazla sorunluyuz.
Daha fazla tedaviye rağmen daha az sağlıklıyız.
Aya gidip gelerek onca yolu kat ettik ama caddeyi geçip yeni komşumuzla tanışmakta geciktik.
Daha fazla üretelim diye yeni bilgisayarlar geliştirdik fakat daha az iletişim kurmaya başladık.

[13] https://www.pusulahaber.com.tr/mevlana-ve-ilim-3190yy.htm

Çok uzun yol kat ettik ama kalitede bir o kadar kısa kaldık.
Fast food ve uzun sindirim zamanı…
Anlamlar büyük fakat karakterler küçük.
Karlar yüksek fakat ilişkiler yüzeysel.
Şimdi artık pencerelerimizde çok şeyin olduğu ama odamızda hiçbir şeyin olmadığı zaman…

Değerlere Yatırım Yapmak

Dalai Lama'nın şiiri, günümüzde değerlerin birbiriyle yer değiştirmesi nedeniyle toplumda meydana gelen değişime işaret etmektedir.
Değerleri bir banka hesabına benzetirsek eğer, iyi yatırımlar yapan kişinin hesabı ona kar getirecektir. Ne kadar kar ettiği hemen anlaşılmasa da bu, ileri yaşlarda faydasını göreceği bir birikim olacaktır.

Değerlerde meydana gelen yıpranmanın en kötü tarafı, insanın sürekli bir doyumsuzluk içinde sıkışıp kalmasıdır. Beklentileri çok yüksek olan hırslı kişiler, güne adeta o günden alacakları varmış gibi uyanırlar. Oysa doğru değerleri hayata geçirebilen kişiler, her günü kendilerine verilmiş bir armağan olarak görürler. Uyandığı her sabahın bir hediye olduğunu ve bu hediyeyi kendisine sunan bir varlığın olduğunu bilmek, kişinin hayata karşı duyduğu sorumluluğa katkıda bulunacaktır.

Değerlerin aşınmasına sebep olan davranışlardan bir diğeri de teşekkür etmekten kaçınmaktır. İnsanlara teşekkür etmek, herhangi bir sebeple kalplere nefret yerleşmesine engel olur. Ayrıca iyiliğe verdiğimiz değer, zihinsel olarak endişelerin azalmasına yardımcı olur. Teşekkür etmek, davranışı beslemek ve yatırımı desteklemektir.

Değerlerin Yerleşmesinde Liderlerin Önemi

Toplumun, liderleri iyi bir model olduğu takdirde iyiye, kötü bir lider modeliyle karşılaştıklarında ise kötüye yöneleceği su götürmez bir gerçektir. Bu nedenle de toplumun çıkarını kendi çıkarının önünde tutan, sözünde duran, örnek davranışlar sergileyen ve övgüye layık eylemler gerçekleştiren, gönlü kirlenmemiş liderlere ihtiyaç vardır. Bu vasıflara sahip insanların öncülüğü, cemiyetin geneli tarafından çok kolay benimsenecektir.

Makyavel'e itiraz ediyorlar. "Hükümdar kitabını yazarak zalimlere iktidara gelme yolunu öğrettiniz" diye. Onun cevabı ise çok ilginç: "Ama ben onlardan kurtulmanın yolunu da yazdım." Makyavel'in zalimlerden kurtulmak için yazdığı yol bilinen yoldur: Zor, engelli ama sağlam. Bu yol fazilet savaşçısı olma yoludur. Kısa vadeli sonuçlar isteyen zalimlerin yanında olabilirler ama uzun vadeli başarı isteyenler ve mezar taşlarına "iyi insandı" yazdırmak isteyenler ilkeli davranmak zorundalar.[14]

[14] Nevzat TARHAN -Güzel İnsan Modeli - 2019

İRFAN

Bilmek, anlayış, tecrübe ve zekâdan ileri gelen zihnî kemal.

İkrar: Saklamayarak söyleme, açıkça söyleme, bildirme, benimseme, onama, kabul, tasdik. Onun için Kelime-i Şehadet dil ile ikrar kalp ile tasdikdir ki irfan tam manası ile anlaşılsın.[15]

Fıkhi karşılığı: Esrar-ı İlâhiyeye, iman ve Kur'an hakikatlarına vukufiyet. İlim ile irfan ve ma'rifet arasında fark vardır: İlim, vech-i küllî ile, yani her vechesiyle bilmektir. İrfan ve marifet ise; vech-i cüz'î ile bilmektir. Bu cihetle Cenab-ı Hakk'a irfan ve marifet isnad olunmaz. Fıtrî istidat eseri olarak inceleyerek tefekkür edip bilmektir. Buna "İlm-i Ledün" ve İlm-i Rabbanî" de denir.

Tasavvufta irfana ve marifete baştan beri büyük önem verildiğinden tasavvufa, irfan yolu, ariflerin tuttukları yol, sufilere de arifler/urefa, ehl-i irfan, ehl-i marifet denilmiştir. Fakat tasavvufa dair yazılan eserlerde, özellikle ilk ve ana kaynaklarda daha fazla marifet (çoğulu: maarif) terimi kullanılmış, irfan kelimesi çok az kullanılmıştır.

İrfan/marifet kaynağı kalp/vicdan olan fıtri ve insani bir bilgidir. Fetvayı kalbinden iste, anlamına gelen hadiste irfana/insafa işaret edilmiştir. Günah ve kötülük kirinden arındırılmış, sahih itikat, ihlaslı ibadet ve dürüstlüğü esas alan bir ahlakla donatılmış, bezenmiş ve süslenmiş, saf/temiz kalp doğru bilgi verir. Bu bilginin doğruluğunu akıl da teyit eder. Zaman zaman bu nitelikteki bilgiye hads/sezgi, keşf ve ilham dendiği de olur.

İrfan/marifet ameli ve tecrübi bilgidir, amele ve ibadete dayanmayan soyut bilgiye irfan denmez. İrfanın başlangıç noktası amel, taat, ibadet, ahlak, edep, riyazet ve mücahededir. Sonu ise Hak Tealanın lütuf ve bahşettiği (hibe) bilgidir. İrfanın bir ucu kesbi, diğer ucu vehbidir. Nitekim, "Uğrumuzda mücahede edenlere (bize) ulaş(tır)an yollarımızı gösteririz." (Ankebut, 6) buyurulmuştur. Yani mücahede kuldan, yol gösterme Mevla'dandır. Kulun ihtiyaç duyduğu bu yola ilişkin bilgileri Hak Teala lütfeder, bildiğiyle amel edeni yüce Allah, bilmediği şeylerin bilgisine varis kılar.

Kainattaki bütün varlıklar, bütün zerreler Hak Tealanın varlığının, birliğinin, kudretinin, azametinin birer ayetleri, işaretleri ve delilleridir. Bunlardan her biri insana bilgi verir, Allah hakkında onu irfan ve marifet sahibi yapar. (Aynu’l-kudat, 55)

Sufi/veli dış âlemdeki varlıkları gözlemleyerek bunlar üzerinde düşünerek ve bunların hikmetlerini anlayarak Hakk'a dair irfan ve marifet sahibi olur.

İrfan Kelimesi yukarıda da belirttiğimiz gibi; bilme, anlama, sezme gibi derin anlamlar ifade eder. Bir anlamda gerçeğe ulaştırıcı güçlü seziş anlaşılır.

[15] https://www.seslisozluk.net/en/what-is-the-meaning-of-irfan/

İNSANDA İRFAN ANLAYIŞI

İslâm alimlerinden biri talebeleriyle Basra kıyısında gezinirken deniz kenarında birbirlerine öfke içinde bağıran bir aile görmüş. Talebelerine dönüp:
"İnsanlar neden birbirlerine öfke ile bağırırlar?" diye sormuş.

Talebelerden biri:
"Çünkü sükûnetimizi kaybederiz" deyince mübarek zat:
"Ama öfkelendiğimiz insan yanı başımızdayken neden yüksek sesle konuşuruz? O kişiye söylemek istediklerimizi daha alçak bir ses tonu ile de duyurabilecek ve demek istediklerimizi rahat aktarabilecekken niye avazımız çıktığı kadar boğazımızı yırtarak bağırırız?" diye tekrar sormuş. Talebelerden ses çıkmayınca anlatmaya başlamış:
"İki insan birbirine öfkelendiği zaman, şeytan kalplerini birbirinden öylesine uzaklaştırır ki, bu uzak mesafeden birbirlerinin kalplerine seslerini duyurabilmek için bağırmak mecburiyetinde kalırlar. Ne kadar çok öfkelenirlerse, arada açılan mesafeyi kapatabilmek için o kadar çok bağırmaları lazım gelir."

"Peki, iki insan birbirini sevdiğinde ne olur? Birbirlerine bağırmak yerine sakince konuşurlar, çünkü kalpleri birbirine yakındır, arada mesafe ya yoktur ya da çok azdır.

Peki, iki insan birbirini daha da fazla severse ne olur? Artık konuşmazlar, sadece fısıldaşırlar çünkü kalpleri birbirlerine daha da yakınlaşmıştır. Artık bir süre sonra konuşmalarına bile lüzum kalmaz, sadece birbirlerine bakmaları yeterli olur. İşte birbirini hakiki olarak seven iki insanın yakınlığı böyle bir şeydir."

Daha sonra mübarek zat talebelerine bakarak şöyle devam etmiş:
"Bu sebeple tartıştığınız zaman şeytanın kalplerinizin arasına mesafe koymasina müsade etmeyin, izin vermeyin. Aranıza mesafe koyacak sözlerden uzak durun. Aksi takdirde mesafenin arttığı öyle bir gün gelir ki, geriye dönüp birbirinize yakınlaşacak yolu bulamayabilirsiniz... Allahü teala muhafaza buyursun..."[16]

Evet Hazreti Mevlâna da ne diyor:
"Zerzevatçı bağırır, sarraf bağırmaz,
Eskici bağırır, antikacı bağırmaz,
Söyleyecek sözü, fikri kıymetli olan bağırmaz
Bağıran düşünemez, düşünmeyen kavga eder..."

---

[16] https://forum.chip.com.tr/forum/insanlar-neden-bagirarak-konusur-_t329601.html

HİKMET

İnsanı ilmin nihâî noktası olan mârifete eriştirecek “hikmet” nedir diye sorulacak olursa; hikmet, Kur’ân ve Sünnet’in şaşmaz hakîkatleridir. **“**Sen, Rabb’inin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et.**”** (en-Nahl, 125) âyet’i kerîmesinde ifâde buyrulan hikmetten maksat, müfessirlerce Kur’ân ve Sünnet olarak tefsir edilmiştir.
İlim şehrinin kapısı olan Hazret-i Ali (k.v.): **“**Ruhlarınızı hikmetli sözlerle dinlendirin. Çünkü bedenler yorulduğu gibi ruhlar da yorulur.**”** buyurmuştur.
Dolayısıyla insanın huzuru, ilim ve hikmetsiz gerçekleşemez. Ruhun sıkıntılarını bertaraf eden, onu dünyevî ihtirasların ve nefsani arzuların kıskacından kurtarıp huzur ve sükûna kavuşturan hakîkat incileri, hep hikmet cümlesindendir.

Hırs ve kaprislerin zehirli yemişleri olan nefsânî menfaatler, gönlün hikmette derinleşmesini engelleyen ve rûhânî hayata vurulan birer zincir mesâbesindedir. Bu zincirleri kırmadıkça Hakk’a varılamaz. Bundan dolayıdır ki kelime-i tevhîd, “**lâ ilâhe**” diye başlayarak evvelâ bu zincirlerden kurtulmak gerektiğini ifâde eder. Mü’min, ancak bu şekilde hakîkatin zirvesi olan Hakk’a kalben vâsıl olabilir.
Tasavvuf da bu gâye ile telâkkî edilen bir ilimdir. Tasavvuf, nefsânî arzuları asgarîye indirerek rûhu inkişâf ettirme ve hikmette derinleşme gayretidir.

Aklın idrak sınırları dışında bulunan nice sırlar, hikmetle çözülür. Bu yönüyle hikmet, akla aczini de kavratır. Çünkü görebilen kimse için hikmet, perde ardındaki hakîkatlerden haber verir. Hikmet olmadan, nice sırlar gözlerden ve gönüllerden saklı kalır. Kâinat ancak hikmet nazarıyla temâşâ edilebilirse, gerçek güzelliğini ve hakîkatini gözler önüne serer.
Ve keza, kuvve-i akliyenin tefrit mertebesi gabâvettir ki, hiçbir şeyden haberi olmaz. İfrat mertebesi cerbezedir ki, hakkı bâtıl, bâtılı hak suretinde gösterecek kadar aldatıcı bir zekâya malik olur. Vasat mertebesi ise hikmettir ki, hakkı hak bilir, imtisal eder; bâtılı bâtıl bilir, içtinap eder. (Bediüzzaman-İşaretül İcaz. Fatiha Suresi Tefsiri)

Erdemlerin Bilgisi: Hikmet

İbn Sinâ, ahlâk ilminin yani “hikmet-i hulkiyye” nin insanı erdemlerle donatıp ve reziletlerden arıttığını dile getirir. Bu yaklaşımı bize İbn Sinâ’nın erdemlerin inşası ve reziletlerin ortadan kaldırılmasında bilgiye bir aracı değer atfettiğini göstermektedir. Öte tarafta, ahlâkı, insan nefsinden, düşünüp taşınmaya gerek kalmaksızın birtakım fiillerin doğmasını sağlayan bir meleke olarak gören İbn Sinâ, böylece, ahlâkı, insanda “bir hazır bulunuşluk” olarak görerek, onun doğal olarak varlığını ortaya koyar.

Erdem konusunu bilginin kaynağı ve değeri hususunda değerlendirdikten sonra ifrat ve tefriti, canlılardaki bir zıt kuvvet olarak mütalaa eder. Bu iki halde bir bağımlılığı ifade eder. Natık nefs, bilgi melekesi, insanda aktif olduğu ölçüde ifrat ve tefrit dengelenir, insan ortayı bulur. Bilgi, insanı bağımsız kılar, insanı uçlardan dengeye getirir ve dört erdemin gelişmesini sağlar.

Kınalızade, *Ahlâk-ı Alaî*’sinde hikmetten şöylece bahsetmektedir.

"*Hikmet, eşyayı, lâyıkı ne ise, o surette bilmektir. Ef'alî, lâyıkı ne ise öyle eylemektir. Hikmet, nefs-i insanî'de ilim ve amelîn husulü, nefsi insanînin iki cihetten kemale vusulüdür*. (Kınalızade, Ali Çelebi, 12)

Hikmetin, ahlâk kitaplarında bu çizgide olan tarifi, Kindi, Farabi ve İbn Sinâ çizgisinin ahlâkçılar üzerinde ne denli etkili olduğunu göstermektedir.

İslam filozofları hikmeti "insanî gücün yettiği nispette nazarî ve amelî hakikatlerin tasavvur ve tasdik edilmesi sureti ile nefsin kemale ermesi" olarak tanımlarlar.

İbn Sinâ hikmeti, nazarî ve amelî hikmet olarak ikiye ayırdıktan sonra bilmemiz gereken, hikmet türünü nazarî, bilmemiz ve uygulamamız gereken hikmet türünü de amelî hikmet olarak tanımlar. Hikmeti, *medenî, menzilî* ve *hulkî* olmak üzere üçe ayırır;

Sosyal Hikmet *(Medeni Hikmet*): İbn Sinâ bu tür hikmeti bedenin ve insan türünün bekâsı için insanlar arasındaki ortaklık olarak görür. Bu açıdan hikmet, insanların müştereken hayatta kalmalarını sağlayan bilgileri ihtiva eder. O halde toplum bilgisi ve toplumun kendi bünyesinde oluşturduğu medeniyet çizgisini belirleyen hareketlerin tümü, hikmet bilgisinden kaynaklanır.

Ailevî Hikmet *(Menzilî Hikmet****)*** aile ilişkilerini ifade eden bir sınıflamayı gösterir. Hikmet, toplum kadar, onun küçük bir modeli olan aile ilişkileri için de mevzu bahistir.

Ahlâkî Hikmet *(Hulkî Hikmet****)*** ise, nefsin arındırılması için bilinmesi gereken erdemleri ihtiva eder. Bireyin, yaratılış özellikleri ile kendini, evrende her şeyi anlamlandırarak bir yere koyma bilgisini ve kendini gerçekleştirmesini ifade eder. Medenî, menzilî ve hulkî hikmet, hem bilgiye ve hem de amele dayanırlar.

Nefsin bir bilici (el kuvvetü'l alime) ve bir de yapıcı (el kuvvetü'l amile) gücü olduğundan hareketle, nefsin hem bilen ve hem de yapan güçlerine akıl adını veren İbn Sinâ, bu iki gücün birlikteliğine de hikmet adını vermektedir. (İbn Sinâ, *Ettabiyyat min Uyuni'l Hikme, Ti's'a Resail fi'l Hikme ve't Tabiyyat,* Matbaatü Hindiye, Mısır 1908, s. 1-3.

İbn Miskeveyh, hikmeti, düşünen ve temyiz eden nefsin bir erdemi olarak ele alır. Bu erdem sayesinde bütün varlıkların bir olmaları bilinir. O halde hikmet ilâhî ve insanî olayları bilmektir. İbn Miskeveyh, bir ahlâkçı olarak, hikmete çok boyutlu anlamlar yükleyerek onu psikolojik, metafizik, psiko-metafizik, yönleri olan bir özellikle kavrar. Nasirüddin Tusî ise, hikmete çok pratik bir açıdan yaklaşır. Hikmet, ahlâkî ve manevî gelişmenin temel şartı olarak, nazarî ve amelî bir bilgi türünü ihtiva eder.

Akıl gücünden kaynaklanan hikmet, bir erdem olarak, hak ile bâtılı, doğru ile yanlışı, iyi ile kötüyü ayırma imkânı verir Ahlâk kitaplarında hikmet türlerinden bahsedilmektedir. Buna göre İslâm ahlâk kitaplarında hikmet yedi gruba taksim edilmiştir.Buna göre,hikmetin alt türleri olarak ,aklı koruma, zekâ, çabuk kavrama, zihin Açıklığı, çabuk öğrenme, iyi muhakeme Hatırlama yer almaktadır.

Hikmetin ifratı, olan cerbeze bilgiçlik taslamayı ifade eder. Sözde hileli ve aldatıcı bir niteliği ifade eder.

Hikmetin tefriti, olan büleh, beladet ise budalalık, anlayışsızlık, kişinin hiçbir şeyden haberinin olmaması halidir. Kişinin aklını kullanamama durumudur

Aristoteles, basireti "*tercih edilen bir gaye için uygun olan ortayı bulmayı kabiliyeti*" olarak tanımlamaktadır. Ahlâkî erdemlerde ortayı tayin ve doğru kuralı bize temin eden ahlâkî basirettir. Bilgi, irade ve basiretin yokluğunda her erdem bir rezilete dönüşebilir. Bu da işaret etmektedir ki, özelde, bilgi, genelde hikmet, orta yolun, itidalin, dengenin garantisi olmaktadır. Aristo, hikmeti, bilgeliği, *ruhun ilmi kuvvesinin bir erdemi olarak* ele alır ve buna

teorik bilgelik adını verir. Teorik bilgelik, delilleri ile birlikte birşeyi ispat etme istidadı ve doğrudan idrak edilen akılın birliğidir: Nazarî hikmet, tümevarım ve kıyas ile tahsil edilen bilgi ile doğrudan kavranan bilginin bütünüdür. Doğrudan doğruya kavrayan akıl, küllî hakikati açık ve aşikâr olarak kavrar. En yüksek doğruları, en yüksek kanun ve hükümleri doğrudan doğruya kavramaya ve bunları bilmek için, bilmeye yönelmeyi ifade eder. Öte yanda, ruhun düşünüp karar veren melekesinin erdemleri ise, doğru bir kural yardımı ile birşeyden meydana getirme istidadı ile pratik bilgelikten ibarettir. Amelî hikmet, işte, insan için iyi olan davranışta bulunma yeteneğidir. (Aristo, a.g.e., (1145b-2-b) 218.

BİR DOST NASİHATİ

Bak dostum!
Cahil ile dost olma:
İlim bilmez, irfan bilmez, söz bilmez; üzülürsün....
Saygısızla dost olma:
Usul bilmez, adap bilmez, sınır bilmez; üzülürsün.
Aç gözlü ile dost olma:
İkram bilmez, kural bilmez, doymak bilmez; üzülürsün,
Görgüsüzle dost olma:
Yol bilmez, yordam bilmez, kural bilmez; üzülürsün.
Kibirliyle dost olma:
Hal bilmez, ahval bilmez, gönül bilmez; üzülürsün.
Ukalayla dost olma:
Çok konuşur, boş konuşur, kem konuşur; üzülürsün.
Namertle dost olma:
Mertlik bilmez, yürek bilmez, dost bilmez; üzülürsün.

— İlim bil, irfan bil, söz bil.
— İkram bil, kural bil, doyum bil.
— Usul bil, adap bil, sınır bil.
— Yol bil, yordam bil.
— Hal bil, ahval bil, gönül bil.
— Çok konuşma, boş konuşma, kem konuşma.
— Mert ol, yürekli ol.
— Kimsenin umudunu kırma.
Sen seni bil; ömrünce bu yeter sana… Şeyh Edbali

İNSAN, İLAHİ SANATIN SERGİLENDİĞİ BİR VİTRİNDİR

Bütün varlıklarıyla kâinat, Cenâb-ı Hakk'ın sıfat tecellîleriyle meydana geldiğinden, sonsuz bir sırlar hazinesidir. Bu sırlar, kalbî arınma ve olgunlaşma nisbetinde idrakte tecellî eder. Bedenin gelişmesi ve hayâtiyetini devam ettirmesi için nasıl maddî gıdaya ihtiyacı varsa, ruh da mânevî gıdaya muhtaçtır. Çünkü ilâhî sırlar, bu gıdalanmanın derecesine göre kalplerde zuhûr eder. Hikmetle yoğrulan kalpler, zerreden küreye her zaman ve mekânda ilâhî kudret ve azamet tecellîlerini görerek mârifetullâh'a; ilâhî nîmet ve lutufları görerek de muhabbetullâh'a doğru yol alır.

Meselâ kokusuyla gönülleri, görünüşüyle gözleri mest eden bir güle baktığında onun ne kokusunda ne de görüntüsünde takılı kalır. Onun ötesine geçerek bu güzelliği kara toprağın bağrında yoktan var eden Yüce Kudret'i düşünür. Bir dağın içerisinden çağlayan ve her geçtiği yere bolluk ve bereket dağıtan suları gördüğünde Yüce Yaratıcı'nın azameti karşısında hiçliğini idrâk eder.

Varlıklar içinde insan da ilâhî sanatın sergilendiği bir vitrindir. İnsan bir damla sudan Cenâb-ı Hakk'ın nasıl müstesnâ bir varlık yarattığını lâyıkıyla tefekkür edebilirse, Rabb'ine karşı duyduğu kulluk hisleri inkişâf eder.

Yine insan vücûdunda sergilenen muhteşem ilâhî kudret tecellîlerini ibretle seyredebilen bir doktor, ilm-i ilâhînin sonsuzluğu karşısında duyacağı hayranlıkla, hastasına Yaratıcı'sından ötürü tevâzu, şefkat, muhabbet ve hürmetle nazar edebilme fazîletine erer.[17]

[17] https://www.islamveihsan.com/ilim-hikmet-ve-irfan-nedir.html

KAİNATI NASIL OKUYABİLİRİZ?

Gâfil bir insan, bir ressamın tabiatı taklit ederek yaptığı tabloları takdirle temâşâ ederken, kâinat ve onun Hâlık'ı karşısında aynı takdir hissini duymaz. Hikmetle yoğrulmuş bir kalbe sahip olanlar ise, ilâhî kudretin tabiatta vücûda getirdiği sonsuz hârikalarda ki güzelliklerin zevkine ererler. Sermâyesi aynı toprak olan bitkilerin rengarenk yaprak ve çiçeklerine, bunlarda ki menevişlere, ağaçların renk, koku, lezzet ve şekil de sonsuz farklılık arz eden meyvelerine, ancak bir iki haftalık ömrü olduğu hâlde, kelebeğin kanatlarında ki hârika desenlere nazar ederler ve bunların "**lisân-ı hâl**" denilen sırlı beyanları karşısında gönüllerindeki mârifetullah lezzeti ziyâdeleşir. Böyleleri için bütün bir kâinat, artık okunmaya hazır bir kitap gibidir.

İşte hikmete teşne olan gönüller, Cenâb-ı Hakk'ı kalpte tanıyabilme demek olan irfanda mesâfe katederler. Hikmetin tefekküründe yoğunlaşmadan, gerçek bilgiye, yâni mârifete ulaşmak mümkün değildir.[18]

[18] http://www.islamveihsan.com/ilim-hikmet-ve-irfan-nedir.html

BİLİM

Sözlüklerde ve ansiklopedilerde bilimin değişik tanımları vardır. Sanırım bu tanımların hiç birisi bilimi eksiksiz olarak açıklayamaz.
Aşkı binlerce yazar anlatmıştır. Gene de her gün yeniden anlatılmaktadır ve insanoğlu var oldukça anlatılmaya devam edilecektir. Ama hiç birisi aşkı eksiksiz anlatamamıştır ve anlatamayacaktır. Belki bilim de böyledir; onun eksiksiz bir tanımı yapılamaz. Ancak, bir temele dayanabilmek için, bir yerden başlamak iyi olacaktır. Yazımıza İlim, irfan ve hikmet konuları ile başlamış idik. Hikmet çeşmesi adını layık görmüş idik. İlim, irfan ve hikmet hep iki kanatlı insanın manevi kanadına işaret ediyordu, diğer kanadın da açıklanarak bilim yolu ile kanatları sağlam tutup manevi iklimlerde doğru yol almak lazımdı. Bilim muhtevası doğru anlaşılır hata ve ön yargılardan arıdırılabilir ise insanın kemale ermesi gerçekleşebilir. Bunun dışımda insan eksik kalır ve kanatlarından biri arızalı demektir.

TDK sözlüğünde bilim şöyle tanımlanıyor:

Bilim; Evrenin ya da olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneysel yöntemlere ve gerçekliğe dayanarak yasalar çıkarmaya çalışan düzenli bilgi.
Genel geçerlik ve kesinlik nitelikleri gösteren yöntemli ve dizgesel bilgi.
Belli bir konuyu bilme isteğinden yola çıkan, belli bir ereğe yönelen bir bilgi edinme ve yöntemli araştırma süreci.
Bilim ile uğraşan bir kişinin bu tanımları yeterli bulmayacağını söylemeye gerek yoktur. Bu nedenle, bilimin eksiksiz bir tanımını yapmaya kalkışmak yerine, onu açıklamaya çalışmak daha doğru olacaktır.[19]

İnsan doğaya egemen olmak ister!

Derler ki insanoğlu varoluşundan beri doğayı bilmek, doğaya egemen olmak istemiştir. Bu nedenle, insan varoluşundan beri doğayla savaşmaktadır. Son zamanlarda, bu görüşün tersi ortaya atılmıştır: İnsan doğayla barış içinde yaşama çabası içindedir. Bence bu iki görüş birbirlerine denktir. Bazı politikacıların dediği gibi, sürekli barış için, sürekli savaşa hazır olmak gerekir.
Gök gürlemesi, şimşek çakması, ayın ya da güneşin tutulması, hastalıklar, afetler, vb. doğa olayları bazen onun merakını çekmiş, bazen onu korkutmuştur.

Öte yandan, bu yaklaşım, insanı, doğadan korkusunu yenmeye ve merakını gidermeye zorlamıştır. Korkuyu yenebilmenin ya da merakı gidermenin tek yolunun, onu yaratan doğa olayını bilmek ve ona egemen olmak olduğunu, insan, önünde sonunda anlamıştır. Peki, insanoğlunun doğayla giriştiği amansız savaşın tek nedeni bu mudur? Başka bir deyişle, bilime olan ihtiyacı, insanoğlunun gereksinimleri midir?

[19] https://www.msxlabs.org/forum/cevaplanmis/214272-teknoloji-ve-bilim-nedir.html

Elbette korku ve merakın yanında başka nedenler de vardır. İnsanın (toplumun) egemen olma isteği, beğenilme isteği, daha rahat yaşama isteği, üstün olma isteği vb. nedenler bilgi üretimini sağlayan başka etmenler arasında sayılabilir. İnsanın korkusu, merakı ve istekleri hiç bitmeden sürüp gidecektir. Öyleyse, insanın doğayla savaşı (barışma çabası) ve dolayısıyla bilgi üretimi de durmaksızın sürecektir.[20] Bu açıklamalarımız baştan beri anlatmaya çalıştığımız ilim, irfan ve hikmet anlayışına gölge düşürmez. Okuma bahsinde bahsettiğimiz gibi ilim, irfan ve hikmet yolcusu bilim olarak tanımlanan genelde müspet ilimler olarak adlandırılan alanda da yol almak zorundadır ki yaratılışının gerçek gayesinin tam idrak edebilsin.

Bilim neyle uğraşır?

Bilimin asıl uğraşı alanı doğa olaylarıdır. Burada doğa olaylarını en genel kapsamıyla algılıyoruz. Yalnızca fiziksel olguları değil, sosyolojik, psikolojik, ekonomik, kültürel vb. bilgi alanlarının hepsi doğa olaylarıdır. Özetle, insanla ve çevresiyle ilgili olan her olgu bir doğa olayıdır. İnsanoğlu, bu olguları bilmek ve kendi yararına yönlendirmek için varoluşundan beri tükenmez bir tutkuyla ve sabırla uğraşmaktadır. Başka canlıların yapamadığını varsaydığımız bu işi, insanoğlu aklıyla yapmaktadır. Tecrübe ve bilgi birikimi ile taçlandırmaktadır. Akıl bilim ve tecrübe ile dizayn edildikçe irfan ve hikmet nazarı gelişir ve bilimden alacağı lezzet, bereket ve haz artacaktır. Rabbine şükründe derecesi artacaktır.

Bilimin gücü: Bilim, yüzyıllar süren bilimsel bilgi üretme sürecinde kendi niteliğini, geleneklerini ve standartlarını koymuştur. Bu süreçte, çağdaş bilimin dört önemli niteliği oluşmuştur: çeşitlilik, süreklilik, yenilik ve ayıklanma. Şimdi bunları kısaca açıklamaya çalışalım.

Çeşitlilik: Bilimsel çalışma hiç kimsenin tekelinde değildir, hiç kimsenin iznine bağlı değildir. Bilim herkese açıktır. İsteyen her kişi ya da kurum bilimsel çalışma yapabilir. Dil, din, ırk, ülke tanımaz. Böyle olduğu için, ilgilendiği konular çeşitlidir; bu konulara sınır konulamaz. Hatta, bu konular sayılamaz, sınıflandırılamaz.

Süreklilik: Bilimsel bilgi üretme süreci hiçbir zaman durmaz. Krallar, imparatorlar ve hatta islam hariç diğer dinler yasaklamış olsalar bile, bilgi üretimi hiç durmamıştır; bundan sonra da durmayacaktır.

Yenilik: Bir evrim süreci içinde her gün yeni bilimsel bilgiler, yeni bilim alanları ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, bilime, herhangi bir anda tekniğin verdiği en iyi imkanlarla gözlenebilen, denenebilen ya da var olan bilgilere dayalı olarak aklın kurallarıyla geçerliği kanıtlanan yeni bilgiler eklenir.

Ayıklanma: Bilimsel bilginin geçerliği ve kesinliği her an, isteyen herkes tarafından denetlenebilir. Bu denetim sürecinde, yanlış olduğu anlaşılan bilgiler kendiliğinden ayıklanır; yerine yenisi konulur.

Bu noktada şu soru akla gelecektir. Sürekli yenilenme ve ayıklanma süreci içinde olan bilimsel bilginin doğruluğu, evrenselliği savunulabilir mi? Bu sorunun yanıtını verebilmek

[20] https://www.msxlabs.org/forum/cevaplanmis/214272-teknoloji-ve-bilim-nedir.html

için, bilimsel bilginin nasıl üretildiğine bakmamız gerekecektir. Sanıldığının aksine, bilimsel bilgi üretme yolları çok sayıda değildir; yalnızca iki yöntem vardır.[21]

Bilimsel bilgi nedir?

İnsan denen varlığın çok değişik tanımlarından birisi der ki "insan, bilen varlıktır". İnsanın bilebilmesi için, öncelikle, bileceği bilginin var olması gerekir. Bu konu İslami kaynaklarda ilim olarak belirtilmiş ve bilimin temeli aslında ilim başlığında verilmiştir. Bilim konusunu ayrı başlıkla açıklamak istememizin anlamı pozitif bilgi manasındadır. Bilim konusuna bu bağlamda bakıp açıklamalarımızı şekillendireceğiz. Bilgi doğada kendiliğinden oluşmuyor. Bilgiyi insan üretiyor. Bilimin asıl uğraş alanı doğa olaylarıdır. İnsanoğlu, doğaya egemen olmak istiyor, doğal güçleri denetim altına almak ve yönlendirmek istiyor. Doğal afetleri önlemek, hastalıkları yok etmek, refah içinde yaşamak istiyor. Bunun için, varoluşundan beri tükenmez bir tutkuyla ve sabırla uğraşmaktadır. [Bu uğraş, üstünde yaşadığı dünyayı onarılamayacak biçimde tahrip ediyor da olabilir.] Geçen bunca zaman içinde, bilgi üretme sürecinin belirli araçları, yöntemleri ve denetim mekanizmaları oluşmuştur. Konuyu daha iyi açabilmek için, şu sorulara yanıt aramalıyız.

- Bilgi neyle üretilir?
- Bilgi nasıl üretilir?
- Doğru bilgi nedir? Yanlış bilgi nedir?
- Bir bilginin doğruluğuna ya da yanlışlığına kim, nasıl karar veriyor?

Şimdi bunlara kısa yanıtlar vermeye çalışalım. Kısa diyoruz, çünkü bunların her birisi için düşünürler ciltler dolusu sözler söylemişlerdir.

Bilgi üretmek için kullandığımız iki önemli aletimiz vardır: dil ve mantık. Dil, yalnızca bir iletişim aracı değil, düşünmenin ve bilgi üretmenin de 'olmazsa olmaz' aletidir. Binlerce yıllık bir süreç sonunda, akıl yürütme sanatı dediğimiz mantığın kesin (matematiksel) kuralları oluşmuştur. Başlangıç olan Aristoteles Mantığı'nın taşıyıcı ortamı (media) dil olduğu gibi, Matematiksel Mantık, Boole Mantığı, Sembolik Mantık gibi adlar alan ve değişik versiyonlara ayrılan biçimsel mantığın taşıyıcı ortamı da dildir. Çünkü, biçimsel mantık kendine özgü işaretleri kullanır ve o işaretler koleksiyonu bir dildir. İlk vahiy, ilk ayet

"Yaratan Rabbinin adıyla oku" mealindeki ayet-i kerimenin geçtiği sureye "İkra' suresi" de denir.

Alâk suresinde okumanın öğrenmenin üstünlüğü, insanın yaratılışı, kalemin özelliği, bunların insana Allah Tealâ'nın ihsanı olduğu, insanın bunları düşünüp Rabbine itaat etmesi gerektiği; aksi halde azaba düçar kalacağı anlatılır. Demek ki yaratılışımız ile ilim ve bilime müştak yani yatkınlık ile gönderildik. Şimdi bilimi kendi anlamı içinde açıklamaya devam edelim.

---

[21] http://www.baskent.edu.tr/~tkaracay/etudio/agora/bilim/bilimnedir.html#:~:text=Bilim%20neyle%20u%C4%9Fra%C5%9F%C4%B1r%3F,bilgi%20alanlar%C4%B1n%C4%B1n%20hepsi%20do%C4%9Fa%20olaylar%C4%B1d%C4%B1r.

Çoğu kişinin sandığının aksine, bilgi üretme yöntemlerimiz çok fazla değildir. Yalnızca iki yöntemimiz vardır: Tümdengelim ve tümevarım.

Tümdengelim: Tümdengelim (akıl yürütme), tümel bir önermeden tikel önerme çıkarma eylemidir. Misalen, fizikte genel çekim yasasını biliyorsanız, uzaya fırlatacağınız bir uydunun istenen yörüngeye oturması için, nereden, hangi hızla, hangi eğimle fırlatılması gerektiğini de hesaplayabilirsiniz. Tümdengelimi en etkin kullanan bilim dalı matematiktir. Tümdengelimde kritik bir noktayı vurgulamak gerekir. $p \Rightarrow q$ (p önermesi q önermesini gerektirir) bir akıl yürütmedir. Tümdengelimin bu basit çıkarım kuralı, p öncülünün doğru olup olmadığını araştırmaz. p öncülünün doğruluğunu göstermek mantık bilim dalının değil, ilgili başka bilim dallarının işidir. O yalnızca, "p doğru ise q da doğrudur" der. Örneğin, "Bu bardaktaki sıvı su ise, içinde hidrojen ve oksijen atomları vardır." önermesi mantık açısından doğrudur. Ama o bardak içindeki sıvının su olup olmadığı sorusunu yanıtlamak mantığın değil, kimya biliminin işidir.

Bu kritik nokta nedeniyle, bazı düşünürler tümdengelimi bilimsel bilgi üretme aracı olarak kabul etmez. Ancak, p öncülünün doğruluğunu garanti edebildiğimiz zaman, tümdengelim yöntemi daima doğru sonuca ulaşır. Bu niteliği ile tümevarım yönteminden daha kesindir. Başka bir bakış açısına göre, tümdengelimi ortadan kaldırdığımızda, mantığın, yani akıl yürütme sanatının da ortadan kalktığını görürüz. Deney ve gözlemlerden genel sonuçlara ulaşmak için bile tümdengelimin akli yöntemlerine ihtiyacımız vardır.

Dolayısıyla, deney ve gözlemin yapılamadığı zamanlarda akıl yürütmeyle bilgi üretirken; yani $p \Rightarrow q$ akıl yürütmesini kullanırken, p öncülünün doğruluğunu garanti edebilmeliyiz.

Tümevarım: Tümevarım, tikel önermelerden tümel önerme oluşturma yordamıdır. Felsefi deyimiyle öznelden nesnele geçiştir. O, gözlem, deney, hesap vb. yollarla bir doğa olayının genel yasasını kurmaya çalışır. Tümevarım ilkesi bilim ve teknikte, başlıca bilgi üretme aracı olmuştur ve bu işlevini sürdürmektedir. Fizik, kimya, biyoloji gibi temel bilimlerde edindiğimiz doğanın bilgilerini tümevarım yöntemine borçluyuz.

Bilimsel Bilginin Oluşumu: Bilgi üretme yöntemlerini doğru kullandığımız zaman doğru bilgilere ulaşacağımız açıktır. Ama bu süreçlerin doğru işlediğini nasıl anlayacağız? Yüzyıllar süren bilgi üretme sürecinde, bilim, kendi niteliğini, geleneklerini ve standartlarını ortaya koymuştur. Bu süreçte, çağdaş bilimin dört önemli niteliği oluşmuştur: çeşitlilik, süreklilik, yenilik ve ayıklanma. Bizi doğru bilgiye ulaştıran bu dört niteliktir. Bunları kısaca yukarıda açıklamıştık.

Bilgiyi Doğrulamak: Deney, gözlem veya akıl yürütmeyle üretilen bir bilgi, bilimsel bilgi havuzuna girer. O havuz dergiler, kitaplar, sempozyumlar, konferanslar, konuşmalar gibi her türlü yayın ve iletişim araçlarıyla gelen bilgilerden süzülerek oluşur. Bilimsel bilgi havuzuna giren her bilgi, o andan itibaren daima dünyadaki herkesin denetimine (şüphesine) açıktır. Bilgi havuza girerken nasıl üretildiği de belli olmalıdır. Nasıl üretildiği belli olmayan söylemler bilimsel bilgi havuzuna giremez. Her isteyen o yöntemleri şüpheyle inceleyebilir.

Deney ve gözlemleri tekrarlayarak doğru olup olmadığını denetleyebilir. Deney ve gözlemlerden çıkarılan sonuçların mantık açısından doğru olup olmadığı, bilinen öteki bilgilerle çelişip çelişmediği denetlenir.

Bunu başka türlü söyleyelim. Deney, gözlem veya akıl yürütmeyle bilgi üretme süreci tekrarlanabilir olmalıdır. Yani sizin, bilimsel bilgi diye havuza koyduğunuz bilgiyi, aynı yöntemlerle başkaları da üretebilmelidir. Aynı deney ve gözlemi tekrarladığında aynı sonuçların (veri, data) çıktığını görebilmelidir. Mesela, siz bir embriyonun gelişimini gözlemleyip birtakım sonuçlara ulaştıysanız, aynı deneyi aynı koşullarda başkaları da yapıp aynı sonuçlara ulaşmalıdır. Verilerinizin yanlışlığı, nitelik veya nicelik olarak yetersizliği ortaya çıkarsa, ya da elde edilen verilerden vardığınız yargıda mantıksal hata varsa, yanlışınız hemen ortaya çıkar ve dolayısıyla ürettiğiniz bilgi havuzda barınamaz. O tür bilgiler kendiliğinden dışarı atılmış olur. Burada bilimsel bilgiyi güçlü kılan nokta şudur. Bir bilginin bilimsel bilgi havuzuna girmesine engel olabilecek hiçbir otorite yoktur. Aynı şekilde, bir bilginin havuzdan atılmasına karar veren bir otorite de yoktur. Yanlışlığı gösterilen bilgiye kimse itibar etmez, kimse onu kullanmaz, kendiliğinden değerini yitirmiş olur.

Bunun bir istisnası, doğruluğu tahmin edilen, ama ispatlanamayan “conjecture” (tahmin) lerdir. Conjecture havuza girmeye aday bir bilgidir; bir anlamda bir sorudur. O soruyu yanıtlamak için ilgili bilim adamları kolları sıvayıp işe koyulur. Bazan “conjecture” un doğruluğu ya da yanlışlığı hemen ispatlanabilir. Bazen da on yıllar hattâ yüz yıllar boyunca ispatlanamayabilir. Uzun süre ispatlanamayan “conjecture” lar, çoğunlukla önemli yan ürünler verirler. Onu doğrulamak ya da yanlışlamak için çalışan bilim adamları, araştırmaları esnasında ortaya çıkan ama ondan çok farklı olan yeni bilgiler elde edebilirler. Matematikte ve fizikte bunun pek çok örnekleri vardır. Fermat problemi, Röntgen ışınları buna iyi örnek oluştururlar.

Bütün bu söylediklerimiz, bilimsel bilgi havuzundaki bilgilerin yenilenme ve ayıklanma sürecidir. Bilimin gücü buradan gelir. Daima denetleniyor, ayıklanıyor, çeşitleniyor ve yenileniyor. Ama bu sürece, bilgi üretiminin kendisinin apaçık yöntemleri dışında hiçbir güç etki edemiyor.

Tabii, depremler, su baskınları vb. tekrarlanamayacak ya da deneyi yapılamayacak doğa olayları vardır. O durumlarda tümevarım değil, tümdengelim (akıl yürütme) kullanılacaktır. Örneğin, gelecekteki bir depremin konumunu, şiddetini, yapabileceği tahribatı vb. tahmin ederken, $p \Rightarrow q$ akıl yürütmesini kullanacağız. Bu iş için, önceki depremlerle mukayese ederek p öncülü için iyi bir tahmin yapmak düşünülebilecek yollardan birisidir. Ama, bunun bir tahmin, bir olasılık olduğunu, gerçeğe uymayabileceğini daima biliyor olacağız.

Bilimsel Teori Nedir? Bir paradigma içinde bir bilgi üretmek ile var olan paradigmaların dışına çıkıp yeni bir teori oluşturmak arasında büyük fark vardır. Bilimsel teori oluşturma olgusunu astronomi ve fizikteki gelişmelerle açıklamaya çalışalım.

İnsanoğlu varoluşundan beri gök cisimlerinin hareketlerini merak etmiş, onları gözlemiştir. Babil, Mısır ve Helen uygarlıklarının evrenin yapısını anlamak için büyük çaba harcadıkları bilinir. İznik (Nikea) doğumlu Hipparkos (M.Ö. 190-120) yüzlerce yıldızdan oluşan bir katalog derlemiş ve yıldızları parlaklıklarına göre altı sınıfa ayırmıştır.
İskenderiyeli Batlamyus [Klaudyos Ptolemayos (MS ~85-165)], uzun yıllar süren gözlemlerden sonra, bir evren modeli oluşturmuş; geniş astronomik ölçüm cetvelleri ve bir yıldız kataloğu hazırlamıştır. Büyük Bileşim (Arapça: Kitab el Macisti, Latince: Almagest, Yunanca: Mathematike Syntatksis) adıyla bilinen bu eser Yunan ve Babil uygarlıklarının gökbilim bilgilerinin bir derlemesidir. Derlemenin çoğu kendisinden önce yaşamış olan Hipparkos'a dayanır. Batlamyus, Dünya merkezli (geocentric) bir Güneş Sistemi modeli önermiştir. Bu model, Nicholas Copernicus (1473 - 1543) 'in güneş merkezli (heliocentric) modeline dek 15 asır boyunca Batı ve İslam dünyalarında geçerli model olarak kabul edilmiştir.

Batlamyus'tan sonra Copernicus'a gelene kadar, elbette gök cisimlerini gözleyen yüzlerce bilim adamı vardır. Örneğin, Abdurrahman el- Sûfi (903-986) ve Uluğ Bey (1395-1449) yaptıkları gözlem sonuçlarını kataloglar halinde yazmışlardır. Bu kataloglar, gök haritasında gezegenlerin ve diğer yıldızların koordinatlarını yılın zamanlarına bağlı olarak belirten verilerden (data) ibarettir. Henüz gezegenlerin güneş etrafında elips yörüngeler çizdiğinin bilinmediği çok eski zamanlardayız. O veriler gözlemcilerin bize iletmek istedikleri bilgiyi (conjecture, teori) içerir. Binlerce veriden oluşan bir katalog önümüze konulursa, çoğumuz ondan hiçbir şey anlamayız. O nedenle, gözlemci, yaptığı gözlemlerin içerdiği bilgiyi yorumlayıp, kısa bir mesaj halinde bize sunar. Bize sunulan kısa mesaj bir teori'dir. Gerçekten, Batlamyus, kataloğun içerdiği verileri yorumlamış ve dünya merkezli (geocentric) evren modelini kurmuştur. Bu teori, yanlışlığı ispat edilene (falsification) kadar geçerli kalacak bir teoridir.

Batlamyus'un geocentric evren teorisi Copernicus'a kadar ayakta kaldı. Copernicus, kendisinden önce yapılan gözlemlere, teleskopla yaptığı kendi gözlemlerini de katarak, Batlamyus'un teorisini çürüttü ve güneş merkezli (heliocentric) evren modelini kurdu. Bu modelde, gezegenler güneş merkezli çember yörüngeler çizer. Bu da bir teoridir ve yanlışlığı ispat edilene kadar geçerli olacaktır. Ama, kendisinden önce var olan geocentric evren modelini çöpe attı. Bilimde, aynı konudaki farklı iki teori eşzamanlı yaşayamazlar. Yeni teori ortaya çıkınca eski teorinin hükmü kalmaz. Bu özelik, bilimi sanattan farklı kılan başlıca niteliklerinden birisidir.

Çok geçmeden Johannes Kepler (1571-1630), bütün gözlem sonuçlarını yeniden yorumlayarak, gezegenlerin güneş odaklı birer elips yörüngelerde dolaştıkları görüşünü ortaya koydu. Bu da bir teoridir ve Copernicus'un dairesel yörünge teorisini çöpe atmıştır. Bu teoriyi kullanarak, gezegenlerin ne zaman nerede olduklarını hesaplayabiliyoruz. Teori, şimdi yeniden yapılan her gözlem sonucuyla uyuşuyor. Buna ek olarak, Newton Mekaniği ile tam uyum halindedir. Newton'un gravitasyon kanunlarından yörüngeler hesaplanabilmektedir. Başka bir deyişle, Newton Fiziği içinde Kepler'in teorisi matematik diliyle ispatlanabilir duruma gelmiştir.

Galileo ve Newton'un kurdukları klâsik mekanik kuvvet ve hareket arasındaki ilişkiyi inceler ve gravitasyonu basit bir matematik formülle açıklar. Bu noktadan sonra, fiziğin iki yöne ayrıldığını görüyoruz: Bir tarafta Görelilik Kuramı (özel ve genel), öteki tarafta Kuantum Fiziği ve İstatistiksel Fizik. Bunlar birbirleriyle sıkı ilişkileri olması gereken iki ana kuramdır. Özel Görelilik Kuramının matematiksel dayanağı Poincaré, Lorentz ve Minkowski tarafından verilmiş, bu geometrinin fiziksel yorumu Einstein tarafından yapılmıştır. Genel Görelilik Kuramı ise Einstein ve Hilbert tarafından kurulmuştur. Özel Göreliliği içeren Genel Görelilik Kuramı gravitasyonu bir kuvvet olarak değil, uzayzamanın eğriliği olarak açıklar. Evreni kavrayışımızı kökünden değiştiren Görelilik ve kuantum fizikleri 20.yüzyılın en büyük bilimsel bulguları arasında sayılmakla kalmaz, her biri kendi alanındaki fiziksel fenomenleri şaşırtıcı duyarlıkla belirlerler, ama bir o kadar da birbirlerinden farklıdırlar.[22]

[22] http://www.baskent.edu.tr/~tkaracay/etudio/agora/bilim/BilimselBilgi.html

İlim, Bilim, İrfan Hikmet Üzerine Yorumlar

Buraya kadarki açıklamalarımızda İlim, irfan ve Hikmet dedik, Bilim konusunu katmadan geçmek istemedik.

Bilim konusunun İlim, irfan ve hikmet yolundan farklı olduğunu görüyoruz. İlim, irfan ve hikmet insanın manevi yönüne hizmet ederken Bilim tarafının maneviyatla ilgilenmediğini görebiliriz. Soruları ve cevapları manevi konuların tamamen dışında olmakla birlikte ilim ve bilim bağlamında insanın hem dünyasını hem ahiretini aynı minval üzere birleştiremez miyiz? Elbette bu mümkün, Çünkü Kur'an bize kâinatı okumamızı emrediyor. Kur'anın her bir ayetinin mucize olması ve bunun bilime bakan ayetlerinin ispat edilmiş olması aslında bilimin manevi yönüne açıkça işaret ettiğini bize göstermektedir. Bazı örneklerle konumuzu açıklamakta fayda vardır.
Kişisel gelişimin günümüzde kullanıldığı şekliyle işte, okulda, siyasette başarı gibi gündelik işlerle sınırlı olması çok üzücüdür. Elbette insanın rızkını kazandığı işinde, okulunda veya siyasi hayatında veya buna benzer alanlarda başarılı olması önemli, ancak konu insan olunca gelişimi de bu kadar basit olmamalı. İnsanın kişisel gelişimi mal satmaya endekslenmesi, insanı tanımamak ya da çok kıymetli bir madeni heba etmek olacaktır.

Bugün kurumsal olduğunu söyleyen pek çok firmada İnsan Kaynakları (İ/K) birimi var. İ/K birimleri her yıl bazı personele kıstaslar koyarlar. Başarı planları yaparlar. Bu yıl 100 birim satış yaptıysanız, önümüzdeki yıl 120 birim satış yapmak zorundasınız gibi hedefler koyaralar. Çalışanları adeta yarış atları gibi koştururlar. Herhangi bir sebepten dolayı hedefinizi gerçekleştiremediyseniz alacağınız primden kesintiler yapar ve sizi bir sonraki yıl için kızıştırırlar. Tekrar kampa sokarlar. Tekrar ve tekrar kişisel gelişim eğitimlerine gider eksiklerinizi kapatmaya çalışırsınız. Bu süreç böylece sürer gider; olmadı çalışanlar işlerini kaybeder. (Türkan-İrfan Mektebi Dergisi-Ocak 2020)

Kişisel Gelişimle Hedeflenen Vasıflar Nelerdir?
Kişisel gelişimle işiniz her ne ise o alanda en iyi olmak zorundasınızdır. Sınır yok. Kişisel gelişimciler, "İnsanlar potansiyel ile doğar. Ancak dünyada bir iyiler ve bir de daha iyiler vardır. Yani insan fiziki olduğu kadar nitelik olarak da gelişebilir. Kişinin herhangi bir alanda sahip olduğu potansiyeli biraz daha öteye taşıması işine kişisel gelişim diyebiliriz. Kişisel gelişimin en temel noktası, kişinin kendini tanımasıdır. Kişinin kendini tanıması, hangi alanlarda ne durumda bulunduğunu belirlemesi ve eksik olduğunu düşündüğü alanlarda kendini geliştirmeye karar vermesi, kişisel gelişim sürecinin başladığı andır" derler.

Ruh ve zihin sağlığı düzgün bireylerin, belli bir metodolojiye dayalı olarak; hedefleri netleştirmek, kararsızlıkları aşmak, bakış açısını değiştirmek, fark ortaya koymak, motivasyonu yükseltmek, zamanı iyi yönetmek, özgüveni arttırmak, deneyim kazanmak, başarı odaklı olmak, değişime, çağa ayak uydurmak, imaj yenilemek, sosyal iletişim gibi konulara yöneltirler. Fakat insanın asıl potansiyeline ve yaratılış hikmetlerine yani erdem, ahlak, dürüstlük, Allah'a kul olmak gibi konulara ise hiç değinmezler. Hedef, sadece iş ortamında başarılı olup sosyal statüsünü yükseltmektir.

Erdem Nedir? *“(Ey ehl-i kitab!) Yüzlerinizi (ibâdet maksadıyla) doğu ve batı tarafına çevirmeniz iyilik (erdem için yeterli) değildir; fakat iyilik (erdem) o kimsenin (iyiliği)dir ki, (o kişi) Allah’a, âhiret gününe, meleklere, kitab(lar)a ve peygamberlere iman eder; ona (o elindeki mala) olan sevgisine rağmen malı akrabalara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, dilenenlere ve köleler uğrunda verir; namazı hakkıyla eda eder ve zekâtı verir. Çünkü (onlar) söz verdikleri zaman sözlerini yerine getirenler ve sıkıntı (fakirlik), hastalık ve savaşın şiddetli ânında sabredenlerdir. İşte onlar, doğru olan kimselerdir. Takva sâhibi (erdemli) olanlar da işte ancak onlardır.” (Bakara Suresi, 2/177)* Bu ayette takvalı / erdemli kişinin vasıfları ortaya net olarak konulmuştur. Bu gibi insanın fıtri yaradılışına ve kul olma vasfına yaraşan erdemlere sahip olmak, insanı, iş hayatı dahil hayatın her sahasında başarılı yapmaz mı?

Son 20 yılın ticari bilançolarına baktığınızda ticari krizlerin ödemeler dengesinin bozulması ile doğru orantılı olduğunu görürsünüz. Ticaret erbabının en küçük bir sıkıntı baş gösterdiğinde ödemelerini geciktirdiğini veya hiç ödemediğine defaten şahit olunmaktadır. Pek çok firmada benzer davranışların takınılmasının baş göstermesi, etik kavramının ayaklar altına alındığına şahit olmak, işin ciddiyetinin ne kadar vahim olduğunu göstermektedir. Çünkü ödemeler dengesi bir zincir üzerinde çalışır. Mesela bir ihale verdiniz, iş tamamlandı ama hakkedişi geciktirip ödeme yapmadınız, vadeleri ertelediniz. Konuştuğunuz vadenin 2 hatta 5 katına kadar uzattınız. İşi alan firma çalışanlarının maaşlarını, aldığı malzemelerin bedellerini ödeyemedi. Zincirleme olarak tedarikçileri de kendi tedarikçilerine ödeme yapmadı ise, sebep olduğunuz kırılma tıkanıklığa sebep olacak ve piyasa duracaktır.

Firmalar zarar edebilir, tahmin edilmeyen olağan üstü olaylar cereyan edebilir, lakin kasanızda paranız dururken ödeme yapmıyorsanız, bunun izahı belki de en önemlisi ahlaksızlık, ikincisi paranın faizli bankalarda bekletilme arzusudur. Çünkü vadeyi bozarsa faiz kaybı yaşayacağı düşüncesi, alternatifi ise altın ya da döviz karşısında yaşayacağı gelir kaybı konusu. Misal olarak açıklamaya çalışılan bu konular İslam ahlakı ile bağdaşmaz. Faiz lobilerinin ya da bankaların zorlaması ile piyasayı işgal eden ticari ahlaksızlık, yine kendi kurduğu düzeni bozup ifsat etmektedir.

Kişisel gelişim uzmanlarının insana ve insanı gerçek insan kılan meselelere el atması ve erdemli olmanın en önemli kişisel gelişim konusu olması hususunu gündeme almaları gerektiğini görmeleri gerekmektedir. Yoksa hedefe ulaşmak için her yol mubahtır anlayışı ön alacak ve başarıya zorlanan insanı insani kaygı ve yaklaşımlardan uzaklaştırarak şahsı ve toplumu yaralayacaktır.[23] (Türkan-İrfan Mektebi Dergisi-Ocak 2020)

Ahilik ve Kişisel Gelişim

Arapça “kardeşim” manasındaki ahî kelimesinden gelen bu adın Türkçedeki akıdan (cömert) türetildiğini ileri sürenler de vardır. Temelde Kur’an’a ve Hz. Peygamber’in sünnetine dayandırılan prensipleriyle İslâmî anlayışa doğrudan bağlı olan Ahiliğin, tasavvufta önemli bir yeri bulunan uhuvveti hatırlatmasından dolayı kabul görmesi ve kolayca yayılması mümkün olmuştur. Türkler, İslâmiyet’i kabul etmeleri ve Anadolu’ya yerleşmelerinden itibaren fütüvvet ülküsünü benimseyip kendilerine has yiğitlik, cömertlik ve kahramanlık

[23] Ahmet Türkan-İrfan Mektebi Dergisi-Ocak 2020

vasıflarıyla süslemişlerdir. Bununla birlikte Ahiliğin temel belirleyicisi olan İslâmî-tasavvufî düşünüş ve yaşayış her devirde ve bölgede geçerliliğini korumuştur.[24] Bütün prensiplerini dinin asıl kaynağından alan Ahiliğin nizamnâmelerine fütüvvetname adı verilirdi.

Ahiliğin esasları, ahlâkî ve ticarî kaideleri bu kitaplarda yazılı idi. Teşkilâta girecek kimse ilk önce bu kitaplarda belirtilen dinî ve ahlâkî emirlere uymak zorunda idi. Fütüvvet namelere göre, teşkilât mensuplarında bulunması gereken vasıflar vefa, doğruluk, emniyet, cömertlik, tevazu, ihvana nasihat, onları doğru yola sevk etme, affedici olma ve tövbe idi. Şarap içme, zina, yalan, gıybet, hile gibi davranışlar ise meslekten atılmayı gerektiren sebeplerdi. Ticari kurumların temelinin erdem, ahlak elbette günümüz anlamı ile kişisel gelişim temeline dayandıran tarihi geçmişimizden neden koptuk ve neden erdemden uzaklaşıp sadece çıkar sağlamanın adını kişisel gelişim koyduk ve sistemi bozduk. Bunu çok ciddi olarak önümüze koymalı ve tedbir almalıyız. Yoksa batının tefessüh etmiş, bozuk, defolu hallerini bünyemize katmakla erdemli bir toplum olamayız! Bu konuları anlamlı bir üslup ile İletişimin Aşk Hali isimli kitabımızda yazdık ve yayınladık.[25]

---

[24] https://islamansiklopedisi.org.tr/ahilik

[25] https://www.kitapyurdu.com/kitap/dogrudanyayincilik/610421.html

Farkındalık

Farkındalık; şimdiki ana odaklanabilmek amacıyla, dikkatinizi toplayabilmektir. Zihnimiz geçmişe ya da geleceğe yolculuklar yaptığında, şimdi ve buradaki yaşantımıza yani âna dönmeyi hatırlamaktır. Zihnimizin gözü ile geçmişi ya da geleceği seyrediyorsak, bu gerçek gözlerimizle gördüklerimizi fark etme şansını kaybettiğimiz manasına gelir. Böylece o anda var olmayan geçmiş veya gelecekteki üzüntüler, endişeler ve korkularla karşı karşıya kalırız. Zihnimizin böyle gezintiler yaptığını fark ettiğimizde, şimdiki hayatımızı tekrar yakalamamıza yardım edecek bir araçtır. Yapmanız gereken, zihninizin andan uzaklaştığında dikkatinizi tekrar şimdi ve burada'ya yöneltmektir.

Farkındalık, düşünce ve duygularımızla olan bağlarımızı gevşetmektir. Kaygılarımız, endişelerimiz, üzüntülerimiz ve korkularımıza karşı yapabileceğimiz en iyi şey onları serbest bırakmaktır. Onlarla uğraşmaktan vazgeçip, onları serbest bıraktığımız zaman, bu duyguların üzerimizdeki olumsuz etkileri de ortadan kalkmaya başlayacaktır. Düşüncelerimizi ve duygularımızı kontrol etmeye çalışmak, denizdeki dalgaları engellemeye çalışmak gibidir, bunu yapmamız mümkün değildir. Onları kendi seyrine bırakabildiğimizde, en sonunda kıyıya vurarak ortadan kaybolduklarını görebiliriz. Ki bunun en net tanımı tevekküldür. Yani kişi kendi üzerine düşeni yaptıktan sonra orada takılıp kalmamalı, gerisini Allah'a bırakmalıdır. Sen vazifeni yap, Allah'ın vazifesine karışma!

Kişisel gelişime her zamankinden daha fazla önem vermeliyiz. Fakat bunu yaparken insanı bağlamından koparmamak esastır. Yani insanın Allah'ın yarattığı bir kul ve ona karşı sorumlulukları olduğunu bilerek, insan için iman, ahlak, fazilet ve erdemi öncelemeliyiz. Evet, usul esasa mukaddemdir. İnsanın potansiyelini keşfetmesi ve açığa çıkarması zaruridir. Ne var ki bunu yaparken insan olduğunu unutmadan, Allah'a karşı sorumluluklarını bilerek ve emr olunduğu şekilde dosdoğru olarak yapmak gerekmektedir. Bu da ancak Kur'an ve Sünnet bağlamında mümkündür.[26]

1. "Allah O'dur ki, gökleri dayanak olmaksızın yükseltti." *(Ra'd, 13/2)* ayeti göklerin dağlar sayesinde ayakta duruyor hurafesini ortadan kaldırmıştır.

2. Kur'an-ı Kerim'de evrenin yaratılışı şöyle açıklanır: **"O gökleri ve yeri yoktan var edendir."** *(En'am, 6/101)* bu ayet şimdiki ilim dünyasının ulaştığı son nokta olan *-tüm evrenin zaman ve mekân boyutlarıyla bir sıfırdan, büyük bir patlamayla ortaya çıktığı-* gerçeğini 1.400 sene evvel haber vermiştir.

3. Kâinatın daima genişlediği artık ilim ve bilim dünyasının kabul ettiği bir ilmi buluştur. Buna Kur'an şu ayetiyle işaret etmektedir.

"Biz göğü büyük bir kudretle bina ettik. Ve şüphesiz biz onu genişleticiyiz." *(Zariyat, 51/47)*

[26] Ahmet TÜRKAN-ERDEMLİ İNSAN KİŞİSEL GELİŞİR Mİ?-İrfan Mektebi Dergisi-Ocak-2020

4. XX. asrın bir buluşu da her yıldız ve gök cisimlerin bir yörüngede durduğu gerçeğidir. Bu duruma Kur'an işaret ediyor:

"Geceyi, gündüzü, Güneşi ve Ay'ı yaratan O'dur. Her biri bir yörüngede yüzüp gidiyor." *(Enbiya, 21/33)*

5. Güneşin sabit olarak durduğu zannedilirdi. Oysa Kur'an güneşin sabit değil, aksine daima hareket eden ve belirli bir hızla ilerleyen bir gök cismi olduğunu söylüyordu. Ve asırlar sonra da ilim onu tasdik edecekti. Şöyle ki;

"Güneş de kendisi için tespit edilen bir karar yerine doğru akıp gitmektedir. Bu üstün ve güçlü olan bilenin takdiridir." *(Yasin, 36/38)*

Kur'an'daki Jeolojik Mucizeler

Karaların Azalması: Yüce Allah on dört asır önce indirdiği Kur'an-ı Kerim'de kendi yaratışıyla ilgili bazı sırları haber vermektedir. Bu sırlar hem Kur'an'ın Allah sözü olduğunu kanıtlamakta hem de doğa bilimlerindeki gelişmenin önünü açmaktadır.

"Onlar görmüyorlar mı ki, gerçekten biz arza geliyor ve onu çevresinden eksiltiyoruz..." *(Rad, 13/41)*

"... Fakat şimdi, bizim gerçekten yere gelip onu etrafından eksiltmekte olduğumuzu görmüyorlar mı?.." *(Enbiya, 21/44)*

Küresel ısınmayla birlikte kutuplardaki buz tabakaları erimekte ve okyanuslardaki deniz suyu seviyesi yükselmektedir. Artan su miktarı da daha fazla karayı kaplamaktadır. Deniz kıyıları sular altında kaldıkça, yeryüzünün toplam yüz ölçümü veya kara miktarı da azalmaktadır. *(Dr. Mazhar U. Kazi, 130 Evident Miracles in the Qur'an, Crescent Publishing House, New York, USA, 1998, s. 115)*

Ayetlerde geçen **"onu çevresinden eksiltiyoruz", "etrafından eksiltmekte olduğumuz"** ifadelerinin de deniz kıyılarının sularla kaplanmasına işaret ediyor olması muhtemeldir.

New York Times gazetesinde bu konu ile ilgili yer alan bir haber şöyledir:

"Geçen yüzyıl boyunca, yeryüzünün ortalama yüzey ısısı bir fahrenheit kadar yükseldi, ısınma oranı da son çeyrek yüzyılda artış gösterdi. Bilim adamları, 1950 ve 1960'ların denizaltı verilerini 1990'ların gözlemleri ile karşılaştırdılar ve Kuzey Kutbu havzasındaki buz tabakasının %45 oranında inceldiğini ispatladılar. Uydu görüntüleri, bölgeyi kaplayan buzların boyutlarının geçtiğimiz yıllarda önemli ölçüde azaldığını göstermektedir." *(www.planetwaves.net/polar_NYT.html; New York Times, August 19, 2000)*

XX. yüzyıl sonlarında elde edilen bulgular, Enbiya Suresi'nin 44. ve Rad Suresi'nin 41. ayetlerindeki hikmetleri anlamamıza yardımcı olmuştur.

Kıtaların Sürüklenmesi: Yer kabuğu kendisinden daha yoğun olan manto tabakası zeminde adeta yüzer gibi hareket etmektedir. İlk olarak XX. yüzyılın başlarında *Alfred Wegener* isimli Alman bir bilim adamı, yeryüzündeki kıtaların dünyanın ilk dönemlerinde bir arada bulunduklarını, daha sonra farklı yönlerde sürüklenerek birbirlerinden ayrılıp uzaklaştıklarını keşfetmiştir.

Yeryüzündeki kara parçaları yaklaşık beş yüz milyon yıl önce birbirlerine bağlılardı ve Pangaea ismi verilen bu büyük kara parçası Güney Kutbu'nda bulunuyordu. Yaklaşık yüz seksen milyon yıl önce Pangaea ikiye ayrıldı. Farklı yönlere sürüklenen bu iki dev kıtanın birincisinden Afrika, Avustralya, Antarktika ve Hindistan; ikincisinden ise, Avrupa, Kuzey Amerika ve Asya'nın Hindistan dışındaki kısımları oluştu.

Kıtasal hareketin yılda 1 ile 5 cm civarında olduğu hesaplanmıştır. Tabakalar bu şekilde hareket ettikçe Dünya coğrafyasında değişiklikler meydana gelir. Örneğin, Atlantik Okyanusu her sene biraz daha genişlemektedir. *(Carolyn Sheets, Robert Gardner,Samuel F. Howe, General Science, Allyn and Bacon Inc.Newton, Massachusetts, 1985, s. 305)*

Allah, dağların hareketini ayette **"sürüklenme"** olarak bildirmiştir. Bilim adamlarının bugün bu hareket için kullandıkları İngilizce terim de **"continental drift"** yani **"kıtasal sürüklenme"**dir.

"Dağları görürsün de donmuş sanırsın; oysa onlar bulutların sürüklenmesi gibi sürüklenirler..." *(Neml, 27/88)*

Yerin Yedi Katmandan Oluşması: Allah'ın Kur'an'da yeryüzü ile ilgili bilgilerden biri, yeryüzünün, yedi kat olan gökyüzüne benzerliğidir:

"Allah, yedi göğü ve yerden de onların benzerini yarattı?" *(Talak, 65/12)*

Rabbimiz asırlar önce yerin ve göğün yedişer kat olduğunu bildirmiştir. Asırlar sonra uzun jeolojik araştırmalar sonucunda varılan netice de aynı olmuştur. Bilim adamlarının sıraladığı bu katmanlar şöyledir: *Hidrosfer, Litosfer, Astenosfer, Üst manto, Alt Manto.*

Dış Çekirdek ve İç Çekirdek: Hidrosfer, okyanus ve denizlerin en üst kısmı ile bunlardan etkilenen karaların kıyılarıdır. **Litosfer,** Dünya'nın en üst katmanını oluşturan katı kaya tabakadır. Diğer katmanlarla kıyaslandığında oldukça ince, daha soğuk ve daha katıdır; bu bakımdan yeryüzünde kabuk görevi görür.

Litosferin altında **Astenosfer** katmanı bulunur. Bu katman yüksek ısı ve basınca maruz kaldığında yumuşayıp eriyebilen, sıcak, yarı katı maddelerden oluşmuştur. Katı Litosfer tabakasının, yavaşça hareket eden Astenosfer tabakası üzerinde yüzdüğü ya da hareket ettiği düşünülmektedir. Bu katmanın altında yüksek sıcaklıkta, yarı katı kayalardan oluşan yaklaşık 2.900 km kalınlığında manto denilen bir tabaka vardır. Kabuktan daha fazla demir, magnezyum ve kalsiyum içeren manto daha sıcak ve yoğundur; çünkü Dünya'nın içindeki ısı ve basınç derinlikle birlikte artar.

Dünya'nın merkezinde de neredeyse mantonun iki katı yoğunlukta olan çekirdek yer alır. Bu yoğunluğun sebebi içeriğinde kayalardan çok metaller (demir-nikel alaşımı) bulunmasıdır. Dünya'nın çekirdeği ise iki ayrı parçadan oluşur: Biri 2.200 km kalınlığında olan sıvı dış çekirdek, diğeri de 1.250 km kalınlığındaki katı bir iç çekirdek. Dünya döndükçe sıvı dış çekirdek Dünya'nın manyetik alanını oluşturur.

Her şeyden önemlisi, XX. yüzyıldaki teknoloji ile tespit edilebilen bu bilimsel gerçeklerin Kur'an'da yerelması Kur'an'ın çok sayıdaki mucizesinden sadece birkaçıdır.

Yarılan Yeryüzü

"Dönüşlü olan göğe and olsun. Yarılan yere de." *(Tarık, 86/11-12)*

Yukarıdaki ayette geçen Arapça *"**sada**"* kelimesi Türkçede *"çatlama, yarılma, ayrılma"* anlamlarına gelmektedir. Allah'ın yerin yarılması üzerine yemin etmesi, başka bir Kur'an mucizesidir.

1945-1946 yıllarında, bilim adamları mineral kaynaklarını araştırmak için ilk kez deniz ve okyanusların diplerine indiler. Araştırmaların da dikkati çeken en önemli noktalardan biri Dünya'nın kırıklı yapısı oldu. Dünya'nın dış yüzeyindeki kayalık tabaka; kuzey-güney ve doğu-batı doğrultulu olup, on binlerce kilometre uzunluğunda çok sayıda geniş çatlak (fay) ile yarılmıştı. Yeryüzünün bu kırıklı yapısı sayesinde, önemli miktarda ısı dışarı atılır ve erimiş kayaların büyük bir kısmı okyanuslardaki tepeleri oluşturur. Eğer yeryüzünün, kabuğundan yüksek miktarda ısının dışarı çıkmasına olanak veren bu yapısı olmasaydı Dünya üzerinde hayat imkânsız olurdu. Çünkü bu durumda yer kabuğunun altından çıkış noktası bulamayan ısı, çok büyük miktarlarda olumsuz nükleer etki meydana getirecekti.[27]

Kur'ân-ı Kerim, eğitim ve bilimden uzak atılımların başarılı olamayacağını, milletlerin huzur ve mutluluğa erişemeyeceğini, insanlığın bunalımlardan ve sıkıntılardan kurtulamayacağını, cehaletin yeryüzünü karartacağını, düşüncenin ve bilimsel gelişmenin olamayacağını kabul ve telkin eder. İnsanların düşünmelerini ve akıllarını çalıştırarak araştırmaya yönelmelerini ister. Kur’an’ın çağımız ve sonrasına tuttuğu bilim ışığını anlayabilmemiz için Kur’an-ı Kerim gelmezden önceki karanlığı iyi tanımamız gereklidir. Kur’an öncesi devir, adı üstünde "Cehalet Devri"'dir. Ne kötülük ararsanız var. Tek Allah inancı (Tevhid Akidesi) kaybolmuş yerini çok tanrıcılık almış. Kan davaları alabildiğine çoğalmış insanlar birbirini acımasızca öldürüyorlar. Kuvvetli zayıfı daima eziyor. İnsanlar köle pazarlarında satılabiliyor. Hak hukuk unutulmuş, yerini zulüm almış. Kadınlar tahakküm altında. Kız çocukları diri diri toprağa gömülecek kadar vahşet büyümüş. İsteyen istediği sayıda kadınla evlenebiliyor. Cehaletin karanlıklarında kötülükler kol geziyor. İşte bu karanlıklara Kur’an eğitim, bilim ve insan hakları güneşi doğuyor ve ışıkları çağımızı hatta gelecek çağları da aydınlatıyor.[28]

---

[27] https://sorularlaislamiyet.com/kurandaki-bilgiler-ve-bilimsel-ayetler-daha-onceden-biliniyor-muydu-ozellikle-misirlilarin-oluleri
[28] https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/10189

BÖLÜMÜ BİTİRMEDEN

Anlamak, kendimizi ve karşımızdakini.
Acaba anlayabiliyor muyuz? Kendimizden başlasak. Önce kendimizi anlasak. Anladığımızı sanmayıp gerçekten anlasak. Neyiz? Ne istiyoruz? Kendimiz hala bir problem miyiz? yoksa çözüme yakın mıyız?
Duygularımız nelerdir? Beklentilerimiz nelerdir? Hayata bakış açımız nedir?
Anlayabiliyor muyuz?
Bugün güldüğümüz bir olaya yarın ağlıyor veya bugün ağladığımız bir olaya sonra gülüyorsak kendimizi anlamış mıyızdır?
Duygularımızdaki kararsızlığı anlayabiliyor muyuz?
Sevgilerimizdeki coşkuyu veya umursamazlığı anlayabiliyor muyuz?
Ya karşımızdakileri?
Eşimizi, çocuğumuzu, annemizi, babamızı, kardeşimizi, işyerinde arkadaşımızı, işveren işçisini, işçi işverenini, amir memuru, memur amiri.
Sahi anlayabiliyor muyuz?
Siyasiler halkı, halk siyasileri anlayabiliyor mu?
Ben ne diyorum, sen ne anlıyorsun diyor muyuz?
Çoğu zaman kendi söylediklerimizin manasızlığını kendimiz anlayabiliyor muyuz?
Aslında ben dediğimiz zaman hangi konumdaki aslında biziz?
Çıkarlarımız kendimizi anlamamıza engel midir?
Aslında ağzımızdan çıkanı kulağımız duyuyor mu?
Kulağımızdan gireni yüreğimiz tasdik edip dilimiz ikrar ediyor mu?
Yani anlaşabiliyorlar mı?
Yürek ile akıl, kulak ile dil, göz ile el anlaşabiliyor mu?
Peki anlamak için dinlemek, dinlemek için ise anlamak lazım değil mi?
Anlamadan dinleyemezsiniz. Dinlemeden de anlayamazsınız.
Anne, baba seni dinliyorum ve anlıyorum diyebiliyor muyuz?
Seni anlıyorum demekle ebeveynimizin haleti ruhiyesini, beklentilerini, ümitlerini anlayabiliyor muyuz?
Ben olsaydım babama şöyle davranırdım, anneme şöyle davranırdım derken gerçekten içtenlikle söyleyebiliyor muyuz, yoksa istikbalde başımıza geleceklerin habercisi olan şeyleri mi söylüyoruz?
Kendimizin bile anlamakta güçlük çektiği duygularımızın başkaları tarafından anlaşılmasını mı bekliyoruz?
Evladım seni anlıyorum ve dinliyorum diyebiliyor muyuz?
Evladımız buğulu gözlerle baktığında, içindekileri yüzümüze söyleyemediğinde anlamış oluyor muyuz?
Eşimize seni anlıyorum çünkü seni dinliyorum diyebiliyor muyuz?
Anlamak sadece dinlemek midir?
Sevgi bekleyen eşinizi sadece dinlediğinizde anlamış olur musunuz?
Sadakat bekleyen eş sadece dinlendiğinde, evet ya da hayır cevaplarında anlaşılmış olumu?
Anlamanın dinlemeden, dinlemenin ise anlamadan geçtiğini bilmek fakat duyguları, hayalleri, bakışları anlayamamak nasıl izah edilebilir?
Ülkeyi yönetenler halkı dinliyorlar mı? Halkın derdini anlamak için.
Halk yönetenleri dinliyor mu yönetmenin zorluklarını anlamak için.
Peki gücü elinde tutanlar vicdanlarının sesini dinliyorlar mı, hakkı anlamak için?
Ben beni dinliyor muyum; vicdanımın sesini anlamak için?
Seni dinliyor muyum seni anlamak için.
Okuduğumuzu anlamak. Anladığımızı okumak. Ne kadar alakalıdır?

İnsan anlamadığını okumaz. Okumadan anlamak mümkün değildir.
Sözden anlamak, halden anlamak.
Anlaşılır söz söylemek, Anlaşılır haller takınmak.
Anlamak için bakmak.
Bugün ülkemizde ve Dünyamızda onca insan birbiri ile konuşuyor fakat maalesef anlaşamıyor.
Yabacıların dillerini bilmek onları anlamak için kâfi değildir.
Örfleri, adetleri, gelenek ve görenekleri, inançlarını bilmek anlamak için yeterli midir?
Pek çok şeyi ortak olan Ülkemizin insanları birbirini ne derece anlayabiliyor?
Yolda yürürken önünüzden çarparcasına geçen insan sizi anlamış mıdır, ya da siz onu anlayabildiniz mi?
Derdimi var, karnımı aç? Bir yere yetişmesi mi gerekiyor?
Yavaş yürüyen hızlı yürüyenin, hızlı yürüyen de yavaş yürüyenin halinden anlar mı acaba?
Tok açın halinden, zengin fakirin halinden, kuvvetli güçsüzün halinden, güzel çirkinin halinden, genç ihtiyarın halinden anlar mı acaba?
Kim kimi anlar?

Anlaşılmak ve anlamak dileği ile. [29]

[29] Ahmet TÜRKAN – HABERNAME – 14.03.2010

İLİM İRFAN VE HİKMET ÇEŞMESİNDEN SON BİR YUDUM ALALIM

Peki, ilim, bilgi ve bilim aynı şeyler mi?
Manevi ilimlerden uzak kalmak bizi nereye götürür?
İlim ve alem aynı kökten gelen iki kelime. Alem bir şeye alamet, özel ad ve simge olan, bununla onun bilgisini zihnimizde canlandırdığımız şey demek. Âlem de buradan geliyor, alemin genişi, gruplandırılmış hali. Varlığın her bir kategorisi bir âlem. Allah, âlemlerin Rabbi. Bu kökten olmak üzere eşyanın zihnimizdeki bilgisi de ilim. Bilgi ise ilmin biraz daha yalın kaçmış Türkçesi. Yani bilgi ve ilim yaklaşık aynı şeyler. Bununla birlikte bilgi, bilenin fiilini anlatır, başka şeye atıfta bulunmaz, ilim ise bilenin dışında da bir müessiri olan bir sonuca işaret eder.
Bilgiyi ikiye ayırıyoruz: Gündelik ve sıradan bilgi ve bilimsel bilgi. Sıradan bilgi bir yöntem izlemeden edindiğimiz herhangi bir bilgidir. Babanızın sizden yirmi yaş büyük olduğunu bilmeniz böyle sıradan bir bilgidir.
Bilimsel bilgi ise belli bir konuda, belli bir yöntemle edindiğimiz ve doğruluğu test edilebilen bilgidir. İşte böyle bir bilgiyi elde etmeyi sağlayan disipline ise bilim denir ama İslam geleneğinde bu da ilim olarak bilinir.
Bu konuyu teknik bilgiler ışığında yukarıda açıklamaya gayret ettik.
Filancanın çok ilmi var dendiğinde, çok bilgisi var denmiş olur. Ama falanca fıkıh ilmine sahiptir dendiğinde ise burada ilimle kastedilen, bugünkü anlamda bilimdir. Yani fıkıh tefsir, hadis, kozmoloji gibi disiplinler, bugün bilim diye ifade edilen anlamda birer ilimdirler, ayrıca bu bilimlerle kazanılan, ya da sıradan elde edilen bilgiler de ilimdir.
Bilime de ilim dense bile yine de mesela, fıkıh bilimi denmesi hoş değildir, fıkıh ilmi demek daha güzeldir.
Bununla birlikte, bilgi ile ilgili kavramlar açısından Kuranı Kerim'e ya da Sünnet'e baktığımızda dikkatimizi çeken hususlardan biri, bu iki kaynakta ilim kelimesinin hep bilgi anlamında kullanılmış olmasıdır. İlim kavramı İslam'ın tedvin döneminde (H. 136-150) re'yin karşıtı anlamında kullanılıyordu. Yani başlangıçta ilim Kur'an ve Sünnet'ten ibaret görülüyor, aklın ve tefekkürün dahli olan rey ve içtihatlara ilim denmiyordu.
Vakıa, İslam geleneğinde de ilim ile ifade edilen pek çok bilim ortaya çıkmıştır, buna rağmen ilk iki kaynakta ilimle hep bilginin kastedilmiş olmasının iki sebebi olabilir:
Asıl olan bilgidir, bilim bilgiye ulaşmanın bir vasıtası olmaktan ibarettir. Kur'an-ı Kerim'in indiği, Sünnet'in oluştuğu dönemde bir bilimden söz edilmiyordu. Bu sebeple de ilim kelimesi hep bilgi anlamında kullanıldı, denebilir.
Kur'an-ı Kerimde ve Sünnet'te konumuz açısından dikkatimizi çeken ikinci husus özellikle Kur'an-ı Kerim'in bilgiyle ilgili çok fazla kavram içeriyor olmasıdır. Bu durum elbette bilgi denen şeyin çok çeşidinin ve pek çok boyutunun olduğunu gösterir. Kur'an-ı Kerim'de bir şey ne kadar çok kelime ile anlatılıyorsa o şeyin o kadar çok çeşidi, rengi ve tonu var demektir. Aksi halde tamı tamına müteradif/eş anlamlı kelimelerle israfa gidilmiş olur. İsrafı ve israf edenleri sevmediğini söyleyen Allah'ın bizatihi kendisi israf eder mi?

Kur’an-ı Kerim’de bir doğrudan bilgiyi anlatan kavramlar, bir de bilginin vasıtalarını ifade eden kavramlar vardır. Birinci grubu oluşturan kavramlar altmıştan fazladır, ikinciyi oluşturanlar ise doksana yakındır.
Allah’ın isimleri ve sıfatları da bu konuda bize ilginç işaretler verir. Mesela Kur’an-ı Kerim’de Allah’ın bilgisini anlatmak için isim ya da sıfat olarak şu kelimeler kullanılır: Alîm, Allâm, Âlim, Hakîm, Semî, Basîr, Habîr, Hafîz, Muhsî, Muhît. Dediğimiz gibi bunların hepsi Allah’ın isimleri değildir, bir kısmı sadece O’nun bilgi ile ilgili bir vasfını anlatan kelimelerdir. Mesela Allah’ın Âlim ya da Allâm diye ismi yoktur. Ama bir kısmı sıfat da olsa yine de O’nun bilgisinin çok yönlülüğünü anlatırlar.[30]
İlim ve Bilim bu kadar gelişmişken; İnsanlar neden mutsuzlar ve yukarıda bahsedilen İslam öncesinin müşriklerine benzer putlar peşinde koşuyorlar. Aslında sadece bilim insanların huzurunu sağlamıyor. Manevi ilimlerden uzak kalan insan modern putperestliğin esiri olmaktan maalesef kurtulamıyor.
Son yıllarda insanlığın bir “inanç boşluğu” ya da “iman krizi” yaşadığı herkesin malumudur. Özellikle gençliği derinden etkileyen bu krizi doğru teşhis etmeliyiz ki, doğru çözümü bulalım.
Bu çerçevede yeni bir çalışma yapan Chittick’in tespitleri ilginçtir. Şöyleki:
‘Modern zamanlar ve modern düşünce tek bir merkez, tek kaynak, tek hedef ve gayeden yoksundur. Modernitenin genel bir prensibi ve rehberi yoktur; başka bir deyişle bir tek tanrısı yoktur. Oysa hayata anlam veren ve hayatın kaynağını teşkil eden bir tek Allah’tır. Allah tek ibadet edilendir. Modern dünya birçok tanrılara ibadet etmektedir. Yoğunlaşan bir teksir (çoğaltma) sürecinde, tanrılar sayılamayacak derecede artmıştır ve insanlar tanrı konumuna yerleştirdikleri her şeye, genellikle aynı anda birkaçına birden tapınmaya başlamışlardır…
Modern insan son derece dar bir alanda uzmanlaşmıştır ve bilginin artışı uzmanlıkla eşzamanlı olarak gerçekleşmektedir. Sonuç ise müşterek yanlış anlama ve uyumsuzluktur. İslâm düşünürleri ise bütün ilmi disiplinleri ‘tevhid ağacının dalları’ şeklinde anladılar. Batı düşüncesinde bilginin birliğini kurmak imkânsızlaşmıştır… Kısacası, modern dünyada yaşayan insanların birleştirici prensipleri yoktur ve sonuçta artarak bölünen hedef ve isteklerle ve yoğunlaşan bir kaosla karşı karşıyayız.
Herkesin kendine ait tapındığı tanrıları oldu. Hiç kimse mutlak bir boşlukta hedefsiz, değersiz, anlamsız ve kaynaksız ayakta kalamaz. İnsanların tapındığı tanrılar, hayatlarının anlam ve içeriklerine referans olan noktalardır. Geleneksel tapınma nesneleri ile modern tanrılar arasındaki fark, modernitenin, ikincil tanrılarının üstün bir tek tanrıya toplanabilmesine mahal vermiyor oluşunda aranmalıdır. Bu başarıldığı anda da “üstün tanrı” fikri ideolojiler tarafından icat edilir; bu, muhakkak ki bütün diğer tanrıların gerçekliklerini reddeden tevhid (Allah’ı birleme) anlayışının tanrısı değildir… Teksir dünyasındaki tanrılar çok kalabalıktırlar.
Bunların en önemlilerini saymaya kalksak, modern zamanların mit ve ideolojilerinin listesini vermek yeterli olacaktır:
Evrim, ilerleme, özgürlük, eşitlik, bilim, tıp, ulusçuluk, sosyalizm, demokrasi, Marksizm, vs. Fakat belki de bu tanrıların en tehlikelileri kendilerini tanımakta zorlandıklarımızdır; çünkü

[30] https://www.yenisafak.com/yazarlar/farukbeser/ilim-bilgi-ve-bilim-55356

modern dönemde bizler, onları hayatımızın bir vazgeçilmezi, teneffüs ettiğimiz hava gibi algılıyoruz. Bu tanrılardan en yaygın olan, güya masum birkaç isim vereyim; temel ihtiyaçlar, sağlık, iletişim, tüketim, gelişme, eğitim, enerji, döviz, faktör, gelecek, büyüme, kimlik, bilgi, hayat standardı, yönetim, model, modernizasyon, planlama, üretim, ilerleme, proje, hammadde, ilişki, kaynak, rol, servis, cinsellik, çözüm, sistem, refah, çalışma… Bunlar modernitenin 99 tanrısından bir kısmı, onların isimlerinin söylenmesi de modern insanın zikri.
Bu kelimeler tiranik karaktere sahiptir ve bunların ortak özelliklerinin en önemlisi, kendilerinin iyi ve faydalı olduklarına dair izlenimler olsa dahi, tanımlarının olmamasıdır. Mesela; sağlık, refah, hayat standardı gibi şeyler aslında yoktur, fakat bu kelimeler birçok insana iyi şeyler çağrıştırmaktadır. Bu soyut terimler, bilimin en ulu tanrılardan biri olduğu bir dünyada belli bir otorite izlenimi taşırlar.
Sınırsız bir idealde tanımsızlaşan bu kelimeler insanlarda sınırsız ihtiyaçlar uyandırır. Günümüzde insanlar anlamsız kavramlara ihtiyaç hissederler ve onlara sahip olmaları gerektiğini düşünürler.
Bu boş idoller, insanların adanma ve tapınma nesneleri olur. Plastik kelimeler kendi lehinde konuşanlara büyük bir güç verir. Sağlık, iletişim, tüketim, bilgi, gelişme gibi kelimeleri kullananlar prestij kazanır, çünkü o, 'tanrı ve hakikat adına konuşur' ve bu durum insanları sessiz kalmaya iter. Bütün bunlardan sonra, sağlık ve gelişmeye tamamen aptal birinin itiraz edebileceğini düşünürüz. Tek kaygıları bizim sağlığımıza ve gelişimimize yardımcı olmak olan bu kişileri, herkes takip ve takdir etmelidir.
Bu mini tanrılar hakkında konuşan 'müctehidler', gerçekte bir tek onlar uzmandırlar. Plastik kelimelerin her biri bir ideal kurmakta ve bu konular üzerine sadece uzmanların fikir sahibi olabileceği görüşünü desteklemekte, böylece de hayatlarımızı onlara bağımlı kılmamızı sağlamaktadır. Bilimsel müctehidleri izlemek zorundayız; çünkü sağlığımız, refahımız ve eğitimimiz için 'şeriatlar' belirlemişlerdir. İnsanlar 'her şeyin en iyisini bilen' uzmanların beyanlarını 'fetva' gibi algılarlar…Maslow'un "İhtiyaçlar Hiyerarşisi Piramidi" bu tanımlamaya çok uygun gelmekte ve kişisel gelişimcilerin, iktisatçıların ve yöneticilerin kısacası sosyal hayatta var olma savaşı veren modern insanların vaz geçemedikleri değer yargıları olarak kabul edilmektedir.
Geçmişten daha fazla sahte tanrının bulunduğu bugünlerde bu tanrıların alanı çok geniştir. Geçmiş toplumlar, bazen cehaletleri sebebiyle şirke düşseler de kendilerine göre bir tür tek tanrı inancına sahiptiler. Fakat modern toplumda teksir'in tanrılarından başka bir şey yoktur ve bu durum tevhid akidesi ile asla bağdaşmaz.' (William C.Chittick, Kur'ân ve Çağımız, Pınar yay., 2010-İstanbul, s. 40-51)[31]

[31] https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/abdullah-yildiz/modern-putperestlik-28982.html

2. İNSAN ÇEŞMESİ

Bu çeşme önce insan, sonra kadın ve erkek diyerek akmaya devam edecek. Mahremiyet ve helal dairesinin gizemli derelerinden çağlayan esintileri sunacak.

ÖNCE İNSAN

Güzel bakan güzel görür, güzel gören güzel düşünür, güzel düşünen hayatından lezzet alır diyor Bediüzzaman Said Nursi. Cinsel manada güzele bakmak sevap değil hüsnü zanla yani güzel gözle bakmak belki kabul edilir. Gözleri dikip delici bakışlar ile süzmenin neresi güzele bakmak olarak değerlendirilebilir? Salgın sebebi ile dilimize pelesenk olan “Sosyal Mesafe” kavramı aslında iletişim teknikleri açısından nasıl kavranmalıdır? Sosyal mesafe sadece Covid salgınından korunmak için değil, mahremi olmayan kadın ve erkeklerin her zaman dikkat etmeleri gereken ahlaki bir mesafe olarak hayatımızda yer almalı, sosyal mesafe aynı zamanda ahlaki mesafe kavramının içinde yer almalıdır. Covid’in bize öğrettiği sosyal mesafe kavramı daha sonra hayatımızdan çıkartılmamalıdır. İstanbul Sözleşmesinin nihayet bulması, hayatımızdan ve kanunlarımızı yıpratıcı etkisinden sıyrılmaya çalıştığımız bu günlerde böyle bir çalışma yapmayı elzem gördüğümden aslında ne idik nerelere savrulduk sorularına da cevap verebilmek adına değerli okuyucularıma takdim ediyorum.

Global dünyanın içinde “kâh serradan süreyyaya, kâh süreyyadan serraya” yuvarlanan insanlık hiç olmadığı kadar sosyal ve ahlaki buhranlar içinde kıvranmaktadır. Doğu toplumlarına göre iktisadi açıdan belli bir refah seviyesi yakalamış olan batı toplumları, yaşadıkları refah seviyesinin tam tersi bir durumla; ahlaki, sosyolojik ve psikolojik buhranlara yakalanmış ve bir sarmala dönüşen yaşamlarının sonu pek çok görsel ve yazılı kaynaklardan edinilen bilgilere bakılacak olursa, hüsran ile sonuçlanmaktadır. Sosyal statüler maalesef insanları mutlu etmemekte, farklı kimlik arayışları ya da cinsel tercihler içinde kaybolup gitmektedirler. Artık pek çok firmanın ya da kurumların İ/K Formlarında Cinsiyet sorusunda 3. Bir kişilk tanımı eklenmiş ve insanlardan buna cevap vermesi istenmektedir.

Yıkılan aile kavramı, yok olan insanlık tanımları ahlak ve erdem anlayışları sari hastalık halini almıştır. Ülkemiz bir yanlıştan geç te olsa dönmüştür. Bu bölüm hayatları karartan, toplumu ifsat eden İstanbul Sözleşmesinden çıkmamızı eleştirenlere bir cevap niteliğinde hazırlanmıştır.

Biz aslında ne idik, nerelere savrulduk, nasıl toparlanacağız? Dilimiz döndüğünce kalemimizin yazdığı kadar, izan sahiplerine sunmak istiyoruz. Kimseye akıl vermek haddimize değil, lakin elimizde deliller var.

İNSAN NEDİR?

Arapça ins kelimesinden türetilmiştir. "Beşer, insan topluluğu" anlamına gelen ins, daha ziyade insan türünü ifade etmekte olup bu türün erkek veya dişi her ferdine insî/enesî yahut insân denmektedir. 3. Bir kimlik tanımı İslam literatüründe yoktur… Hünsa kavramı ise sağlık problemli kişilikler için tanımlıdır, içinde cinsel tercih tanımını barındırmamaktadır. Kelimenin aslının "unutmak" mânasındaki nesyden insiyân olduğu da ileri sürülmüştür. Böyle düşünenler İbn Abbas'a nisbet edilen, "İnsan ahdini unutması sebebiyle bu ismi almıştır" şeklindeki rivayete dayanırlar. Bu kelime üns masdarı ile de irtibatlandırılmıştır. "Alışmak, uyum sağlamak" anlamına gelen üns Türkçe'de ünsiyet olarak kullanılmaktadır. Teennüs "insan olmak" mânasına gelirken isti'nâs "cana yakın olma, vahşi hayvanın evcilleşmesi" anlamı taşımaktadır. Nitekim enes vahşetin karşıtıdır. Ayrıca insânü'l-ayn tabirinin "göz bebeği" anlamına gelmesi dikkat çekicidir (Cevherî, III, 904-906; Lisânü'l-ʿArab, "ins" md.). Râgıb el-İsfahânî ins kelimesini cinnin, üns kelimesini de "ürkmek" anlamındaki nüfûr masdarının karşıtı olarak gösterir. Müellife göre insana bu ismin verilmesi, hemcinsleriyle birlikte uyum halinde yaşayabilmesiyle ilgilidir; insanın "yaratılışı itibariyle sosyal varlık" olarak tanımlanması da bundan ötürüdür (el-Müfredât, "ins" md.).

Kur'ân-ı Kerîm'de altmış beş yerde insan, on sekiz yerde ins, bir yerde de insî geçmektedir. Ayrıca bir âyette enâsî, 230 yerde nâs şeklinde çoğul olarak yer almaktadır. Kur'an'da insan bütün yönleriyle ele alınmış, konuyla ilgili âyetler onun yaratılışı, mahiyeti ve gayesini bir bütünlük içinde temellendirmiştir. İnsan türünün ilk örneği kabul edilen Hz. Âdem'le ilgili olarak zikredilen âyetlere göre Allah onu "iki eliyle" yaratmış, yani ilk insan özel bir yaratışla varlık alanına çıkarılmıştır. Aslı topraktan olan bu gelecekteki yeryüzünün hükümranına Allah "ruhum" dediği varlık ilkesinden bir soluk üflemiş, ona "isimlerin tamamını" öğreterek bu isimlerin gösterdiği varlık şemasını kavratmış, nihayet meleklerin insana secde etmesini istemiştir. İlk insanın eşiyle birlikte cennetten çıkarılış öyküsü bir yandan insanın zaaflarına, öte yandan sonunda yeryüzünde halife kılınacak olan bu seçkin varlığın kaderine işaret etmektedir (el-Bakara 2/30-31; en-Nisâ 4/1; el-A'râf 7/11; el-Hicr 15/26-31; el-Ahzâb 33/72; Sâd 38/71-73).

İnsanın aslî örneğinin yaratılması herhangi bir insan ferdinin varlık sahnesine çıkması gibi olmamıştır. Ancak Kur'an, erkek ve kadının cinsel ilişkisi ve döllenmenin gerçekleşmesiyle başlayan tabii süreçten de bahseder ve bu sürecin taşıdığı anlamlar üzerinde durur. Âyetlerin sıkça vurguladığı husus, bu tabii sürecin her aşamasında ilâhî irade ve yaratıcı kudretin onun gelişmesini belirlediği gerçeğidir. Yer yer, insanın kendini âdeta tanrılaştırıp yaratıcısını unutma ve inkâr etme eğilimi karşısında onun "önemsiz bir su"dan yaratıldığı (el-Mürselât 77/20), henüz ruh-beden ilişkisi gerçekleşmeden önceki evrede kendisinin anılmaya değer bir varlık olmadığı, ancak anılabilecek varlık seviyesine Allah tarafından çıkarıldığı (el-İnsân 76/1) hatırlatılır. Âdem'in topraktan, sonraki süreçte onun çocuklarının "önemsiz bir su"dan yaratılmış olması, insana yeniden dirilmeyi mümkün görmesi için yeterli birer delildir. Kupkuru toprağa su indirerek can veren kudret elbette insanı yeniden diriltmeye de muktedirdir. Sonuç olarak insan, tohumun ağaca yürümesinde olduğu gibi "nutfe → alaka → mudga" aşamasından başlayarak iskelet ve kas sistemleri dahil mükemmel bir organizmaya

nasıl dönüştüğü üzerinde düşünmeli ve hükümranlığı elinde tutan rabbini tanıyıp nihaî dönüşün O'na olacağının bilincinde olmalıdır (el-Hac 22/5; el-Mü'minûn 23/12-15; el-Furkān 25/54; Fâtır 35/11; ez-Zümer 39/6; el-Mü'min 40/67; en-Necm 53/45-46; el-Vâkıa 56/57; el-Kıyâme 75/37; el-İnsân 76/1-3; el-Mürselât 77/20-23; Abese 80/18-19; et-Târık 86/5; el-Alak 96/1-2).

Kur'an'ın insana dair diğer önemli bir beyanı da insanın yeryüzünde halife olarak görevlendirilmesiyle ilgilidir. Ağırlıklı yoruma göre hilâfet, esas itibariyle yeryüzünü imar ve ıslah görevi olup insan bu görevin gerektirdiği güçlerle donatılmıştır. Halife kelimesinin sözlük anlamının da işaret ettiği gibi artarda gelen nesiller boyunca insan bu görevin yükümlülük ve sorumluluğu altındadır. İnsana iyilik ve kötülüğü kavrayıp bunlardan birini seçme yeteneği verilmiştir; bu sebeple insan kendini sorumlu kılmaya yetecek bir özgürlüğe sahiptir. Olayları gözlemlemesi ve değerlendirmesi için ona göz, kulak ve kalp (akıl) verilmiş, kendisine doğru yol gösterilmiş, böylece değerlerin bilincine varmasını ve onlardan ahlâk kanununun buyurduklarını, aynı zamanda son tahlilde kendisinin de iyiliğine olanları seçmesini sağlayacak şekilde donatılmıştır. İnsanın böyle bir görevle yükümlü olması, bu önemli emaneti yüklenmiş bulunması, onun yeryüzündeki varlığının temel anlamlarından birini ifade eder. Bu görevi yerine getirme sürecinde aşması gereken en önemli engel yine insanın kendisidir. Çünkü onun imtihan varlığı olmasının bir gereği olarak nankörlük, geçici hazlara düşkünlük, cimrilik, umutsuzluk, unutkanlık, böbürlenme, acelecilik, gerçeğe karşı direnme, inkârcılık vb. zaafları bulunmakta olup ahlâkî gelişim sürecinde bu zaaflarını yenmeyi öğrenmelidir. Özünde en güzel şekilde yaratılan insan, bunu başaramadığı zaman aşağıların aşağısına düşmeye mahkûmdur. Unutulmaması gereken bir husus da dünya hayatının geçici olduğu ve ölümün kaçınılmazlığı karşısında insan için en akıllıca işin bu yeryüzü sınavını başarıyla geçme çabası içinde bulunması gerektiğidir (Âl-i İmrân 3/14; Hûd 11/9-11; Yûsuf 12/53; en-Nahl 16/4; el-İsrâ 17/83,100; el-Enbiyâ 21/34-35, 37; el-Mü'minûn 23/78; el-Mülk 67/23; el-Kıyâme 75/20-21; eş-Şems 91/7-10; el-Leyl 92/4; et-Tîn 95/4-6; el-Âdiyât 100/6-8).

Hadislerde de insana dair çeşitli açıklamalar mevcuttur. Her şeyden önce Hz. Âdem'in beşer türünün müşterek atası olduğu vurgulanmış (Buhârî, "Tevḥîd", 38), çok sayıda ayette geçtiği gibi hadislerde de "ins" kelimesiyle ifade edilen beşer türü "cin" denilen gizli türle birlikte zikredilmiştir (el-Muvaṭṭaʾ, "Eşribe", 15; Ebû Dâvûd, "Ṣalât", 102). Her insanın fıtrat üzere doğduğunu ifade eden hadis (Müslim, "Kader", 25), bu türün Allah karşısındaki konumunu belirleyen kendine has yaratılışına işaret etmektedir. İnsanın aceleci ve tartışmaya eğilimli olduğuna ve aç gözlülüğüne atıfta bulunan hadisler (Buhari, "Tevḥîd", 31, 36; Müslim, "Îmân", 326, "Cihâd", 81) aynı hususu ifade eden âyetlerle tam bir uyum içindedir. İnsanın ancak zaaflarını aşmaya yönelik amelleriyle mübarek kılınacağını vurgulayan hadisin (el-Muvaṭṭaʾ, "Veṣâyâ", 7) belirttiği yükselişinin sınırı, bizzat Hz. Peygamber'in dahi bir beşer olduğunu vurgulayan hadislerle (Buhârî, "Ḥiyel", 10, "Ṣalât", 31, "Aḥkâm", 20) birlikte düşünülmelidir.

Önde gelen bazı müfessirlerin yorumlarına göre Kur'an'da yer alan insanın topraktan yaratılmış bir varlık olduğu hususu, onun cismanî bünyesi dışında bir ruha sahip olduğunu

göstermek içindir. Bu gerçek insanı, canlılığa en uzak olan nesneden yaratılmasına rağmen, diğer canlı türlerinin de üzerine çıkan ve beşer adını alıp yeryüzüne yayılan kendi türünün yaratıcısını, O'nun sonsuz kudretini kavramaya götürmelidir. Nitekim yalnızca Âdem'in değil her insanın organik varlığının netice itibariyle toprağa bağımlı olduğu unutulmamalıdır. "Ona ruhumdan üfledim" (el-Hicr 15/29; Sâd 38/72) meâlindeki âyetin anlatmak istediği gerçek de Âdem'in şahsında insan türünün bütün fertleri için söz konusudur. Ancak bu beyan, ontolojik bir olguyu ifade etmeyip tıpkı "Allah'ın evi" terkibinde olduğu gibi şereflendirme ve amaç belirtme mânası taşıyan mecazi bir anlatımdır. Aksi halde ifadenin lafzî yorumu hıristiyanların Hz. Îsâ için söyledikleri "Allah'ın ruhu", dolayısıyla "Allah'ın oğlu" iddiasına haklılık kazandırır (Fahreddin er-Râzî, XXV, 107-108,173-174). İnsanın neden ve nasıl yaratıldığına dair bilgi veren âyetlerin bir başka amacı, öldükten sonra dirilmeyi inkâr temayülü karşısında onun kayda değer olmayan bir beden atığından meydana getirildiğini hatırlatmaktır. Tekrar diriltileceğinden ve sorguya çekileceğinden şüphe eden kâfirlere karşı insanın toprak, nutfe, alaka, mudga aşamalarından ve çocukluk, erginlik, yaşlılık dönemlerinden nasıl geçtiğinin anlatılması yeniden dirilmeye ikna amacı taşımaktadır. Kuru toprağı yağmurlarla sulayıp bağrında bitkiler bitiren kudret, insanın yaratılış sürecinde de aynı şekilde kendini göstermektedir; bu kudret insanı yeniden diriltmeye de kādirdir (Taberî, XVII, 89-91; XVIII, 6-9; XXX, 91).

Kur'an'daki açıklamalara bakarak insanın maddî ve ruhî hayatını başlıca dokuz evreye ayırmak mümkündür. Çamurdan süzülmüş hulâsa (sülâle) ilk aşama olup aynı zamanda maden, bitki ve hayvan oluşumlarının da esası olan fiziksel ve kimyasal süreçleri ifade eder. Rahimde karar kılan nutfe aşamasında döllenme gerçekleşir. Alaka aşamasında oluşum halindeki canlı rahime tutunmuş, asılmış durumdadır. Mudga denilen dördüncü aşamadan sonra çeşitli organlar belli belirsiz oluşmaya başlar. Beşinci aşamada kemik, altıncısında kas sistemleri oluşur. Yedinci evrede artık insan organizmasının gelişimi en güzel yaratılmış haliyle tamamlanmıştır. Sekizinci evrede ölüm, dokuzuncu ve son evrede öldükten sonra diriliş gerçekleşir (Elmalılı, V, 3431-3437; krş. Fahreddin er-Râzî, XXIII, 6-10; bk. ÂDEM).

İnsanın dünyaya gelişini sağlayan embriyolojik süreçlerle ilgili olarak âyetlerde zikredilen hususlara doğrudan doğruya modern bilim açısından da yorumlar getirilmiştir. Buna göre nutfe kelimesinin erkek için ifade ettiği anlam meni sıvısı içindeki sperm iken dişi bakımından yumurtadır. Karışık nutfe ise (nutfe emşâc) döllenmiş yumurtaya (spermatozoit) tekabül eder. İnsanın yaratıldığı sıvı ister meniyi ister döllenmiş yumurtayı ifade etsin, husyeler olsun yumurtalık olsun, Kur'an'ın beyanına göre bel kemiğiyle eğe kemiği arasındaki bir bölgeden (et-Târık 86/5-8) beslenmekte olup kan dolaşımı ve sinir sistemi dolayısıyla burası ile doğrudan irtibatlı olan organlardır. Kur'an'da geçen alaka kelimesi spermatozoit sonrası aşamayı, yani döllenmiş yumurtanın rahim cidarına asılması yahut tutunması ve etrafında bir kan havuzcuğu oluşması aşamasını ifade etmektedir. Mudga aşaması ise hamileliğin yedinci haftasında başlar. Önce bir parmak boğumu uzunluğunda ve et parçası görünümünde olan mudga daha sonra 7 santimetreye kadar büyür. Bu aşamada başta kalp olmak üzere beyin, göz, kulak, burun gibi organların oluşumu tamamlanır, sinir sistemindeki gelişim hızlanır, kol ve bacak çıkıntıları belirir. Gelişim böylece devam ederken hassas organları koruyacak şekilde kemikler oluşur ve yavaş yavaş üzerlerini kas sistemi

bürümeye başlar. Âyette zikredilen “üç karanlık” (ez-Zümer 39/6) rahim içinde olup cenini saran ve “amniyon, koriyon, decidua” denilen üç zarı ifade etmektedir (Muhammed Ali el-Bâr, s. 37, 40-41, 49, 84-86, 105-107, 160-164; ayrıca bk. Bucaille, The Bible, the Qur’an and Science, s.198-207).

Kur’ân-ı Kerîm’in, insanın menşeiyle ilgili olarak yalnızca tıp biliminin tespit ettiği embriyolojik aşamalara değil paleontolojiyle genetik biliminin incelediği, insan türünün ortaya çıkışıyla ilgili tabiat tarihi boyunca yaşanmış morfolojik dönüşümlere de işaret ettiği ileri sürülmüştür. Kur’an’la bilim arasında tam bir uzlaşmanın bulunduğu teziyle tanınan Maurice Bucaille’in ortaya koyduğu bu görüşler, Darwinci evrim teorisinin insanın kökeniyle ilgili açıklamalarına karşı, Kur’an’daki “tavırlar” (Nûh 71/14) ve “tebdîl” (el-İnsân 76/28) gibi tabirlere yaratıcı evrim teorisi açısından anlam vererek insan türünün ortaya çıkışını bu türün ilk örneklerinin yaratılmış olduğu, fakat kendi içinde paleontolojinin işaret ettiği bazı dönüşümler (atvâr) geçirdiği teziyle açıklamaktadır. Buna göre morfolojik dönüşüm fikrini genetik biliminin son verileri de desteklemektedir. Ancak böyle bir yaratıcı evrim anlayışının insanın gelişkin maymunların evrimleşmesiyle meydana geldiğini ileri süren Darwinci teoriyle bir ilgisi bulunmamaktadır (Bucaille, İnsanın Kökeni Nedir, s. 233 vd.).

İnsanın tek bir nefisten (en-Nisâ 4/1) yaratılmış olması, bir yandan ilk insan prototipinin yaratılış aşamasına işaret ederken öte yandan bununla bütün insanlığın ortak ana babadan geldiği hatırlatılarak onlara kardeşçe yaşamaları gerektiği telkin edilmektedir. Buna göre aynı türden ve kökten gelen insanların soy sopla övünmesi anlamsızdır. Genellikle buradaki “nefis”ten Hz. Âdem’in kastedildiği belirtilir. Ancak ilgili âyetin, “Eşini de ondan yarattık” kısmını “onun cinsinden” şeklinde anlamlandıranlar da olmuştur. Bu durumda Hz. Havvâ, ilk insanın bedeninden değil onun da aslı olan topraktan var edilmiş olmaktadır (Fahreddin er-Râzî, IX, 161; XVIII, 136-138; XXV, 110-111; ayrıca bk. Taberî, IV, 149; XXIV, 88-89).

Diğer canlılar arasında insanın yerine gelince Allah’ın âdemoğlunu şerefli kıldığını belirten ifade (el-İsrâ 17/70), insanın çeşitli güç ve yeteneklerle donatılıp diğer varlıkların onun hizmetine verilmesiyle şerefli kılındığı anlamına gelmektedir. İnsanın hem aklı hem tutkularının olması, melekler ve hayvanların da bulunduğu varlık mertebelerinde ona mümtaz bir yer sağlamaktadır. Bu özelliğiyle insan, bir yandan en güzel yaratılmış olmakla övülürken öte yandan ahlâkî ve mânevî düşüş tehlikesiyle de karşı karşıya bulunmaktadır (Fahreddin er-Râzî, XXI, 12-16; XXXII, 10-11, 86-87). Buradan hareketle insanın yüklendiği bildirilen emanet de mükellefiyet olarak yorumlanmaktadır. Emaneti başka varlık türlerinin değil insanın yüklenmiş olması, onun güç ve ulviyetinin yanında tabiatının emanete riayet etmeme eğiliminde olan zalim ve cahil tarafını da göstermektedir.

İnsanı konu edinen çeşitli antropolojik yaklaşımlar farklı bilimsel ve felsefî teoriler halinde gelişmiş ve insan gerçeği hakkında modern tartışmaların zeminini hazırlamıştır (Mengüşoğlu, s. 8-9). Antropoloji tarihinde ilk defa Kant, anlamlı bir antropoloji için ön şart olan insanın otonomluğu kavramını ortaya atmış, ardından insanın bir tek yönüyle ele alınmasına bir tepki olarak ontolojik temellere dayalı yeni bir felsefî antropoloji akımı doğmuş, bu akım insanın insan olarak somut bütünlüğü içinde incelenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Buna göre ne

biyopsişik bütünlükten kopmuş bir beden ne de ondan ayrı kendi başına duran bir ruh vardır; insan ruh ve beden olarak ikiye bölünmeden kendi varlık şartları ile birlikte kavranmalıdır. Bu da insanın kendi bütünlüğü içinde bilen, yapan, eden, değerleri olan, tavır takınan, özgür olan, önceden görüp tayin eden ve inanan varlık olduğunu kabul etmek demektir. Ancak bütün bunlar, insanın ne yalnızca biyolojik ne de yalnızca psişik varlığına indirgenerek açıklanabilir (a.g.e., s. 287-288).

İslâm'ın değerler sisteminde de insan kendi bütünlüğü içinde ele alınmıştır. Ancak Kur'an, dinî söylemin tabiatına uygun biçimde insanı ontolojik açıdan tanımlayıp evrendeki yerini belirlemekle kalmaz, onun var oluş amacını da ortaya koyar. Burada her şeyden önce insanın gerek biyopsişik varlığı gerekse özgür iradesi ve aklıyla öteki canlılardan üstün kılındığı belirtilir. Böyle bir varlık oluşu onu bilgi ve kültür üreten, teknik icat eden ve medeniyet kurabilen yegâne varlık haline getirmektedir. Ancak İslâm açısından problem, insanın bu güç ve imkânlarını hangi değerler istikametinde kullanacağı, dolayısıyla âkıbetinin ne olacağıdır. İnsan, seçiminde özgür olduğuna göre onun özgürlüğünü anlamlı kılacak olan sorumluluk fikridir. İnsana seçiminin sonuçlarıyla ilgili olarak hesap soracak otorite, onu belli bir görevle imtihan etmek üzere yeryüzüne indiren yüce kudretle aynıdır. Bu otorite insanı bu görevle yükümlü ve sorumlu kılmıştır. Yükümlülük sorumluluğu, sorumluluk da yaptırımı gerektirmektedir. Temelde bu yaptırımları koyan da aynı otoritedir. Dolayısıyla insanın Kantçı anlamda otonom bir varlık olduğunu söylemek, onun değerleri kavrayan bir akla ve onlardan istediğini seçen bir özgürlüğe sahip olması anlamında doğrudur; fakat insanın temel ahlâkî değerleri ve yaptırımları belirleyen, yükümlü kılan ve ahlâkî ödevden dolayı sorgulama yapacak olan nihaî otorite sayılması anlamında doğru değildir. İslâm mâneviyatında ahlâkî otoritenin ilâhî olması insanın yaratıcısının Allah olduğu inancıyla ilgilidir. İnsanı ve onun tabiatını en iyi tanıyan Allah olduğuna göre onun varlık şartlarının bütünlük ve realitesine en uygun olanı da Allah bilir ve temel değerleri buna göre belirleyerek kuralları koyar. Bu değerlerin yöneldiği insanî varlık alanı ne yalnızca beden ne ruh ne de akıldır; belli bir gayeler hiyerarşisi içinde bunların hepsidir. İnsanın bu değer ve kurallarda kendisi için öngörülmüş hikmeti, iyiliği ve gerekliliği aklıyla kavraması, kendisine fıtrî olarak verilmiş iyi-kötü fikri sayesinde mümkündür. İnsanın yeryüzündeki konumunu Kur'an açısından belirlemeye çalışan Muhammed Abdullah Dirâz Kur'ân Ahlâkı adlı eserinde (bk. bibl.) bir inanç, akıl ve irade varlığı, yapan-eden varlık, dolayısıyla bir ahlâk varlığı olarak insanî görevini açıklamak üzere yükümlülük, sorumluluk, yaptırım, niyet ve gayret kavramlarına hiçbirini ihmal etmeksizin başvurmak gerektiğini ortaya koymuştur.

İslâm'ın klasik tefekkür geleneğine göre yaratıklar içinde yalnızca yeryüzünde halife kılındığı bildirilen insan, kendisine verilen akıl sayesinde kendi insanî varlığında da tecelli eden hakikati kavrama gücüne sahiptir ve bu bilginin ışığında mümkün varlığına dönük benliğini aşarak kemale ermektedir. Onun kemal ufku fiilen olmasa da kuvve halinde meleklerden üstün bir seviyededir. Nitekim eşyanın isimleri başlangıçta meleklerden de önce insana öğretilmiştir (el-Bakara 2/31). İnsanın halifelik vasfına karşılık var oluşuna anlam katan diğer vasfı kul oluşudur. Kozmik varlık sıralanmasının en üstüne yerleştirilmiş olan insan, bu mertebeye getirilmesinden önce anılmaya değer bir varlık olmadığını, aslının toprak olduğunu bilmeli ve kendisini anılmaya bile değmezken meleklerden de üstün kılan Allah'a

minnettarlığını göstermeli, O'nun buyruklarına kayıtsız şartsız boyun eğmelidir.

Bir Müslüman için en kâmil insan, vahyedilmiş ilâhî dinlerin de kemal ufku olan İslâm'ın peygamberi Hz. Muhammed'dir; İslâm da Allah'ın insanları yarattığı fıtrata paralel olan dindir (er-Rûm 30/30). Şu hâlde dindarlık insanın başlangıçtaki kendi tabiatına bir dönüş, insanî fıtratın farkına varış tecrübesidir. İnsanın manen ve ahlâken düşüşü ise fıtrattan uzaklaşması demektir. İnsanın ruhî ve aklî donanımı yeryüzünde bir yandan güzele, öte yandan yararlıya yönelen birtakım sanat ve tekniklerin icra ve icadına yol açmıştır. Bu etkinlik, esasen insanın hemcinsleriyle bir arada yaşama durumunda olmasının da gereğidir. Çünkü İslâm dini insanı yalnızca Allah'la ferdî ilişkisi içinde tanımlamakla kalmaz, onu içtimaî bir varlık alanı içinde yüksek değerleri hayata geçirmekle de görevlendirir. Esasen insanı bir ahlâk varlığı kılan da onun toplumsal bir canlı oluşudur (Eaton, s. 358-377).

Bu fikirlerin geliştirildiği disiplinler içinde kelâm ilmi öncelikle insanı Allah-kul ilişkisi açısından ele almış ve bu ilişkiyi kulların fiilleri, yani kader ve özgürlük problemi açısından açıklamaya çalışmıştır. İnsanın yükümlülük altında bulunuşu ve bunu yerine getirebilmek için gerekli olan imkân ve gücün ilâhî kudrete ve yaratmaya nispeti teolojik perspektiften ele alınmıştır. Fıkıh ilmi insanı yaratanına, kendine ve yakın çevresinden başlayarak bütün insanlara ve tabiata karşı birtakım yükümlülükler taşıyan, buna uygun hak ve yetkilerle donatılmış bulunan sorumlu varlık ve hak süjesi olarak ele alır. Fıkıhta insanın ferdî ve içtimaî hayatına yön veren ve şekil yönü ağır basan normatif bir yaklaşım hâkim olmakla birlikte kural ve yaptırımlarda insanlığın genel tecrübe birikiminden hareket edildiği için tabiilik ve fıtrîlik sağlanmaya, dinî ve ahlâkî yön daima canlı tutularak dinî öğretinin diğer dallarıyla bütünlük kurulmaya çalışılır. Filozoflar ise "nefs" (ruh) kavramından hareketle insanın metafizik boyutunu, biyopsişik yapısını, bir akıl ve irade varlığı olarak mahiyetini ve eskatolojik âkıbetini incelemiş; en yukarıda peygamber olmak üzere insanı yaratılmışlar hiyerarşisinin üstüne yerleştirmiş; onu yalnızca "düşünen ve bilen canlı" olarak değil "yaratılışı gereği toplumsal ve siyasal canlı" olarak da tanımlamıştır. Tasavvufa gelince, zühd ahlâkı çerçevesinde niyet ve gayret kavramları üzerinde yoğunlaşmış, bir metafizik doktrin olmakla da "insân-ı kâmil" kavramını merkezîleştirmiştir. Tasavvuf doktrini açısından kâmil insan hem ilâhî tecellinin en yetkin mazharı hem evrensel insan idesi hem de âlemin var edilişindeki gayedir.[32]

[32] https://islamansiklopedisi.org.tr/insan

İNSANLIĞIN KADIN VE ERKEK OLARAK YARATILMASININ HİKMETİ

Günümüzde sıkça kullanılan "Kadın–erkek eşitliği" tabiri yerine Kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğunu dillendirmek daha isabetli olsa gerektir. Zira fıtrat itibariyle birtakım farklılıklarla yaratılan iki ayrı cinsin eşitliğinden bahsetmek tutarlı olmaz. Hukukî anlamda hak edişleri yönünden erkek ve kadını kıyaslamayarak onların insan olmaları yönünden haklarının birbirine denk olduğu söylenebilir. Böylece Kur'ân'da kadın-erkek eşitliğinin olmadığı iddiasıyla Kur'âna yöneltilen eleştirilerin de delilden yoksun ferdî düşünceler olduğu ortaya çıkar. Kur'an'ın konuyla ilgili bakışına geçmeden önce şu sorularla bir alan tespiti yapmak yerinde olur.

Kur'ân kadını ve erkeği âdil bir hukuk sistemi içinde kendilerine ait haklarına kavuşturmuş mudur?

Kur'ân, hukuk açısından kadını nereden alıp, nereye getirmiştir?

Kadının Kur'an öncesi ve Kur'anla birlikte hak ve özgürlükleri kıyaslandığında kadın hakları yönünden nasıl bir durumdadır?

İslamın gelişiyle birlikte kadının ulaştığı hukukunda bir gerileme mi yoksa ilerleme mi kaydedilmektedir?

Konuya yaklaşırken bütün bu soruların cevapları aranması gerekir.

Erkeğin yaptığı her şeyin kadın tarafından yapılmasını isteyerek kadın-erkek eşitliğini aramak, başta kadına onun fıtratına aykırı olanı yüklemek demektir. Geçmişte kadının elinden alınmış haklarının geri getirilmesi konusunda Kur'ân'ın getirdiği değerler önemlidir. Günümüzde kadın-erkek eşitliğini savunanlar, kadınların erkeklerle her yönden eşit şekilde değerlendirilmesinin imkânsızlığını anlayınca pozitif ayrımcılıktan söz etmek durumunda kalmışlardır.

Şimdi konuya bir de Kur'an penceresinden bakalım. Kur'an başta kadın ve erkeğin yaratılışını ele almış, buradan onun sosyal ve dini hayatta hak ve hürriyetlerini izah etmektedir.[33]

Yaratılış, Sosyal ve Dinî Hayatta Denklik

Kur'ân-ı Kerim, kadın haklarına bir cinsin sahip olduğu haklar gözüyle değil, insan hakları gözüyle bakmaktadır. Arap Cahiliye döneminde kadın hakları ihlâllerinin yanı sıra köle, cariye ve yetim hakları konusunda da büyük ihlâller mevcuttur. Köle ve cariyeler, insan haklarından mahrum sayılırdı. Kur'ân'ın Mekkî ayetleri, insana bakışla kadına bakışı beraber ele almış, onların hakkını savunmuştur. Güç ve kuvvete dayanan hâkimiyet anlayışında, güçsüzlerin hukuku güçlüler tarafından gasp edilmekteydi. Güç yerine hukukun egemenliğini amaçlayan Kur'ân ise, hak arayışında toplumda zayıflatılmış tabaka olarak bulduğu köle ve cariye arasında ayrım yapmadığı gibi, hakkı ellerinden alınmış hür kadınların haklarını büyük

[33] https://canakkale.diyanet.gov.tr/Sayfalar/contentdetail.aspx?MenuCategory=Kurumsal&contentid=388

bir özveriyle savunmuştur. Kur'an bu hakları şöyle beyan etmektedir: "*Ey insanlar, sizi tek bir nefisten yaratan ve ondan eşini yaratan ve o ikisinden birçok erkek ve kadını (yeryüzüne) yayan Rabbinizden korkun…"*

Ayette geçen "Bir tek nefisten" ifadesi, erkek ve kadın olarak hepimizin Adem a.s.'dan, geldiğimizi, "Ondan eşini" ifadesiyle Havva annemizin de Hz. Adem ile aynı özden yaratıldığını anlatmaktadır. Burada مِنْهَا (minha) ve مِنْهُمَا (minhüma) zamirlerinde anlaşılıyor ki; erkek ve kadın insanlık ailesi "ikisinden" yaratılıp yeryüzüne yayıldığı gibi, Havva annemiz de "ondan" yani Âdem a.s. ile aynı özden, aynı nefisten yaratılmıştır. Yaratılışta eşitlik söz konusu olmakla beraber, insanlık tarihi hak dinlerle gelen ilâhî mesajlardan ayrılmakla bu denkliği anlamaktan uzaklaşmışlardır. Âdem a.s.'ın Cennet'ten çıkartılmasını kadına yükleyen, kadını ibadette ehil görmeyen, kadını şeytanla özdeşleştiren düşünceler ilâhî vahiyden uzaklaşma neticesi doğmuş ve kültürler tarafından doğruluğu yanlışlığı sorgulanmadan kabul görmüştür. Ayrıca kadına olumsuz bakışın kaynağı özden ayrılan dinlerde olduğu gibi kültürlerde de aranmalıdır. Kur'ân'ın bu konuda kültürde bulduğu yanlışlarla mücadelesi de dikkatlerimizi çekmektedir. Hadislerde geçen, Havva'nın Âdem'in eğe kemiğinden yaratılması ifadesi ise, düz olmayan, eğri, düzeltilmeye muhtaç bir kemikten ziyade, Âdem'le aynı uzuvlardan yaratıldığını anlatan, sanat için onun bedeninden bir uzvun zikredilmesidir. Hadiste eğe kemiğinin kullanılması, daha sonra kadının ince ruhunu sembolize ederek, ona karşı davranışta kırıcı olunmaması gerektiği îmâ edilmiştir. Dolayısıyla Hz. Peygamber ayeti açıklamak için; muhataplarının o günkü kültürlerini göz önünde bulundurmuş ve Âdem'in bedeninin aynısını bir azası ile temsil ederek durumu örnekle açıklamaya çalışmıştır.

Hz. Peygamber dönemindeki tıp biliminin insan yaratılışını nasıl anlattığını bilemiyoruz, ancak insanın yaratılışını, onların kültür düzeylerini ve tıp konusunda ulaştıkları noktayı göz önünde bulundurarak anlatan Kur'ân, insanın yaratılışında onun neden yaratıldığını sormuş ve yine kendisi "*Atılan bir sudan yaratıldı. Sırt ile göğüs kafesi arasından çıkar*." cevabını vermiştir. Buradan anlıyoruz ki, Kur'ân'ın nüzul döneminde insanlar, insanın yaratılışı konusunda, meninin bel ve kaburga kemiklerinin oluşturduğu göğüs kafesi arasından çıktığı bilgisine vakıftırlar. Çünkü Allah bu malumatı tıp bilgisi vermek amacıyla değil, insanın neden yaratıldığı konusunda muhatabı düşünmeye davet ederek, yaratanının nelere kâdir olduğunu anlatmak için vermiştir. Hz. Peygamber de ayette yaratılışlarından bahsedilen ilk erkek ve ilk kadının yaratılışını, döneminde mevcut tıbbî kabulü sembolik bir kullanımla anlatmıştır.

Ayetlerin dikkatli yorumlanması konusunda DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Kararında şunlar tavsiye edilmektedir: "Kadın ile ilgili Kur'ân ayetlerini anlamada ve yorumlamada ayetlerin sosyo-kültürel nüzul süreci ve lâfzî anlamının yanı sıra hangi gayelerin esas alındığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca kadının sosyal ve hukukî statüsü konusunda daha ileri adımlar atılması Kur'ân'ın ruhuna aykırı değildir. Bunun yanı sıra Kur'ân'ın ana ilkeleri ve Hz. Peygamber'in kadın ile ilgili genel tavır ve prensipleri ışığında, cinsiyet ayrımını çağrıştıran, kadını kadın olduğu için aşağılayan ve temel hak ve hürriyetlerden mahrum

bırakan bütün haber ve rivayetlerin ya özünden saptırılmış veya uydurma olduğu dikkate alınmalıdır.[34]

Kadın Temasına Genel Bakış

Erkeği ölçüt olarak alıp, kadını ona göre değerlendirmek onun fıtratına aykırı sorumlulukla onu sorumlu tutmak haksızlık olur. Zira erkeğin yaptığı her işi kadının yapmasını savunmak, erkekte mevcut fiziki kabiliyetlerle kadını sorumlu tutmak olur ki, bu ölçü kadının aleyhine gerçekleşir. Yaratılışlarında birbirlerini tamamlayan fizikî güzelliklerle doğmuş olan insan cinsinden; erkekte rahim aramak ne denli tutarlı bir anlayışsa, kadında fiziki gücü, yük kaldıracak bir vücut direncini aramak da o denli tutarlı olur. Bu açıdan kadın erkek denkliği esasında ölçü, fizikî olmaktan ziyade insan fıtratına uygunluk ölçüt olarak alınmalıdır. Kadın-erkek, her ikisinin de hak ettiği hukuku elde etmesi ve fıtratına uygun haklarının korunması adâlettir ve dolayısıyla kadına davranışta denkliktir. Kadın ve erkek cinsinden ibaret olan insan, kendi cinsiyetini seçme hakkına sahip olamayarak dünyaya gelir. Kendi iradesiyle cinsiyetini seçme hakkına sahip olmadığı için, cinsiyetinin lehinde veya aleyhinde bir değerlendirmeye tâbi tutulamaz. Kendi cinsiyeti içerisinde Allah'ın verdiği istidat ve kabiliyetle sorumludur. O, cinsiyetinden dolayı horlanamaz, böbürlenemez, kendisinin kimliğini inkâr eder derecede karşı cinse olan özenti hırsına kapılamaz. Çünkü bu durum kapris veya hastalıktır.

Kur'ân-ı Kerim insanların üremesinde; ne anne–babanın, ne de doğacak yavruların cinsiyet seçme iradelerinin bulunmadığını bildirmektedir. "*Allah dilediğine kız, dilediğine erkek çocuk verir. Veya dilediğine hem kız hem oğlan verir, dilediğini de kısır yapar…*" Dünyaya gelen insanın değerlendirilmesi, cinsiyetiyle değil, davranışlarıyla yani salih amelleri ve huy halindeki kazanımlarıyla mümkün olur. Kadın olmak da, erkek olmak da yaratılışa uygunluk korunarak fazilet hâline gelir. Kur'ân'da Meryem ve mücadelesi ibretle anlatılmaktadır. İmran'ın hanımının yani Meryem'in annesinin ibadethaneye feda etmek üzere Allah'tan bir çocuk istemesi üzerine, doğan çocuk kız olur. Beklentisi erkek olan İmran'ın hanımı böylece ibadethaneye fedâ edilmesi gereken çocuğun erkek olması gerektiği halde kendisinin kız çocuğu olduğuna sızlanır. Buna rağmen Allah Meryem'i yetiştirip, Zekeriya a.s.'ın korumasına vererek, [bu niyete uygun olarak İmran'ın hanımının kızı Meryem'i ibadethaneye adaması konusunda onu muvaffak eder] Hadislerde geçen, Havva'nın Âdem'in eğe kemiğinden yaratılması ifadesi ise, yukarıda da belirtmiştik; düz olmayan, eğri, düzeltilmeye muhtaç bir kemikten ziyade, Âdem'le aynı uzuvlardan yaratıldığını anlatan, sanat için onun bedeninden bir uzvun zikredilmesidir. Hadiste eğe kemiğinin kullanılması, daha sonra kadının ince ruhunu sembolize ederek, ona karşı davranışta kırıcı olunmaması gerektiği îmâ edilmiştir. Dolayısıyla Hz. Peygamber ayeti açıklamak için; muhataplarının o günkü kültürlerini göz önünde bulundurmuş ve Âdem'in bedeninin aynısını bir azası ile temsil ederek durumu örnekle açıklamaya çalışmıştır.[35]

[34] A.g.e.
[35] A.g.e.

Kur'ân'ın Kadına Bakışı

Erkek ve kadın cinslerinde yaratılan insanın, üreme ve yayılmasının hikmetini Cenab-ı Hak şöyle anlatmaktadır: *"Ey insanlar biz sizi erkek ve kadın yarattık ve sizi kabilelere ve boylara ayırdık. Tanışasınız diye*"

İnsanların fazilet ölçüsü nedir? "*…Allah katında en değerli olanınız, ondan en çok korkanınızdır…*"

İnsan, yaratılıştaki cinsiyeti veya kökeniyle değil, yaşamındaki takvası ile değer kazanır. Ayette, insanın farklı cins ve etnik kökenlerde olmasının hikmeti de birbirleriyle tanışmaları ve kaynaşmaları olarak açıklanmıştır.

İşte kadın ve erkeğin hukuk noktasında değerlendirilmesinde esas alınacak taraf, fıtratına konulmuş kabiliyetler ve kabiliyetlerine paralel olarak yaptıklarından sorumlu oluşlarıdır. Bu konuda Sehmeranî şunları söylemektedir: "Erkeğe verilen güç üstünlüğüne karşılık, ondan bir yükümlülük, sorumluluk, mesuliyet üstlenmesi istenmiştir. Kadına karşı bu güç üstünlüğü herhangi bir imtiyaz değildir. Bu nedenle erkek mehir ödemek, ailenin nafakasını temin etmek, eşinin ve çocuklarının ihtiyaçlarının karşılanması, sorunların çözümü gibi görevlerle görevlendirilmiştir. Aile içinde en büyük sorumluluğu üstlenmek yine erkeğe düşmektedir."

İslâmda kadın- erkek arasındaki âdil yapı konusunda yaratılıştan gelen fizyolojik ve psikolojik farklılıkların ötesinde kadın-erkek arasında bir ayrımın yapılmadığı sonucuna varan Din işleri Yüksek Kurulu Kararında ibadetlerde, ahlâkî değer ve faziletlerde kadın-erkek arasında bir fark bulunmadığını, insanlar arasında tek değer ölçüsünün takva olduğu bildirilmektedir. Kur'ân-ı Kerim'de "*...Muhakkak ki Allah katında en değerli ve en üstün olanınız, Allah' tan en çok korkanınızdır*." Buyurulmaktadır. Ayet dikkatli incelendiğinde "faziletin" hem kadına hem de erkeğe şamil olduğu anlaşılır. Fıtratta var olan üstünlüklerdir ki, kadında olan erkekte olmaz, erkekte olan da kadında olmaz. Bu özellikler birbirini tamamlayan özelliklerdir. Aile yaşamında kadının birtakım hizmetler karşısında beyine minnettarlık duygusu içinde olduğu gibi, erkeğinde birtakım hizmetler karşısında hanımına karşı minnettarlık duygusunda olması gerekecektir. Kur'ân-ı Kerim, kadınla erkek arasındaki ilişkiye ahlâkî ve hukukî emirlerle âdil bir düzenleme getirmiştir.

İnsanın yaratılış gayesi, her iki cinsin kendilerine düşen görevi ifa edip, aralarındaki insicam ve kaynaşma ortamını tesis etmektir. Böylesine farklı fonksiyon ve yaratılışlara sahip olarak vücut bulmalarının ana gayesi, aile düzeninin sağlıklı bir şekilde kurularak; her iki cinsin karşılıklı hak ve ailevî yükümlülüklerini yerine getirme idrakı içinde olmaları ve soylarının devam etmesini sağlayıp yeryüzünde huzur ve sükûnun tesis edilmesine imkân verilmesidir… Eşler arasındaki münasebetlerde aranan denkliktir. Eşler bu denklik sayesinde huzur ve kaynaşma ortamına kavuşabileceklerdir. Zira aralarında zulüm gibi, sevgi ve münasebetleri yok eden, tahrip eden bir unsuru düşünemezler. Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretini anlatan ayette bildirildiği üzere kadınlardan da bey'at alması, onun kadınlar için sosyal hayatta amaçladığı hedefini ortaya koymaktadır. Ümmetin işleri konusunda Hz. Peygamber'in

danışacağı toplumun ayrılmaz bir parçası da kadınlardır. Bu sosyal anlaşmada kadınlar, Medine dönemi öncesinde bile yerlerini almışlardır.[36]

GÜNÜMÜZ İNSANININ KADINLARA BİÇTİĞİ DEĞER NEDİR?

Bir ilahiyat profesörü anlatıyor: "Günümüzde yalnız seküler kesimin değil, ilahiyat camiasındaki kızlarımızın bile öncelikleri değişti. Okumaktan evliliğe vakit ayırmayan ve artık bir öğretmen, kurs öğreticisi vs. olarak "ayakları üzerinde duran" hanımlar (güya) el üstünde tutulurken ev hanımı olanlar ise mahcubiyet ve üzüntü duyuyor. Suçu tümüyle gençlerde bulmuyoruz. Meslek sahibi olan kız öğrencisiyle gurur duyan hocalar, "ayakları üzerinde duruyor" diye kızlarını el üstünde tutun aile ve akrabalar, aldıkları maaşlarla modanın hızını yakalayan arkadaşlar, "çalışması tercih sebebidir" diyen erkekler çoğunluktaysa, hangi kızdan "anneliği" kutsal bir vazife addetmesini, gururla "ev hanımıyım" demesini bekleyebiliriz ki!

O kadar çok duyuyoruz ki; "Kızım ekmeğini eline almadan evlenemez. Parasını kazanacak, kocasının eline bakmayacak. Eğer kocası sorun çıkarırsa çıkıp gelecek, nasıl geçinirim diye düşünmeyecek." Öyle de oluyor zaten... Kadınlar sürekli boşanıp baba evine çıkıp geliyor. Zira bilinçaltına işleniyor anne ve babalar tarafından.

İşte böyle bir zamanda, kendisine kariyer planlaması sorulduğunda bir kızın; "Allâh (c.c.)'un fıtratıma koyduğu annelik vazifesini yerine getirmek için öncelikle evlenecek ve çocuklarımın bu ümmete hayırlı birer ferd olmaları için elimden geleni yapacağım" veya "Şu yeryüzündeki en kutsal görevi yerine getiriyorum! Ben bir anneyim ve çocuğumu kreşlere emanet etmiyor, ona benim gibi kimsenin bakamayacağını bildiğim için Allâh (c.c.)'un bana olan emanetini, O'na layık bir kul olsun diye bizzat kendim yetiştiriyorum" dediğine şahit olursak geleceğe ümitle bakabiliriz.

Çünkü dindar nesil, ne 7 yaşından sonra okulda haftada bir saatlik Din kültürü dersiyle ne İmam Hatip liseleri ne kurslar ve ne de ilahiyatlarla yetişir. Dindar nesil ancak "Anneliği" tüm kariyer hayatının temeli olarak gören "Ana"larla ve Çocuğuna güzel ahlâk miras bırakan "Baba"larla yetişir."[37]

---

[36] A.g.e.
[37] Prof. Dr. Serdar Demirel, Postmodern Çağda Müslüman Bilincin İnşâsı 1, Bir Doktora Öğrencisinden Naklen

İNSAN HAKLARI NELERDİR?

Bu bölümde İnsanların İnsan Hakları ile ilgili ele aldığı hususları İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi nazarı ile ele alalım. İslamın ele aldığı İnsan hakları ile insan eli ile hazırlanan insan haklarını kıyaslama ve anlama idrakimiz kıyas yapabilsin.

Amacımız İnsan Hakları Bildirgesini kötülemek değil, insanların kendi idrakleri ile talep ettiklerini anlamaya yöneliktir.

10 Aralık 1948

Başlangıç
İnsanlık ailesinin bütün üyelerinin doğal yapısındaki onuru ile eşit ve devredilemez haklarını tanımanın dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu,

İnsan haklarını göz ardı etmenin ve hor görmenin, insanlığın vicdanında infial uyandıran barbarca eylemlere yol açtığını ve insanların korku ve yoksunluktan kurtulması, konuşma ve inanma özgürlüğüne sahip olacağı bir dünyanın ortaya çıkmasının sıradan insanların en yüksek özlemi olarak ilan edilmiş bulunduğunu, insanın zorbalık ve baskıya karşı son çare olarak başkaldırmak zorunda kalmaması için, insan haklarının hukukun egemenliğiyle korunmasının önemli olduğunu,

Uluslar arasında dostça ilişkiler geliştirmenin önemli olduğunu,

Birleşmiş Milletler halklarının, Birleşmiş Milletler Kuruluş Belgesinde, temel insan haklarına, kişinin onuruna ve değerine, erkekler ile kadınların hak eşitliğine olan inançlarını teyit ettiklerini ve daha geniş özgürlük içinde toplumsal gelişme ve daha iyi bir yaşam düzeyini sağlamaya kararlı olduklarını,

Üye Devletlerin, Birleşmiş Milletlerle işbirliği içinde, insan haklarının ve temel özgürlüklerin evrensel olarak saygı görmesi ve gözetilmesini sağlamayı taahhüt ettiklerini,

Bu hak ve özgürlüklerde ortak bir anlayışa sahip olmanın, bu taahhüdün tam olarak gerçekleşmesi için büyük önem taşıdığını göz önüne alarak,

Genel Kurul,
Bütün halklar ve uluslar için bir ortak başarı ölçüsü olarak bu insan Hakları Evrensel Bildirgesini ilan eder; öyle ki,

Her birey ve toplumun her organı bu Bildirgeyi daima göz önünde bulundurarak, bu hak ve özgürlüklere saygının yerleşmesini amaçlayan eğitim ve öğretim yoluyla; ve hem üye Devletlerin halklarında hem de egemenlikleri altındaki halklarda bu hak ve özgürlüklerin evrensel ve etkin olarak tanınmasını ve gözetilmesini amaçlayan ulusal ve uluslararası tedrici önlemler alarak çaba göstersinler.

Madde 1
Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdanla donatılmışlardır, birbirlerine kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

Madde 2
1. Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayrım gözetilmeksizin, bu Bildirgede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir.
2. Ayrıca, bağımsız, vesayet altında ya da kendi kendini yönetemeyen ya da egemenliği başka yollardan sınırlanmış bir ülke olsun ya da olmasın, bir kişinin uyruğu olduğu ülke ya da memleketin siyasal, hukuksal ya da uluslararası statüsüne dayanarak hiçbir ayrım yapılamaz.

Madde 3
Herkesin yaşama hakkı ile kişi özgürlüğü ve güvenliğine hakkı vardır.

Madde 4
Hiç kimse, kölelik ya da kulluk altında tutulamaz; her türden kölelik ve köle ticareti yasaktır.

Madde 5
Hiç kimseye işkence ya da zalimce, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulanamaz.

Madde 6
Herkesin, nerede olursa olsun, yasa önünde bir kişi olarak tanınma hakkı vardır.

Madde 7
Herkes yasa önünde eşittir ve ayrım gözetilmeksizin yasa tarafından eşit korunmaya hakkı vardır. Herkes, bu Bildirgeye aykırı herhangi bir ayrımcılığa ve ayrımcı kışkırtmalara karşı eşit korunma hakkına sahiptir.

Madde 8
Herkesin anayasa ya da yasayla tanınmış temel haklarını ihlal eden eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yolundan yararlanma hakkı vardır.

Madde 9
Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez.

Madde 10
Herkesin, hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesinde ve kendisine herhangi bir suç isnadında bağımsız ve yansız bir mahkeme tarafından tam bir eşitlikle, hakça ve kamuya açık olarak yargılanmaya hakkı vardır.

Madde11
1. Kendisine cezai bir suç yüklenen herkesin, savunması için gerekli olan tüm güvencelerin tanındığı, kamuya açık bir yargılanma sonucunda suçluluğu yasaya göre kanıtlanıncaya kadar suçsuz sayılma hakkı vardır.
2. Hiç kimse, işlendiği sırada ulusal ya da uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan herhangi bir fiil yapmak ya da yapmamaktan dolayı suçlu sayılamaz. Kimseye, suçun işlendiği sırada yasalarda öngörülen cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Madde 12
Hiç kimsenin özel yaşamına, ailesine, evine ya da yazışmasına keyfi olarak karışılamaz,

onuruna ve adına saldırılamaz. Herkesin, bu gibi müdahale ya da saldırılara karşı yasa tarafından korunma hakkı vardır.

Madde 13
1. Herkesin, her Devletin sınırları içinde seyahat ve oturma özgürlüğüne hakkı vardır.
2. Herkes, kendi ülkesi de dahil, herhangi bir ülkeden ayrılma ve o ülkeye dönme hakkına sahiptir.

Madde 14
1. Herkesin, sürekli baskı altında tutulduğunda, başka ülkelere sığınma ve kabul edilme hakkı vardır.
2. Gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan kaynaklanan ya da Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden kaynaklanan kovuşturma durumunda, bu hak ileri sürülemez.

Madde 15
1. Herkesin bir ülkenin yurttaşı olmaya hakkı vardır.
2. Hiç kimse keyfi olarak uyrukluğundan yoksun bırakılamaz, kimsenin uyrukluğunu değiştirme hakkı yadsınamaz.

Madde 16
1. Yetişkin erkeklerle kadınların, ırk, uyrukluk ya da din bakımından herhangi bir sınırlama yapılmaksızın, evlenmeye ve bir aile kurmaya hakkı vardır. Evlenmede, evlilikte ve evliliğin bozulmasında hakları eşittir.
2. Evlilik, ancak evlenmeye niyetlenen eşlerin özgür ve tam oluruyla yapılır.
3. Aile, toplumun doğal ve temel birimidir; toplum ve Devlet tarafından korunur.

Madde 17
1. Herkesin, tek başına ya da başkalarıyla ortaklık içinde, mülkiyet hakkı vardır.
2. Kimse mülkiyetinden keyfi olarak yoksun bırakılamaz.

Madde 18
Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak, din veya inancını değiştirme özgürlüğünü ve din veya inancını, tek başına veya topluca ve kamuya açık veya özel olarak öğretme, uygulama, ibadet ve uyma yoluyla açıklama serbestliğini de kapsar.

Madde 19
Herkesin kanaat ve ifade özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak, müdahale olmaksızın kanaat taşıma ve herhangi bir yoldan ve ülke sınırlarını gözetmeksizin bilgi ve fikirlere ulaşmaya çalışma, onları edinme ve yayma serbestliğini de kapsar.

Madde 20
1. Herkes, barış içinde toplanma ve örgütlenme hakkına sahiptir.
2. Hiç kimse, bir örgüte üye olmaya zorlanamaz.

Madde 21
1. Herkes, doğrudan ya da serbestçe seçilmiş temsilcileri aracılığıyla ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir.
2. Herkesin, ülkesinde kamu hizmetlerinden eşit yararlanma hakkı vardır.

3. Halk iradesi, hükümet otoritesinin temelini oluşturmalıdır; bu irade, genel ve eşit oy hakkı ile gizli ve serbest oylama yoluyla, belirli aralıklarla yapılan dürüst seçimlerle belirtilir.

Madde 22
Herkesin, toplumun bir üyesi olarak, toplumsal güvenliğe hakkı vardır; ulusal çabalarla, uluslararası iş birliği yoluyla ve her Devletin örgütlenme ve kaynaklarına göre herkes insan onuru ve kişiliğin özgür gelişmesi bakımından vazgeçilmez olan ekonomik, toplumsal ve kültürel haklarının gerçekleştirilmesi hakkına sahiptir.

Madde 23
1. Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.
2. Herkesin, herhangi bir ayrım gözetilmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır.
3. Çalışan herkesin, kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır bir yaşam sağlayacak düzeyde, adil ve elverişli ücretlendirilmeye hakkı vardır; bu, gerekirse, başka toplumsal korunma yollarıyla desteklenmelidir.
4. Herkesin, çıkarını korumak için sendika kurma ya da sendikaya üye olma hakkı vardır.

Madde 24
Herkesin, dinlenme ve boş zamana hakkı vardır; bu, iş saatlerinin makul ölçüde sınırlandırılması ve belirli aralıklarla ücretli tatil yapma hakkını da kapsar.

Madde 25
1. Herkesin, kendisinin ve ailesinin sağlığı ve iyi yaşaması için yeterli yaşama standartlarına hakkı vardır; bu hak, beslenme, giyim, konut, tıbbi bakım ile gerekli toplumsal hizmetleri ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ya da kendi denetiminin dışındaki koşullardan kaynaklanan başka geçimini sağlayamama durumlarında güvenlik hakkını da kapsar.
2. Anne ve çocukların özel bakım ve yardıma hakları vardır. Tüm çocuklar, evlilik içi ya da dışı doğmuş olmalarına bakılmaksızın, aynı toplumsal korumadan yararlanır.

Madde 26
1. Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel öğrenim aşamalarında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yüksek öğrenim, yeteneğe göre herkese eşit olarak sağlanır.
2. Eğitim, insan kişiliğinin tam geliştirilmesine, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu yerleştirmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki etkinliklerini güçlendirmelidir.
3. Ana-babalar, çocuklarına verilecek eğitimi seçmede öncelikli hak sahibidir.

Madde 27
1. Herkes, topluluğun kültürel yaşamına özgürce katılma, sanattan yararlanma ve bilimsel gelişmeye katılarak onun yararlarını paylaşma hakkına sahiptir.
2. Herkesin kendi yaratısı olan bilim, yazın ve sanat ürünlerinden doğan manevi ve maddi çıkarlarının korunmasına hakkı vardır.

Madde 28
Herkesin bu Bildirgede ileri sürülen hak ve özgürlüklerin tam olarak gerçekleşebileceği bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır.

Madde 29
1. Herkesin, kişiliğinin özgürce ve tam gelişmesine olanak sağlayan tek ortam olan topluluğuna karşı ödevleri vardır.
2. Herkes, hak ve özgürlüklerini kullanırken, ancak başkalarının hak ve özgürlüklerinin gereğince tanınması ve bunlara saygı gösterilmesinin sağlanması ile demokratik bir toplumdaki ahlak, kamu düzeni ve genel refahın adil gereklerinin karşılanması amacıyla, yasayla belirlenmiş sınırlamalara bağlı olabilir.
3. Bu hak ve özgürlükler, hiçbir koşulda Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı olarak kullanılamaz.

Madde 30
Bu Bildirgenin hiçbir hükmü, herhangi bir Devlet, grup ya da kişiye, burada belirtilen hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan herhangi bir etkinlikte ve eylemde bulunma hakkı verecek şekilde yorumlanamaz.

*Universal Declaration of Human Rights/Declaration Üniverselle des Droits de l’Homme. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 10 Aralık 1948 tarihli ve 217 A (III) sayılı kararıyla benimsendi ve ilan edildi.

Kur’an’ın insan haklarına bakışı ile İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin insan haklarına bakışını kıyaslayarak ele alma hususunu değerli okuyucularıma bırakıyorum. Neticede kanaat hürriyeti ve değerlendirme konu edindiğimiz insanın kendisine kalmaktadır. Yoksa insan haklarını görmezden gelmek gibi bir niyetimiz asla yoktur. Olsa idi böyle bir yazıyı kaleme alma lüzumu olmazdı.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ VE

YAŞANAN CİNNET HADİSELERİ

Pek çok örnekten birkaç tanesinin ibret için buraya alıyoruz.
İstanbul Sözleşmesi toplumun temeli olan aileleri yıkmaya devam ediyor.
'**İstanbul Sözleşmesi Yaşatır**' sloganıyla batılın sözcülüğünü yapan kitlelere güçlü bir mesaj veren ibretlik bir olay daha yaşandı.
Bursa'da İstanbul Sözleşmesi sebebiyle evinden uzaklaştırılan bir aile babası, evde karısını başka bir erkekle zina yaparken yakalayınca dehşet saçtı.[38] Bu kahredici olay, batıl sözleşmenin getirdiği '**Evden uzaklaştırma**' hükmünün, kadınların güvenliği için bir çözüm olmadığını bir kez daha ispatlamış oldu.

KARISINI BIÇAKLADI, İNTİHAR ETMEYE KALKIŞTI

Haçlı Avrupa Konseyi'nin aileleri yıkmak için '**İstanbul Sözleşmesi**' adı altında piyasaya sürdüğü son yüzyılın en tehlikeli nifak projesi, toplumumuzu her geçen gün uçuruma sürüklemeye devam ediyor. Avrupa'nın haram hibelerinden fonlanan kişi ve kurumların '**İstanbul Sözleşmesi Yaşatır**' hezeyanlarına tokat niteliğinde bir gelişme yaşandı.

Bursa'da 2 gün önce karısının şikâyeti üzerine evinden uzaklaştırma kararı verilen bir vatandaş, evde karısını başka bir erkekle zina yaparken yakaladı. Olay sırasında cinnet geçirip, karısını bıçaklayan, karısının zina yaptığı erkeği de öldüresiye döven vatandaş intihar etmeye kalkıştı.[39]

KANUN TETİKLİYOR, KADINLAR ÖLÜYOR

Aile içinde yaşanan küçük çaplı anlaşmazlıklarda dahi evin babasını 6 ay yuvasından ayrı koyan, eve yaklaşmama cezası verilen erkeğe herhangi bir barınma ve psikolojik destek sağlanmayan, uzaklaştırma cezalarında şiddete dair herhangi belge aranmaksızın beyanı kabul eden hukuk garabetleriyle dolu 6284 sayılı kanunun ailelerde yol açtığı tahribat, geride bıraktığımız 2017 yılında daha da belirginleşti. Avrupa Konseyi Sözleşmesi hükümleri kopya edilerek 2012 yılında yürürlüğe sokulan 6284 sayılı kanundan önce, 2011'de 121 kadın hayatını kaybederken bu rakam geçtiğimiz yıl 409'a tırmandı.

"Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu" adlı feminist grubun yayımladığı verilere göre, kanunun çıktığı 2012 yılında **210** kadın öldürüldü. 2013'te **237**'ye, 2014'te **294**'e, 2015'te **303**'e yükselen ölümlü vaka sayısı 2016 yılında **328**'e fırladı. Cinnet yasası olarak

[38] https://www.milligazete.com.tr/haber/5495420/istanbul-sozlesmesi-yikiyor
[39] A.g.e.

tanımlanan 6284'ün 5'inci yılı olan 2017'de kadınların ölümüyle sonuçlanan olay sayısının **409** olarak ölçülmesi, 6284 vahametini gözler önüne serdi. [40]

İŞTE SON 7 YILIN BİLANÇOSU		
2011	CİNAYET SAYISI	121
2012	CİNAYET SAYISI	210
2013	CİNAYET SAYISI	237
2014	CİNAYET SAYISI	294
2015	CİNAYET SAYISI	303
2016	CİNAYET SAYISI	328
2017	CİNAYET SAYISI	409

RAPOR HÂLÂ RAFTA

Başta 6284 olmak üzere aile kurumunu dinamitleyen süresiz nafaka ve çocuk haczi gibi hukuk garabetlerinin değiştirilmesini öngören 399 Sayılı Meclis Araştırma Komisyonu raporu ise hâlâ rafta bekletiliyor. 14 Mayıs 2016'da açıklanan ve aileyi yıkıcı kanun maddelerine dikkat çekilen meclis raporunun üzerinden 2 yıla yakın süre geçmiş olmasına rağmen yasal olarak hiçbir düzenlemeye gidilmedi. Kadın cinayetlerinde 4 kat artışa neden olan 6284 sayılı kanun, sözde kadın STK'larını ise ihya etti. Feminist kadın STK'larının başını çeken Mor Çatı'nın yurt dışı bağış gelirleri, 6284 sayılı yasanın çıktığı tarihten itibaren korkunç bir şekilde arttı. 6284'ün yürürlüğe girdiği 2012'de bağış geliri **516 bin 330 TL** olan Mor Çatı'nın bağış geliri 2015'te iki kat artarak **1 milyon 15 TL**'ye yükseldi. 6284'ten önce 2012'de projelerden sadece 220 bin TL gelir sağlayan Mor Çatı'nın 2015 yılında proje gelirleri **452 bin TL** olarak kayıtlara geçti. İstatistikler, kanunun kadın ölümlerini ve sözde kadın STK'ların para musluklarını artırdığını ortaya koydu.

Aynı Zamanda Morçatı derneği'nin.[41] Chrestfoundation tarafından yüklü miktarda fonlandığı linkte verilen sitesinin beyanları ile ortaya çıkmıştır. Bunun neresi kötü diyebilirsiniz, diğer fonlanan kuruluşların Türkiye aleyhine faaliyetlerde bulunan dernek ve yapılar olduğuna bakılınca çok da masum olmadığı görülecektir.

Türkiye'de besleme medyayı yüz binlerce dolar fonlayan ABD merkezli özel Chrest Vakfının kurucu Başkanı Lou Anne King Jensen 'Bağışlar için niye özellikle Türkiye seçildi?' sorusuna 'Türkiye'yi seçmek için kimse bizi ikna etmedi' dedi. Vakfın başkanının "Türkiye'deki insanları önemsiyoruz" sözleri ise terör örgütü YPG/PKK'yı Türkiye'ye karşı silahlandıran ABD'nin ne kadar 'hayırsever' olduğunu bir kez daha hatırlattı.[42]

[40] https://www.yeniakit.com.tr/haber/6284ten-hala-kan-damliyor-421236.html
[41] (https://chrestfoundation.org/grants-awarded/?fbclid=IwAR0G1YID-oMmipkapi8pOWP7jr-TzVTIxNp-n2S219NEGkW47Xg5vufiEOg)
[42] https://www.yeniakit.com.tr/haber/gel-de-inan-fondas-medyaya-para-akitan-vakfin-baskani-neden-fonladiklarini-acikladi-1560919.html

Pek çok örnek var internet haberlerinde benzerleri görülecektir. Ahlaki yönü tüyler ürpertici boyuttadır.

FEMİNİZME NE ZAMAN DUR DENECEK?

Batılı efendilerin Türkiye'yi kadın üzerinden dönüştürme çabaları/projeleri yeni değildir. "İstanbul" Sözleşmesi Avrupalı için kendi zihniyetleri üzerinden Müslümanlığa karşı, hem de İstanbul'da kazanılmış bir zaferdir. Çok farklı bir konu gibi görünmekle beraber, Ayasofya'nın camilikten çıkarılması gibi bir hamledir. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile İstanbul Sözleşmesi'nin feshi, halkımızda büyük sevinç dalgası oluşturmuştur. Aileyi ve insanlığı yok eden, feminist ideolojinin manifestosu olan bu sözleşmeden kurtulduk zannedilmiş ve sözleşmenin artıklarının da temizleneceği beklentisine girilmiştir. Ancak görünen o ki, İstanbul Sözleşmesi şekil olarak fesih edilmiştir. 10 yıl içinde ise İstanbul Sözleşmesi'nin tüm uygulamaları, yasa ve yönetmeliği, kamu kurum ve kuruluşlarda örgütlenmeleri tamamlanmış, kadroları kurulmuştur. Devletin tüm birimlerinde, başta yargı olmak üzere en sert ve katı biçimde uygulanmasına devam edildiği gerçeği ile karşı karşıyayız. Maalesef bu sözleşme, ilk imzacı taraf ülke sıfatıyla hiçbir çekince konulmadan imzalandığı gibi 10 yıl içinde sözleşmenin tüm amir hükümleri yerine getirilmiş, uygulamaları hız kesmeksizin devam etmiştir. Sözleşmenin feshi kararı üzerine feminist örgütler göstermelik cılız birkaç eylemde bulunmuşlar ancak sonrasında kuşku uyandıracak biçimde sessizliğe bürünmüşlerdir.

İstanbul Sözleşmesi'nin uzantısı olan 6284 sayılı yasanın ve yargıdaki uygulamaların ailenin korunmasını ve kadına şiddetin önlenmesini sağladığını ve/veya sağlayacağını düşünenler ya saplantılı feminist düşünceye sahiptirler veya pek saf ve iyimserdirler! Son 10 yılda, İstanbul Sözleşmesi ve türevlerinin yürürlük tarihinden sonra kadına yönelik şiddet yüzde 500 artış göstermiş, boşanmalar artmış, evlilik kuranlar azalmış, sonuçta çocuklar desteksiz kalmıştır. Feminist politikalardan vazgeçilmelidir. Uygulamalar hayırlı sonuçlar vermedi, vermeyecektir. Gerçek şiddeti engellemeye vakit ve fırsat bırakmayan uygulamalardan vazgeçilmelidir. Aksi halde aile, anne/baba ve çocuk hayallerimizi terk etmek zorunda kalacağız.[43]

[43] Prof. Dr. Sefa Saygılı-Yeniakit

EVLİLİK VE MAHREMİYETLERİ

İslâm'a göre nikâh ve aile müessesesi; nesil yetiştirmek, evlât terbiyesi, neslin muhafazası ve insanlık haysiyetinin korunması bakımından son derece lüzumlu ve vazgeçilmez bir değerdir.

İslâm bu değere o kadar ehemmiyet vermiştir ki, onu yok etmeye kasteden çürük ve sefil münasebetleri tamamen reddetmiş ve haram kılmıştır. Bu itibarla "zinâ" fiilini, en ağır bir şekilde yasaklamış ve ona yaklaştıran bütün kapıları da kapatmıştır. Zira o çirkin hâl; nikâhın zarafet, nezahet ve meşruiyetine çılgınca bir saldırış ve nesilleri yok eden acımasız bir cinayettir. Nikâh gibi bir saadet ve huzur dünyasını, fuhşun murdarlığına değişmek kadar büyük bir gaflet, cehâlet ve ahmaklık olamaz.

Evlilik hem bedenî bir ihtiyaç hem de mânevî gelişimin esaslı bir zeminidir. Zira evlilik, nefsânî arzuları meşrû ölçü ve gâyelerle idealize ederek hayırlı nesillerin yetiştirilmesine vesîle olur. Cenâb-ı Hak, bu hususla ilgili olarak bizlere:

"…Rabbimiz! Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve zürriyetler bağışla ve bizi takvâ sahiplerine önder kıl!" (el-Furkân, 74) duâsını telkin buyurmaktadır.

Bir hanımın en kıymetli, hattâ paha biçilmez varlığı, iffetidir. Kadınlık şeref ve haysiyetini korumak, ancak iffet sâyesinde mümkündür.

Yüce dînimiz, kadının iffetine çok fazla ehemmiyet vermiştir. Meselâ Meryem Vâlidemiz, iffeti sebebiyle Kur'ân-ı Kerîm'de "İffetini koruyan Meryem" beyanıyla methedilmiş ve onun ismi tam 34 yerde zikredilmiştir. Kur'ân'da isminin bu kadar zikredilmesi, başka hiçbir kadına nasip olmamış bir şereftir. Bu da gösteriyor ki, bir kadını en değerli yapan hususiyeti, iffetidir. İffetin kaybedilmesi ise; insanlık haysiyetini zayi etmek ve diğer mahlûkatın seviyesine, hatta daha da aşağısına düşmek demektir.

İslâm, insanı huzur ve saâdete ulaştıracak bir aile hayatının şartlarını en güzel şekilde ve inceden inceye tayin etmiş ve Resûlullah'ın şahsında bizlere huzurlu bir aile yuvasının en mükemmel modelini sergilemiştir.

Hiçbir kadın, efendisini; validelerimizin Allah Rasûlü'ne olan sevgileri derecesinde sevemez. Hiçbir efendi de hanımını; Allah Resûlü'nün, mübârek hanımlarına olan muhabbeti ve nezâketi seviyesinde sevemez. Hiçbir evlât, babasını; Hazret-i Fâtıma'nın, babasını sevdiği kadar sevemez. Hiçbir baba da evlâdını, Allah Rasûlü'nün Hazret-i Fâtıma'yı sevdiği kadar sevemez.

Dolayısıyla İslâmî bir âile hayatının tesisi ve devamı için Allah Resûlü'nün müstesnâ güzelliklerle dolu aile hayatından hisseler almak zaruridir.

Meselâ Peygamber Efendimiz'in hayatında yokluk vardır, lâkin hiçbir zaman şükürsüzlük yoktur. Nitekim bir defasında çok sevdiği kızı Fâtıma arpa ekmeği pişirip kendisine getirdiğinde, Peygamber Efendimiz'in:

“Kızım, üç gündür babanın midesine giren ilk lokma bu olmuştur.” mukâbelesinde bulunması, O’nun gönül huzuruyla kanaat ettiği hayat şartlarına tipik bir misâldir.

Yine ümmetinin huzur ve saâdete kavuşması için çırpınırken; “…Allah yolunda hiç kimsenin görmediği eziyetlere mâruz kaldım…” (Tirmizî, Kıyâmet, 34/2472) buyurmuştur. Fakat hiçbir zaman hâlinden şikâyet etmemiş, bilâkis dâimâ hamd, şükür, rızâ ve tevekkülün zirvesinde, huzur dolu bir gönül kıvamıyla yaşamıştır.

Unutulmamalıdır ki hayat, dâimâ düz bir çizgi istikâmetinde devam etmez. Zaman zaman iniş ve çıkışları olur. Gün gelir gönüller sevinç ve saâdetle dolar, gün gelir hüzün ve kederle gözyaşları sel olur.

Bu sebeple anne-babaların, yarının nesillerini şekillendirecek olan evlâtlarının yetişmesinde, onlara hayatın sadece tatlı yanlarını ve toz pembe manzaralarını göstermeleri büyük bir hatadır. Esasen bu, ilâhî terbiyeye de terstir. Zira öyle olsaydı, Cenâb-ı Hak en sevgili kulları olan peygamberlerini rahatlık içinde yetiştirir ve onlara hiç sıkıntı yüzü göstermezdi. Fakat Rabbimiz onları insanoğlunun karşılaşabileceği en ağır sıkıntı ve musibetlerle yoğurup olgunlaştırmıştır.

Meselâ Hazret-i Yûsuf’un (a.s.) önce kuyuya sonra da zindana atılmasını takdir etmiş, o mânevî medreselerde gönül âlemini tekâmül ettirdikten sonra Mısır’a sultan olmasını murâd eylemiştir.

Hazret-i İbrahim (a.s.) malı, canı ve evlâdı hususundaki zor imtihandan geçmeseydi, Cenâb-ı Hak ile dostluk makamına yükselebilir miydi?

Hazret-i Eyyûb (a.s.) uğradığı dert ve belâlar karşısında sabretmeyip de isyana düşseydi, “…Ne güzel kul!..” (Sâd, 44) hitâbına mazhar olabilir miydi?

Hazret-i Süleyman (a.s.) nâil olduğu büyük ilâhî nîmetlere sabredemeyerek şımarıp kibirlense ve kendine bir fazilet atfetseydi, “…Ne güzel kul!..” (Sâd, 30) iltifatına muhatap olabilir miydi?

Velhâsıl evlâtlarımızı yetiştirirken çile ve imtihanların da hayatın bir gerçeği olduğunu, bunlara da sabır ve tahammül göstermek gerektiğini öğretelim. Yavrularımıza sadece pembe bir dünya çizmeyelim.

Evlenmek istediği hâlde çeşitli imkânsızlıklar sebebiyle evlenemeyen mü’minlere yardımcı olmak, ictimâî hizmetlerin en mühimlerinden biridir. Bu hayrı işleme fırsatı yakalayan bir mü’min, Cenâb-ı Hakk’ın emr-i ilâhîsine tâbî olarak büyük bir uhrevî kazanç elde etmiş olur. Zira âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

“Aranızdaki bekârları, kölelerinizden ve câriyelerinizden sâlih olanları evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi lûtfu ile onları zenginleştirir. Allah, (lûtfu) geniş olan ve (her şeyi) bilendir.” (en-Nûr, 32)

Resûlullah da bu ictimâî ibadetin kıymetini ifâde sadedinde şöyle buyurmuşlardır:

“En fazîletli şefaatlerden (teşvik edilen amellerden) biri, evlilik hususunda iki kişiye aracı ve yardımcı olmaktır.” (İbn-i Mâce, Nikâh, 49)

Muhyiddîn-i Arabî Hazretleri de nikâha teşvik edip evlenenlere yardımcı olmanın fazîleti hakkında şöyle buyurur:

“En üstün sadaka-i câriye, evliliğe vesîle olmaktır. Zira onların neslinden gelen kimselerin yaptıkları her iyilikten, vesîle olana da bir ecir vardır.”

Lâkin bunu yaparken de evlenecek olanlar arasındaki küfüv, yani denklik mutlaka dikkate alınmalıdır. Bu denklik; zenginlik, görgü ve kültür beraberliği gibi çeşitli unsurlara bakılarak tayin edilmelidir.

Mevlânâ Hazretleri bu hususta şöyle buyurur:

“Zevc ve zevcenin birbirine benzemesi gerekir. Ayakkabı çiftlerine bir bak! Ayakkabının biri ayağına dar gelirse, ikisi de işe yaramaz.”

Evlenecek kimseler, eşlerini; sırf zâhirî güzellik ve zenginlik gibi geçici ve nefse cazip gelen sebeplerle tercih etmemelidirler. Yalnızca nefsânî arzu ve heveslerle gerçekleşen bir evlilik ekseriyetle muhabbet ve ülfet meyvesini hâsıl etmez. Çünkü böyle evliliklerde insanlar, umûmiyetle kendi nefsânî arzularının kölesi olurlar.

Dolayısıyla, evlenirken öncelikle îman ve ahlâk gibi temel mânevî vasıfları aramak gerekir. Bu hususta Resûlullah şöyle buyurmuştur:

“Kadın, dört şeyi, yani malı, güzelliği, soyu-sopu ve dindeki kemâli için nikâhlanır. Siz dindar olanını tercih ediniz ki elleriniz hayır görsün!..” (Buhârî, Nikâh, VI, 123; Müslim, Radâ, 53)

Hâlbuki günümüz insanı âdeta âhiretsiz bir dünya hayaliyle nefsânî arzularına sorumsuzca meylettiğinden, mâneviyattan ziyâde maddiyâta ehemmiyet veriyor. Lâkin Cenâb-ı Hakk’ın değer ölçüsünün ne olduğunu unutuyor. Rabbimiz ise biz kullarına, ilâhî takdirinin neticesi olan yüz güzelliği, boy pos ve endama göre değil; kalplerimizin selîm, amellerimizin sâlih, ibadetlerimizin hâlis oluşuna göre değer vermektedir.

Sırf zâhir güzelliğine takılıp kalan kıymet hükümlerinin ne derece hatalı olduğu, Kur’ân-ı Kerîm’de şu misalle anlatılmaktadır:

“Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider, konuşurlarsa sözlerini dinlersin. (Hâlbuki) onlar sanki duvara dayanmış kütükler gibidir…” (el-Münâfikûn, 4)[44]

[44] https://www.islamveihsan.com/evlilik-ve-aile-hayati.html

AİLEDE AHLAKİ VE İMANİ SORUNLAR

İnsanın varlığının başlangıcından beri aile, toplumun vazgeçilmez bir kurumu olmuştur. Aile, insanın biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılandığı ilk yerdir. Ayrıca dini, ahlaki, kültürel değerleri aktarma göreviyle bireylerin sosyalleşmesinde etkin rol oynamaktadır. Bu nedenle sağlıklı toplum için sağlıklı aileler gereklidir. Aile bireyin sosyalleşme aşamasında değerleri aktarma işlevini sağlıklı bir şekilde yerine getirdiği takdirde, toplumsal alanda işlenecek olan suçların önlenmesine büyük oranda katkıda bulunacaktır. Modernleşme, hızlı kentleşme, teknolojik gelişmeler; değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiştir. Bu süreçte ortaya çıkan değer kaybı, bireycilik anlayışı ve kültürel yabancılaşma, aile kurumunu olumsuz etkilemiştir. Karşılıklı ilişki, fedakârlık ve anlayışa dayalı olan aile kurumunda değerlerin zarar görmesi, ailede sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Değişim, gelişim ve dönüşümün hızla yaşandığı günümüzde, değişim ile birlikte aileyi ayakta tutacak ve koruyacak temel kural ve değerleri tespit etmek önem arz etmektedir. Çünkü değerler insanın davranışlarına rehberlik etmede ve sosyal ilişkilerin temellenmesinde hayati fonksiyona sahiptir. Dahası, değerlerin aileyi bütünleştirme ve ortak amaç etrafında birleştirme özelliği de bulunmaktadır. Dini, ahlaki değerler aile ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde yürümesine katkı sağlamaktadır. Aile ilişkilerinin şefkat, merhamet, sadakat gibi değerlerle temellenmesi, ailenin işlevini daha kolay yerine getirmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca dini, ahlaki değerler, ailede karşılaşılan sorunların çözüm aşamasında da önemli bir yere sahiptir.[45]

Ahlâk, kişinin iyi ve kötü olarak nitelendirilmesine neden olan manevi nitelikler ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu iradeli davranışlar bütünüdür. İslam filozofları huy, tabiat ve karakter anlamına gelen, “hulk” kelimesinin çoğulu olan ahlâkı; nefiste yerleşik olan yatkınlıklar olarak tarif ederler. Terim olarak ahlak; dini, felsefi, sosyal ve kültürel bağlamda insanların davranışlarında doğru ve yanlışın belirlenmesinde kabul edilen ilkeler sistemi, yargı veya inancı için kullanılmaktadır. Ahlak iyi bir yaşamın temelini teşkil eden inançlar bütünüdür. Ahlâk, insanın yapıp etmelerini, karakter yapısını, fiilleri ve bunlarla ilgili değerlendirmelerini yönlendiren toplumsal kuralları, insanın iradi eylemleriyle ilgilenen pratik ve teorik alanı ifade eden kavramdır. İslam, inananlara dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşmanın yollarını gösterir. Ahlâk, bu sistemin öngördüğü hayatın özünü oluşturur. Tabiatüstü bir kaynaktan geldiği için, islam ahlâkı ilahi bir özellik taşır ve ahlâkî kuralların akıl, muhakeme ve mistik uygulamalarla güçlendirilmesini sağlar. Ahlâk dinden ayrı düşünülemez. Dinden ayrı medeni bir ahlâk düşüncesi, toplumsal sorunlara yol açar. Bazı aydınlara göre dinden ayrı ahlâk, ahlâkın yokluğu demektir. İslam ahlâkının ilk kaynağı Kur’an, ikinci önemli kaynağı da Hz. Muhammed’in hadisleri ve sünnetidir. Hz. Muhammed (s.a.v), peygamberliğinden önce eminlik, güvenilirlik, dürüstlük gibi erdemlerle üstün bir ahlâka sahipti. Herkes tarafında güzel ahlâklı olmasıyla tanınıyordu. Hz. Muhammed (s.a.v) İslam ahlâkını yaşama hususunda insanlara örnek olmuştur. İslam dininde ahlâk kurallarına uymak, toplumsal düzenin sağlıklı olmasını sağlamanın yanı sıra kişinin doğru inanç ve temiz yaşayışıyla Allah’ın rızasını kazanması hedefi de vardır. Bütün insanların yapacağı iyilikler

---

45 https://acikerisim.erbakan.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12452/7356/658202.pdf?sequence=1&isAllowed=y

(farzlar) yanında, yerine getirilmesi kişinin faziletine bağlı hayırlar da bulunur. Bu yönüyle dinamik yapısı bulunan islam ahlâkı; maddi, psikolojik ve zihni bakımdan her insanın kaygı ve özlemlerini dikkate alarak, içinde bulunduğu durumdan daha iyi olana yükselme fırsatı veren kapsamlı ve uyumlu bir ahlâktır. İslam, ahlâk ilkelerini emreder. Dinin emirlerini yerine getirenlere sevap, getirmeyenlere ceza verilmesi bu ilkelerin davranışa dönüşmesini kolaylaştırmaktadır. Değerin davranışa dönüşmesi bakımından islam, niyetin de düzgün olması gerektiğini belirtir. "Ameller niyetlere göredir." Hadis-i şerifi niyetin, davranış kadar önemli olduğunu belirtmektedir. Örneğin bir kişinin davranışı güzel görünebilir ama o eylemi ahlâksız, kötü niyetini hoş göstermek, gizlemek için yapıyor olabilir. Bu nedenle davranıştan önce kişinin niyetinin ahlâkî olması önemlidir. Ahlâk, öğrenilen iyilik ve kötülükle ilgili değerlerin yaşanmasıdır. Ahlâk kuralları insanın fıtratındaki kötülük yönünü kontrol altına alırken, iyilik yönünü de geliştirir. Kur'an ve sünnet ahlâkı, nefsin kötü arzularını dizginlerken, insanın fıtratını öfke ve şiddetten koruma manasına gelen hilm ve şefkati tavsiye eder.

Halbuki kadını şiddetten koruyacağına inanılarak kabul edilen İstanbul Sözleşmesi ahlaki mahiyetten uzak, salt şiddet karşıtı katı yapısı ile şiddeti azaltmak şöyle dursun, yürürlükte olduğu sürede şiddeti, kat be kat artırmış ve her kesimin tepkisini çekmiştir. Halbuki İslam; Ahlâk kurallarını ve değerleri bireyin ve toplumun hayatını düzenleyerek, bireye daha istikrarlı bir yaşam sağlar. Ortak değerler, farklılaşmayla ortaya çıkan çatışma ve gerilim potansiyelini düşürerek, şiddetin ortaya çıkmasını engeller. Ayrıca ahlâkî değerler bireylerin sağlıklı ve dengeli bir kişilik oluşturmasına yardımcı olarak, bireylerin doğru ve erdemli davranışta bulunmasını sağlar. Bireyin günlük hayatta sergilediği davranışların altında ahlâkî değerler yatar. Bu açıdan ahlâkî değerler ümitsizlik, şiddete başvurma gibi olumsuz davranışları önleyecek yapıya sahiptir. İnsan, nasıl davranması gerektiğini ilk olarak ailesinden öğrenir. Ahlâk da aile içinde, gelişim aşamalarıyla öğrenilir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere ahlak; huy ve karakter gelişimini etkilemektedir. Ahlakın ihmali, bireyin karakter ve davranışları üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bu nedenle aile kurumuna büyük görev düşmektedir. Başlangıçta rol model anlayışıyla uygulanan ahlaki davranışlar, sürekli tekrarlandığında kişi tarafından değer olarak içselleştirilir. İçselleştirilen bu değerler beraberinde bazı insanların iyi huylu ve ahlaklı olarak nitelendirilmesini sağlar. Örneğin iyi huylu insanlar merhametli, şefkatli, affedici, doğru ve dürüst olma gibi özelliklere sahiptirler. Bu özelliklerinin yanında empati duyguları gelişmiş olduğu için öfkelerini kontrol edebilirler. Ayrıca bu değerler kişinin sağlıklı bir aileye sahip olmasında ve aile iletişiminde önemli bir yere sahiptir. Ahlak insanın zayıf yönlerini, duygu ve davranışlarını terbiye ederek insanı iyiye yönlendirir. Bu nedenle insanın öfke, inatçılık, kibir, hırs gibi zaafların tanıyıp, tabiatında bulunan iyi yönleri ortaya koyabilmesi için ahlaki kurallara ve değerlere ihtiyacı vardır. Çünkü ahlaki kurallar, kişinin isteği ve iradesiyle iyiyi tercih etmesine yardımcı olmaktadır.[46]

Okuyucularımız İslami kimliğe sahip kişilerin ahlaki yapısını sorgulayacaklar ve yazımıza itiraz edeceklerdir. Halbuki konu çok derin ve islami yaşamın her alana yayılamaması ve eğitimin temelinden çıkartılması sonucu görülürse problemin kaynağına ulaşılacaktır.

---

[46] A.g.e.

Eğitimdeki problem, aile, okul, sosyal yaşantı gibi pek çok kurumu yerle bir ettiği ve acilen çözüm bulunması gerektiği zorlanmadan anlaşılacaktır. Bir kısır döngüye dönüşen sancılı eğitim konusu insan fıtratını bozduğu gibi aile ve insan ilişkilerini de sarsmış, yerle bir etmiştir. Batıdan alınan eğitim teorileri tamamı ile çökmüş ve kenara itilen İslami yapıyı acilen gündeme almamızı zorunlu hale getirmiştir.

SADAKAT NEDİR?

Sadâkat; dostluk, vefâkârlık, içten bağlılık, doğruluk, yürek doğruluğu anlamına gelir. Allâh Rasûlü (s.a.v.) nübüvvetten önce de mürüvvet itibârıyla kavminin en üstünü, soy itibârıyla en şereflisi, ahlâk bakımından en güzeli idi. Komşuluk hakkına en ziyâde riâyet eden, hilim ve sadâkatte en üstün olan, emniyet ve güvenilirlikte en önde gelen, insanlara kötülük ve eziyet etmekten en uzak duran, O idi. Hiç kimseyi kınayıp ayıpladığı, hiç kimseyle münâkaşa ettiği görülmemişti. Öyle ki Cenâb-ı Hak bütün iyi haslet ve meziyetleri O'nda topladığı için kavmi kendisine "el-Emîn" vasfını vermişti.

Bugüne kadar kurulmuş bütün medeniyetlerde, bütün hukuk sistemlerinde ve dinlerde; toplumsal hayatı, birlik ve beraberliği, toplumsal barışı ve huzuru sağlamaya yönelik düzenlemelerin esas konusu aile olmuştur. Aile kurumu içinde bulunduğu psiko sosyal, ekonomik, kültürel pek çok değişkenden etkilemektedir. Özellikle sanayileşmeyle birlikte geleneksel aile yapısından modern aile yapısına geçilmiştir. Köy toplumundan kent toplumuna geçiş ve üretim biçimlerinin çeşitlenmesi toplumsal ilişkileri de derinden etkilemiştir. Toplumsal değişim ve dönüşüm süreci, ailenin yapısı ve işlevleri üzerinde birtakım olumsuz etkilere sebep olmuştur. Bu olumsuz sonuçların ortaya çıkardığı aile içi sorunların başlıcaları; boşanma, aile içi şiddet, aldatılma/sadakatsizlik, kuşaklararası çatışma, çocukların ihmal ve istismarıdır. Bunların yanı sıra aile bireyleri ekonomik nedenlerle ve sorumluluklarını yerine getirmeme nedeniyle de sorun yaşamaktadır. [47]

Halbuki evlilikler sadakat yemini ile başlayıp belli bir süre sonra istisnalar hariç yukarıda değindiğimiz sebepler bahanesi ile sadakatsizlik toplumun en büyük hastalıklarından olmuştur. Özellikle kadınlar ekonomik özgürlük gailesi ile çalıştıkları kurumlarda istismara uğramakta ve çok kere sineye çekmek gibi kahredici bir durumla karşılaşmaktadırlar. Halbuki iffet ve sadakat hem erkeğe hem kadına şarttır. Evinin hanımefendisi olmak yerine işyerinde hizmetçi muamelesi görmek ne acıdır.

Türkiye'de aile içi sorunların neler olduğuna yönelik yapılan araştırmalar; en temel aile içi sorunların başında aile içi iletişimsizliğin geldiğini (%42,3), sonra sırasıyla aldatma/sadakatsizlik (%30,5), boşanma (10,4), şiddet (9,1) olarak tespit etmiştir. Aynı zamanda sosyal değişme sürecine uyum sağlayamama, kadının çalışmasıyla iş yükünün artması, eşler arası iletişimsizlik, maddi sıkıntılar, rol karmaşası yaşanması gibi nedenlerde ailede sorunlara sebep olmaktadır. Kitle iletişim araçlarında yayınlanan gayri ahlâkî ve insanları tüketime yönelten programlar toplumun sosyo kültürel ve ekonomik yapısını etkilemektedir. Toplumun en küçük kurumu olan aileye bu durumun olumsuzlukları yansıdığı

[47] A.g.e.

takdirde eşler arasında sorunlar, tartışmalar baş göstererek sonuç boşanmaya kadar gidebilmektedir. Bu durum sadece eşler arasındaki ilişkiyi değil, ebeveyn çocuk ilişkisini de olumsuz etkilemektedir. Ekranda izlenen sanal gerçekliğin, içinde yaşanılan toplumun gerçekleriyle özdeşleştirilmesi veya sanal olanın, gerçeğin yerine konulması birtakım sorunların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Televizyonda yayınlanan gayri ahlâkî, çatışma ve şiddet içerikli programlardan çıkarımda bulunan kişilerde; şüphecilik, ümitsizlik, korku duygusu, her şeyin kötü gittiği düşüncesiyle yılgınlık ya da izlediği çirkin davranışlara karşı duyarsızlaşma ve kanıksama durumu görülebilmektedir.[48]

Görüldüğü üzere sadakatsizlik çok büyük bir orana sahiptir. Bunun sebebi ise ahlaki yozlaşma ve haramlara karşı duyarsızlık ve dini hafife almaktır. Ahlaki alanın yozlaşmasıdır. Değerlerin yitirilmesidir. İş yerlerindeki mobbing işin en acı yönüdür ve maalesef bir türlü engellenememektedir. Özellikle kadınalrın işlerini kaybetme korkusu ile mobbinge karşı pasif kalmaları kanunlardaki yanlış uygulamalar, zinanın suç sayılmaması ve duyarsızlık, iffet algısının törpülenmesi sadakatsizliğin başat sorunlarındandır.

MAHREMİYET NEDİR?

Mahrem kelimesi Arapça "haram" kelimesinden gelmektedir. "Mahrum”, "hürmet", "muharrem", "tahrim" gibi kelimeler de aynı kökten gelirler. Yasaklamak, men etmek, mahrum etmek, mümkün olmamak, el sürmemek, herhangi bir şeyi terk etmek, kişinin namusunu koruduğu yakınları, saygı gösterilecek şey; kadın ve kendileriyle evlenmenin haram olduğu yakın akraba gibi anlamlar içerir. Mahremiyet ise, aynı kökten gelip, gizlilik, bir şeyin (mahrem) gizli hali, bir şeyin gizli yönü demektir. Bir anlamda buna insanın dokunulmazlığı da denebilir. Mahrem ve mahremiyet kavramlarının, kadın erkek ilişkilerinde özel bir kullanım kazandığı, özellikle cinsel dokunulmazlık alanı anlamına geldiği anlaşılmaktadır. Mahremiyet kavramının içerdiği alanın belirlenmesinde kültür faktörü önemlidir. Her kültürde bu alan farklılaşmakla birlikte varlığını sürdürmektedir. Ancak bu kavramın içeriğinin belirlenmesinde dinin en önemli belirleyici unsur olduğu gözden ırak değildir. Bir başka ifade ile, mahrem kelimesinden kastedilen özel durumlar, sadece bireyin kendisi için belirleyip orada bir muhtariyete sahip olduğu alanlar değildir. Bu aynı zamanda ilahi belirleyiciliğin önemli ölçüde egemen olduğu bir alandır.[49]

MAHREMİYET EĞİTİMİ NEDİR?

Günümüzde mahremiyet eğitimi yerine daha çok cinsel eğitim kavramı kullanılmaktadır. Cinsel eğitim “çocuklara ve ergenlere kadın ya da erkek olma, kadın ya da erkek olmakla ilgili algılar, cinsiyete ilişkin rolleri kabul etme, kendi ve karşı cinsin özellikleri hakkında bilgi sahibi olma amacıyla verilen eğitimdir” şeklinde tanımlanabilmektedir. Bir başka tanımda ise cinsel eğitim “cinsellikle ilgili gerekli bilgileri öğrenme, olumlu duygu ve davranışları kazanma çabalarının tümü” olarak tanımlanmıştır. Tanımlardan anlaşıldığı gibi cinsel eğitim bireyin önemli bir ihtiyacını karşılama amacı gütmektedir. İnsanlar cinsellikle

[48] A.g.e
[49] https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/303774

ilgili arzularını, heyecanlarını ve gerilimlerini uygun bir tarzda giderebilmeyi öğrendiği ölçüde, kendilerinden beklenen çalışma ve ilerleme görevlerini yerine getirmede başarılı olabilirler. Bu bakımdan cinsel eğitimin önemi yadsınamaz. Ancak cinsel eğitiminin bazı eksikliklerinin olduğu ileri sürülebilir. Şöyle ki; bireyin sadece cinsellikle ilgili bilgiler elde etmesi, kadın veya erkek rollerini tanıması, kadın ile erkek arasındaki davranışlarını düzenlemeye, makul, ahlaki bir düzleme oturtmaya yetmeyeceği söylenebilir. Bu yönüyle bakıldığında cinsel eğitimin cinsellikle ilgili kültürel, dini, ahlaki boyutu eksik bıraktığı anlaşılabilir. Bunun normal bir durum olduğu da savunulabilir. Ancak bugün Avrupa ve Amerika'da orta ve liseye giden çocuklarda meydana gelen bulaşıcı cinsel hastalıkların ve hamileliklerin çoğalmasıyla okullarda cinsel eğitim derslerinin, ivedi olarak yeniden şekillendirilmeye çalışıldığı ileri sürülmektedir. Avrupa'daki ve Amerika'daki bu gelişmeler, ülkemizde de cinsel eğitimin yeniden ele alınması gerektiği düşüncesini güçlendirmektedir. **Cinsel eğitimin dinin/kültürün bakış açısıyla mahremiyet eğitimine dönüşmesi gerekir. Bu gerekçelerden hareketle çalışmada cinsel eğitim yerine mahremiyet eğitimi tercih edilmiştir.** Mahremiyet eğitiminin öneminden kaynaklı olarak ortaya çıkan bu durumun, din eğitimi bilimine yeni bir misyon yüklediği görülmektedir. Din eğitimi bilimi çocukların/gençlerin cinsel eğitimi ile yakından ilgilenmeli; cinsel eğitimin eksikliklerini gidermenin ya da bu eğitimi tamamlamanın çalışmalarını başlatmalıdır. *Buna göre din eğitimi bilimi, mahremiyet eğitimini tanımlamalı, kapsamını ve önemini ortaya koymalıdır*.[50]

Bahsimize konu İstanbul Sözleşmesi insan fıtratının dışına çıkarak sapık yönelimleri cinsel tercih olarak adlandırmakta ve insanları istismar etmektedir.

Halbuki mahremiyet eğitimi yaradılışa uygun cinselliğin muhafazası ve her türlü tecavüzden korunmasını amaçlamaktadır.

Mahremiyet eğitimi, cinsel eğitimden daha kapsamlı bir kavramdır. Cinsel eğitim, çocuğun kendi cinselliğini tanıması, gelişim sürecinde cinsellikle ilgili yaşayacağı fiziksel ve duygusal farklılıkları öğrenmesi yanında, anne babasına sorduğu cinsellikle ilgili soru ve cevapları kapsar. *Mahremiyet eğitimi ise cinsel bilgilerin yanında daha çok kendisinin ve diğer insanlarının özelinin/özel alanının farkına varması, sosyal hayatın içinde kendi özel alanını koruması, diğer insanların özeline saygı duyması, kendisi ile çevresi arasında sağlıklı sınırlar koyması gibi bilgileri içerir.* Mahremiyet eğitimi anne baba tarafından verilir. Bu eğitimin verilmesi çocuğun ruhsal ve cinsel açıdan korunması adına çok önemlidir. Eğitim konusunu ebeveynlere bırakarak detaylara girmeyeceğiz. Konuyu "İletişimin Aşk Hali" [51] adlı kitabımızda detaylıca anlatmış idik. Tekrarı ise kitabımızın hacmini aşmaktadır.

---

[50] A.g.e.

[51] https://www.kitapyurdu.com/kitap/dogrudanyayincilik/610421.html

İNSAN ÇEŞMESİNDEN BİR YUDUM DAHA

Bugün vahyin çağın insanının ihtiyacına göre yeniden yorumlanması bir ihtiyaçtır. Dünün bilgi birikimiyle günü kurtarmaya çalışmak, insanların değişen sosyokültürel yapısını hiçe saymak, ilahiyat bilimlerinin işlevselliğini azaltacak belki yok edecektir. Oysa "bugün, sahih dini bilginin temel kaynaklardan yeniden elde edilmesi ve bu bilgilerin insan gerçekliğiyle, günümüz insanının hayatıyla, varlık gerçeğiyle irtibatlandırılarak onlarla bütünleştirilmesi gerekmektedir." Bunu da ilahiyat bilimleri yapmalıdır. İkinci boyutta ise ilahiyat bilimlerinin ortaya koyduğu konu alanının öğretime nasıl konu edileceği kastedilmektedir. Din Eğitimi Bilimi ne dinden geleni göz ardı edebilir ne de çocuğun gelişimini esas alan eğitim bilimlerini. Bu yönüyle Din Eğitimi Bilimi dinin de çok önem verdiği mahremiyet alanı üzerinde düşünmek, öğrenme konusu yapmak, onunla ilgili nitelikli çalışmalar ortaya koymak durumundadır. Çünkü "din eğitimi bilimi dinin mahiyetine uygun olarak insan varlığının bütünü ile ilgilenir, insanın hayatını, hayatın bütünlüğü içindeki yeri ile ele alır." Din eğitiminin bireyin bazı gelişim özelliklerini görmezden gelmesi, ihmal etmesi, kendi haline bırakması gibi bir işlevi olmamalıdır. Çünkü insanın yapısı bir bütünlük arz eder. Bu bütünlüğü koruyacak, geliştirecek eğitsel önlemlerin alınması gerekir. Nitekim "eğitimde asıl olan, ferdin bedeni ve ruhi bütün yetenek ve ihtiyaçlarının sıra ile değil, birlikte ele alınması ve uyum içerisinde doyurulup geliştirilmesidir." Din eğitimi bilimi genel eğitimin bu amacına uygun olarak bireyin bir bütün olarak gelişmesine katkıda bulunmak için bireyin ilgi ve ihtiyaçlarından hareketle programlar, ilkeler, kuramlar ortaya koymak durumundadır. Din eğitimi bilimi, din eğitimi ile ilgili gerçeklikleri bilimsel olarak araştırır. Onu tesadüflere, kültürlenmenin gelişigüzel etkisine bırakamaz. Son yıllarda, din eğitimi biliminin katkılarıyla öğrenci merkezli yaklaşımlar, programlar geliştirilmiştir. Ancak ne var ki, ülkenin klasik eğitim anlayışı konu ve öğretmen merkezlidir, normatiftir. Laik sistemin yönlendirmesi ile din eğitimi kültürel bilgi vasfından ileri geçememektedir. Bu anlayıştan din eğitimi de etkilenmiştir. Normatif din eğitimi anlayışına göre din eğitiminin bütün boyutlarında dinin kutsal metinlerinde ve geleneğinde yer alan normlar esas alınır. Esasen bu din eğitimi açısından gerekli ve önemlidir. Ancak bu yöntem tek taraflıdır, teoloji merkezlidir ve öğrenciyi zorlayıcı, kararını kendisinin vermesini engelleyicidir. Bu durum, din eğitimi uygulamalarında bilimsellikten uzak yaklaşımın olduğunu göstermektedir. Bunda geleneksel eğitimin de payı vardır Din eğitimi bilimi normatif yöntemi kullanarak mahremiyet eğitimini öğrenme konusu yapabilir mi? İlahi veya sadece klasik metinler ile mahremiyet eğitimi sağlanabilir mi? Bu sorulara teknik olarak evet denilebilir. Ancak günümüz eğitiminin veya din eğitiminin amaçlarıyla çok örtüşmediği düşünülmektedir. Çünkü "ilahiyatın ve din eğitimi biliminin sadece metinler ve tarih ile uğraşır durumdan kurtulup, bugünün insanı ile uğraşır duruma gelmesi" gerekir. Günümüzde "din öğretiminde, belletici ve baskı altına alıcı bir yaklaşımın yerini, konuları çözümleyici ve yorumlayıcı bir yaklaşım almalıdır." "Hedef, eğitim olgusunun, öğrencinin, toplumun, zamanın ve çevrenin ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi ihtiyacını karşılamaktır." Bu, açık toplum olmanın getirdiği zorunluluklar olarak da ifade edilebilir. Artık toplumlar birbirlerine açıktırlar ve birbirlerini etkilemekte ve birbirlerinden etkilenmektedirler. Özellikle sosyal medyanın hemen herkesin gündeminde ve erişilebilir durumda olması maalesef mahremiyet algısını yerle bir etmiştir. Görüntülü iletişim işin ayrı bir yönüdür. Evine gelen bir misafire İslam emri gereği haremlik selamlık uygulayan

aileler, maalesef aile görüntülerini sosyal medyada pervasızca paylaşmakta ve namahrem gözlerden beğeni beklemektedir. Bu içinden çıkılamaz bir abesle iştigaldir. Bundan dolayı da din öğretiminde ezberletici, nakilci yaklaşımı bırakmak gerekir. Çünkü dünya ve insan değişmekte, dünkü problemlere yeni problemler eklenmektedir… Yetişmekte olan nesle sadece hazır kalıplar sunarak onların bu dünyada yaşamlarını başarılı bir şekilde sürdürmeleri beklenemez. Günümüz toplumları, sadece birtakım bilgi ve becerileri kazanmış insanların yanında, düşünebilen, üretebilen bilgiyi problemlere uygulayabilen ve problem çözebilen bireylere daha çok gereksinimleri olduğu gerçeği göz önünde bulundurmalıdır. Onun için, "eğer bir toplum özgür, eleştirici ve üretici şahsiyetler yetiştirmek istiyorsa okulda, öğrenenlere kendi kendilerine anlamlandırabilecekleri bir öğrenme alanı bırakmalı ve hayatta işe yaramayacak bilgileri en aza indirmelidir.

Bu çok yönlü etkileşimin aslında bireyin değerlerini oluşturması, benimsemesi, içselleştirmesi, kontrol etmesi, özgürleşmesi, ahlaklı görünmek yerine gerçekten ahlaklı olması anlamında ona birtakım avantajlar sunduğunu da şöyle ifade edilmektedir: "Kapalı toplumda çok etkili olan toplumsal kontrol, açık toplumda gücünü yitirmiştir. Yukarıda değindiğimiz gibi, sosyal medya sınırları yıkmıştır. Ahlaki tutum ve davranışlar açısından kendisinden başka bir gücün onu kontrol etmesi, âdeta imkânsızdır (bu, aslında tamamen kötü bir durum da değildir). Yapılması gereken şey, bireyde iç kontrol mekanizmasını geliştirip devreye sokmaktır. Onun için çoğulcu toplumun dindar bireyinin, kendi değerlerini oluşturmuş ve o değerlere göre kendini yöneten/denetleyen, özgür, bağımsız bir kişiliğe sahip olması, yegâne çözümdür. Ancak böyle bir donanıma sahip bireyler, açık toplumda ahlaklı yaşama imkânına sahip olacaklardır." Din eğitimi bilimi öğrenci merkezli bir yaklaşım ile mahremiyet eğitimini nasıl ele alacaktır? Din gibi, vahiy, sünnet ve gelenek gibi doğruluğu kabul edilmiş kuvvetli kaynakları olan bilgilerin öğrenci merkezli olarak düşünülebilmesi din eğitiminin neliğini ve nasıl olması gerektiğini geciktirmiştir. Hatta din eğitimi biliminin mahremiyet eğitimi ile ilgilenmediği de söylenebilir. Din ve mahremiyet arasındaki organik bağa rağmen bunun öğretime konu edilmesinin başka problemlere de işaret edeceği tahmin edilebilmektedir. Örneğin mahremiyet eğitimine seküler bir anlayış ile yaklaşmanın da dinin öğretisini anlamada zorluklar çıkaracağının belirtilmesi gerekir. Çünkü "seküler tecrübe, vahyin anlamını kavrayamamıştır." Diğer taraftan mahremiyet eğitimi ile cinsel eğitim arasındaki ilişkinin veya farklılıklarının ortaya konmasının gerekli olduğu vurgulanmalıdır. Bu konu ise hem eğitim kurumlarının hem de ilahiyat kurumlarının birlikte çözebilecekleri çok önemli bir konudur. Yoksa bahse konu İstanbul Sözleşmesi içerikleri ve serbest bırakılması istenen cinsel tercihler toplumun dibine dinamit koymaktan öte bir anlamı olmayacak, sadece kadına şiddeti önlemek olarak anlaşılması istenen fakat ardında son derece tehlikeli kavramları barındıran fuhşiyatı önceleyen, hayatın cinsel tercihlerden ibaret olduğunu sanan seküler batı yaklaşımları toplumumuzu sarsmaya ve yaralamaya devam edecektir. Sözleşme iptal edilmiş, çıkılmıştır, fakat yan kolları faaliyettedir. LGBT dernekleri aile kavramının içini boşaltmak için canhıraş bir gayretle sokakları sarsmaktadır. Gerek medyadan gerekse siyasi ayaklardan beslenen bu habis ur kesilip atılmalıdır.

Çareler bulunmalıdır.

Çare ise yukarıda belirtmeye çalıştığımız gibi, toplumun asli inanç ve aile yapısını ayağa kaldırmaktan geçmektedir.

3. OĞUL ÇEŞMESİ

Bu çeşme babaların oğullarına nasihatlerinin şırıltıları ile şenlenecek. Babalar okuduğunda bende evladıma bunları söylemeliyim diyecekler. Oğullar okuduğıunda, babamdan duymak istediklerim bunlar olmalı diyecekler. Eminim…

BABALARDAN OĞULLARA NASİHATLER

Değerlerin değiştiği bir dünyada değişmeyen şey. Baba Nasihati

"Bir baba çocuğuna güzel ahlâktan daha değerli bir miras bırakmış olamaz.
Hz. Muhammed (s.a.s.)
Dünya genelinde sanal sınırların kalkması ve iletişimin sınırlarının savrulduğu diğer manada globalleşen dünyada evlatlarımıza yaşam kodlarını, iman ve ahlak, algı ve yapılarımızı nasıl aktaracağız, geleceğe geçmişi ile bağları sağlam, ama geleceğe de yön verebilecek gençler ya da nesiller yetiştirebilecek miyiz? Yoksa sadece izleyip kendi haline mi bırakacağız?

Ülkemizde özellikle Cumhuriyet ile birlikte Kur'ân yazısının değiştirilip ve yerine Latin yazısının konmuş olması ile Kur'an dili büyük ölçüde hayatımızdan çıkmış iken, Laiklik yaklaşımı ile dini; aile ve sosyal hayatın dışına itmiş bir yaşamı benimsemişken bu disiplini nasıl sağlayacağız? Osmanlıda Tanzimat ile birlikte yaşanan Batıya evrilme ve akabinde batı ahlakının içimizde gelişmesi sonrası bozulan aile ve ahlaki düzeni yeniden ihdas edebilecek miyiz? Batı; Fransız İhtilali ile din ve ahlak mevhumlarını ayaklar altına alıp tamamen nefsani, haz yüklü, vurdumduymaz bir hayatı hem kendi adına hem de Batı hayranı Osmanlı ve beraberinde İslam toplumlarının içine üfleyip toplum hayatımızı içinden çıkılmaz bir hale yuvarladıktan sonra kendimizi toparlamak mümkün müdür? Halbuki biz Batıyı ekonomik gelişmişlik ve refah düzeyi ile benimseyip kendi ahlaki normlarımızı koruyacağız sanarak benimsemiş ve her şeyi ile kabullenmiştik. Gelinen noktada istediğimiz olmadı. Batının bozuk aile ve toplum yapısı da içimize sirayet etti. Yazımızın değişmesi ile birlikte dilimiz değişti. Kur'an bilinci, İslami anlayış, Nebevi öğreti yerini boş materyalist ve nefsani hazlara terk etti. Aileler ve toplum zarar gördü. Cinsel kimlik kavramları ile toplumun ahlak yapısı tarumar edildi. Fıtrata aykırı ne var ise ilericilik, özgürlük ve refah adına kabul görüp toplumda yayıldı. Cumhuriyetten bu yana yaklaşık 3 nesil geçti. 3 kuşaktır çatışmanın boyutu manevi olmaktan çoktan çıktı. Şimdiki nesiller din algısını kendi ebeveynlerinde taklidi bilgiler ve yarım yamalak öğretiler olarak gördüler. İnanan fakat İslamı yaşamayan nesiller kendi nesillerinden ne bekleyebilir? Kuşak çatışması ya da yeni nesillerin beklentileri bambaşka mecralara yuvarlanıp savrulmuşken, Vatan, Millet, Devlet ve Bayrak kavramları boş slogan halini almışken nasıl geri gelip manevi yaralarımızı saracağız? Yeni nesil taleplerini komşu marketlerle, ya da komşu şehirler ile sınırlandırmıyor. Dünyanın herhangi bir yerinde yeni piyasaya çıkmış her ne var ise tedarik edip hazzını yaşama peşinde. Özellikle 18-25 yaş arası genelde Üniversite öğrencileri; aileden tam bir şeyler öğreneceği zamanda tamamen farklı bir kültürün içine girip, eğitilmeden her şeyi bildiğini sanarak bambaşka bir yapıya savrulmuş durumda. Sınırların olmadığı, devletlerin olmadığı, sınırsız özgürlüklerin olduğu bir hayat hayal ederken, nefsi duygularına dur demenin anlamsız olduğunu düşündükleri bir dönemde

bu çıkmazdan nasıl çıkarız? Nebevi öğretilerin tekrar kazanılması, Kur'an ahlakının tekrar gönüllerde ve İman kalesinde yer etmesi nasıl sağlanır?

Silkelenip öze dönmek ve teknolojik gelişmeleri ahlak ve erdem hamuruna katıp yoğurmak ve genetiği değiştirilmiş toplumlardan saf, arı duru bir topluma geri dönebilir miyiz?

Günümüz dünyasını saran ve toplumları nasıl etkileyeceği, neticesinin ne olacağı şu anda kestirilemeyen Covid salgınının akabinde nasıl bir dünyaya evrileceğiz? Bir sürü paranoyak bilişim ürünün, insan ve aile yapılarının tek elden kontrol edileceği söylenen projelerin, sürü bağışıklığı denilerek toplumların sürüleştirilmeye çalışıldığı gizli planların ardını görüp nasıl özümüzü muhafaza edeceğiz, ya da özümüze dönebilecek miyiz? Bu bölümdeki çalışmamızı Kur'an-ın nesiller arası çatışmalara nasıl baktığını, Nebevi öğretinin hangi mecrada geliştiği, Nebevi öğretiden ders almış kuşakların bilgi paylaşımını konu ettiğim çalışmamı acizane istifadenize sunmak istiyorum. Yoksa anlamsız yeni adı ile Z kuşağı ve gelecek nesiller bu girdaptan nasıl çıkacak? Belki öze dönüş ilk etapta zor görünebilir, amma ciddi çalışmalar ve planlamalar ile hiç olmazsa anlamsız değerlerin anlam kazandığı bir dünyaya geçiş umudumuz tükenmeden gayret bizden tevfik Allah'tan dileklerimle.

Kuşak çatışması bağlamında nesiller arası bilgi aktarımının ve ahlaki projeksiyonun gelişmesine vurgu yaparak, Nebevi öğreti ve bu minval üzere hayatlarını devam ettirmiş, erdem ve ilim yolunda iyi örnek olmuş önderlerimizin öğretilerini hafızalarımıza bir kez daha göstermek ve belki sadra şifa olur düşüncesi ile çırpınarak kaleme almaya çalıştım.

Lokman hekim, İmam Gazali, Şeyh Edebali ve Fatih Sultan Mehmet'in Babası II. Murat'ın muhteşem nasihatlerine vurgu yaparak kendi nesillerimize bir yol açmak ve belki de bir nefes aldırmak gayesi ile başladığım çalışmamın hayırlı neticeler vermesini diliyorum. Hayal kurmanın bir işe yaramadığının toplum olarak belki farkındayız, eyleme geçmenin manasını da biliyoruz. Lakin eylemsizlik içinde olduğumuzu da biliyoruz. Toplum olarak sadece izleyici konumundayız. Birileri toplum mühendisliğine soyunurken toplumun kendisi olanları izlemekle meşgul. Önümüze konan teknolojik iletişim araçları ve sosyal medya denen sanal oyuncaklara dalıp gitmişiz. Sürekli paylaşım ve beğeni yaparak motive olup bir şeyler yaptığımızı sanıyoruz. İşin acı tarafı, sosyal medya hesabı olmayan nerede ise yok gibi. Aile içinde konuşup sohbet ettiği ne varsa birkaç dakika sonra sosyal medya hesabının reklam kanallarına malzeme oluyor. Yani eviniz dinleniyor. Aslında özeliniz tecavüze uğruyor. Bu işi gönüllü yaptırıyorlar. İnsanlar en mahrem bilgilerini kendi elleri ile paylaşıyorlar. Yukarıda da değinmiştik, evinde haremlik selamlık uygulayan aileler bile eşlerinin fotoğraflarını doğum günü veya evlilik yıldönümü gibi sanal mesajlara kurban ediyor mahremlerini çiğnetiyorlar. Sosyal Medya yöneticileri toplumu kendi mecralarına doğru sürüklüyor. Kendi istedikleri konuları paylaşmanıza müsaade ederek açıkça taraf tutuyor. Emperyalistler İslam Ülkelerinde Demokrasi pazarı kurup namusları pis postallarına yem ediyor, acımadan özellikle genç nesilleri katlediyorlar ve ekonomilerini haraç mezat ele geçirip sömürüyorlar. Canını kurtaran kaçıp başka ülkelere sığınmacı oluyor. Geleceğim ne olacak diye düşünmeden. Emperyalist güçlerde zerre miktar insaf yok. Kendi çıkarları için her şeyi yok etmekten çekinmiyorlar.

Sürekli tüketim ve haz çılgınlığını toplumlara empoze ediyorlar. Kurdukları sanal pazarlar ile hizmeti ayağınıza getiriyorlar. Amma insanlığınızı, duygularınızı, aile içi saadetinizi

dinamitliyorlar. Yenilenmeye bir kapı açmak ve öze dönmek erdemli insan olmak için haydi kolları sıvayalım.

KUŞAK ÇATIŞMASI NEDİR? NASIL ÇÖZÜLEBİLİR?

İnsanoğlu varlığının nihai amacını anlamak için pek çok yol ve yöntem arayışına girmiştir. Hayatında karşılaştığı ve içinden çıkamadığı her durum için yardımını isteyeceği rehbere de ihtiyaç duymuştur. Toplumla iç içe yaşayan bireyin, ailesi ve grubu içerisinde yaşadığı çatışmalarda bu yardım istenilen durumlardan birine örnek teşkil etmektedir. Çatışmaların pek çok nedeni mevcuttur. Biz bu çalışmamızda çatışmanın sebepleri arasında sayılan kuşak çatışmasını Kur'an-ı Kerim'in ayetleri ışığında, aile ve grup içerisinde yaşanan kuşak çatışması başlıkları altında inceleyeceğiz. Yazılı kaynaklara istinaden beyan edildiği gibi üçbin belki beşbin yıl*[52] kadar önce başlayan insanlık tarihinde yaklaşık olarak aynı zaman diliminde yaşayan, aynı çağın şartlarında, benzer durumlarla karşılaşan insan topluluğuna kuşak (nesil) denir.

Kur'an-ı Kerim'de Kuşak Çatışması.

Çatışma kavramı ise genel olarak bireylerin yaşadığı ayrışmalardan meydana gelmektedir. Konumuz olan kuşak çatışması ise; yaşadığı dönem içerisinde sosyalleşmesini tamamlayan bir kuşağın, kendisinden sonra yetişen kuşak ile aralarında vuku bulan sıkıntılardır. Kuşak çatışması sadece bireyler arasında değil, aynı dönem içerisinde yaşayan farklı gruplar arasında da gerçekleşmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de bu kuşaklar bazen grup, bazen kavim olarak nitelendirilir. Bu durumun varlığının aslında insan ile başladığını, her dönemde gerçekleştiğini Kur'an-ı Kerim'de ki ayetlere baktığımızda da görmekteyiz. Bize, durumlar karşısında nasıl tavır almamız gerektiğini, insanların ne durumda nasıl tepki verdiklerini göstererek rehberlik etmektedir. Ayetlerin bize ışık tutması günümüzde yaşanan durumlar karşısında davranış şeklimizi belirleme de yardımcı olmaktadır. Yaşanan çatışma durumunu reddetmekten ziyade, problemi kabul edip, çözüm yoluna gitmek toplumun en küçük yapı taşı olan aile için ve o toplum için büyük önem arz etmektedir.

Kur'an-ı Kerim nüzulü gerçekleştiği zamandan günümüze kadar olan süre içerisinde canlılığını muhafaza etmiştir ve etmeye devam edecektir. Bununla beraber toplumun her türlü ihtiyacına cevap, her problemine çözüm, her verdiği mesajda da anlaşılmak, anlatılmak ve yaşanmak istemektedir. Nitekim her okunduğunda da yeni bir bilgiyi bizlere sunmaktadır. Ancak burada Kur'an-ı Kerim'in evrensel oluşu göz ardı edilmeksizin, tarihsel bir sürece hapsedilmeksizin anlaşılmaya çalışılması daha faydalı olacaktır. Sosyolojinin tarifini yaparken; insan toplumlarını ve o toplumdaki zümreleri, bu zümrelerde meydana gelen toplumsal olayları inceleyen, araştıran bir ilim dalı olarak nitelendiriyoruz Sosyoloji ve Kur'an-ı Kerim zeminleri farklı olan oluşumlardandır. Sosyoloji toplumu etkileyen unsurları ele alırken, geçmişte yaşanan tarihsel olayları anlamamıza yararken ve yaşanan çağı anlamaya

[52] * Yazılı kaynaklardan kasıt yazının bulunarak tarihin kayda geçirilmesi anlaşılmalıdır, yoksa insanlık tarihi 15.000 yıldan daha uzun olduğu semavi kaynaklarda belirtilmektedir.

yardımcı olurken; Kur'an-ı Kerim insanların dünyada ve ahirette refaha, huzura kavuşmaları için yapacakları görevleri, yapmamaları gereken davranışları, kendilerinden önce gelen toplumların davranışlarından çıkarılması gereken durumları insanlara sunmaktadır. Zeminleri farklı olan bu iki oluşumun ortak bir konusu olduğu yadsınamaz. Kur'an-ı Kerim'in içeriğine baktığımız da aslında sosyolojinin ilgi alanları ile bağlantılı olan pek çok ayet görmekteyiz. Çünkü Kur'an-ı Kerim insanlığa gönderilmiştir ve bununla beraber insanların aralarında olan toplumsal olaylar doğrultusunda onlara yön göstermiştir. Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda sosyal olayların Kur'an-ı Kerim'de ki ayetler ve özellikle kıssa ve temsiller ışığında aydınlatılabileceğini görmekteyiz. Nitekim Müslüman toplumun hayatına ışık tutmak, anlamak, anlamlandırmak için Kur'an-ı Kerim merkezli bir sosyoloji yapılması gerekmektedir. "Kur'an-ı Kerim'de Kuşak Çatışması" konusunu işlerken öncelik olarak günümüzde de üzerinde durulan çatışma kavramını ele alacağız. Nitekim çatışmanın; fikir, duygu, düşünce ve amaç ayrılıklarından doğduğu bilinmektedir. İnsanın toplumsal bir varlık olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda; çatışmanın da kaçınılmaz olduğunu bilmek durumundayız. Bu yüzden insan ilişkilerinde tam ve noksansız bir uyum söz konusu değildir. Duygu ve düşünceleri birbirinden farklı olacaktır. Yani toplumun herhangi bir konu üzerinde ki entegre durumu ne kadar flu olursa; çatışmanın kendini göstermesi de bir o kadar belirgin olmaktadır. Bir bakıma zayıf olan bütünleşme sonucunda meydana gelmektedir. Çatışma kavramının sözlük anlamına bakıldığında; rakibin boyun eğmesi, yok edilmesi ve toplumsal bir olay karşısında birbirleriyle yarışa girmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte bu kavramı; bir konu hakkında birbirini yadsıyan, kabul etmeyen, varlığını reddeden görüş ve fikirlerin meydana getirdiği karışıklık olarak görmekteyiz. Aynı amacı güden insanların birbirlerini devre dışı bırakmak amacına yönelik, bilinçli olarak girdikleri yarış veya mücadele diyebiliriz. Burada akla gelen rekabet kavramının çağrışımı olan bir hedefe yönelme olarak değil, birbirleri ile girdikleri çatışma kavramını ele alıyoruz. Üç ya da beşbin yıl kadar önce başlayan insanlık tarihinde yaklaşık olarak aynı zaman diliminde yaşayan, aynı çağın şartlarında, benzer durumlarla karşılaşan insan topluluğuna kuşak (nesil) denir. Yaklaşık olarak 25-30 yıllık yaş aralığından oluşan bir kümeyi kapsamaktadır. Sözlük anlamına baktığımızda da aynı şekilde; aynı yaş aralığında ki göbek, nesil olarak karşımıza çıkmaktadır. Yakın bir tarihe kadar kuşak kavramını nesil olarak ele alabiliriz. Ancak başka kaynaklara baktığımız da aslında kuşak kavramının içeriğinin daha geniş kapsamlı olduğunu görüyoruz. Nesil (generation) bu ifade Kur'an-ı Kerim'de 20 kere geçmekle beraber insan gruplarını ifade etmek için kullanılır. Bahsedilen insan grupları; itaatsizlikleri ve yanlışları olan, Allah tarafından helak edilen, yok edilen kesimi ifade etmektedir. Kuşak kavramının en önemli çıktısı olan kuşak çatışması ise yetişmekte olan nesil ile hayatının sosyalleşme kısmının büyük bir bölümünü tamamlayıp, kendisine has bir hayat bakış açısı olan yetişkin nesil arasında vuku bulan anlaşmazlıklardır. Kuşaklar arası çatışma, konuşma biçimi, içerik, giyim kuşam, aile içerisinde ki ilişki davranış tarzı gibi konularla ilgili olarak başlayıp; dünya görüşü, felsefi bakış açısı, dine bakış, farklı inançlara ilgi, siyasal tutumda farklılıklara kadar geniş bir çerçeveyi ele alır.[53]

Amacımız Kur'an-ı Kerim'de ki kuşak çatışmasını aile ile ilişkiden meydana gelen kuşak çatışması ile dini konular ve geleneğe bağlılık sonucu meydana gelen kuşak çatışması

[53] Sevde Günçay- Kur'anı Kerim'de kuşak çatışması. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/419572

konuları bağlamında Kur'an-ı Kerim ayetleri ışığında sosyolojik bir bakış açısıyla ele almaktır.

Araştırmamızın amacı kuşak çatışması konusunu Kur'an nazarı ile ele alıp akabinde babanın evlat üzerindeki rolü ve yapılan nasihatlerin izdüşümlerine örnekler yardımı ile açıklık getirmektir.

Kuşak çatışmasının ne olup ne olmadığı anlaşıldıktan sonra çocuklarımıza yaklaşımımız nasıl olmalı, Resulullah'ın yaklaşım modelini nasıl kendimize rehber yapabiliriz. Yaşanmış tecrübelere istinaden tarihe geçmiş önemli nasihatleri hatırlatmak ve bir yol çizebilmek en büyük hedefimiz olacaktır.

Aile ile İlişkiden meydana gelen kuşak çatışmasına ilişkin amaçlar:

Kur'an-ı Kerim'de aile kurumuna verilen önem,

Ebeveyn ve çocuğun birbirleri ile ilişkisinde dikkat etmesi gereken hususlar. Dini konular ve geleneğe bağlılık sonucu meydana gelen kuşak çatışması:

Toplumun sürekli olarak değişime maruz kalması aile müessesesini de etkilemektedir. Bir toplumun kendisinin devamını sağlayabilmesi için aile kurumunun ayakta kalması şarttır. Kuşak çatışması karşısında ebeveynlerin ve çocuklarının yaşadıklarının kolaylıkla atlatılması gerekmektedir. Kur'an-ı Kerim'de ki ayetlerin ışığında Kuşak Çatışması konusunu ele almak araştırmamızın perspektifi açısından önemlidir.

Kuşak Çatışması; Her durumda farklı şekillerde cereyan eden çatışma durumunun anlamları da çeşitlilik göstermektedir. Aşağıda farklı yaklaşımlara örnekler verilmiştir.

İki veya daha fazla kişiden oluşan yapının (grup, örgüt vb) aralarında gerçekleşen gerilimdir. (Akinnubi, 2012: 169)

Birbirleriyle ilişki halinde olan bireylerin, kendilerine göre birbirleri ile ters düştükleri durumlarda meydana gelen olaydır. (Folger- Poole- Stutman, 2013: 4).

Bir çıkar, güç ve statü yarışıdır. (Karip, 2003: 6).

Bireyler arasındaki beceri ve yetenek, kişilik özelikleri, bir olay karşısındaki algılama durumları, değerler ve ahlaki yargıları ve psikolojik durumlarındaki farklılık çatışmaya sebebiyet verebilir (Ceylan- Ergün- Alpkan, 2000: 43)

Kuşak (nesil) olarak adlandırdığımız kavram yaklaşık olarak 30 ila 40 yıllık bir dilimin sona ermeden başka bir dilimin, daha doğrusu başka bir topluluğun yaşam şeklinin ortaya çıkmasıdır. Ancak bu değişim süreklilik arz eden bir değişimdir. Her sosyolojik olay kendisine hazırlanan zemin ile meydana gelmektedir. Doğal olarak hızla gelişen ve büyüyen toplumlarda, geçen her gün, insanların yaşam biçimlerinde değişime sebebiyet vermektedir. İhtiyaçlara binaen ortaya çıkan yenilikler ise bahsedilen 30 ila 40 yıl önceki durumdan çok çok farklıdır. Kuşak çatışması dediğimiz durum da tam olarak bu noktada meydana gelmektedir. Özellikle genç kesimin daha çok ergen olarak adlandırılan kesimin, annesi – babası, akrabası, hatta kısmen kendisinden 3- 4 yaş büyük olan abisi veya ablasıyla yaşamış olduğu çatışmadır. (Çakar: 2014).

Çocuğun ailede kendisinden büyük olan insanlarda yaşadığı durum, bulunduğu yaş ile bağlantılı olsa da daha çok gerçekleşen duruma farklı açılardan bakmaları sonucunda oluşur. Yaş çatışmasından değil, fikir çatışmasından kaynaklanmaktadır. Çatışma bir bakıma ilerlemenin, gelişmenin habercisidir (Casiadi, 2017: 33).

Kuşak çatışması zeminini ikiye ayırabiliriz. Bunlardan ilki bireysel nedendir. Yani genç bireyin kendisini ispatlama, kendisini fark ettirme çabasıdır. Bu da toplumun gidişatına uygun bir şekilde olur ya da aykırı davranarak kendisini ispatlama çabasıyla olur. Diğer bir neden ise; teknolojik gelişmeler, değişen çağ, değişen yaşam biçimleri, savaşlar, devrimler, eğitim alanındaki sürekli değişim bunlar arasında sayılabilmektedir.

Kuşak (nesil) kavramının başka bir anlamına geldiğimizde Kur'an-ı Kerim'de insan grupları olarak ele alındığını görmekteyiz. Bu insan grupları nitelendirilirlerken kendilerine gönderilen peygamberlerin isimleri ile anılmaktadırlar. Hz. Nuh (as), Hz. Lut (as), Hz. Hud (as)'ın kavimleri, buna örnek olarak verilebilmektedir (McAuliffe, 2002: 292). [54]

Genel olarak kuşak çatışmasının nedenleri pek çok kategori altında toplanabilir. Bunlar arasında en önemli olarak gösterebileceğimiz neden; ebeveyn ve genç kuşakların farklı zaman ve mekânlarda toplumsallaşmasıdır. Bununla beraber kırsal kesim ve kentsel kesimde yaşayan insanların değer yargılarının, ekonomik özgürlüklerinin farklılığı da sayılabilir. Aile içi ilişkide ki eksiklik, duygudaşlık kuramama, gencin psikolojik, sosyolojik ve fizyolojik alanlarında meydana gelen değişimin derinliği çatışmayı büyük oranda etkilemektedir. Genel nedenlerden özel nedenlere gelindiğinde gencin ailesinin beklentisini karşılayamaması olduğu görülür.

Yapılan araştırmalarda gençlerin;

1-Özgürlüklerinin kısıtlanmasında

2-Hayatında yapacağı seçimlerine karışılmasında (eş seçimi, arkadaş seçimi, kıyafet seçimi)

3-Okul ve ders çalışma sorunsalında

4-Eğlence anlayışlarında

5-Ebeveynlerin genç üzerinde beklentilerinin yüksek olmasında

6-Kıyaslanma yapılmasında

7-Toplum içerisinde rencide edilmesinde

8-Dini konularda yaşanan anlaşmazlıklar gibi konularda aileleri ile problem yaşadıklarını görmekteyiz.

Olumsuz olarak bir algı oluşumuna sebebiyet veren çatışma, bir bakıma doğal olan yapının işleyişidir. Kuşak çatışmasının toplumsal gelişime ve değişime yol açma, yön gösterme gibi pozitif bir yönü de mevcuttur. Sosyologlar çatışmanın bu yönünü de dile getirmektedirler. Geleneksel yaşam tarzını benimseyen kuşağın, yeni bir yöntem geliştirerek hayatına devam

[54] A.g.e.

eden genç nesile karşı ön yargılı oluşu; aslında kişinin eskiyi ve yeniyi görerek yeni bir sentez oluşturmasına sebebiyet vermektedir. Yani gelişimine katkı sağlamakla beraber, hayatlarında yeni bir pencere açmaktadır.

Tarihsel dilimde gerçekleşen olaylara baktığımızda; eski bir düşünce tarzına, yaşayış biçimine karşı yapılan ayaklanmalar doğrudan sosyal hayata, düşünceye, bilim ve sanata getirisi olmuştur.

Kuşak çatışmasının Kur'an-ı Kerim'de insan grupları arasında gerçekleştiğini de dile getirmiştik. Bu çatışmanın nedenleri arasında ise; güç mücadelesi, statü farklılığı ve iletişim eksikliği sayılmaktadır.

Kuşak Çatışmasının Yaşanmaması İçin Önlemler

- *Kuşak çatışmasının yaşandığı yerler;*

Aile içinde gerçekleşen çatışma ve gruplar arasında gerçekleşen çatışmadır. Öncelikle olması gereken çatışmanın insanlığın varlığı kadar normal olduğunu kabule etmektir. Kabul edilmesi, yaşanacak çatışmanın zararını en aza indirgeyecektir. Bu hem grup arası çatışmasında hem de aile içinde problem oluşmaması için önem teşkil etmektedir. Aile içinde gerçekleşen çatışmada öncelikle ebeveynlerin sakinliğini koruması gerekmektedir. Yaşanan her durum kişiye özeldir, biriciktir. Unutulmamalıdır. Yaşanan olayın görünen kısmıyla beraber görünmeyen kısmı da ele alınmalıdır. Karşı çıkılan, çatışmaya sebebiyet veren durumun incelenip araştırılması gerekir. Karşılıklı iletişimin oluşumu sağlanmalıdır. Karşılaştırma, kıyaslama yapılarak çözüme gidilmemelidir. Ebeveynin ve çocuğun konuşma üslubuna dikkat etmesi gerekir. Çatışmanın yaşanmaması karşılıklı etkileşim ile mümkündür. Aile içerisinde ki tüm bireylerin yaşanan her durum hakkında hassas davranması gerekmektedir. Toplumun sürekli değişimi, yeni durumları yüzeye çıkaracaktır. Bu yüzden kuşak çatışmasının tamamen ortadan kalkması söz konusu olmamakla beraber, yaşanan çatışmanın en aza indirgenmesi için birtakım önlemlerin alınması gerekmektedir.

- *Aile ile İletişimde Meydana Gelen Kuşak Çatışması*

İnsan hayatı hiçbir zaman stabil olarak devam etmemektedir. Durağan olmayan yaşantı, zaman içerisinde sürekli olarak değişime maruz kalmaktadır. Değişen toplum, en küçük yapı taşı olan aileyi de etkilemektedir. Aile; insan türünün devamını ve sürekliliğini sağlayan, bireyi topluma hazırlanmasında ilk olarak görevi üstlenen, toplum içerisindeki tavır ve davranışlarında belli çerçeve sunan ve en önemlisi kuşaktan kuşağa kültür aktarımını sağlayan bir kurumdur. Kur'an-ı Kerim'de Kuşak Çatışması önceki kuşaktan devraldığı bilgiyi farklı şekillerde yapılandırır, kullanmaya başlar bu şekilde sosyalleşir. Ancak bazı bilgilerin kullanımı tercih edilmez ve unutulmaya yüz tutar. Unutulmaya yüz tutan bilgiler, gelenekler, değerler veyahut davranışlar ebeveynler tarafından hoş karşılanmaz. Bunun sonucunda ise önce ailede daha sonra toplumda çatışmalar meydana gelir. Bahsettiğimiz kuşak çatışmasının oluşum yeri olarak, toplumun en küçük yapı taşı dediğimiz aileyi gösterebiliriz. Ailenin yaşadığı çevre ve sahip olduğu olanaklarda çatışmanın gerçekleşmesinde önemli rol sahibidir. Geleneksel – kırsal kesimde yaşamlarını sürdüren aile, şehir olanakları ile tanıştığı zaman daha çok değer yargıları ve yaşam biçimler ile ilgili sorgulama başlatır bunun sonucunda

değer yargıları kişilerin hayatlarındaki tesirini kaybetmeye başlar. Şehir hayatına adapte olunmasıyla tamamen geleneksel- kırsal kesim dediğimiz aile yapısından uzaklaşılır şehir hayatının getirisi olan değer yargıları kabul edilmeye başlanır. Aile içerisinde birinci nesil olarak adlandırabileceğimiz anne-baba, dede-babaanne gibi bireyler, kırsal kesimlerin değer yargılarının devamını sağlamak isterken, İkinci nesil olan genç kuşak daha çok şehir hayatının getirisi ile yaşamlarını sürdürmek isterler. Şehir hayatının getirilerinden olan eğitimin ve insanlarla sosyalleşme olanağının yüksek oluşu aradaki o çatışmanın derinleşmesine sebebiyet vermektedir. Çatışmanın oluşumunu tek yönlü olarak dile getirmek pek doğru olmayacaktır. Kuşak çatışmasının sorumlusu çocuktur ya da kuşak çatışmasının sorumlusu ebeveyndir demek gibi bir şansımız mevcut değildir. Her ne kadar aralarında vuku bulan bir durum söz konusu ise de ebeveyn tarafından çocuk, çocuk tarafından ebeveyn suçludur.

- *Kuran'ı Kerim'de Aile Kurumuna Verilen Önem*

İnsanın duygusal olması yanında irade edebilme özelliğinin olması, onu diğer canlılardan ayıran bir özeliktir. Toplum içerisindeki hal ve tavırları ise yaşamını beraber sürdürdüğü insanlardan ayıran özelliğidir. Bu açıdan bakıldığı zaman da içerisindeki yerini belirlemesini sağlayan kurum ailedir. Toplumsal hayatı oluşturan unsurlar (siyaset, hukuk, din v.b.) varlıklarını aile kurumu sayesinde devam ettirebilmektedirler. Bir toplumun hayati damarlarından birisidir aslında aile. Bir toplumun devamının sağlanması için "aile" olması gereken en büyük gerekliliktir. Toplumun; psikolojik, sosyolojik ve ahlaki olarak ihtiyaçları ancak ailenin varlığı ile düzene girebilir ve karşılanabilir. Gelecek yeni neslin gözetmesi gereken bazı ahlaki normlar, aile sayesinde aktarım gerçekleştirir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de Nisa Suresinin 25.ayetinde de ahlaki normlar gözeterek bir hayat tarzının benimsenmesi gerektiği vurgulanmıştır. İnsanların sevinç, hüzün ve üzüntülerini paylaşma gereksinimi mevcuttur. Bu müessese, bu gereksinimlerin beraber atlatıldığı, birlik olunup üstesinden gelindiği yer olması hasebiyle önem taşır. Aynı zamanda aile, güven duygusunu temin ettiği yer dışında dini konularda yardım alındığı en önemli kurumdur. Bu denli önemli olan müessese için Kur'an-ı Kerim'de zikredilen ayeti burada kullanmak gerekecektir. *"İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır" (Rum, 30: 21).*

Kur'an-ı Kerim'de ailelerinden bahsedilen pek çok peygamber vardır. Bunlar arasında Hz. Nuh ve Hz. Lut'un inanmayı reddeden eşlerinden, Hz. İbrahim'in iki eşinden, Hz. Zekeriyya ve hanımından bahsedilmiştir. İlk İnsandan son peygambere kadar bahsedilen aile yapısı sonradan şekillenen bir kurum olarak değil, insanlığın oluşumundan bu zamana kadar mevcut olduğuna işaret etmektedir. Bireyin birbirleri ile yardımlaşma konusunda ailesine, akrabasına öncelik vermesi gerekmektedir. Nitekim ihtiyaç halinde de ilk olarak kendi ailesine gitmektedir. Ailesinden yardım istemektedir. Bulunduğumuz toplum itibariyle kişinin akrabasına, ailesine öncelik tanıması da gerekmektedir Kur'an-ı Kerim'de akrabalık bağlarını yerine getirmeyi mutlak surette emretmiştir. *"Allah'a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah, üzerinizde bir gözetleyicidir (Nisa, 4: 11)*. Aksi durumda toplumda huzursuzluk meydana gelecektir. Başka bir ayette soru ile muhatabının dikkati çekilerek *"Demek, yüz çevirdiğinizde yeryüzünde bozgunculuk çıkaracak ve akrabalık*

bağlarını koparacaksınız öyle mi?" (Muhammed, 47: 22) diyerek aile ve akrabalık bağlarının önemini dile getirmiştir.

Bireyin toplum içerisinde söz sahibi olabilmesi için, toplumda kendisine yer edinebilmesi için, sosyalleşmesi için gerekli olan şartları aile müessesesi sağlamaktadır. Toplumun kabul görmüş olduğu ahlaki normları, kültür aktarımını sağlayan aile yapacaktır. Bu sebepten ötürü aile müessesesi çok büyük önem arz etmektedir.

- *Ebeveyn ve Çocuğun Birbirleri ile İlişkisinde Dikkat Etmesi Gereken Hususlar.*

Kur'an-ı Kerim'de kuşak kavramları (Zürriyet, nesil) نسل, ذرية kelimeleri ile ifade edilmektedir. Nesil kelimesi birbiri ardınca gelen soy kelimesini de ifade etmektedir. Kur'an-ı Kerim'e baktığımız da aile içi ilişkinin önemsendiğini, bireylerin birbirlerine tavır ve hareketlerinin nasıl olması gerektiği işlenmektedir. Aile içerisinde ki ilişkinin sağlıklı olması açısından çocuğa verilen uyarıcıların ve sunulan tekliflerin ne derece onunla ilgili olduğunu ona hissettirmek önemlidir ve göz ardı edilmemelidir. Emir kipi kullanmak yerine daha çok ılımlı yaklaşarak çocuğa durumu hissettirmektir. Aile içerisinde ki çatışmanın en aza indirgenmesi için çocuğun ebeveyni üzerinde takınması gereken tavırlar vardır. Rum Suresi'nde bahsedilen sevgi ve saygı aile içerisinde ki en önemli noktadır. Nitekim Kur'an-ı Kerim çocuğa ebeveynine nasıl davranması gerektiğini, anne-babasına karşı taşıdığı sorumluluğa dile getirirken şu ifadeleri kullanmıştır: *"Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti. Onlardan biri veya ikisi yanında yaşlanırsa onlara "öf!" bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle" (İsra, 17: 23)* Bu ayetle beraber Kuran'ı Kerim'de 31. Sure olan Ahkâf Suresinin 15.ayetinde: *"Biz insana anne babasına iyi davranması gerektiğini emrettik. Annesi onu ne zahmetle doğurdu. Onun taşınması ve sütten kesilme süresi 30 aydır. Nihayet olgunluk çağına gelip, kırk yaşına varınca şöyle der: "Bana ve anne babama verdiğin nimetlere şükretmemi, senin razı olacağın Salih amel işlememi bana ilham et. Neslimi de salih kimseler yap. Şüphesiz ben sana döndüm. Muhakkak ki sana teslim olanlardanım." (Ahkâf, 31: 15).* Bu ayette de çocuğun annesine neden iyi muamelede bulunması gerektiği dile getirilmiştir. Çocuğun ebeveyni ile konuşmasında daha dikkatli olması gerektiğini, saygı çerçevesinde herhangi bir sıkıntısı varsa çözüme ulaştırması gerektiğini dile getirmiştik. Hz. İsmail'in babası Hz. İbrahim ile konuşma şekli olumsuz gibi görünen bir durumda dahi saygısını yitirmediğini bize göstermektedir. Aile içerisinde gerçekleşen çatışmanın önüne geçmek için birtakım şartlardan bahsetmiştik. Ancak değişim devam ettikçe, önüne geçilmeye çalışıldıkça çatışma yine de devam edecektir. Kur'an-ı Kerim'e baktığımız da aile içerisinde anne – babaya karşı tavırda sadece iman konusunda çatışma durumuna ruhsat vermiştir. *"Eğer hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığı bir şeyi bana ortak koşman için seninle uğraşırlarsa, onlara itaat etme. Fakat dünya da onlarla iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonra dönüşünüz ancak banadır. Ben de size yapmakta olduğunuz şeyleri haber vereceğim." (Lokman, 31: 15).*[55]

[55] A.g.e.

GENÇLER NASIL İRŞAD EDİLMELİ?

Hz. Peygamber, bir iletişim ilkesi olarak insanlarla -özellikle gençlerle- empati kurmuş ve kurmalarını öğütlemiştir. Nitekim yüce Allah, Resulünü *"Andolsun, içinizden size öyle bir peygamber geldi ki, sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir; size düşkün, mü'minlere şefkatli, merhametlidir. (Tevbe/128)"* şeklinde tanıtmış, sonra kendisine, *"Ben de sizin gibi bir insanım"* demesini emrettiği Elçisinin empatik tavrına dikkat çekmiştir. Hz. Peygamber de bir hadis-i şerifinde inananların, birbirlerini ve hissettikleri duygularını karşılıklı olarak anlamaya çalışmalarını isteyerek*: "Allah'a yemin ederim ki, bir kul kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe tam iman etmiş olamaz* [Buhârî, **Îmân** 6; Müslim, **Îmân** 71 (45); Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyâme 60 (3517); Nesâî, **Îmân** 19 (3, 115); İbn-i Mâce, Mukaddime 9 (66).]*"* buyurmuştur. Bu sözü ile o, kendisini bir başkasının yerine koymasını ve buna göre değerlendirme yapıp insanları anlamaya çalışmasını bilmeyen bir kişinin sağlam bir inanç sahibi olamayacağına dikkat çekmiştir. Dolayısıyla gençlerin irşadı noktasında bu hususa çok dikkat edilmesi gerekir. İnsanlarla –özellikle gençlerle- iletişim kurmanın en sağlıklı yolu sevgiyi önceleyerek iletişim kurmaktır. Sevgi, pek çok kapalı kapıları açmanın en sağlıklı anahtarıdır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) buyuruyor ki: *"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, sizler iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi? Aranızda selamı yayınız.* [Müslim, Îmân 93-94; Tirmizî, Et'ime 45; İbni Mâce, Mukaddime, 9]*"*

İnsanların bilhassa gençlerin değer verdikleri şeylere saygılı davranmak onlarla iletişimi daha çok kolaylaştırır. Nitekim Ayet-i Kerime'de yer alan *"Onların Allah'tan başka yalvardıklarına sövmeyin ki, onlar da bilmeyerek sınırı aşıp Allah'a sövmesinler!*[Enam/108]" şeklindeki uyarı bu noktanın önemini daha çok vurgulamaktadır. Bu yüzden bireyin değer verdiği kişisel inancına, düşünce ve kanaatine peşinen saldırmak, aradaki bağı koparır. Kişi yeteneğinin takdir edilmesinden hoşlanır. Özellikle gençler bu noktada daha da hassastırlar. Yeteneklerinin takdir edilmesi kendileriyle iletişimi kolaylaştırır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.), askeri başarıları ile ünlü olan Halid b. Velid'e Allah'ın kılıcı anlamında *"Seyfullah"* demiş, yetenek ve başarısını takdir etmiştir. Böylece onura edilen genç aldığı öğütleri daha bir dikkatli dinler ve benimser. Dostlukları pekiştirmenin önemli bir yolu hediyeleşmektir. Özellikle gençlere hediye verildiğinde bir bakıma kendilerini önemsenmiş addediyorlar. Nitekim Hz. Peygamber, dostlukları kuvvetlendirme, sevgiyi pekiştirme ve gönül kazanma adına hediye vermiş ve almıştır. Böylece bir kısım insanları İslam'a yönlendirme, muhtemel kötülüklerini önleme gibi faydalar sağlamış başarılarını da ödüllendirme yoluna gitmiştir. Bir defasında genç sahabi Cabir'den devesini satın almış, parasını ödedikten sonra almış olduğu deveyi ona hediye etmiştir. Etraftaki insanlara faydalı olmanın bir yolu da olumsuzluklara karşı sabırlı olmaktır. Aksi takdirde irşattan sonuç alınmaz. Nitekim Ayet-i Kerime'de şöyle buyurulmaktadır: *"Nice peygamberler var ki, kendileriyle beraber birçok Allah dostu çarpıştı da bunlar Allah yolunda başlarına gelenlerden yılmadılar, zaafa düşmediler, boyun eğmediler. Allah, sabredenleri* sever. [Al-i imran / 146]*"*

Yukarıdaki ilkelere uygun bir irşad yapabilmek için şu hususlara dikkat etmek gerekir:

a. İrşad için kürsüye çıkanlar, ya da söz söyleyenler tarafından kurulan cümleler, meramı ifade etmeli; ağdalı, anlaşılmaz üsluptan kaçınılmalıdır.

b. Verilen temsil ve örnekler, son derece makul ve asrın gerçeklerini ifade etmelidir.

c. Mevcut gençliğin, "günümüz insanı" olduğu gerçeği unutulmamalı; dolayısıyla birkaç asır öncesine götürülerek o dönemin insanıymış gibi seslenilmemelidir.

d. Hitap cümlelerinde muhatabı kişiselleştirmekten kaçınılmalıdır.

e. Dengesiz ve abartılı ses tonu gençle irtibat kurma önünde büyük bir engeldir.

f. Kullanılan sözcüklerin karşı tarafta makes bulmasına dikkat edilmelidir.

g. Zaman yönetimi son derece önemli bir problemdir. Kitlenin seviyesi, meşguliyeti, eğitim durumu göz önünde bulundurulmalı; kültürel ve özel koşullara riayet edilmelidir.

h. Gençlerin beklentileri tespit edilerek bu hedef kitlenin kazanılması için baş vurulacak yöntemler ortaya konmalı ve uygulanmalıdır.

i. Toplumunun önemli bir kesimini teşkil eden gençliğin korunması, güvenilir ve sağlam bilgilerle donatılmasına bağlıdır. Bu bağlamda doğru İslamiyeti doğru ifadelerle doğru bir şekilde anlatmak ehemmiyetli bir görevdir.

Nebevî usul ve üslupla muhatap alınan gencin sahip olacağı vasıfları şu şekilde sıralamak mümkündür; böyle bir genç:

a. İdeal sahibi olur. Yüce Allah'ı tazim edip O'na itaat etmeyi ana hedef seçer. Kuşkusuz Allah'ı tazim etmek O'na iman etmeyi ifade eder. Bu da ihlaslı bir eda ile O'nun Resulünün sünnetine tabi olmayı sonuç verir.

b. Halka hizmet ve şefkat etmeyi temel ilke edinir. Şüphesiz; halka hizmet, yeryüzünü, özellikle bulunduğu yeri imar etmek ve adâleti hâkim kılmakla gerçekleşir. Şefkat ise onlara acımak ve sırat-ı müstakimi bulmalarına katkı sağlamaktır.

c. İlmin önemini kavrar; her gün ilerlemek için İslam'ın ve Müslümanların faydasına olan ilimlerde ilerlemek gerektiğinin farkına varır.

d. Hz. Peygamber'i bütün yönleriyle tanımaya çalışır; ölçüsü Kitap ve Sünnet olur.

e. Dengeli ve ölçülü olur. İfrat ve tefritten sakınır. İlim-amel, madde-mana, beden-ruh, dünya-âhiret dengesi kurmaya çalışır.

f. Plânlı ve programlı çalışma şuurunu elde eder.

g. Hayatta başarılı olmanın yolu İlahî, Nebevî ve Kur'ânî ahlak ile ahlaklanmaktan geçer.

h. Okumaya vakit ayırır. Bilginin değerli olduğunu ve bunun ancak okumak ve etüd etmekle elde edildiğini bilir.

i. Günlük ibadetlerini ihmal etmez.

j. Salih arkadaşlar, sadık dostlar edinir. Hz. Peygamber'in *"İnsan, dostunun dini üzere hareket eder. O halde her biriniz dost edineceği kimseye baksın!* [*Ebu Davud, Edeb, 19, Tirmizi, Zühd, 45*]*"* sözünü unutmaz. Kişinin, dostunun yaşayışından etkilendiğini bilir ve edineceği çevreye dikkat eder.

k. Yanlışta ısrar etmez; Allah'ın bağışlayıcı ve affedici olduğunu bilir. Yüce Allah'ın *"Şu da muhakkak ki ben, tövbe eden, iman eden ve sâlih amel işleyen, sonra doğru yolda giden kimseyi bağışlarım* [Ta-HA / 82]*"* buyurduğunu unutmadığı gibi; Hz. Peygamber'in de *"Kim istiğfâra yapışırsa, Allah ona her darlıktan bir çıkış, her üzüntüden kurtuluş ihsan eder ve onu ummadığı yerden rızıklandırır* [(Ebû Dâvûd, Vitir 26. Ayrıca bk. İbni Mâce, Edeb 57)]*"* hadis-i şerifini de hatırdan çıkarmaz.[56]

LOKMAN (A.S.)'IN OĞLUNA NASİHATLERİ

Hazret-i Lokman ilim ve hikmetiyle dillere destan bir zattır. Bunun içindir ki, kendisine Lokman Hakîm, denmiştir. Hz. Lokman, ismi Kur'ân-da da geçen, peygamber veya veli olduğu hakkında kesin bir bilgi bulunmayan bir mânâ büyüğüdür.
İslâm tarihinde Hazret-i Lokman'ın hikmetli sözleri, vecizeleri, öğütleri ve tavsiyeleri meşhurdur.
Hazret-i Lokman'ın her öğüdü kendi iç başlığı altında verilmiş olup dikkat edilmesi içindir.
Hafs bin Ömer'in rivayetine göre, Hz. Lokman yanına bir torba hardal tanesi koyarak oğluna öğüt vermeye başlar. Her öğüt verdikçe torbadan bir hardal çıkarır. Sonunda torbadaki hardal tükenir ve oğluna da şöyle der:
"Ey oğul, sana o kadar öğüt verdim ki, şayet bu öğütler bir dağa verilseydi, dağ yarılırdı."[57]
Hz. Lokman'ın Saran ismindeki bu oğlu babasının verdiği bütün öğütlere uymuştu.
Lokman Aleyhisselâmın hikmetli sözlerinin asıl kaynağı Kur'ân-ı Kerimdir.
O halde Kur'ân-ı Kerimde yer alan bu öğütler tefsirlerde de genişçe bulunur. Cenab-ı Hak, Hazret-i Lokman'ın dilinden bu sözleri şu âyetlerle (meâlen) beyan buyurur:
Allah'a ortak koşma
"Hani Lokman oğluna öğüt verirken demişti ki, 'Oğlum (ey oğul!) Allah'a ortak koşma. Muhakkak ki şirk pek büyük bir zulümdür.
Allah her yaptığını ortaya çıkarır "Oğlum, eğer yaptığın iş hardal tanesi kadar bile olsa ve bir taş içine girse, Allah onu ortaya çıkarır. Muhakkak ki, Allah en gizli işleri bütün inceliğiyle bilir, O her şeyden hakkıyla haberdardır.
"Oğlum, namazını dos doğru kıl. İyiliği tavsiye et, kötülükten sakındır. Başına gelene sabret. Şüphesiz ki bunlar uğrunda azim ve sebat edilmeye değer işlerdendir.
"Gururlanıp insanlardan yüzünü çevirme. Yeryüzünde kasılarak yürüme. Çünkü Allah büyüklük taslayan ve övünenleri sevmez.
"Yürüyüşünde mutedil ol. Sesini alçalt. Seslerin en çirkini, şüphesiz ki, eşeklerin sesidir."[58]

---

[56] http://ilahiyat.harran.edu.tr/assets/uploads/sites/58/files/peygamberimiz-ve-genclik-sempozyum-tebligler-kitabi-29122018.pdf
[57] ibni Kesîr Tercümesi, 12:6409.

[58] Lokman Sûresi, 13-20.

Tefsirdeki Öğütler
Hazret-i Lokman'ın Kur'ân'da geçen öğütleri, aynı sûrenin tefsirlerinde genişletilerek verilir. Hazret-i Lokman'ın tefsirlerde geçen öğütlerinden ve hikmetli sözlerinden bazıları şöyledir:

Takvayı esas al
Ey oğul!
Takvayı kendin için kârlı bir ticaret olarak kabul et. Çünkü böyle ticaretler sonsuz kazançlar temin eder.

Merasimlere katıl
Ey oğul!
Cenaze merasimlerine katıl. Düğün merasimlerinden de uzak durmaya çalış. Çünkü cenaze sana âhireti hatırlatır; düğün ise dünyaya çeker.

Horozdan geri kalma
Ey oğul!
Horozdan daha geri kalma. Çünkü sen uykunun derinliklerinde iken, o dünyayı sese vererek insanları uykudan uyandırmaya çalışır.

Tevbeyi geciktirme
Ey oğul!
Tevbeyi geciktirme. Çünkü ölüm ansızın geliverir.

Cahille dost olma
Ey oğul!
Cahil kimselerle dostluk kurma. Çünkü onunla dost olursan, kendi yaptıklarını senin hoş karşıladığını sanır.

Allah'tan kork
Ey oğul!
Allah'tan hakkıyla kork. Kalbinin bozuk olduğunu bildiğin halde başkalarının sana saygı göstermesi için takva ehli olduğunu ihsas ettirme.

Susmak altındır
Ey oğul!
Şimdiye kadar susmaktan dolayı hiç pişmanlık duymadım. Çünkü söz gümüşse, sükût altındır.

Günahlardan sakın
Ey oğul!
Kötülük ve günahlar senden sakındığı gibi, yani işlemedikçe sana dokunmadığı gibi, sen de onlardan sakın. Çünkü kötülük kötülüğü, günah da günahı çeker.

İlim meclislerine katıl
Ey oğul!
Âlimlerin meclisinde bulun. Hikmet ehlinin sohbetlerini dinle. Çünkü Allah kuru toprağı yağmurla nasıl canlandırırsa, ölmüş kalpleri de hikmetli sözlerle öyle diriltir."[59]

Yalandan sakın
Ey oğul!
Allah, yalancının yüz suyunu kurutur, haya duygusunu giderir. Ahlâksız kimsenin de sıkıntısı hiç eksik olmaz.

Ahmak adamdan uzak dur
Ey oğul!
Kayaları uzaklara taşımak, ahmak adama laf anlatmaktan daha kolaydır.

Kendi işini kendin gör
Ey oğul!
Cahili vasıta olarak kullanmaktan, işini gördürmekten uzak dur. Şayet akıllı birisini bulamazsan kendi işini kendin gör.

Kendi milletinin kızıyla evlen
Ey oğul!
Kendi milletinden olmayan bir kızla evlenme. Aksi takdirde çocukların ileride sıkıntıdan kurtulamazlar.
Ey oğul!
Öyle bir zaman gelecek ki, sabırlı insanların bile yüzü gülmez olacaktır.

Allah'ın anıldığı meclislere katıl
Ey oğul!
Katılacağın meclisleri kendin ara bul. Allah'ın anıldığı meclisleri bulunca hemen oturuver. Çünkü âlim isen ilmin artar, cahil isen yeni bir şeyi öğrenmiş olursun. Oraya inen rahmetten sen de payını alırsın. Allah'ın anılmadığı meclislere hiç katılma. Çünkü âlim de olsan, cahil de olsan zarar görürsün. Ayrıca oraya inecek olan İlâhî gazaptan sen de nasibini alırsın.

Ey oğul!
Sofrana takva ehli mü'minleri davet et.
Tecrübe sahipleriyle istişare et
Ey oğul!
Her işinde ilim ve tecrübe sahibi kimselerle istişare et, onların fikrini almaya çalış.

Takvadan bir gemi edin
Ey oğul!

---
[59] Tefsîrü's-Sâvî, 3:255-256.

Dünya dipsiz bir denizdir. Onda niceleri boğulmuştur. Bunun için takvadan bir gemi edin. İçine îmânı yükle. Tevekkül yelkeniyle açıl. Ancak bu şekilde selâmetle yol alır, sahile çıkarsın.

Kötü komşudan uzak dur
Ey oğul!
Nice ağır yükler taşıdım. Fakat kötü komşu kadar ağır bir yüke rastlamadım. Nice acılar tattım, fakat fakirlikten daha şiddetli bir acı tatmadım.

İlimden nasibini al
Ey oğul!
İnsan fakir de olsa ilim ve hikmetiyle hükümdarların meclisinde yer alır.

Arkadaş seçimine dikkat et
Ey oğul!
Birisiyle dostluk kurmak istiyorsan, önce onu öfkelendirecek bir şey yap. Şayet öfkeli iken sana insaflı davranırsa ona yaklaş, insafsız davranırsa uzak dur.

Âhirete hazırlan
Ey oğul!
Dünyaya geldin geleli âhirete doğru yol alıyorsun. Bunun için âhiret yurdu, sana dünya yurdundan daha yakındır.

Dilini duaya alıştır
Ey oğul!
Dilini 'Allah'ım, beni affet' demeye alıştır. Çünkü öyle anlar vardır ki, o saatlerde Allah duaları reddetmez, istediğini ihsan eder.

Borçlanmaktan uzak dur
Ey oğul!
Borçlanmaktan uzak dur. Çünkü borç, seni gündüz zillete sürükler, gece de üzüntüye boğar.

Günah işlemeye cesaretin olmasın
Ey oğul!
Allah'tan öyle bir şey iste ki, günah işlemeye cesaretin olmasın. Ve Allah'tan öyle kork ki, rahmetinden hiçbir zaman ümidin kesilmesin.

Önce selâm ver
Ey oğul!
Bir cemaatin bulunduğu yere gittiğin vakit, önce onlara İslâmın okunu at, yani selâm ver. Sonra bir köşeye otur, onları konuşuyor halde görmedikçe sen de konuşma. Şayet Allah'ın zikrine dalacak olurlarsa sen de onlara katıl. Fakat başka bir söze geçerlerse oradan ayrıl.

Kendini anla

Ey oğul!
İki dünyada mes'ut olmak istiyorsan, kendini anla. Okuyup bilgili olmaya çalış. Çalış ki, bilenle bilmeyen bir olmaz.

Tembel olma
Ey oğul!
Tembel olma. Tembellik bedbahtlık alâmetidir.

Acele etme
Ey oğul!
Acele etme, acele şeytan işidir.

Güler yüz göster
Ey oğul!
Ahlâkını düzelt. Dostuna da düşmanına da güler yüz göster. Ancak değerin ve itibarın kırılacak derecede hareket etme.

Orta yolu tut
Ey oğul!
Her şeyin hayırlısı olan orta yolu tercih et.

Yolda dikkatli yürü
Ey oğul!
Yolda yürürken yüzünü gözünü oraya buraya çevirme ki, gönlün vesvesede kalmasın.

Mecliste önce oturma
Ey oğul!
Bir cemaat içinde bulunduğunda onlar ayakta iken oturma. Oturdukları zaman sen de oturuver.

Yollara tükürme
Ey oğul!
Bıyık ve sakalınla oynama. Parmağını burnuna sokma. Yollara tükürme, sesli sümkürme. Elinle sinek kovalamayı terk et.

Az konuş
Ey oğul!
Sükût ve teenni ile hareket et. Az konuş. Çok konuşmak, yanılmaya sebeptir.

Sözü fazla dağıtma
Ey oğul!
Konuşurken sözü fazla dağıtma. Aksi takdirde şerefine zarar gelir. Konuşurken başkalarını utandırma. Kaş göz işareti yapma.

Güzel ve lâtif sözleri duymaya çalış. Fazla hayrete düşme. Sözün tekrarlanmasını isteme. İnsanları güldürecek ve kendini maskara edecek sözlerden sakın.

Atıp tutma
Ey oğul!
Kimse hakkında atıp tutma.

Fazla ısrar etme
Ey oğul!
Senden bir şey istendiği zaman, elinden geliyorsa vermeye çalış. Birinden bir şey istediğinde de fazla ısrar etme.

Dinde tartışmaya girme
Ey oğul!
Dinle alakası olmayan meselelerde aksi vaki ise tartışmaya ve münakaşaya girme.

Fakirliğini kimseye açma
Ey oğul!
Acizliğini ve fakirliğini hiç kimseye, hattâ ailene dahi açma ki, onların yanında itibarın düşmesin, sözünü dinlemez olmasınlar.

Hizmetçilerle şakalaşma
Ey oğul!
Hizmetçi ve benzeri kimselerle şakalaşma. Çünkü bunlarla şakalaşmak hakaret ve düşmanlığa sebep olur. Onlara öyle muamele et ki hem seni sevsinler hem de senden korksunlar.

Şiddetten sakın
Ey oğul!
Çocukları ve elinin altındakileri terbiye ederken şiddetten sakın. Öfkelendiğin vakit vakarla geçiştirmeye çalış. Mümkün olursa sövüp dövme ki, aksi takdirde onların gözünde mehabetin yok olur.

Kendini ve çocuklarını övüp durma.
Hayasız gençlerle ve o halde olan kız çocukları ile ülfet etme. Çünkü dünya ve âhirette mezellete sebep olur.

Önce düşün
Ey oğul!
Bir kimse ile bozuşursan, dilini tut ve makbul olan sözü söyle. Önce düşün, sonra söze giriş. Herkesin değerini ve layık olduğu hürmeti muhafaza eyle.

Azla yetin
Ey oğul!

Bir kimsenin davetinde bulunduğun vakit, azla yetin. Dalkavukluk edip de o yemeği övmekle başkalarının yemeğini kötüleyip tahkir etme.

Misafirlikte gözlerine dikkat et
Ey oğul!
Bir kimsenin evinde misafir kaldığın vakit gözlerine dikkat et. Her tarafa bakıp durma. Durumuna vakıf olduktan sonra dine aykırı da olsa sırrını ifşa etme.

Elini çek
Ey oğul!
Emanete hiyanetten elini çek.

Kimseye açma
Ey oğul!
Bir işe başladığın zaman, meydana gelmeden önce kimseye açma ki, mahcup düşmeyesin.

Çok ver
Ey oğul!
Sadakayı çok ver. Mal sevgisini gönlünden çıkar.

Razı ol
Ey oğul!
Doğru söyle, Allah'tan gelene razı ol.

Yemekte şunlara dikkat et
Ey oğul!
Yemekten önce ve sonra ellerini yıka. Bu hal fakirliğini giderir, göze kuvvet verir.
Çok yemek kalbe katılık ve gaflet verir. İbadette tembelliğe sebep olur.
Yemeğin başında Bismillah, sonunda Elhamdülillah, ortasında da nimetin Allah'tan geldiğini düşün.
Tek elle ekmeği koparma. Bu hareket kibirli insanların âdetidir.
Yemeğin başında ve sonunda bir parça tuz yemek birçok hastalığa karşı devadır.
Lokmayı küçük tut ve iyice çiğne.
Misafir geldiği zaman mümkünse yemeği büyük kaba koy, berekete sebep olur.
Yemek yerken önünden al, ekmeğin ve tabağın ortasından alma.
Elinden ekmek ve yemek parçası düştüğünde al, temizle ve öyle ye.
Sıcak olan yemeğe soğutmak için ağzınla üfleme, soğuyuncaya kadar bekle.
Yemeği çabuk yeme.
Hurma ve kayısı gibi sayılabilir meyveleri teker teker ye, çifter çifter yeme ve çekirdeklerini bir tarafa topla.
Yemek arasında çok su içme. Su içerken bardağın içine bak. İçine uygunsuz bir şey düşmüş olmasın. Suyu içerken üç nefeste içiver.
Yemeğe herkesten önce el uzatma.

Yemek esnasında güzel şeylerden bahset.
Sofrada bulunan arkadaşlarına ara sıra göz ucuyla bak. Yemek ve ekmeği o tarafa sür.
Misafirler çekingen davranırlarsa üç defadan fazla yemeleri için ısrar eyleme. Yemek yeme isteğin yoksa özür beyan eyle.

Dilini tut
Ey oğul!
İlim ve takva ehli veya herhangi bir sebeple senden ileride bulunan bir kimsenin huzurunda dilini tut.

Dostlarını dinle
Ey oğul!
Senin iyiliğini isteyen dostlarının tavsiye ve öğütlerini can kulağıyla dinle.

Doğru ol
Ey oğul!
Sözünde, işinde ve gidişinde doğru ol. Doğru olan sözlerinin bile hayrete ve tereddüde sebep olacaksa, söyleme daha iyi.

Ümidini kesme
Ey oğul!
İnsanların gönlünü almaya çalış. Allah'ın rahmetinden ümidini kesme.

İyi ol
Ey oğul!
Açıkta ve gizlide iyi olmaya çalış.
Varlık yokluktan, akıl sarhoşluktan iyidir.
Bir şeyi vaktinden önce isteme.

İçini süsle
Ey oğul!
İçini dışından daha çok süsle: İçin Hakkın, dışın halkın baktığı yerdir.
Her yerde ve her zaman Allah'ı yanında hazır nazır olarak bil.
Allah nazarında seni utandıracak işi bırak.

RESULULLAH (A.S.M)’IN HZ. ALİ (K.V.)’YE NASİHATLERİ

Şu altı nasihate uyarsan altıyüzbin nasihate uymuş olursun.
1- Herkes nafilelerle meşgul olurken sen farzları ifa et. Yani farzlardaki rükünleri, vacipleri, sünnetleri, müstehapları ifa et…
2- Herkes dünya ile meşgul olurken, sen Allahû Teâlâ’yı hatırla. İslama uygun yaşa. İslama uygun kazan. İslama uygun harca…
3- Herkes birbirinin ayıbını araştırırken, sen kendi ayıbını ara. Kendi ayıpların ile meşgul ol.
4- Herkes dünyayı imar ederken, sen dinini imar et…
5- Herkes halka yaklaşmak için vasıta araken, halkın rızasını gözetirken, sen Hakk’ın rızasını gözet. Hakka yaklaştırıcı sebep ve vasıtaları ara…
6- Herkes çok amel işlerken sen amelinin çok olmasına değil, ihlaslı olmasına dikkat et…[60]

İMAM GAZALİ’NİN NASİHATLERİ

İmam Gazali’nin İslam eğitimi ve ahlakı üzerine getirmiş olduğu yenilik, İslamın özünden uzaklaşma yoluna girmiş olan Müslümanları ahlaki eğitime tabi tutmuştur. En mühim eseri olan İhyai Ulumi’d-din, başta iman ve ibadet olmak üzere, ahlak sahasında çok ciddi hizmet görmüş, dokuz asırdır tazeliğinden bir şey kaybetmemiştir. Ancak dilin değişmesi, kültürlerin birbirine karışıp İslami sınırların zarar görmesi göz önüne alındığında bu asrımıza şifa olur düşüncesi ile tekrar ele alıp yeni neslin anlayabileceğini umduğum tarzda beyan etmek arzumuza istinaden çalışmamıza devam ediyoruz.
İmam Gazâlî'den ilim tahsil etmiş bir talebe, bir gün hali ve okuduğu ilimler hakkında düşünürken, **Efendimiz (sav)**’in “Allah’ım! Faydasız ilimden sana sığınırım” duası aklına gelir. Bunun üzerine bazı sorular sorup nasihat ve dua istediği bir mektup yazar İmam Gazâlî’ye. İşte “Ey Oğul!” risalesi bu vesile ile kaleme alınmıştır.
İmam Gazâlî söze bu gence dua ile başlar ve nasihatin esasının Risalet madeninden geldiğini söyler. Sonra da Efendimiz (sav)’in şu sözünü hatırlatır: *“Allah Teâlâ’nın kuldan yüz çevirmesinin alameti, onun kendisine yaramayan şeylerle meşgul olmasıdır. Kırk yaşını geçip de işlediği hayırlar şerlerine galebe etmeyen kişi cehennem için hazırlanmalıdır.”*
İmam Gazâlî öğüdün kolay olduğunu, zor olanınsa onu kabul etmek olduğunu da söyler. İlmin amele dönüşmesinin ne denli önemli şey olduğunu anlatır, ayet ve hadisler zikrederek. **Hz. Ali (kv)** ve **Hasan Basrî (ks)**’den altın ölçüler vererek devam eder. Hz. Ali buyurmuş ki: *“Her kim çabalamadan ulaşacağını zannederse o boş bir umut sahibidir. Her kim de çabalamakla ulaşacağını sanırsa o da kendini müstağni gören biridir.”* Hasan Basrî (ks) da dermiş ki: *“Amel etmeden cennet istemek günahlardan bir günahtır. Hakikatin alameti, amel düşüncesini terk etmektir, yoksa ameli terk etmek değil.”*
Allah’a olan ihtiyacın nispetinde O’nun için çalış
İmam Gazâlî der ki: “Evladım! Himmetini ruha, ilgisizliğini nefse, ölümü bedenine doğru yönlendir.” Sonra, Allah yolunda saliklere gereken dört şeyi sıralar:

[60] https://forum.mollacami.com/konu-5478.html

Birincisi, içinde bidat olmayan sahih bir inanç.
İkincisi, sonrasında tekrar günaha düşülmeyen samimi tövbe.
Üçüncüsü, hasımları razı edip onların üzerinde bir hakkı kalmamasını sağlamak.
Dördüncüsü, Allah'ın emirlerini yerine getirecek kadar şeriat ilmini ve sonra da kendisiyle kurtuluşa erilen diğer ilimleri tahsil etmek.
Birçok dünya diline çevrilen, UNESCO tarafından da yayınlanan Ey Oğul, batıda ve doğuda okuma rekoru kıran bir eserdir. "Müslümanın yirmi dört saati" demek olan bu kitap, ayrıca bir öğüt ve nasihatler bütünüdür.

İşte İmam-ı Gazalî'den altın öğütler...
Ey oğul!
Allah'tan nasıl korkulması gerekiyorsa öyle kork. Ona kulluk görevini gereği gibi yap. Haram kıldığı şeylerden mümkün olduğu nisbette kaçın. Allah'ın saadete uzanan yolundan ayrılma. Hayatını düzene sokan emirlerini sakın ihmal etme ki, yaşayışın sıhhat bulsun, gözlerin aydın olsun. Çünkü gizli ve kapalı hiçbir şey Allah'tan gizli ve kapalı değildir.

Senin hayatına renk katmak için güzel belgeler koydum. Onları korur ve dediklerime kulak verir, günlük yaşayışını ona uydurursan hükümdarların gözleri ve gönülleri sana karşı ilgiyle dolup taşacaktır. O halde şu anda da bundan sonra da babana itaat et.

Aklının hemen kabul etmeyeceği şeyi söyleme. Lüzumsuz lâftan, çok gülmekten, şaka ve alaya almaktan, din kardeşinle tartışmaktan sakın. Böyle yapmak saygıdeğerliği götürür, kin ve düşmanlık kapılarını açar.

Ağırbaşlı, terbiyeli, saygılı ve nezaketli olmaya çok dikkat et ve itina göster. Ancak böyle yaparken gurura kapılma. Sonra senden bu sıfatla söz edilir. Halka tepeden bakma. Sonra senden bu sıfatla bahsedilir.

Dostuna da düşmanına da hoşnutluk göster. Başkasına eza ve cefa etmekten kendini alıkoy ve bunu onlardan korkup ürktüğün için de yapma. Sadece iyi bir huy olduğunu düşünerek öyle davran.

Bütün işlerinde ortayolu tut. Çünkü işlerin en hayırlısı orta yoldur. Az konuş. Karşılaştığın her Müslümana selâm ver.

Ölçülü adımlarla yürü, ayaklarını yerde sürükleyerek yürüme. Sağa sola baka baka yürüme. Etrafı rahatsız ederek, başını şunun bunun kapısına doğru döndürme.

1- Uğradığın bir toplantıda yer alanların üzerine dikilip durma.
2- Sokak ve caddeleri meclis gibi kullanma.
3- Dükkânları sohbet yeri olarak seçme.
4- Fikrî tartışmada kendini haklı çıkarmak için inat gösterme.
5- Edep ve terbiyesini yitirmiş patavatsız kimselerle tartışma. Bir hüküm verirken "şahsî görüşümdür" de.

6- Bir şeyi veya bir adamı överken aşırıya gitme.
7- Bir mecliste oturmak istediğin zaman bağdaş kurup otur.
8- Sakın parmak çatlatma.
9- Sakalınla oynama.
10- Yüzüğünle meşgul olma.
11- Oturduğun bir yerde, bulunduğun bir toplulukta dişlerini kürdan ve benzeri şeylerle temizlemeye kalkışma.
12- Burnunla oynama.
13- Parmağını burnuna sokma.
14- Yüzüne sinek konarsa yavaşça onu kovmayı ihmal etme.
15- Esnememeye dikkat et.
16- Halkın seni hafife alacağı söz ve davranıştan sakın.
17- Bulunduğun topluluk yol gösterici olsun.
18- Sözlerin çok kıymetli bir nesne gibi paylaşılsın.
19- Güzel sözlere kulak ver.
20- Konuşulan bir sözün tekrar edilmesini isteme. Bu, onu dinlemediğini gösterir.

Huysuz ve karaktersiz kadından sakın. Çünkü böylesinin dili kocası üzerinde çirkin ve ağırdır. Dünyaya çocuk getirmesi, yüzündeki haya perdesini açmıştır. Artık ne ev halkından utanır ne de konu komşusundan. Böyle kadınlar ne dünyaya yararlar ne de âhirete. Bunlar ülfet ve sohbet edilmeye lâyık değildirler. Böylelerinin gizli hali olmaz. Aile sırrını sokağa dökerler. İyilik ve hayrı çoktan yere gömmüşlerdir.
Asık suratlı olarak sabahlar, akşam nerede olduğu bilinmez. Onun sunduğu bir yudum su şerdir, zehirdir. Yemeği öfke, konuşması maskedir. Evi perişan, elbisesi kir ve pastır. Yılan gibi sokar, akrep gibi ısırır. Kocası evet dese, o hayır der. Böylesi kadınlardan uzak dur.
Kadınların bir kısmı da geri zekâlı ve hantaldır. Ağır canlı ve kıt anlayışlıdır. Kocasını sever, kazancına razı olur; fakat güneş doğup yükseldiği halde hâlâ sesi duyulmaz. Yemekleri bayat, kapları kirli ve paslıdır.

Kadınların bir kısmı da sevimli ve merhametlidir. Bereketli ve feyizlidir. Soylu çocuk doğurur. Kendisine her zaman güvenilir. Komşuları arasında itibarlıdır. Aile sırlarını korur, kimsenin yanında açmaz.
Cömerttir, eli açıktır. Bağırıp çağırmaz, alçak sesle konuşur. Evi ter temizdir. Çocukları çiçek gibi, gönül alıcıdır. Hayrı süreklidir. Kocası da o nisbette yumuşak huyludur. Namus onun şiarı, terbiye değişmez vasfıdır.

Fayda sağlayacak fırsatları kaçırma. Muhtaç olduğun şeylere iyice sahip çık. Görülmesini acele ettiğin işlerinde dikkatini başka taraflara dağıtma. İçinde bulunduğun toplumun âdet ve geleneklerine saygılı ol. Âhiret'te seni rüsva edecek çirkin âdet ve geleneklerden sakın. Bir şeyin neticesini iyice düşünüp hesaba katmadan yapmakta acele etme.

Soysuz adamlarla tartışma. Sonra onun kötü arzularını kendine çekmiş olursun. Namus ve şerefini koruyan insanlara herkes izzet ve ikramda bulunur. Böyle kimseler halk tarafından

itibar görür. Hakkı bilmek, doğruluktan gelen bir fazilettir. Kendini zavallı ve fakir göstermeye çalışan kimse hakarete uğrar.

Bir meseleyi yazarken gereksiz kelime kullanma. Az kelimeyle çok şey anlatmaya çalış. Sonu gelmeyecek arzular peşinde koşmak, sapıklıktır. Başkasını kınayan ve hep kusur söyleyen adamın dostu olmaz.
Din süslerin en güzelidir. Kuru gürültü, boş yere vakit harcamaktır. Sarhoşluk insanlıktan uzaklaşıp şeytanlaşmaktır. Yapılan bir akdi bozan kimse sırtına bir kin yüklenmiş olur. Yumuşak söz büyüklerin ahlâkındandır.

İnsanın hanımı huzur ve sükûnet kaynağıdır. Bir kızla evlenmek istediğinde ailesini iyice araştır ve öğren. Çünkü temiz ve asil bir aile tatlı meyveler yetiştirir. Bilmiş ol ki kadınlar parmaklarımız kadar birbirinden farklıdırlar.
Şirret ve karaktersiz kadından sakın. Onların dış görünüşlerine aldanma, böyleleri kocasına karşı kaba ve hırçındır. Kocası kendisine saygılı olduğu zaman bunu bir üstünlük sanır. Hiçbir iyiliğe karşı teşekkür etmesini bilmez. Az şeye de hiç kanaat etmez.

İki çeşit dost ve kardeş vardır. Birisi, başına bir bela geldiği zaman seni korur; diğeri de mutluluk ve ikbal günlerinde senin dostundur.
Belâ gelip ikbalden düştüğünde dostluk yüzünü gösteren kardeşi hakiki kardeş ve dost bil ve dostluğunu korumaya çalış. Saadet günlerindeki dosta pek güvenme. Sıkıntılı günlerinde dostluk bağını uzatmıyorsa, onu düşmanların düşmanı bil.

Heveslerine ve nefsine uyan aşağılık çukuruna yuvarlanır. Zarif görünümlü insanlar fazla ilgini çekmesin, dış görünüşe pek aldanma. Çünkü insan, kalbiyle, düşüncesiyle ve diliyle adamdır, kıyafetiyle değil.
Benzi sarı, zayıf kimseleri hor görme. Çünkü insan iki küçük et parçasıyla ölçülür: Kalbi ve dili. Öyleyse insanların bu iki değerinden faydalanmaya çalış; gerisi et, kan ve kemiktir.

Düşman ülkesinde de olsan fitne ve fesat çıkarmaktan sakın. Kendinden aşağı kimselere karşı çoluk çocuğunu, şeref ve itibarını yaygı yapma. Malını kendinden fazla kıymetli ve üstün tutma.

Fazla konuşma. Sonra bulunduğun toplulukta taşınması güç bir yük olursun. Seninle beraber oturana karşı alicenap davran. Yanına oturmak isteyene güzel, nazik, hareket et. Başkasının gözüne dikkatle bakıp durma. Fazla lügat parçalayıp yaldızlı söz söyleme. Çünkü bu sözlerin dış görünüşü belki güzel sayılabilir, fakat gerçekte güzel değildir.

Çocuğunu çok beğendiğini başkalarına anlatma. Hizmetçinin çok hünerli olduğundan başkalarına söz etme. Atından ve kılıcından bahsetme. Gördüğün rüyaları her yerde anlatmaya kalkışma. Çünkü gördüğün rüyadan sevinç duyduğunu belirttiğin zaman beyinsiz ve seviyesiz insanlar bu konuda seni rahatsız etmeye başlarlar.

Kişiliğini Korumak İçin Şunlara Dikkat Et

Ey oğul!

1- Saçını sakalını tarayıp öyle sokağa çık.
2- Beyaz kılları koparmaya kalkma.
3- Lüzumundan fazla güzel kokulu şeyler sürünme.
4- Bir ihtiyacını dile getirirken üzerinde ısrarla durma.
5- Birtakım arzularının yerine gelmesi için küçülme.
6- Servetinin tam listesini, mevcut paranın tam rakamını çoluk çocuğuna verme. Çünkü bunlar onu az görecek olurlarsa kendilerini zayıf sanırlar. Çok görecek olurlarsa yaşayışlarında değişiklik yapmak isterler. Onları hırpalamadan belli ölçüde idare etmeye çalış.

Tartışmada Şunlara Dikkat Et

Ey oğul!
1- Birisiyle tartışırken vakar ve efendiliğini elden bırakma.
2- Bilgisizliğini ortaya koyma. Bu konuda aceleci olma.
3- Delillerini getirirken çok iyi düşün.
4- Tartıştığın kimseyle aranda hakem olarak yumuşak huyunu gör.
5- Elinle ve parmağınla fazla işarette bulunma.
6- Fazla heyecanlanıp yüzün turp gibi olmasın.
7- Şakakların terlemesin.
8- Karşındaki adam sana ölçüsüz davranır, küstahlıkta bulunursa sen de nezih ve ağırbaşlı davran.
9- Seni kızdıracak olursa, yine ölçülü konuşmaya çalış, kendi şerefini düşün.

Devlet Başkanıyla Görüşürken Şunlara Dikkat Et

Ey oğul!
1- Devrin hükümdarı sana yakınlık gösterirse, onunla mızrak ucunda bulunduğunu hesapla.
2- Hiçbir zaman onun bu yakınlığından cesaret alıp haddini aşma ve kendini güven içinde hissetme.
3- Son derece efendi ve yumuşak davran.
4- İlâhî hükümlerden biri zedelenmedikçe hükümdarın hoşuna gidecek şekilde konuş.
5- Onun sana lütufları seni ölçüsüzlüğe sürüklemesin.
6- Sakın hükümdarla yakını arasına girme. Ancak iyilik ve hayırlı işlerde gir. Çünkü hükümdarla yakınları arasına giren kişinin düşüşü çok ani ve sür'atli olur.

Konuşurken Dikkat Edilmesi Gerekenler

Ey oğul!
1- Söz verdiğinde onu mümkün olduğu ölçüde yerine getir.
2- Konuştuğunda ancak doğruyu söyle.
3- Sağırlara seslenir gibi konuşma.
4- Dilsizlere hitap eder gibi sesini kısma.
5- Makbul söz söyle, güzel konuşmaya çalış.
6- Seni dinleyenin olduğu takdirde konuş.
7- İlgi duyulmayan yerde konuşma.
8- Halkın kabul etmeyeceği ve garip karşılayacağı olaylardan söz etme.
9- Bazı sözleri devamlı olarak tekarlayıp durma: "Yani, ondan sonra, evet evet evet, hayır hayır hayır," ve benzeri gibi...

Ey oğul!

Büyüklerle bir sofraya oturduğun zaman fazla su isteme. Etin kemiği ile fazla meşgul olma. Hiçbir yemeği ayıplama ve sofradaki hiçbir yiyeceği küçümseme. Sonra sofra sahibini üzmüş olursun.

Ey oğul!
Kendini iyice sıkıntıya sokmuş bir miskin gibi gözü aç; mal kıymeti bilmeyen, ilerisini görmeyen bir sefih gibi savurgan olma. Sana ait hakları belirle. Dostuna saygılı, düşmanına insaflı ol.

Ey oğul!
Allah'ın verdiği nimete dâima şükret. Hz. Musa (a.s.) münacatında, "Yâ Rabbi! Âdemoğullarına el, ayak, göz, kulak ve sair birçok nimetler verdin. Âdemoğulları bu nimetlerin şükrünü nasıl îfa edebilir?" diye sordu.
Cenab-ı Hak ona şöyle buyurdu:
"Yâ Musa! Verdiğim nimeti benden bilip, kendi işinden ve çalışmasından bilmeyen kulum, ona verdiğim nimetin şükrünü eda etmiş olur. Verdiğim nimetleri kendinden ve çalışmalarından bilip, benden bilmeyen kulum da nimetin şükrünü eda etmemiş olur. Kula lâyık olan gece ve gündüz bana tesbih ve hamd etmektir."

Ey oğul!
Cenab-ı Hakkın ihsan buyurduğu nimetten fakirleri ve muhtaçları hissedar etmek şükürdür. Eğer kapına bir fakir gelirse, onun kalbini hoş et, öyle gönder.

Ey oğul!
Sadaka verirken gizli vermek, kendine bir musibet geldiğinde bağırıp çağırmayarak, yaygara yapmayarak gizlemek gerekir. Bir günah işlediğinde ceza gelmeden hemen tevbe et. Sadaka vermek sıddıklar nişanıdır. Onlar sıddıklar zümresindendir.

Ey oğul!
Tamahkâr olma. Kalbin katı ve kara olur. Çok mal arttırmak için hasislik etme.

Ey oğul!
Âlimlerin ve sâlih insanların sohbet ve meclisinde bulunmayı elden bırakma. Peygamber Efendimiz bir hadislerinde şöyle buyurmuşlardır:
"Bir kimse ulema ve sâlihlerin meclis ve sohbetine giderse. Cenab-ı Hak o kimsenin her bir adımına karşılık kabul olunmuş bir hac sevabı ihsan eder."
Âlim ve sâlih zatlar Allah'ın dostlarıdır. Onları ziyaret edenin sevabı Allah'ın evini ziyaret edenin sevabı gibidir.

Ey oğul!
Dargın ve küsülü olanları barıştır ki, sen de yarın Kıyamet gününde mesrur ve şad olasın. Hz. Musa (a.s.) münacatında, "Yâ Rabbi! Küsülü iki kişiyi barıştırana ne ecir verirsin? Senin rızanı kazanmak için halka zulmetmeyenlere nasıl bir mükâfat verirsin?" diye sordu.
Hak Teâlâ şöyle buyurdu:

"Ben de yarın Kıyamet gününde ona selâmet verip korktuğundan emin ederim."

Ey oğul!
Cenab-ı Hak şefkati ve merhameti sebebiyle Musa Aleyhisselâma peygamberlik verdi. Ey oğul! Sen de şefkat ve merhameti elden bırakma ki merteben yüce olsun. Yeryüzünde olan mahlukata merhamet eyle. Resul-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur:
"Yâ Ebâ Hüreyre! Yeryüzünde olan mahlukata merhamet eylersen, Allah da sana merhamet eder."

Ey oğul!
Anne-baban yaşlanınca elinden geldiği kadar onlara yardım et. Çünkü ebeveynin, sen küçükken türlü türlü zahmetini çektiler. Devamlı onların hayır duasını al. Beddua ederlerse dünyan da Âhiret'in de yıkılır. Anne-babanın rızası Allah'ın rızasıdır. Onların öfkelenmesi Allah'ın gazabıdır.
Peygamber Efendimiz, "Cennet onların ayağı altındadır" buyurmuştur.
Bir hadiste şöyle buyurmuştur: "Anne-babasına iyilik edenin, onların gönlünü alanın ömrü bereketli ve uzun olur. Yarın kıyamette azap görmez."

Ey oğul!
Amcan ve halan baban hükmündedir, teyzen ve dayın da ana hükmündedir. Onlara anne-babana ettiğin hürmet gibi hürmet et. Hayır dualarını almaya çalış, sakın ihmal etme.

Ey oğul!
Senin evindeki bereket direği, rahmetin vesilesi, sana gelecek musibetlerin gidericisi evindeki yaşlı âmâ akrabandır. "İdare edemiyorum, geçimim dardır" deme. Onların vesilesiyle gelen bereket olmasaydı, geçimin daha da darlaşacaktı.

Ey oğul!
Hocana tazim ve hürmet et. Çünkü hoca hakkı ana-baba hakkından fazladır. Ana-baban dünyanı mamur ederken, hocan Âhiretini mamur eder. Onun içindir ki, hocaya hürmet, ana-babaya hürmetten efdaldir.
Hocanı gördüğün zaman elini öp, hürmet et, diz çöküp edeple otur. Senden bir isteği olursa, kendi işini bırak, önce onun işini gör. Eğer fakir ise elinden geldiği kadar yardım ederek hayır duasını al. Çünkü hocanın talebesine duası, ana-babanın evladına duası gibidir.

Ey oğul!
Mü'min kardeşinin bir ayıp ve kusurunu görürsen onu gizle, ifşa edip yayma. Resul-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur:
"Kim bir mü'min kardeşinin kusurunu görür de halkın yânında onu rüsvay etmezse, Allah Teâla Kıyamet gününde onun ayıplarını örter, mahşerde halkın huzurunda rüsvay etmez."

Ey oğul!
Hayırlı amellerinde sebat et ve işlemede devamlı ol. Bir gün yapıp bir gün terk etme.

Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Allah katında en sevgili amel, daimî yapılan ameldir. Daimî yapılan amel kişiyi maksuduna ulaştırır."

Ey oğul!
Anne-babana karşı gelme. Gönüllerini kırma. Kalplerini incitme. Bir kimseden anne-babası razı olmazsa o kimse için Cehennemden iki kapı açılır. Bir kimsenin anne-babası zâlim olsa bile onlara karşı âsi olmamalıdır.
Cenab-ı Hak, Hz. Musa (a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ya Musa bil ki, günahların içinde bir günah vardır ki, mizanda en ağır o gelir. O da anne-babası çağırdığı zaman, çocuğun onlara 'efendim' deyip cevap vermemesidir.

Ey oğul!
Anne-baban sana darılırsa, sen onlara karşı gelme. Bir köle efendisine nasıl hürmet ve itaat ederse, sen de ana-baban bir iş buyururlarsa o işi çabucak yap ki, sana beddua etmesinler. Eğer sana darılırlarsa onlara karşı kafa tutma. Ellerini öpüp hiddetlerini teskin et

Ey oğul!
Fakirlere karşı mütevazi ol. Zenginlere karşı zillet gösterme. İzzet-i nefsini koru.

Ey oğul!
Âhirette selâmet istersen kimseyi incitme. Bir çocuk görünce, "Bu günâh işlememiş masumdur. Ben günahkârım, bu benden üstündür" de. Kendinden yaşlı birisini gördüğün zaman da "Bu benden çok ibadet etmiştir. Benden efdaldir" de.

Ey oğul!
Cahil birisini görürsen, "Bu bilmeyerek günah işler, ben ise bile bile günah işlerim, bu benden efdaldir" de. Bir fakiri görürsen "Bu imân ve saadetle gider. Ben ise nasıl gideceğimi bilmiyorum. Bu benden efdaldir" diye düşün. Eğer bu şekilde kendini herkesten aşağı görmezsen Allah katında yüce olamazsın.

Ey oğul!
Mü'min kardeşini sevindir. Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:
"Bir kimse dünyada bir mü'min kardeşini sevindirirse, Cenab-ı Hak kıyamet gününde onun kalbini ferahlatır."
Başka bir hadiste de şöyle buyurmuştur:
"Bir kimse bir çocuğu sevindirirse, Allah onu şirkten başka bütün geçmiş günahlarını bağışlar."

Ey oğul!
Elinden geldiği kadar mü'min kardeşinin ihtiyacını gör. Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:
"Kim dünyada bir mü'min kardeşinin ihtiyacını giderirse, Cenab-ı Hak, On’u dünyada, Altmışı da âhirette olmak üzere Yetmiş ihtiyacını giderir."

Ey oğul!
Eğer kardeşin senden küçük ise, ona edep ve terbiyeyi öğret. Okut ve tahsil yapmasını temin et. Tatlı sözlerle öğüt ver, fena hallere düşmesine mâni ol. Şayet kardeşin senden büyükse, ona saygı ve hürmet göster, sözünü dinle, anlattıklarına kulak ver. Âhiret kardeşine ise tazimde kusur etme. Senden bir haceti varsa, çabuk yerine getir. Çünkü, ana-baba bir kardeşten Âhiret kardeşin daha hayırlıdır. Resul-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur:
"Birbirleriyle Allah için âhiret kardeşi olanlara, Cenab-ı Hak âhirette bir derece ihsan eder ki, hiçbir amelle o manevî dereceye erişilemez."
Eğer âhiret kardeşin uzakta ise ara sıra ziyaret et, ihmal etme.

Ey oğul!
Oğluna ve kızına küçükken edep ve terbiye öğret. Onları iyi yetiştir. Büyüdükleri zaman öğretmen güç olur. Hanımının ve çocuklarının bir suçu olursa bağışla. Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:
"Çocuklarınızın, hanımınızın ve hizmetçinizin suçunu bağışlayınız."
Küçüklerin kabahatini affetmek, büyüklerin şanıdır. En efdal sadaka ehline, evladına ve hizmetçisine verdiğin sadakadır. Bir hadiste şöyle buyurulmuştur:
"Bir kimse hanımına, çocuklarına ve hizmetçisine gönlünün istediği yemeği yedirirse, Allah Taalâ ona bin derece ihsan eder."
Oğlunu yabancı kadınlarla ülfet ettirme. Yedi yaşında namazı, dokuz yaşında orucu öğret. Günah ve haram olan şeyleri bellet.

Ey oğul!
Evine misafir gelirse kapıda karşıla, selâmını al. İzzet ve ikram ile "Hoş geldiniz, safa geldiniz" diyerek önlerine düş. Odada üst başa oturt. Sen de aşağıya otur. Yemek vaktinden önce gelmişse yemek çıkar. Yemek vaktinden sonra gelmişlerse tatlı bir şey ikram et. Kalkıp giderken "Rahatsız oldunuz, özür dilerim" diyerek kapıya kadar uğurla.
Gece kalmak için akşam üstü gelen misafire de bu şekilde ikram et, yemek yedirdikten sonra gece fazla oturma. Belki misafir yorgundur. Münasip bir yere yatağını yap, yanına su koy, tuvaleti de göster. "Allah rahatlık versin" diyerek kendi odana çekil. Sabah olunca kahvaltı çıkar. Eğer kalıcı misafir ise, kalıncaya kadar gönlünü hoş tut. Gideceği vakit yemek yedirmeden bırakma. Belli bir yere kadar yolcu et, "Allah selamet versin" diye dua et.

Yiyip İçerken Nelere Dikkat Edilmeli?

Ey oğul!
1- Sofraya oturmadan önce ellerini yıka.
2- Sağ dizini dikip sol dizinin üzerine otur.
3- Tabağın ortasından değil, kendi önünden ye.
4- Sofrada sağa sola eğilerek yanındakileri rahatsız etme.
5- Ağzında lokma varken konuşma.
6- Ağzındaki lokmayı kimseye gösterme.
7- Etrafına çok bakma.
8- Ekmeği ısırıp yemeğe batırma.
9- Vücudunun rahatını istersen az ye ve az iç.
10- Sofradan kalkınca da az su iç.

11- Cemaat içinde sümkürüp tükürme.
12- Su içerken acele ile bardağı dikerek, hort hort içme. Vücuda zarardır. Yavaş yavaş arada nefes alarak iç.
13- Ayakta su içme. Sıhhate zarardır.
14- Bir kimse su isterken sen de isteme.
15- Terli iken su içme.
16- Gece uyanıp su içmek doğru değildir.
17- Eğer çok susamışsan önce ağzını çalkala, sonra az iç.

Dışarıda Dikkat Edilmesi Gerekenler

Ey oğul!
1- Çarşı pazarda yürürken kimseye omuz vurma, incitme.
2- Kimse ile alay etme.
3- Meydanda yere sümkürme ve tükürme.
4- Elle çekişip kavga etme.
5- Sattığın şeyi geri getirirlerse al.
6- Yalan söyleme.
7- Kimseyi aldatma.
8- Dükkânını erken aç, geç kapa ve kaparken Besmele çek ve "La havle velâ kuvvete illâ billahi"l-aliyyilazîm"i oku.
9- Halkla tatlı konuş.
10- Yenecek bir şey alırken sahibinin izni olmadan alıp tatma.
11- Aldığın yiyeceği evine açıktan götürme. "O nedir?" diyene tattır.

Arkadaşlık Hukukuna Riayet Et

Ey oğul!
Bir kimseyle yol arkadaşlığı yaparsan onun ayağınca yürü, hızlı yürüme. Öteye beriye sapma. Yol arkadaşını bırakıp da bir tarafa savuşma. Bir işle meşgul olup da bekletme. Arkadaşlık hakkını ve onun alışkanlıklarını gözet ki, senden hoşnut olsun. Ondan ayrılacağın vakit helâlleşip veda et ve elini sık.

Hasta Ziyaretine Git

Ey oğul!
Hastanın halini hatırını sormak görgü kuralıdır. Hastayı ziyaret ettiğin zaman odasına habersiz girme. İçeri girerken selâm ver, hastanın sağ yanına oturup elini okşa.
"Neren ağrıyor, hastalığın nedir, şimdi nasılsın?" diye sor. "İnşâallah geçer" diye teselli et ve ümitlendir.
Hastanın yanında çok oturma. İhtiyacı varsa elinden geldiği kadar yardım et. Eğer hasta ağır ve kendini bilmiyor veya doktor, kimse ile görüşmesini yasaklamışsa odasına girme, ev halkından haber al veya bir adam gönderip sordur. Hasta ziyareti insanî bir vazife olduğu gibi, sünnettir ve sevabı çoktur.

Cenazeye Katıl

Ey oğul!
Akrabandan, dostlarından veya memleketin ileri gelenlerinden biri vefat ederse cenazesine katıl. Cenaze sahibine, evlat ve akrabasına orada hazır bulunanlara selâm ver. Vefat eden fakir ise cenaze masraflarına yardım et. Cenazeyi yaya olarak takip, etmek sünnettir. Mazeretin yoksa mezara kadar yaya git.

Cenazeye katılamıyorsan ailesine mektup yazarak başsağlığı bildir. Cenazede bulunmak ve cenaze namazını kılmak çok büyük sevaptır. (İmam Gazali – Eyyühel Veled)

ŞEYH EDEBALİ'NİN OSMAN BEY'E NASİHATLERİ

Ey Oğul,
Sabretmesini bil. Vaktinden önce çiçek açmaz. Şunu da unutma; insanı yaşat ki devlet yaşasın.
Çok konuşma, boş konuşma, kem konuşma.
Hayvan ölür, semeri kalır; insan ölür eseri kalır. Gidenin değil, bırakmayanın ardından ağlamalı. Bırakanın da bıraktığı yerden devam etmeli.
Sevgi davanın esası olmalıdır. Sevmek ise sessizliktedir. Bağırarak sevilmez. Görünerek de sevilmez.
Gördün söyleme, bildin bilme.
Haklı olduğun mücadeleden korkma! Bilesin ki atın iyisine doru, yiğidin iyisine deli derler.
Cahil ile dost olma: ilim bilmez, irfan bilmez, söz bilmez; üzülürsün.
Milletin, kendi irfanın içinde yaşasın. Ona sırt çevirme. Her zaman duy varlığını. Toplumu yöneten de diri tutan da bu irfandır.
Unutma ki, yüksekte yer tutanlar, aşağıdakiler kadar emniyette değildir.
Geçmişini bilmeyen, geleceğini de bilemez. Geçmişini iyi bil ki, geleceğe sağlam basasın.
Nereden geldiğini unutma ki, nereye gideceğini unutmayasın…
Geçimsizlikler, çatışmalar, uyumsuzluklar, anlaşmazlıklar bize; adalet sana.
En büyük zafer nefsini tanımaktır. Düşman, insanın kendisidir. Dost ise, nefsi tanıyanın kendisidir.
Bu dünyada inancını kaybedersen, yeşilken çorak olur, çöllere dönersin.
Öfken ve nefsin bir olup aklını mağlup eder. Bunun için daima sabırlı, sebatkâr ve iradene sahip olasın! Sabır çok önemlidir. Bir bey sabretmesini bilmelidir. Vaktinden önce çiçek açmaz.
Sevildiğin yere sık gidip gelme; muhabbet ve itibarın zedelenir…
Kişinin gücü günün birinde tükenir ama bilgi yaşar. Bilginin ışığı kapalı gözlerden bile içeri sızar aydınlığa kavuşturur.
Açık sözlü ol! Her sözü üstüne alma! Gördün, söyleme; bildin deme!
Faydalı ile faydasızı ayırt edebilenler, bilgi sahibi olanlardır.
Ukalayla dost olma: çok konuşur, boş konuşur, kem konuşur; üzülürsün.
Ham armut yenmez; yense bile bağrında kalır. Bilgisiz kılıç da tıpkı ham armut gibidir.
Güceniklik bize; gönül almak sana.
Açgözlü ile dost olma: ikram bilmez, kural bilmez, doymak bilmez; üzülürsün.
Sen seni bil; ömrünce bu yeter sana.
Kişinin gücü, günün birinde tükenir, ama bilgi yaşar. Bilginin ışığı, kapalı gözlerden bile içeri sızar, aydınlığa kavuşturur.
Suçlamak bize; katlanmak sana.
Durmaya, dinlenmeye hakkımız yok. Çünkü zaman yok, süre az!
Sabır kara bir dikeni yutmak, diken içini parçalayıp geçerken de hiç ses çıkarmamaktadır.
Üşengeçlik bize; uyarmak, gayretlendirmek, şekillendirmek sana.

Yalnızlık korkanadır. Toprağın ekim zamanını bilen çiftçi başkasına danışmaz. Yalnız başına kalsa da! Yeter ki toprağın tavda olduğunu bilebilsin.
Hal bil, ahval bil, gönül bil.
İnsan bir kere oturdu mu, yerinden kolay kolay kalkmaz. Kişi kıpırdamayınca uyuşur. Uyuşunca laflamaya başlar. Laf dedikoduya dönüşür. Dedikodu başlayınca da gayri iflah etmez. Dost, düşman olur; düşman, canavar kesilir! Mert ol, yürekli ol.
Savaşı sevmem. Kan akıtmaktan hoşlanmam. Yine de bilirim ki, kılıç kalkıp inmelidir. Fakat bu kalkıp-iniş yaşatmak için olmalıdır. Hele kişinin kişiye kılıç indirmesi bir cinayettir. Bey memleketten öte değildir. Bir savaş, yalnızca bey için yapılmaz.
Kimsenin umudunu kırma.
İnsanlar vardır, şafak vaktinde doğar, akşam ezanında ölürler. Dünya, senin gözlerinin gördüğü gibi büyük değildir. Bütün fethedilmemiş gizlilikler, bilinmeyenler, ancak senin fazilet ve adaletinle gün ışığına çıkacaktır."[61]

II. MURAT'IN FATİH SULTAN MEHMET'E NASİHATLERİ

Herkesin nasihate ve yol göstermeye ihtiyacı vardır. Hele hele yöneticilerin geçmiş tecrübelerden istifade etmeleri hem kendi şahısları ve hem de idarelerindeki topluluklar açısından pek önemlidir. Bu sayede yanlışlıklar daha az yapılır, iyilik ve güzellikler artar. Dünya daha güzel olur ve bu da ahiretimizin de güzelliğine katkıda bulunur.
Bizim geleneğimizde sözlü olarak nasihatte bulunmak olduğu gibi, zaman zaman da kişilerin tecrübelerini yazılı olarak kendilerinden sonrakilere aktarmaları söz konusudur. Bu sayede bugün elimizde oldukça büyük bir yekün tutan nasihatnâmeler, siyasetnâmeler bulunmaktadır. Geçenlerde bir münasebetle Sultan II. Murat (1421-1451)'ın, geleceğin İstanbul fatihi olacak olan oğluna nasihatlerini içeren eseri bir defa daha gözden geçirme fırsatını buldum.[62] Bu satırlar işte bu okumadan sonra ortaya çıkmış bulunuyor. Bu çalışmamın ilham kaynağı da adı geçen eserdir.
Nasihatü Sultan Murat çok tanınmayan bir eserdir. Kitapta çocuk yaşta bir şehzade iken Fatih Sultan Mehmet (1451-1481)'e babası tarafından, onun anlayabileceği bir dille verilen ahlâkî ve sosyal öğütlere yer verilmektedir. Buradaki öğütler Venedik Elçisi olarak II. Murat'a gelen Andrea Coscolo isimli birisi tarafından kaleme alınmış, daha sonra Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566) döneminde, ilkinin torunu olan Venedik Elçisi Mario de Cavallo tarafından 1559'da Tercüman Murat Bey'e tercüme ettirilerek Padişah'a sunulmuştur. Eserin girişinde Venedik Elçisi Mario de Cavallo tarafından söylenen şu sözler önemlidir:
"Osman oğullarının önceden beri gelip geçmiş bulunan ecdadının tümü, sadece kılıç, güç-kuvvet, yiğitlik ve adaletle şöhret yapmış kimseler değillerdir. Onlar aynı zamanda, ilim, irfan, edep, terbiye, sanat ve düşünce yükleriyle de süslü bulunuyorlarmış. Ben, onların bu özelliklerinin günden güne artmakta olduğuna şu anda bütün samimi kanaatlerimle inanır durumdayım. Bunda hiçbir şüphe ve tereddüdüm yoktur."
Fatih, babası II. Murat'a öncelikle yaşlılıkla ilgili sorular sorar ve gerçekten kıymetini hâlâ

---

[61] http://www.turkvakiflarkonseyi.org/seyh-edebalinin-osman-gaziye-nasihati
[62] Prof.Dr. Ahmet Şimşirgil-Kayı-II s.115-119

koruyan cevaplar alır. Bu arada Padişah, akıl ve tecrübenin önemini, özellikle ülkenin yönetimi sırasında onları dikkatle ve özenle kullanmanın gerekliliğini sıklıkla vurgular. Bu arada sözleri arasında dikkat çekici bir hikâyeye yer verir. Evrenosoğlu'ndan nakledilen bu hikâyeye göre, günün birinde rüzgâr kendinin çok güçlü olduğu düşüncesine kapılarak güneşe; "Ben senden daha kuvvetliyim, sen de kim oluyorsun?" şeklinde çıkışır. Güneş önceleri onun bu iddialı konuşmalarına pek önem vermezse de durmadan tekrar etmesi üzerine, o da karşılık vermek gereğini duyar. Nihayet ince ve hafif bir elbiseyle yürüyen bir genci görürler ve 'Hangisi adamın sırtındaki elbiseyi çıkarmayı başarırsa, güçlünün o olduğunun ortaya çıkacağı' konusunda anlaşırlar. Rüzgâr bunun kendisi için çok kolay olduğunu düşünür. Ne de olsa şiddetle estiğinde; önünde ne büyük gemiler ne yüksek binalar, ne de kökleri derinlere ulaşan ağaçlar dayanabilmektedir. Yarış rüzgârın kuvvetlice esmesiyle başlar. Fakat ilk denemede istenilen netice elde edilemez. Çünkü zavallı adam rüzgârın artan şiddetiyle orantılı olarak elbisesine daha da sıkı sarılmaktadır. Rüzgâr şiddetini artırır, fırtına olur, hortum olur ve fakat yolcuyu yerden yere vurduysa da sırtından elbisesini çıkarmayı başaramaz. Şimdi güneş rüzgârla alay etmektedir. Çünkü o bütün gücünü harcadığı ve zavallı adama büyük zararlar verdiği halde isteğine ulaşamamış, elbisesini çıkartamamıştır.
Rüzgâr kendisinin beceremediğini, güneşin hiçbir şekilde başaramayacağını düşünmekte ve başarısızlığına rağmen hâlâ gereksiz konuşmalarına devam etmektedir. Sıra güneşe geldiğinde, o gücüyle birlikte aklını da kullanır ve öncelikle rüzgârın yerden yere vurduğu adama ışıklarını göndermeye başlar. Önce ısınan ve bu durumdan memnun olan adam, yoluna koyularak yürümeye başlar. Fakat ilerleyen zamanla önce sıcaklar, sonra aşırı sıcaktan bunalarak üzerindeki bütün elbiseleri çıkarır ve nihayet belki de bir gölgeye sığınır.
Hikâyeyi anlatan II. Murat oğluna döner ve şunları söyler;
"Ey oğul! Herhangi bir şeyin, devamlı olarak kaba kuvvet, kılıç, kahramanlık ve ezici güç zoruyla meydana gelmesiyle, akıl, tedbir, sabır, ileri görüşlülük, imtihan ve yorucu tecrübeler sonucu, dilediğimiz şekilde meydana gelmesi arasında büyük farklılıklar vardır. Birinci yol, her zaman geçerli olmadığı gibi, sakıncaları da çoktur" der ve ekler;
"Bir adam, bir bahçe dolusu yemişi yiyebilmek için bir bahçeye girse, henüz olmamış ham meyveleri koparıp ağzına atsa, yemek istediği meyve değil, belki de zehirdir. Fakat olgunlaşmasını bekleyip ondan sonra koparıp yese, yediklerine ancak o zaman yemiş denebilir." Fatih anlaması gerekeni anlamıştır. Babasının sözlerinden çıkardığı öğüdü şöylece tekrar eder;
"Memleketin genel idaresinde, yani halkın iyi yönetiminde, halkı idareye karşı itaat ettirmekte, akıl, ileri görüşlülük ve sağlam kanunların sağladığı kolaylığın, silâh gücünden ve kaba kuvvetten daha iyi, daha faydalı olduğunu söylemiş bulunuyorsunuz". Fakat Fatih yine de yeterince ikna olmamış olmalı ki, babasının söylediklerinin doğruluğunu kabul etmekle birlikte, şimdiki devirde halkın eskisi gibi olmadığı, bu nedenle de ancak kılıç gücüne dayanmak gerekeceğini iddia eder. Ayrıca düşmanların kılıçtan başka bir güçle yola getirilemeyeceğini de ekler. Ona göre eski çağların en büyükleri arasında yer alan İskender ve Nûşirevân da âdil ve doğru padişahlar olmakla birlikte, kılıç gücüyle fethetmişlerdir. İnatçı ve dik başlı bir at, binlercesi söylense de güzel sözden ne anlar, ona söz yerine mahmuz vurmak daha çok etki yapacaktır. Sultan II. Murat oğluna şu karşılıkları verir;
"Ben, sana kılıcın faydasızlığından ve gereksizliğinden bahsetmiş değilim ki! (Ama onu yerinde ve gerektiğinde kullanmak lazımdır.) Kılıcı kullanıp, onun yardımıyla ülkeler

fethetmek için yine akıl ve fikre danışmak, herhalde, onun yardımını da almak gerekir. Ancak bu şekilde olursa, yapılan işler sağlama bağlanmış olurlar. Çünkü çokları, sadece birini, meselâ kılıcı ve tek başına kuvveti kullanarak savaşa girmişler, tabii sonunda bozguna uğramışlardır.
Senin, isimlerini anmış olduğun padişahlara gelince; onların da adı geçen işleri kılıç yardımıyla yaptıklarını, ama hemen yanı başında da düşünce, ileri görüşlülük ve ön tedbirlerden ayrılmadıklarını görüyoruz. Kılıç, tek başına, onların da işlerine yaramamıştır. Onların o yarınlara kalarak her fırsatta anılan büyük işleri, görünüşte, kılıcın gölgesinde olmuşsa da gerçek anlamda akıl, mantık ve sevgi güçleriyle gerçekleşmiştir.
İran padişahının yüz bin askerine karşılık, İskender onu kırk bin askerle, hem de kendi toprakları olan İran'da bozguna uğratmıştır... Eğer İskender aklını kullanmasaydı, bu sonuca ulaşabilmesine imkân var mıydı?
Bütün bunlar gösteriyor ki, aklın gücü kılıçtan daima üstündür... Güçlü ve kuvvetli olmak iyidir, fakat kuvvet aklın emrine verilmelidir... Padişahlığın taşıdığı anlam, biraz da bunların her ikisini de yerli yerinde kullanabilmekle gerçekleşir." Padişah II. Murat, bu arada dedesi Yıldırım Bayezid'in Timur karşısında uğradığı yenilgiyi hatırlatır ve "Dedem Sultan Yıldırım Bayezid sadece kılıcına güvenmeyip, tedbirini de onunla birlikte alıp, birazcık aklını da kullanabilmiş olsaydı" demekten kendini alıkoyamaz.
II. Murat oğluna tecrübelerini ve tavsiyelerini aktarırken büyük çapta kendisini anlatır. Zaten kişinin tecrübeleri doğrudan doğruya onun hayatının açık bir muhasebesinden başka nedir ki?
"Ben, Yüce Allah'ıma karşı yaptığım ibadetleri en samimi duygularımla, canu gönülden yaparım.
Onun, dürüst inancımla, benim her çeşit faydalı ihtiyaçlarımı zamanında karşılayacağını kat'î olarak biliyor ve inanıyorum."
"Ben, bu çile ve ızdıraplar dünyasında çektiklerimin karşılıklarının, Allah tarafından, gelecek, başka bir dünyada verileceğine inanıyor ve O'na her an yalvarıyorum."
II. Murat yaşlı ve tecrübeli kişilerin durumunu ise şu güzel benzetmeyle açıklıyor; "ihtiyarlar, bir gemide oturmuş, hiçbir iş yapmaz gibi görünen bir dümenciye benzerler. Çünkü, geminin diğer mürettebatı bir aşağı, bir yukarı devamlı çalışma halindedirler. Kimileri yelken toplar, kimi su çeker, kimi ipleri bağlar, kimi de serene çıkar, fakat dümenci olduğu yerde durur. Onu görenler, hiçbir iş yapmadığını sanırlar. Halbuki geminin bütün sorumluluğu onun üzerindedir. Dümenci, gemiyi gereği gibi iyi yönetemezse, gemi devrilir veya karaya oturur; o zaman da gemi içindeki diğer bütün çalışmaların hiçbir anlamı kalmaz."
"Ey oğul! Bir an bile olsa, sakın adaleti elinden bırakma. Çünkü Yüce Allah da âdildir. Bir bakıma, sen O'nun yeryüzündeki temsilcisisin... O, sana kendi arzusuyla bazı üstünlükler vermiş ve kullarının başına geçirmiştir."
II. Murat'ın tavsiyeleri ve dolayısıyla kitap şu sözlerle biter; "Padişahlar, elinde terazi tutmuş bir kimseye benzerler. Sen padişah olunca teraziyi doğru tutmanı isterim. O zaman Yüce Allah da senin iyiliğini arzular."
Acaba Fatih bu öğütleri ne kadar tutabilmiştir?
Bunun muhasebesinin epeyce uzun tutacağı açıktır ve onu bir başka yazıya bırakmamız yerinde olacaktır.

Fakat Fatih’in Vakfiyesi’nde yer alan şu meşhur cümleyi tekrar edebiliriz:
"Hüner bir şehir bünyâd etmektir.
Reâyâ kalbin âbâd etmektir."[63]

OĞUL ÇEŞMESİNDEN SON DAMLALAR

Dünya hayatının boğucu girdabı nesilleri önüne katmış sürükleyip duruyor. İnsanlar çoğu zaman kendi çıkarları, dünya gaileleri, geçim sıkıntıları derken bir bakıyorlar ki; yaş kemale ermiş, iş işten geçmiş hayaller akamete uğramış pek çok iş yarım kalmış halde ihtiyarlıktan nasiplerini almışlar. Arkalarına baktıklarında ise yeni nesil dedikleri, iletişim kanallarının zar zor işlediği, dünyanın gailesinin onları da yuttuğu çark dönmeye devam ediyor. Yazımızda bu problemlerin çözümünün Kur’an ahlakı ve Nebevi öğretilere sarılmak olduğunu anlatmaya çalıştık. Yazımız bir tarih dersi değil, tarihten gelen değerlere göz atarak ahlak ve iman akidelerine göz atıp neslimize ve geleceğimize bir nebze sahip çıkma gayretidir. Yoksa çektiğimiz dünya sıkıntıları sürüp giderken imtihan için geldiğimiz dünyanın meramını anlamadan, yorgunluk içinde hesap kapısına vardığımızda elimiz boş kalmasın.

Dünyada ne yaptın, neyle meşgul oldun, ardında ne bıraktın diye sorulduğunda belki kendimizi rahatlatıcı cevaplarımız olur. Sürgün geldiğimiz dünyadan ellerimiz kelepçeli ayrılmakla, imanı kamile varmış huzurlu ayrılmak arasında fark olsun. Kabirde başlayacak ön sorgulama ve mizanda açılacak defterimize karşı yüzümüz ak olsun. Rabbin kim, nebin kim, Kitabın ne, sorularına nasıl cevap verebiliriz. Sosyal medyadan aşina olduğumuz kayıt defterinin aslı olan amel defterlerimiz açılınca yüzümüz kızarmadan, geldim Ya Rabbi diyebilir miyiz? Resulün sancağı altında toplanmaya yüzümüz olur mu? Ümmetim hitabına mazhar olur muyuz? Bu sorulara verecek cevapları hazırlıyor muyuz? Yukarıdaki örnek nasihatlerden kaçında kendimizi tatmin eden cevaplar buluyoruz. Evet ben yapabildim diyebilmek için neler yaptık? Evlatlarımıza ne aktardık? Bizde olmayanı nasıl vereceğiz? Kendimizi hesaba çekmeden başkasından hesap sormak ne kadar ahlaki idi? Tövbe kapısı hep açık olduğu halde hiç uğramamış isek. Kapıya bir kere bile baş vurmamış isek…cevaplarımız ne olacak? Haydi o zaman Kur’an ahlakı ile yeniden dirilip Nebevi metotla yükselmenin yollarını arayalım. Yoksa ecel zaten kapıda bekliyor. Kurası belli olmayan bir sıra var.

“**Hasbunallahu ve ni'mel vekil ni'mel Mevla ve ni'me'n nasîr**” (“Allah Teala, bize yeter, O ne güzel vekildir. Ne güzel **Mevla** ve ne güzel yardımcıdır.”)

Gufrâneke rabbenâ ve ileykel masîr"; "işittik ve itaat ettik, affına sığındık ya rabbi, dönüş sanadır."…

[63] https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=1367

4. KIZLAR ÇEŞMESİ

Bu çeşmeden akacak billur su tadındaki yazılarımız kızlarımızın kana kana işmesi için yazıldı. Ahir zaman fitnelerinin özellikle kadınlar üzerine kurgulandığı bu asırda kızlarımızı fitnelerden korumanın en önemli yolu belki de iyi bir temel İslam eğitiminden geçmesi yatmaktadır. Doğru terbiye, yapıcı nasihatler, evlatlarımıza rehber olacak ve saadetli yuvaların kurulmasına, gelecek nesillerin sağlıklı ve huzurlu yetişmesine kızlarımız vesile olacaktır. Çünkü ailenin temeli kadındır. Yuvayı dişi kuş yapar sözü belkide bundan kinayedir.

ANNELERDEN KIZLARINA NASİHATLER

Bir annenin en iyi çeyizi kızına verdiği edeptir.
Anasına bak kızını al, kenarına bak bezinin al derler atalar. Ailede kızlar annelerini, oğullar babalarını taklit ederler. Çünkü bu fıtratları gereğidir. Kız çocukları daha oyun oynamaya başladıklarında bebekler ile oynama eğilimdedirler. Kız bebek oyuncakları da kız bebekler ya da kız kıyafetti ile süslenmiş bebek örnekleridir. Fıtratları gereği annelik duyguları ile bezeli olup oyunlarında bu ögeler ağırlıktadır. Erkek çocukları gibi sert oyunlardan hoşlanmazlar. Giyim ve kuşamlarında annelerine ya da var ise ablalarına özenirler. Konuşma tavırlarında anne ve ablalarını var ise ailede diğer kadın ya da kızları örnek alırlar.
Zamanımızda bu işler biraz karışık. Erkek giyimine özenen kızlar, kız giyimine özenen erkekleri görmek için uzaklara gitmeye gerek yok. Özellikle bebe ve genç kuşak giyimi üreten ya da satan mağazaların unisex (kız- erkek giyebilir) olarak üretilen ve satılan pek çok ürün vitrinleri süslemektedir.
Ardında yatan tehlikeler göz ardı edilmekte insanlarımız renklerine ve tarzlarına aldanarak oğullarını kızlar gibi, kızlarını erkekler gibi giyindirmekte herhangi bir çekince duymamaktadırlar. Gelinen noktada sokakta yürürken gördüğünüz bazen kız mı erkek mi ayırt etmekte zorlandığınız bireyler çarşıda pazarda karşınıza çıkar. Bir de buna cinsel kimlik eğilimi adı altında hain saldırıları da eklerseniz sapkın tavır ve yaklaşımlarla karşı karşıya kalmak işten değildir.
Bugün başımızdan ciddi çatışmalar sonucu atabildiğimiz İstanbul Sözleşmesi ve benzeri kurum ve kavramlar neslimze ve kimliğimize dert açmaktan geri durmazlar. Aile ve sosyal yapımızı yerle bir etmekten çekinmeyen LGBT tarzı sapkın yaklaşımlar içimizde gelişir ve kendine yer bulur. Yaptıkları şeneatleri onur yürüyüşü adı altında kabule zorlamaktan çekinmezler. Bu çalışmamızı geleceğimiz olan evlatlarımızı Kur’an ve sünnet ışığı altında, evlatları üzerine titreyen duyarlı annelerin nasihatlerine ayırdık.
Anneler kızlarını anarken:

Elimi tutan en güzel el
Bana bakan en güzel gözsün
Yanağımda imzandır öpücüklerin
Sen en güzel fotoğrafım
Sen en güzel kitabım
Sen en güzel iki hecem Sevgim, neşem, gülüm KIZIM… derler…

Öyle ise bu kadar değer verdiğimiz kız çocuklarımızı en güzel şekilde Kur'an ahlakı ve Nebevi terbiye ile bezeyip süsleyelim. Geleceğimiz aydın, gönlümüz huzurlu olsun…

Allah'ın Resulü (s.a.v) kızı Hz. Fatıma(r.anha)'yı evlendirdiğinde çok sevdiği eşi Hz. Hatice(r.anha) vefat etmiş, O kızına hem analık hem de babalık etmek zorunda kalmıştı. Duyarlı bir baba olarak anne yüreğinin sıcaklığı ile kızına nasihatler etmiş ve geleceğin mutlu yuvasının temellerine konu olan nasihatleri anne şefkatine sahip öz duru baba hüviyeti ile yapmıştı.
Hz Aişe(r. anha) ise keskin zekası, Resullullah (a.s.v.)'a olan müthiş sevgisi ile Resullullah(s.a.v)'tan öğrendiği hadisi şerifleri sahabe hanım ve kızlarına aktarmış, onların asil evlatlar yetiştirmelerine vesile olmuştu.
Evlenirken her anne baba kızına elbetteki nasihatte bulunur ve bulunmalıdır. Ancak kızına vereceği öğütler yıkıcı değil yapıcı olmalıdır. Bir evliliğin sağlam ve huzurlu olması için evlenecek kıza gideceği aileye ve eşine saygılı ve hürmetkar olması tavsiye edilmeli. En önemli konu Kur'ân ahlakı ile ahlaklanmalı ve gelecek kuşaklara bu öğretiler temelinde nasihatlerde bulunmalıyız.
Mü'min erkeklere söyle, bakışlarını indirsinler (haramdan sakınsınlar) ırzlarını korusunlar. Bu onlar için daha temizdir. Muhakkak ki Allah, yaptıkları şeylerden haberdardır. (Nur:30)
Ve
Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, zinetlerini teşhir etmesinler. Baş örtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtsünler. (Nur:31) buyuruyor Rabbimiz.
Bu çalışmamızda Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in nasıl bir kayınpeder olduğunu kızının mutlu olması için nasıl nasihatler verdiğini, kızına ne kadar değer verdiğini ve duyalı annelerin kızlarına evlilik öncesinde nasıl nasihatler verip geleceğe hazırladığını aktarmaya çalıştık. Bu konuda İslam alimlerinin yazılarını bizlere bıraktıkları kültür hazinelerinden istifade ile sadra şifa sözlerini derlemeye çalıştık.

ÖRNEK BİR KAYINPEDER VE BABA OLARAK PEYGAMBER EFENDİMİZ

Evlilik kurumu, eşlerin birbirlerine saygı ve sevgi sunması sonucu oluşur ve ayakta kalır. Evlilikte esas olan müsamaha ve hoş görüdür.
Her şeye rağmen, birbirlerine karşılıklı anlayış gösteren eşler arasında bile zaman zaman anlaşmazlıklar olabilir. Bu fıtrat gereğidir. En mutlu, en huzurlu yuvalarda dahi kısmen anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Önemli olan, eşler tarafından bu anlaşmazlıkların, birbirlerine ifade edilmesidir. Evliliklerde ortaya çıkabilecek sıkıntılarda, kayınpederlerin rolü ne olabilir, nasıl olmalıdır, kayınpederler nasıl bir yaklaşım sergilemelidirler? Bütün bu soruların cevaplarını hayat ışığımız Peygamber efendimizden öğrenebiliriz.
İşte örnek bir kayınpeder olarak Peygamberimiz:
Allah Resulünün; "Cennet kadınlarındandır, dünya kadınlarının en faziletlilerindendir" dediği, mübarek kızı, Hz. Fatıma annemiz ve damadı Hz. Ali 'nin evliliklerinde dahi zaman zaman

anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Karşılaştıkları sıkıntılarda Efendimiz, onların hakemi olmuş, sıkıntıları çözmede kendilerine yardım etmiştir. Hz. Ali açısından aynı zamanda bir kayınpeder hükmünde olan Peygamber efendimiz, ümmete ideal bir kayınpeder nasıl olur, bilgisini de örnekliğini de öğretmiştir. Selam ona olsun!

Kızı istenen bir baba olarak son Peygamber

Peygamber Efendimiz (sav), biricik kızının eşi, damadı Hz. Ali ‘ye, evlenme giderleri, mehir ve düğün harcamaları hususunda son derece anlayışlı davranmıştır. Hz. Ali ‘ye, gerçekleştirmekte zorlanacağı hiçbir şart koşmamış, kızının yuvasının kurulmasında mütevazı bir anlayış sergilemiştir. Sadece bir ailenin asgari ihtiyaçları göz önüne alınmıştır.

Hiç şüphesiz, Efendimiz (sav) ‘ın, biricik kızının evliliğinde gösterdiği bu yaklaşım, ümmetin bütün ailelerine, evlenecek gençlere maddi ve manevi anlamda destek olmaları ve orta bir yol izlemeleri gerektiğini gösterir. Bugün kızlarını isteyenlere vermek için kafalarında kıstaslar oluşturan aileler, daha çok maddi zenginliği önceliyorlar. Hz. Fatıma annemizin çeyizine dikkat etmekte fayda vardır. Hz. Ali, Resulullah ‘ın kızı Hz. Fatıma ‘ya çeyiz olarak aldığı eşyalar sadece şunlardan oluşuyordu: Biraz kadife kumaş, bir su kabı, bir yastık ve ocak. Sadece bu kadar... Buna ilaveten, Hz. Ali ‘nin verdiği mehirlerle bir sedir, bir yün yatak, bir hurma lifi minderi, bir kilim ve bir kat da elbise alındı. [Sünen]

İyice anlamak gerekir ki, Peygamberimizin bu örneğinde, maddi imkânsızlıklar ya da maddi imkânların abartılmasından ötürü hayır umulan yuvaların, aileler tarafından engellenmesi hiç de doğru değildir.

"Allah senden kusur ve kiri atmış, seni temiz ve masum kılmıştır"

Resulullah, düğün gecesi Hz. Ali ‘nin kapısına gidip kapıyı çaldı. Ümmü Eymen kapıyı açınca, Efendimiz: "Kardeşim burada mı?" diye sordu. Ümmü Eymen; "Nasıl olur, Ali ‘yi hem kardeş olarak çağırıyorsunuz hem de kızınızı onunla evlendiriyorsunuz?" dedi. Efendimiz, ‘söylediğim gibi‘dedi ve ardından da; "Esma binti Umeys de burada mı?" diye sordu. ‘Evet‘denilince, ‘Siz Peygamber kızına olan saygınız için mi buradasınız?‘ buyurdu. Yine ‘Evet‘cevabını alınca; ‘Çok iyi‘ dedi ve hayır duada bulundu.

Rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber, kızı Fatıma ve damadı Ali için şöyle duada bulunmuştur: "Allah ‘ım, bu ikisini herkesten daha çok seviyorum. Rabbim sen de onları sev, evlatlarını ve nesillerini mübarek ve kutlu kıl. Kendi katından onlar için bir koruyucu tayin et. Bu ikisini ve evlatlarını şeytanın şerrinden senin korumana bırakıyorum." Ardından Hz. Fatıma için dua etmiş ve övücü güzel sözlerle onun gönlünü almıştır. Gönüller sultanı Peygamberimiz, Hz. Fatıma ‘ya; "Kızım Allah senden kusur ve kiri atmış, seni temiz ve masum kılmıştır." diye buyurmuştur.

İlk gecesinde kızına nasihat eden baba

Efendimiz (sav), kızının yeni bir hayata başladığı ilk gecesinde, kızına yaptığı dualar ve onu övücü sözlerle bu yeni hayatına huzurlu giriş yapması için Hz. Fatıma ‘ya moral vermiştir. Eskiden toplumumuzda yeni evlenen kızlara anneleri tarafından, ilk gecelerinde nasihat verilir hayır dualar edilirdi. Bugün yavaş yavaş zayıflamış olan bu geleneğin tekrar kuvvetlendirilerek devam ettirilmesi gerekmektedir. Aileler, yeni evlilik bağı kurmuş olan çiftlere, yuvalarını mutlu ve sağlam temeller üzerine kurmaları için manevi destek sağlamalıdırlar. Onları söz ve tavırlarla iki cihanda beraber olacakları bir evliliğe hazırlamak, acı ve tatlı günlerin olabileceğini, buna sebat edilmesi gerektiğini hatırlatmak gerekir.

Toplum olarak, evlenen ve evlenecek olan bütün çiftlere, hayır, saadet, bereket ve feyz dualarını hiç eksik etmemiz gerekir.
Hz. Fatıma'nın çektiği sıkıntılara karşı Peygamberimizin yaklaşımı
Peygamberimizin damadı Hz. Ali, bir aile reisi olarak geliri sadece ordu hizmetlerindendi. Ancak bu gelirler de Arap yarımadasından kalan seferlerden elde edildiğinden çoğu zaman zayıf bir işçinin ücretini bile bulmuyordu. [Kızını vermek için, zengin eş adayı arayan anne-babalara buradan almaları gereken bir hisse düşüyor]
Hz. Ali, Hz. Fatıma'ya ev işlerinde yardımcı oluyordu ancak yine de Hz. Fatıma, bu ağır ev işlerinden dolayı çok yoruluyordu. İşleri paylaşmak için, babasından kendisine bir yardımcı istemişti. Hz. Aişe validemiz bu konuyu şöyle rivayet ediyor: "Ali ve Fatıma, birlikte Allah Resulünün huzuruna çıkmışlardı. Ali şöyle dedi; 'Ey Allah'ın Resulü, su çekmekten omuzlarım, göğsüm ağrıdı' Hz. Fatıma'da şöyle dedi; 'Benim de buğday öğütmekten ellerimin içi kabardı. Ey Allah'ın Resulü lütfetseniz de alınan esirlerden bir tane esir verseniz, kendisi bize yardımcı olsa"
Resulullah, ikisinin de isteğini dinledikten sonra şöyle buyurdu: "Vallahi öyle bir şey yapmam. Suffa ehli açlıktan kıvranır ve onlara yedirecek bir şey bulamazken sizin bu isteğinizi karşılayamam. Esirleri serbest bırakıp alınacak fidyelerle Suffa ehlini doyuracağım. Size o istediğinizden daha hayırlı bir şey söyleyeyim mi? Cebrail tarafından öğretilen bir duayı öğreteceğim size; Her namazın ardından on kere 'Sübhanallah ', on kere 'Elhamdülillah ', on kere 'Allah-u Ekber'deyin. Ayrıca bunları yatağınıza girdiğinizde de otuz üç kere tekrarlayın." [Müslim]
Allah'ın Resulü, bu yaklaşımıyla bütün ümmetine, huzurlu bir ailenin kanaat, sabır, dayanışma, karşılıklı anlayış ve zorluklara karşı sebat göstermek ile mümkün olacağını öğretmiştir.
Resulullah, bir aile büyüğü ve bir kayınpeder olarak kızına ve damadına, zor günlerinde hakkı ve sabrı tavsiye etmiş, bu zorluklara karşı zikrin, ibadet ve duanın rahatlatıcı ve huzur verici havasına sığınmalarını öğütlemiştir. İçinde yaşadığımız çağdaki anne babalar, yoksulluğun karşısına fırsat paketleri koymak yerine çocuklarına hakkı ve sabrı tavsiye etmeli ve fakirliğin pençesinde, zikre ve duaya sarılmayı salık vermelidirler.
Tartışmalarında eşlerin arasını buluyordu
Yukarıda belirttiğimiz gibi her evlilikte olduğu gibi, Hz. Ali ve Hz. Fatıma arasında da ufak tefek anlaşmazlıklar ortaya çıkıyordu. Bu anlaşmazlıklar ya büyümeden kapanıyordu ya da Allah Resulüne intikal ettiriliyordu. Hz. Peygamber, kendisine intikal eden durumlarda, eşleri dinliyor, sözlerini kesmeden sözlerini bitirmelerini sağlıyor ve sonunda da sorunlarını çözüp, aralarını düzeltip, evlerine gönderiyordu.
Bir gün Hz. Fatıma, kocasının sert davranmasından ve zorluk çıkarmasından dolayı; 'Seni Peygamber'e şikâyet edeceğim.' deyip evden çıkınca, Hz. Ali de Fatıma'nın peşinden gitti. İkisi birlikte Hz. Peygamber'in huzuruna vardılar. Hz. Fatıma, kocasından şikâyetçi olduğunu babasına söyledi. Hz. Peygamber, Hz. Fatıma'yı hoşnut etmeye çalıştı ve Hz. Ali'ye de ona daha yumuşak ve dostça davranmasını tavsiye etti. Hz. Ali, eve dönerken eşine; 'Allah'a yemin ederim bundan sonra sana istemediğin bir şeyi yapmayacağım.' demiştir. Hz. Peygamber, Hz. Ali'nin hatasını anlamasını sağlayarak genç çiftin arasını düzeltmiştir.
Kızı ile damadının arasını bulup, dargınlıklarını gideriyordu

Sehl bin Sad, şöyle rivayet etmiştir: Resulullah, kızı Fatıma'nın evine geldi. Hz. Ali'yi evde bulamadı. Bunun üzerine Fatıma'ya; "Amcamın oğlu nerede?" diye sordu. Hz. Fatıma, "Aramızda bir şey oldu da darıldık. Bundan dolayı dışarı çıktı ve gündüz uykusunu benim yanımda uyumadı." dedi. Resulullah birine; "Bak, nerede?" dedi. O adamda gidip geldi ve "Ya Resulullah, o mescitte uyuyor." dedi. Resulullah gitti, baktı ki Ali yan tarafında yatmış, ridası bir yandan sıyrılmış, vücudu toprağa bulanmış haldeydi. Resulullah; "Ey Eba Turab, kalk!" diye toprağı Ali'nin bedeninden silmeye başladı. [Buhari]
Birlikte Hz. Ali'nin evine gittiler. Sahabeler, Hz. Peygamber'in birkaç saat sonra neşeli olarak evden çıktığını gördüler. Sahabeden birisi sebebini sorunca; "Nasıl sevinçli olmayayım, en aziz olanlarımı barıştırdım." buyurdu.
Bu olayda Hz. Peygamber'in Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın arasını düzelttikten sonra kendisine iki cihanın en güzel nimetleri verilircesine sevinmesi evli çiftlerin arasını bulmanın hem manevi yönüne hem de psikolojik faydasına işaret etmektedir. Aile büyüklerine düşen görev, çiftler arasında sevgi ve saygı bağını geliştirmektir.[64]

Peygamberimizin, kızı Fatıma' ya nasihatları
Her konuda bizlere örnek olan yüce Peygamberimiz bu konuda da bize örnek olmuş ve önderlik etmiştir. Biricik kızı Hz. Fatıma evleneceği zaman Peygamberimiz (s.a.v.). Bir baba olarak ona şöyle öğütte bulunmuştur:
Peygamber (s.a.v.) Efendimiz, muhterem kerîmeleri Hz. Fâtıma-i Zehrâ (r.anhâ)'ya gelin olurken şu nasîhatta bulunmuşlardır: "Kızım kendini temiz tut! (Devamlı) Rabbini zikret! Efendin sana baktığı zaman Sen'den memnun olsun, büyük bir ferahlık duysun! Gözlerini sürmele! Sürme, kadınların ziynetidir. Kızım! Kocan sana baktığı zaman gözlerini ondan ayırma; sen de mukâbele et! Böyle yaparsan sevgin fazla olur. O başka tarafa bakarken, sen onun yüzüne bak! Bunun büyük mükâfâtı vardır… Güzel bakışlarınla, güler yüzle onu takip edip memnun etmene bir ay nâfile orucu sevâbı yazılır. ..
Kocanın yanında sessiz ve ilgisiz durma! Onun hoşlandığı şekilde güzelce söyle ki, sana muhabbet etsin., Kocanın hatâlarını başkalarına söyleme! Eğer söylersen, Allah Teâlâ sana gazab eder... Sonra melekler, peygamberler ve nihâyet kocan sana gücenir..."

Abdullah bin Cafer hazretlerinin kızına öğüdü şöyle olmuştu:
"Kıskançlıktan sakın, çünkü boşanmanın anahtarı kıskançlıktır. Kocanı azarlayıp terslemekten sakın, çünkü bu, nefret uyandırır. Gözüne sürme çekmeyi ihmal etme; çünkü kadının en güzel süsü sürmedir. En temiz şey de sudur; su kullanarak temizliğini yerine getir."
Tabii buradaki kıskançlıktan maksat, lüzumsuz ve kocayı rahatsız eden kıskançlıktır.

Esma binti Haris de gelin giden kızına şu ana nasihatını etmişti:
"Sen, içinde büyüdüğün yuvadan çıktın; yatmadığın bir döşeğe ve alışmadığın bir dosta gidiyorsun. Sen ona yer ol ki, o da sana gök olsun. Sen ona çadır ol ki, o da sana direk olsun. Sen ona hizmetçi ol ki, o da sana kul olsun. Ona çok sokulma, sonra senden bıkar. Ondan çok uzaklaşma, sonra seni unutur. Kendi sana yaklaşırsa, sen de ona yaklaş. O senden uzaklaşırsa

[64] https://www.milligazete.com.tr/haber/1200018/ornek-bir-kayinpeder-olarak-peygamber-efendimiz

sen de ondan uzaklaş. Burnunu, kulağını, gözünü kolla; senden kötü bir koku almasın, kötü bir sözünü işitmesin, kötü bir şeyini görmesin."[65]

MEHİR KONUSU

Erkeğin evlenirken eşine verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği para veya başka bir mala mehir denir. Kur'an-ı Kerim'de, evlenen erkeğin kadına mehir vermek zorunda olduğu ve bunu zorla geri almasının caiz olmadığı konusunda ayetler bulunmaktadır (Bakara, 2/237; Nisâ, 4/4, 20, 24, 25; Mâide, 5/5). Hanefîlere göre mehir, nikâhın sonuçlarından biridir. Bu nedenle nikâh esnasında belirlenmemiş olsa, hatta nikâh esnasında verilmeyeceği şart koşulsa bile evlenen kadın mehre hak kazanır.

Mehir nikâh anında belirlenip belirlenmemesine göre ikiye ayrılır. Mehrin miktarı nikâh anında belirlenmişse buna mehr-i müsemmâ denir. Nikâh esnasında mehrin miktarının belirlenmemesi veya belirlenen mehrin bir sebeple geçersiz sayılması halinde, evlenen kadın mehr-i misil hak eder. Bu durumda mehrin miktarı akrabaları arasında her bakımdan kendi konumuna denk olan kadınların aldığı mehrin miktarıdır.

Mehir, ödenme zamanına göre, mehr-i muaccel ve mehr-i müeccel olmak üzere ikiye ayrılır: Mehr-i muaccel, peşin olarak ödenen mehirdir. Kadın mehr-i muacceli almadan kocanın evine gitmeme hakkına sahiptir. Mehr-i müeccel ise ödenmesi sonraya bırakılan mehirdir. Bu mehrin ödenmesi için herhangi bir zaman belirlenmişse, bu tarih geldiğinde belirlenen mehrin kadına ödenmesi gerekir. Şayet bir vakit belirlenmemişse, nikâhın sona ermesiyle mehir muacceliyet kazanır ve ödenmesi gerekir. Başka bir deyişle, boşanma halinde kocanın bu mehri ödemesi gerekir; ölüm halinde de bırakmış olduğu mirastan ödenir.

Mehir olarak maddi veya mali değeri olan her türlü menfaat tespit edilebilir. Mehrin en az miktarı Hanefîlere göre 10 dirhem (o dönemlerde yaklaşık iki koyun bedeli), Mâlikîlere göre ise 3 dirhem gümüştür.

Şâfiî ve Hanbelî hukukçulara göre ise mehrin alt veya üst sınırı yoktur. Mehrin üst sınırının olmadığı konusunda Hanefî ve Mâlikîler de diğer iki mezhep gibi düşünmektedir. Hz. Ömer kendi halifeliği döneminde evlilikleri kolaylaştırmak için mehre üst sınır getirmek istemiş, fakat bir kadının "…Onlara kantarla vermiş olsanız da hiçbir şeyi geri almayın..." (Nisâ, 4/20) âyetini delil getirmesi karşısında bu düşüncesinden vazgeçmiştir.

Mehir, kadını hem evliliğe ısındırmak hem de ona belli bir malî güç kazandırmak maksadı ile öngörülmüştür.[66]

SALİHA BİR ANNENİN KIZINA NASİHATLERİ

Evlâtlar, anne-babaların kendilerinden sonra devam eden parçalarıdır. Bu yüzden anne-babalar, onların hayatları boyunca mutlu ve huzurlu olmalarını arzu ederler. Yine onların rahatı ve huzuru için gecesini gündüzüne katar; kendi yemez, evlâdına yedirir; kendi giymez, evlâdını en güzel şekilde giydirmeye çalışırlar. Yavruları hastalandığında başında bekler, şefkat ve merhamet kanatlarıyla onun etrafında âdeta pervâne olurlar.

---

65 https://www.fetvalar.com/sorularla-cevabi-2842.html

66 https://kurul.diyanet.gov.tr/Cevap-Ara/808/mehir-ne-demektir-

İşte bu evlâtlar, büyüyüp evlenecek yaşa geldikleri zaman anne-babalar, onların saâdetinin ömür boyu sürmesi ümidiyle, yaşadıkları tecrübelerden de hareketle birtakım nasihatlerde bulunurlar. Aldıkları terbiye ve sahip oldukları edep, görgü ve ahlâkî seviyeye göre kendilerince en güzel yolu göstermeye çalışırlar.

Fakat ne yazık ki günümüzde mânevî hassâsiyetleri zayıflayan birçok anne-baba, evlenecek evlâtlarına evvelâ sevgi, saygı, sabır-sebat ve fedâkârlık fazîletlerini tavsiye etmek yerine; "Aman kendini ezdirme, sana bir şey söylerlerse sakın ha altta kalma, sen de iki mislini söyle, düğününün en lüks yerde olmasını ısrarla diret, sana bu yakışır!.." gibi telkinlerde bulunarak onların istikbaldeki mutlu günlerine zehir saçabilmektedirler.

Daha yolun başında gönülleri menfî şartlanmalarla dolduran bu nevî telkinler, âile müessesesinin hayat bulması yerine, bilâkis târumâr olmasına sebebiyet verebilmektedir. Günümüzde artan geçimsizlik, hırçınlık, rûhî bunalımlar ve boşanmaların bir sebebini de bu ve benzeri telkinlerin şuuraltında bıraktığı izlerde aramak gerekir.

Hâlbuki İslâmî örfümüzde bu nasihatlerin özü, hayat ve saâdet bahşedicidir. Önce kendini değil, hayat arkadaşını düşündüren; hodgâmlığı değil, diğergâmlığı tavsiye eden ve gönülleri muhabbetle kaynaştıran bir muhtevâdadır. Meselâ; sâlih babalar ve sâliha anneler gelin olacak kızlarına:

"–Kızım, evimizden beyaz gelinlikle çıktığın gibi kocanın evinden de beyaz kefenle çıkasın…" şeklinde sadâkat ve fedâkârlık telkin edip gideceği âileye karşı gönlünü ısındırırlar. Ayrıca hayatın acı sürprizleriyle karşılaştığında da sabretmesini tavsiye ederek:

"–Kızım ağzından kan gelse, kızılcık şurubu içtim, diyesin…" gibi telkinlerde bulunurlar.

Nasıl ki yavru kuşlar palazlanıp irileşince doğdukları yuva onlara dar gelmeye başlar, mecbûren temiz ve elverişli bir dal bulup ayrıldıkları yuvanın bir benzerini yaparak hâl ve yaşayışlarını aynı karakteriyle orada devâm ettirirler. Bunun gibi fazîletli anne-babalardan gelen çiftler de ayrıldıkları âile ocağının sıcaklığını yeni yuvalarında devâm ettirirler.

Doğup büyüdüğü âile ocağından ayrılıp yeni bir yuva kuracak olan gençlere yapılacak nasihatler, o yuvanın huzur içinde devâmını temin eden temel taşları olacaktır. Bizler de ecdâdımızdan bugüne kadar intikal eden, bu İslâmî saâdet örfünü gelecek nesillere güzelce aktarmak mecbûriyetindeyiz.

Cenâb-ı Hakk'ın varlıklar arasına koymuş olduğu denge îcâbı, hanımlar da erkekler de birbirlerine muhtaçtır. Birbirlerini tamamlayan boyutlarıdır. İnsan neslinin ve dolayısıyla hayatının devamı, kadın ve erkek arasındaki bu birlikteliğe, yani âile müessesesine muhtaçtır. En alt kademeden en üst tabakaya kadar her çift, âile yuvasının saâdetine muhtaçtır. Allah Teâlâ, erkekleri kadınlar, kadınları da erkekler için bir huzur ve sükûn kaynağı olarak yaratmış ve toplumun devam ve saâdetini buna bağlamıştır.

Öyleyse bu iki cins arasında kurulacak yuva, hangi esas ve kâidelere riâyet edilerek kurulmalıdır ki, arzu edilen huzur ve saâdete ulaşılabilsin?

Bu hususta en çok riâyet edilmesi gereken esas, Cenâb-ı Hakk'ın koymuş olduğu emir ve nehiylerine riâyet etmektir. Zîrâ saâdeti ihsân edecek olan, Cenâb-ı Hak'tır. Yuvalar, ne kadar Allah Teâlâ'nın koyduğu kâideler dâhilinde şekillenirse, o kadar mesud ve huzurlu olur. Dolayısıyla her iki cinsin de hayatları boyunca Allah Teâlâ'ya karşı **"kulluk"** vazifelerini unutmamaları îcâb eder. Hatta evlilik, bu kulluk vazife ve şuurunun bir parçası olarak görülmeli ve bu minval üzere devâm ettirilmelidir.
Âilede riâyet edilecek en mühim hususlardan bir diğeri de erkek ve kadının kendi mesûliyet ve vazifelerinin şuurunda olmalarıdır. Herkes kendi hak ve mesûliyetlerini bildiği nisbette âilede âhenk ve nizam devam edecektir. Eğer taraflardan biri, kendi vazifelerini terk ve ihmâl eder yahut hudutlarını aşarak diğerine zulmetmeye başlarsa, bu yuvada huzursuzluklar baş gösterir. Âile yuvasının en büyük düşmanı, fedakârlığın hep tek taraftan beklenmesidir. Herkes gücü nisbetinde ve gerektiği kadar fedâkârlıkta bulunmuş olsa, bu büyük ve ulvî yapı, sadece âile fertlerine değil, çevresine de mutluluk menbaı hâline gelecektir.

Âile yuvasının en büyük gâyelerinden biri de İslâm fıtratı ile doğmuş yavruları hayırla donatarak sâlih ve sâliha nesiller olarak yetiştirmektir. Bir anne ve babayı en çok düşündürmesi gereken husus, evlâtlarının mânevî istikbâlidir. Evlâtlar, bilhassa çocukluk ve ergenlik devrelerinde anne-babanın mânevî terbiyesine muhtaçtırlar. Bu terbiyeyi güzelce vererek ardında sâlih ve sâliha evlâtlar bırakabilen anne-babalar için şu hadîs-i şerîf ne güzel bir müjdedir:

"Allah Teâlâ, cennetteki sâlih kulunun derecesini yükseltir de hayrete düşen kul:
«–Yâ Rabbî, bu terfî bana hangi sebeple verildi?» diye sorar.
Allah Teâlâ da:
«–Çocuğunun sana yaptığı istiğfar ve duâ sebebiyle…» buyurur." (Ahmed, II, 509; İbn-i Mâce, Edeb, 1)
Fakat bunun zıddına evlâtların mâneviyatları ihmâl edilmiş ve bu sebeple onlar da yanlış mecrâlara akmışlarsa, kıyâmet günü o evlâtlar anne-babadan dâvâcı olacaklardır.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

"Ey îmân edenler! Kendinizi ve âilenizi ateşten koruyunuz…" (et-Tahrîm, 6)
Bu âyet-i kerîmeyi îzah sadedinde, Peygamber Efendimiz -Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem- de şöyle buyurmuşlardır:

"Onları, Allâh'ın sizi nehyettiği şeylerden uzaklaştırır ve emrettiği şeylere teşvik edersiniz. İşte bu, onları cehennemden muhâfaza etmektir." (Âlûsî, XXVIII, 156)
Günümüzde bilhassa televizyonların menfî programları ve internetin yanlış adresleri, gençleri kıskacına almakta ve bunun neticesinde yaşanan ahlâkî erozyon ile toplum sanki bir kurtlar vâdîsini andırmaktadır. Bu bâdireli hayat şartları da bilhassa kız evlâtlarının mânevî terbiyesi ve geleceğe hazırlanması üzerinde daha büyük bir ihtimam göstermeyi gerekli kılmaktadır. Zîrâ zamanın menfî şartlandırmaları ve anne-babaların mânevî ve ahlâkî noktadaki noksanlıkları, evlâtların eğitim ve terbiyesinin yanlış adreslerde aranmasını beraberinde getirmektedir. Dünyevî diploma ve apolet kaygılarıyla sadece zâhir planında olgunlaşmaya ve gelişmeye öncelik verilmekte ve böylece saâdet, çıkmaz sokaklarda aranmaktadır.

Hâlbuki mü'minin en mühim eğitim kitabı, Kur'ân-ı Kerîm'dir. Gönüllerin öncelikle Kur'ân-ı Kerîm ve onun fiilî olarak îzah ve şerhi demek olan Sünnet'in feyz ve rûhâniyetiyle olgunlaşması şarttır.

Cenâb-ı Hak, âlemlere rahmet olarak gönderdiği Peygamber Efendimiz'i biz mü'minlere **"üsve-i hasene"** yâni "en güzel ve emsalsiz örnek şahsiyet" kılmıştır. Dolayısıyla kız çocuklarımızın eğitiminde de örnek alacağımız en büyük rehberimiz, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'dir. Bu meyanda Efendimiz (s.a.v.)'ın, Fâtıma vâlidemizi ne şekilde yetiştirdiğini iyi anlamamız îcâb eder. Âile fertleri içinde kızı Fâtıma'ya apayrı bir muhabbet duymasına ve onu azîz tutmasına rağmen, onu dünyâ nîmetlerini asgarî seviyede ve bir riyâzat hâli içinde kullanmaya yönlendirmesi, dâimâ takvâ hayatına sevk ederek uhrevî saâdetini düşünmesi gibi hususlar, bizler için çok mühim ölçülerdir. Bu nebevî eğitimin bereketiyledir ki, cennet seyyidesi Fâtıma vâlidemiz, Ehl-i Beyt'in ve Altın Silsile'nin annesi olmuştur. Yine Peygamber Efendimiz (s.a.v), kızların eğitim ve terbiyesi husûsunda şöyle buyurmuşlardır:

"Her kim üç kız çocuğunu veya kız kardeşlerini himâye edip büyütür, güzelce terbiye eder, evlendirir ve onlara lutuf ve iyiliklerini devam ettirirse, o kimse cennetliktir." (Ebû Dâvûd, Edeb, 120-121/5147; Tirmizî, Birr, 13/1912)
"Her kim iki kız çocuğunu yetişkinlik çağına gelinceye kadar büyütüp terbiye ederse, kıyâmet günü o kimseyle ben yan yana bulunacağız." (Müslim, Birr, 149)
"Her kim kız çocuklarını yetiştirme yüzünden bir sıkıntıya uğrar da onlara iyi bakarsa, bu çocuklar onları cehennem ateşinden koruyan bir siper olur." (Buhârî, Zekât 10, Edeb 18; Müslim, Birr 147)
Bu hadîs-i şeriflerde açıkça "kız evlâdı"nın zikredilmiş olması, hem o devrin câhiliye örf ve âdetlerinde kızlara karşı takınılan çirkin tavrı ortadan kaldırmak içindir, hem de kız evlâdının yetiştirilmesinin toplumun kemâli için çok ehemmiyetli olmasındandır.

Zîrâ kız evlâdı, tek bir fert değildir. O, yeni neslin yuvası, mektebi ve muallimidir. Gelecek nesiller, olgun ve yetişmiş sâliha kızların şefkat ve merhamet dolu yüreklerinde filizlenirler. Şayet anne-babalar, kızlarının mânevî kâbiliyet ve hassâsiyetlerini inkişâf ettirmez ve onları sokakların insafına bırakarak hoyratça heder ederlerse, onlarla birlikte kendi istikbâllerini de mahvetmiş olurlar.[67]

BİR ANNENİN KIZINA NASİHATLERİ

Yürek sızım, inci tanem, gözümden sakındığım, koklamaya kıyamadığım ciğerparem, can kızım!

Sana anlatacaklarımı dinle ve sakın unutma. Çünkü bu dünyada sana annenden daha yakın bir dost bulamazsın.

[67] (Osman Nuri Topbaş) https://www.osmannuritopbas.com/saliha-bir-annenin-kizina-nasihatleri.html

Sen benim en değerli hazinemsin kızım. Bana Rabbimin en güzel hediyesisin. Sen geleceğin annesisin. Ayaklarının altına cennet serilensin. Toplumun öğretmenisin…

Rabb'ini tanı, kulluğun tadına var ve O'ndan gelen her şeye razı ol ki, O'da senden razı olsun.

Şunu bil ki; Seni Yaratan Rabbin seni senden iyi tanır. Senin için en doğru olanı O bilir.

Can parçam, hayasız insanların çirkin hayallerinde aktör olmanı istemem. Yaban bakışların seni incitmesine gönlüm razı olmaz.

Özgürlük yalnız Allah'a kullukta gizlidir. Allah'a asi olarak insanları memnun etmeye çalışanlar hiçbir zaman mutlu olamazlar. Açılıp saçılmak Yaradanına asi olmaktır. Bir ayeti hiçe saymaktır. Kapılarını tüm tehlikelere karşı açık bırakmaktır.
Bir kadın herkesin olamaz kızım, bir kadının bedenini herkes göremez, ona herkes dokunamaz.

Sen Rabbine asi olma ki, izzet ve şeref seni terk etmesin, sen hayayı, iffeti kuşan ki, Allah senden hoşnut olsun ve seni tüm kötülüklerden korusun.

Sen dosdoğru ol ki doğrularla beraber olasın. Çünkü Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler ise kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara yaraşır…
(Nur:26)

Sen güzelliğini, kadınlığını şeytanlaşmış insanlardan gizle yavrum. Sana Rabbinin emrettiğini yap ve yalnız Allah'a tevekkül et.

Sen tesettürü bedeninde bir cevher gibi taşı. Çünkü gözüne tesettür inmemiş namertler çok kızım.

Sen Nûr 31. i Allah'ın emaneti bil ve ona göre yaşa ciğerparem.

Çünkü Nûr 30.u anlamayan, edep yoksunu erkekler çok…

Kadın ol, anne ol ve şahsiyetli, haysiyetli erkekler, kızlar yetiştir. Çünkü özünden, dininden, Rabbinden uzaklaşmış bu toplum çok hasta.

Bu toplumun şahsiyetli, namuslu babalara, senin gibi iffetli, hayalı annelere çok ihtiyacı var kızım…

Dünyayı silkeleyip kendine getirecek analara ihtiyacı var…
Batının karanlık girdabını bize süslü gösterdiklerinden beri kapanmaz yaralara duçar olduk. Biz bizi unuttuk göz bebeğim. Biz Rabbimizi unuttuk… **Cahide Sultan**[68]

Akademisyen gözü ile annelerin kızlarına nasihatleri nasıl olmalı

Çocuklarımız dünyaya geldiği zaman, kendi inancımıza, kültürümüze ve dilimize göre uygun, güzel anlam ifade eden bir isim vermeliyiz. Toplumda kötü anlam çağrıştıran, hoş karşılanmayan bir isimi onlara vermemeliyiz. Onları helal lokma ile beslemeliyiz. Onları

[68] https://cahidesultan.net/2015/02/20/bir-annenin-kizina-nasihatleri/

yaşına göre çeşitli konularda eğitmeliyiz ve zamanı gelince onları evlendirmeliyiz. Anne babanın, hayatın her safhasında çocukları ile ilgilenip onlara nasihat etmeleri gerektiği gibi, özellikle anneler kızları ile arkadaş gibi davranıp onları aile eğitimi konusunda aydınlatmalıdırlar. İlmi kaynaklarda yer aldığına göre, İslâm'dan önceki dönemlerde Arap kabile reislerinden biri, kızını o zaman için Arapların ileri gelenlerinden biri ile evlendirecek olmuş. Kızın annesi Haris kızı Ümame, gelin olacağı gün kızını karşısına oturtmuş, asırlardır tazeliğini ve kıymetini muhafaza eden nasihatlerde bulunmuştur. Okuyacak arkadaşlarımıza faydalı olabileceği ümidi ile burada o annenin kızına yapmış olduğu nasihatlere yer vermek istiyorum:

"Yavrum! Vasiyet ve nasihat, bir kimseyi hayra sevk etmek içindir. Edepli ve terbiyeli olmak yahut zengin birinin evladı olarak herkesin yanında kabul ve haysiyetli durumda bulunmak insana kafi gelseydi, sana nasihat etmeyi gerekli görmezdim. Aslında nasihat ve tavsiye, unutulanın hatıra gelmesine, bilinmeyenin öğrenilmesine sebep olur. Bunun için nasihatte birçok faydalar vardır.

Sevgili kızım! Bir kız, annesi ve babası zengin diye evlenmeye muhtaç olmasaydı, senin hiçbir zaman kocaya ihtiyacın olmazdı. Fakat durum bildiğin gibi değildir. Erkekler bizim için yaratıldığı gibi, biz de erkekler için yaratılmışızdır.

Kızım! İçinde büyüdüğün bir yuvadan çıkıp hiç bilmediğin, tanımadığın bir eve gireceksin. Şimdiye kadar görüşüp konuşmadığın, huyunu bilmediğin birine hayat arkadaşı olacaksın. Sen onun hizmetçisi ol ki, o da sana köle olsun.

Yavrum! Sana şimdi bazı nasihatlerde bulunacağım. Onları iyice öğrenip onlara uygun şekilde hareket edersen, kocanla aranız hiçbir zaman bozulmaz ve hayatın boyunca rahat edersin. Ayrıca bu dünyada mutlu bir ömür geçirdiğin gibi, ahirette de ebedi saadete ulaşırsın:

1 – Kanaatkâr ol! Yani, kocan tarafından getirilen yenilecek veya giyilecek her şeyi memnuniyetle kabul et. Çünkü kanaat, kalbi huzura kavuşturur.

2 – Söylenenleri daima iyi dinle ve her zaman itaat üzere bulun. Kocana itiraz etme. Onunla kaynaşmaya gayret göster. Bu şekildeki hareketlerin, aynı zamanda Allah'ın rızasına uygun olur.

3 – Kocanın görmesi muhtemel olan her yere itina ve ihtimam göster. Gözüne çirkin bir şeyin ilişmesinden sakın.

4 – Kötü koku yayılma ihtimali bulunan şeylere ve yerlere dikkat et. Onları araştır, bul ve temizle. Evin, her zaman güzel kokularla dolu olsun.

5 – Şunu iyi bil ki temizlik ve letafet, en iyi şekilde su ile mümkündür. Her şey, su ile temizlenir. İçme ve kullanma sularının temiz olmasına çok dikkat et.

6 – Eşinin yemek saati ile uyku zamanına dikkat et. Yemeğini, adeti nasılsa ona göre hazırla. Vaktinde uyuması için, işlerini zamanında bitir. Çünkü açlık, insanı ateşlendirir. Uykusuzluk ise, insanın öfkelenmesine sebep olur.

7 – Evinin mallarını ve eşyasını iyi koru. Mal ve eşyayı koruman, senin iyi iş bildiğini gösterir.

8 – Eşinin yakınlarına güzel muamelede bulun. Böyle davranman, senin iyi idareci olduğunu belirtir.

9 – Kocanın sırlarını hiç kimseye söyleme. Eğer onun sırlarını etrafa yayacak olursan, sana darılır. Böyle bir durumda, sana karşı vefasızlık etmeyeceğinden emin olamazsın.

10 – Eşine hürmet et, sana yönelttiği emirlerini yerine getir. Sözlerinin aksini söyleyerek, ona karşı gelme. Eğer karşı gelir ona isyan edersen, sana karşı kızıp öfkelenmesine, hatta düşmanca hareket etmesine sebep olursun. Eşinin üzüntülü ve kederli zamanlarında, onun yanında neşeli görünme. Onun üzüntüsünü onunla paylaş. O neşeli ise, sen de neşeli görünmeye çalış.

11 – Kızım! Kocana ne kadar hürmet ve tazimde bulunursan, kendini ona o kadar çok sevdirirsin. Onun rızasına ne derece uygun hareket edersen, o nispette sevgisini kazanırsın.

12 – Bunları yapabilmen için, onun isteklerini kendi heva ve heveslerine, onun rızasını kendi arzularına tercih etmenle mümkün olabilir.

Ümame Hanım kızına nasihat ederken, konuşmalarını bu şekilde maddeler halinde sıralamamıştır. Onun konuşmaları veciz ifadelerle anlatılmıştır yani o, çok daha edebi bir şekilde kısa cümleler kullanarak az ve öz konuşmuştur. Aslında onun bu nasihatlerinde yer alan bilgiler, bir kadının efendisine karşı olan görevleri ile ilgili bulunmaktadır. Fakat bu nasihatler, aslında bir annenin evlenecek kızına yönelik bir telkin olması hasebiyle, çocuklarımıza karşı olan görevlerimizden de sayılmaktadır. Çünkü bu tür nasihatler, mutluluğun yolunu en güzel bir şekilde göstermektedir.

Mutlu olmanın yolunu arayan veya çocuklarına mutlu olmanın yolunu göstermek isteyen okuyucularımıza yararlı olması dileği ile.[69]

Bediüzzaman Said Nursi ise ahir zaman fitnelerine dikkat çekerek, bugünün evlatları ve annelerine nasihatlerde bulunarak, dünyevi meşakkatlere dikkat çekiyor ve aşağıda kandi tarzı ile aktarıldığı gibi, denginiz ile evlenin, maneviyatınıza önem verin diyor.

İhtiyar kadınlara ehemmiyetli bir müjde ve bekâr ve mücerred kalmak isteyen genç kızlara bir ihtar:
Hadîs-i şerifte عَلَيْكُمْ بِدِينِ الْعَجَائِزِ (Aleyküm bi dinil acaiz) gösteriyor ki; âhir zamanda kuvvetli iman, ihtiyar kadınlarda bulunur ki “Dindar ihtiyar kadınların dinine tâbi’ olunuz.” diye hadîs ferman etmiş. Hem Risale-i Nur’un dört esasından bir esası şefkat olduğundan ve kadınlar şefkat kahramanı bulunmasından, hattâ en korkağı da kahramancasına ruhunu yavrusuna feda eder.
Bu zamanda o kıymetdar vâlideler ve hemşireler, büyük bir hâdise ile karşılaşıyorlar.

[69] Prof.Dr. Nurettin Turgayhttps://www.akademikakil.com/bir-annenin-kizina-nasihatleri/nurettinturgay/

Mahremce ve ifşası münasib olmayan bir hakikat-ı fıtriyesini Nur şakirdlerinden mücerred kalmak isteyen veya mecbur olan kızlar kısmına beyan etmek lâzım geldi diye ruhuma ihtar edildi. Ben de derim ki:
Kızlarım, hemşirelerim! Bu zaman, eski zamana benzemiyor. Terbiye-i İslâmiye yerine terbiye-i medeniye yarım asra yakın hayat-ı içtimaiyemize yerleştiği için, bir erkek bir kadını ebedî bir refika-i hayat ve saadet-i hayat-ı dünyeviyeye medar ve sair günahlardan kendini muhafaza etmek için almak lâzım gelirken; o bîçare zaîfeyi daimî tahakküm altında, yalnız dünyevî gençliğinde sever. Ona verdiği rahatın bazan on misli onu zahmetlere sokar. Eğer şer'an küfüvv tabir edilen birbirine denk olmazsa, hukuk-u şer'iye nazara alınmadığından hayatı daima azab içinde geçer. Kıskançlık da müdahale ederse daha berbad olur. İşte bu izdivaca sevk eden üç sebeb var:
Birincisi: Tenasülün devamı için, hikmet-i İlahiye o fıtrî hizmete bir ücret olarak bir fıtrî meyil ve şevk vermiş. Halbuki erkekte o zevk on dakikalık bir lezzet verse de eğer meşru ise, bir saat meşakkat çekebilir. Fakat kadın, on dakikalık o zevk için on ay çocuğu kendi vücudunda zahmetini çekmekle on sene çocuğun hayatına yardım ile meşakkat çeker. Demek o on dakikalık fıtrî meyl, bu uzun meşakkatlara sevk ettiği için ehemmiyeti kalmaz. His ve nefis, onunla onu izdivaca tahrik etmemeli.
İkincisi: Fıtraten kadın, za'fı için maişet noktasında bir yardımcıya muhtaçtır. Bu ihtiyaç için şimdiki terbiye-i İslâmiye dersi almayan, serseriliğe, tahakküme alışanlardan o küçük bir iaşesi hatırı için tahakkümler altına girip riyakârane kocasının rızasını tahsil etmek yolunda hayat-ı dünyeviye ve uhreviyesinin medarı olan ubudiyeti ve ahlâkını bozmak bedeline, köy kadınları gibi kendi nafakasını kendi çalışması ile kazanmak, on defa daha kolaydır. Rezzak-ı Hakikî çocukların rızkını sütle verdiği gibi, onların da rızkını o Hâlık-ı Kerîm veriyor. O rızık hatırı için namazsız ve ahlâkını kaybetmiş bir zevc aramak, riyakârane çalışıp tahakkümü altına girmek; elbette Nur talebesinin kârı değil.
Üçüncüsü: Kadınlığın fıtratında çocuk okşamak ve sevmek meyelanı var. Ve bir evlâdının dünyada ona hizmeti ve âhirette de şefaati ve vâlidesi öldükten sonra ona hasenatı ile yardımı, o meyl-i fıtrîyi kuvvetlendirip evlendirmeye sevketmiş. Halbuki şimdi terbiye-i İslâmiye yerine giren terbiye-i medeniye ile on taneden bir-iki hakikî evlâd, kendi vâlidesinin şefkatine mukabil fedakârane hizmet ve dindarane dualarıyla ve hasenatlarıyla vâlidesinin defter-i a'maline haseneler yazdırmak ve âhirette de sâlih ise vâlidesine şefaat etmek ihtimaline mukabil, ondan sekizi o haleti göstermediğinden; bu fıtrî meyl ve nefsanî şevk ile o bîçare zaîfeler böyle ağır bir hayata kat'î mecbur olmadan girmemek gerektir. İşte bu işaret ettiğimiz hakikata binaen, bekâr kalmak isteyen Nur şakirdlerinden olan kızlara derim ki: Tam muvafık ve dindar ve ahlâklı bir zevc bulmadan kendini açık-saçıklıkla satmasınlar. Eğer bulunmadı; Nur'un bir kısım fedakâr şakirdleri gibi mücerred kalıp tâ ona lâyık ve ebedî bir arkadaş olacak ve terbiye-i İslâmiyeyi almış vicdanlı bir müşteri ona çıksın. Ve saadet-i ebediyesi, muvakkat bir keyf-i dünyevî için bozulmasın ve medeniyetin seyyiatı içinde boğulmasın.[70]

[70] Bediüzzaman Said Nursi; Hanımlar Rehberi

KIZLAR ÇEŞMESİNİN SON ŞIRILTILARI

Acı dünya hayatının tatlı meyveleri evlatlardır. Hususen geleceğin anneleri, aile saadetinin göz bebeği kız çocuklarıdır. Pir Sultan Abdal'ın harika nasihatini almadan geçmek olmaz.

Dinle sana bir nasihat edeyim
Hatırdan, gönülden geçici olma
Yiğidin başına bir hal gelirse
Bunu ellere açıcı olma

    Mecliste arif ol kelamı dinle
    El iki söylerse, sen bir söyle
    Elinden geldiğince sen iyilik eyle
    Hatıra dokunup yıkıcı olma.

El ariftir, yoklar senin fendini
Dağıtırlar tuzağını, bendini
Alçaklarda otur, gözet kendini
Kat-i yükseklerden uçucu olma…

    Pir Sultan Abdal'ım sözüm başarır
    Aşkın deryasını boydan aşırır
    Seni bir mecliste hacil düşürür
    Kötülerle konup göçücü olma…

Ebu Rukayye Temim b. Evs ed-Dari'den naklen; Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:
"Din nasihattir."

"Kim için ya Rasûlullah?" dedik:

"Allah için, Allah'ın Kitabı için, Allah'ın Rasûlü için, Müslümanların ileri gelenleri için (idarecileri için) ve bütün Müslümanlar için," dedi. (Müslim)

Hadis-i şerif, insanların birbirlerini Allah rızası için uyarmaları ve Allah'ın dinine sıkı sıkıya sarılmalarını bize emrediyor.

Allah için nasihat: O'na samimi ve içten iman etmektir. Haber verdiği şekilde inanmak, sadece O'na ibadet etmek, emirlerine itaat etmek, yasaklarından kaçınmaktır.

Allah'ın sevdiklerini sevmek, buğuz ettiklerine buğuz etmek... Müminleri dost ve veli edinmek... Allah düşmanlarını da düşman bilmek... Böyle davrananlar, nefislerini kirlerden temizler ve Allah'ın rızasına kavuşurlar. Dolayısıyla Allah'a nasihat etmiş olurlar. Yani Allah'ın nasihatini tutarlar.

Allah'ın Kitabı için nasihat: Kur'ân'a şüphesiz iman etmektir. Kur'ân'da haber verilen tüm bilgilerin doğru olduğuna iman etmektir. Kur'ân'ın ahkâmını yerine getirmektir. Kur'ân'ın Allah kelamı olduğuna kesin itikat etmektir.

Kur'ân'da şek ve şüphe yoktur. Yüce Allah: *"Bu o kitaptır ki; onda hiç şüphe yoktur. Takva sahipleri için bir hidâyettir."* (Bakara, 2/2) buyurmaktadır.

Kur'ân'ın Allah tarafından gönderilmesinde, Peygamber'in Kur'ân'ı aynen muhafaza etmesinde ve bize kadar gelmesinde şek ve şüphe yoktur.

Kur'ân'ı okumak ve ona tazim göstermek de nasihattir.

Diğer dinlerin başına gelen bozulma ve saptırmalardan Kur'ân'ın korunduğuna iman etmek ona nasihattir.

Ayrıca bu asırda Kur'ân'ın insanlığın açmazını açabilecek yegâne kaynak olduğuna inanmak da Kur'ân'a nasihattir.

Rasûlü için nasihat: Bu hususla alakalı İmam Kurtubi şöyle der: "Peygamberliğini tasdik etmek, emir ve yasaklarında ona itaate bağlı kalmak. Onu dost edinenleri dost bilmek, ona düşmanlık edenlere düşmanlık etmek, ona gereken saygı ve tazimi göstermek, onu ve âl-i beytini sevmek, onu ve sünnetini tazim etmek, vefatından sonra sünnetini ihya etmek, sünnetinin inceliklerini bilmek, onu savunmak, onun sünnetini yaymak, ümmetine davet etmek, onun üstün ve yüce ahlâkı ile ahlâklanmaktır." Biricik önder, yegâne rehber ve kıyamete kadar ufuk insan olduğuna inanmak...

Müslümanların ileri gelenleri- idarecileri- için nasihat:
İdaredeki hayırlı işlerinde onlara yardımcı olmak, desteklemek ve önlerini açmaktır. Gaflete düştükleri ve zalimlik yapmak istedikleri yanlış işlerinde onlara engel olmaktır. İdarecilik ateşten gömlektir, kamu menfaatine ait işlerde çalışmak, erki elinde bulundurmak, güç ve kuvvet sahibi olmak tehlike barındırır. Tehlike var diye de terk edilemez. Onun için idareci daha çok dikkat etmeli ve hassas davranmalıdır. Yanlışa saptığı an çevresi onu ikaz etmeli ve hemen yanlışından döndürmenin yollarını bulmalıdır.

Tüm Müslümanlar için nasihat: Ahiretlerine ve dünyalarına fayda sağlayacak tüm konularda onlara yardımcı olmak. Tehlikeleri önceden bildirmek ve şaibeli işlere girişmelerine engel olmaktır. Bilmediklerini bildirmek, bilgi ve becerilerini geliştirmelerine katkı sağlamaktır. Cemiyet hayatını İslâm inancına göre yaşanır hale getirmektir...[71]

Amma asıl konumuz ebeveynlerin evlatlarına yani bir babanın oğluna, annenin kızına nasihati ise burada anlatmaya çalıştığımız nasihatlerin hepsini kapsar. Bize geleceğin umudu olur. Göz aydınlığımız olur. Evlatlarımızın mutlu olması ebeveynlerin mürüvvetleridir. Geleceğin inşaasıdır. Yoksa süfli batının süfli kural ve ananelerine terk etmek ise hem kendimize hem de evlatlarımıza en büyük kötülüktür. Savrulmuş hayatlardan İslam esaslı mutlu ve huzurlu ailelere tekrar kavuşmak, dillere pelesenk etmiş ama mana bulamamış kadına şiddetin önlenmesi ve korunması hususunda her ne söylenirse söylensin gönüllerde yer bulmaz, ahlaki kuramların içine yerleşmez. Ta ki esas gaye İslami hayat olmadıktan sonra kuru kavga ve boşa kürek çekmektir.

[71] http://www.medeniyetvakfi.org/vakif/ana-sayfa/guencel-haberler/din-nasihattir

KAYNAKLAR

1. Prof. Dr. Firdevs Güneş- Öğrenmek için okuma- 2015
2. Prof. Dr. Süleyman Derin, Altınoluk Dergisi, 375. Sayı
3. İsmail Hakkı Bursevi, Ruhül Beyan Tefsiri, Erkam Yayınları
4. Ahmet TÜRKAN -Neyi okuyacağız-2021
5. https://www.huzursayfasi.com/dini-bilgiler-sayfasi/23298-ilim-nedir-s1.html
6. A.g.e.
7. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/73691/mod_resource/content/0/4.%20%C3%9Cnite.pdf
8. https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/alibolat/139328/2007_VIII_19_GOKBULUTS.pdf
9. https://kavram.emsile.com/node/3271
10. http://www.rasyonelhaber.com/ilmin-onemi-makale,3540.html
11. https://sorularlaislamiyet.com/kaynak/ilim
12. https://www.islamveihsan.com/ilim-hikmet-ve-irfan-nedir.html
13. https://www.pusulahaber.com.tr/mevlana-ve-ilim-3190yy.htm
14. Nevzat TARHAN -Güzel İnsan Modeli - 2019
15. https://www.seslisozluk.net/en/what-is-the-meaning-of-irfan/
16. https://forum.chip.com.tr/forum/insanlar-neden-bagirarak-konusur-_t329601.html
17. https://www.islamveihsan.com/ilim-hikmet-ve-irfan-nedir.html
18. http://www.islamveihsan.com/ilim-hikmet-ve-irfan-nedir.html
19. https://www.msxlabs.org/forum/cevaplanmis/214272-teknoloji-ve-bilim-nedir.html
20. https://www.msxlabs.org/forum/cevaplanmis/214272-teknoloji-ve-bilim-nedir.html
21. http://www.baskent.edu.tr/~tkaracay/etudio/agora/bilim/bilimnedir.html#:~:text=Bilim%20neyle%20u%C4%9Fra%C5%9F%C4%B1r%3F,bilgi%20alanlar%C4%B1n%C4%B1n%20hepsi%20do%C4%9Fa%20olaylar%C4%B1d%C4%B1r.
22. http://www.baskent.edu.tr/~tkaracay/etudio/agora/bilim/BilimselBilgi.html
23. Ahmet TÜRKAN-ERDEMLİ İNSAN KİŞİSEL GELİŞİR Mİ?-İrfan Mektebi Dergisi-Ocak-2020
24. https://islamansiklopedisi.org.tr/ahilik
25. https://www.kitapyurdu.com/kitap/dogrudanyayincilik/610421.html
26. Ahmet TÜRKAN-ERDEMLİ İNSAN KİŞİSEL GELİŞİR Mİ?-İrfan Mektebi Dergisi-Ocak-2020
27. https://sorularlaislamiyet.com/kurandaki-bilgiler-ve-bilimsel-ayetler-daha-onceden-biliniyor-muydu-ozellikle-misirlilarin-oluleri
28. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/10189
29. Ahmet TÜRKAN – HABERNAME – 14.03.2010
30. https://www.yenisafak.com/yazarlar/farukbeser/ilim-bilgi-ve-bilim-55356
31. https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/abdullah-yildiz/modern-putperestlik-28982
32. https://islamansiklopedisi.org.tr/insan
33. https://canakkale.diyanet.gov.tr/Sayfalar/contentdetail.aspx?MenuCategory=Kurumsal&contentid=388
34. A.g.e.
35. A.g.e.
36. A.g.e.

37. Prof. Dr. Serdar Demirel, Postmodern Çağda Müslüman Bilincin İnşâsı 1, Bir Doktora Öğrencisinden Naklen
38. https://www.milligazete.com.tr/haber/5495420/istanbul-sozlesmesi-yikiyor
39. A.g.e.
40. https://www.yeniakit.com.tr/haber/6284ten-hala-kan-damliyor-421236.html
41. https://chrestfoundation.org/grants-awarded/?fbclid=IwAR0G1YID-oMmipkapi8pOWP7jr-TzVTIxNp-n2S219NEGkW47Xg5vufiEOg
42. https://www.yeniakit.com.tr/haber/gel-de-inan-fondas-medyaya-para-akitan-vakfin-baskani-neden-fonladiklarini-acikladi-1560919.html
43. Prof. Dr. Sefa Saygılı-Yeniakit
44. https://www.islamveihsan.com/evlilik-ve-aile-hayati.html
45. https://acikerisim.erbakan.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12452/7356/658202.pdf?sequence=1&isAllowed=y
46. A.g.e.
47. A.g.e.
48. A.g.e.
49. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/303774
50. A.g.e.
51. https://www.kitapyurdu.com/kitap/dogrudanyayincilik/610421.html
52. Sevde Günçay- Kur'anı Kerim'de kuşak çatışması. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/419572
53. A.g.e.
54. A.g.e.
55. http://ilahiyat.harran.edu.tr/assets/uploads/sites/58/files/peygamberimiz-ve-genclik-sempozyum-tebligler-kitabi-29122018.pdf
56. İbni Kesîr Tercümesi, 12:6409.
57. Lokman Sûresi, 13-20.
58. Tefsîrü's-Sâvî, 3:255-256.
59. https://forum.mollacami.com/konu-5478.html
60. http://www.turkvakiflarkonseyi.org/seyh-edebalinin-osman-gaziye-nasihati
61. Prof.Dr. Ahmet Şimşirgil-Kayı-II s.115-119
62. https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=1367
63. https://www.milligazete.com.tr/haber/1200018/ornek-bir-kayinpeder-olarak-peygamber-efendimiz
64. https://www.islamisohbet.gen.tr/konular/peygamberimizin-s-a-v-kizi-fatima-ya-nasihatleri.26175/
65. https://www.fetvalar.com/sorularla-cevabi-2842.html
66. https://kurul.diyanet.gov.tr/Cevap-Ara/808/mehir-ne-demektir-
67. (Osman Nuri Topbaş) https://www.osmannuritopbas.com/saliha-bir-annenin-kizina-nasihatleri.html
68. https://cahidesultan.net/2015/02/20/bir-annenin-kizina-nasihatleri/
69. Prof.Dr. Nurettin Turgayhttps://www.akademikakil.com/bir-annenin-kizina-nasihatleri/nurettinturgay/
70. Bediüzzaman Said Nursi; Hanımlar Rehberi
71. http://www.medeniyetvakfi.org/vakif/ana-sayfa/guencel-haberler/din-nasihattir